

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЗАЙВА МАРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 378.091.12.011.3-051:78]:159.954(043)

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ

Спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ /М.С. Зайва/

Науковий керівник:

Олексюк Ольга Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і
хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

АНОТАЦІЯ

Зайва М.С. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. – Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024.

У дисертації представлено цілісне дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Актуальність теми зумовлена соціально-політичними трансформаційними викликами сьогодення, вимогами глобальних ринків праці, засадничі основи освітніх змін, які зумовлюють виникнення потреби у підготовці нової генерації конкурентоспроможних креативних фахівців, здатних до постійного професійного зростання, саморозвитку, інноваційної діяльності та творчих перетворень.

Формування творчої особистості є важливою вимогою та досягненням сучасного суспільства у період глобалізації та диджиталізації, оскільки творчість в усіх сферах людської діяльності є каталізатором прогресу, розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти. Створення нових умов в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічною спільнотою, застосування педагогічних новацій для ефективного розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя є нагальною проблемою інноваційних змін. Особливої уваги потребує оновлення системи фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Актуальності набуває проблема трансформації та виокремлення методичної підготовки як складової фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти, враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних науковців. У методичній підготовці студенти вивчають фахові методики, які забезпечують їхню готовність до роботи в закладах загальної середньої освіти.

Відтак, проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці перебуває у центрі уваги

дослідників і потребує переосмислення та пошуку практичних інструментів її вирішення.

Відповідно до вищезазначеного, *об'єктом* дослідження є фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти. *Предметом* дослідження є організаційно-педагогічні умови методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу. *Метою* дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

У дисертації розглянуто теоретичні основи проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Проаналізовано та узагальнено трактування ключових дефініцій українськими та зарубіжними науковцями. Концепт поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» розглянуто крізь призму осмислення таких понять як «потенціал» та «творчість» (і похідних від нього).

Узагальнення трактувань науковців та власне осмислення сутності ключової дефініції уможливило розгляд і розуміння поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва визначає його здатність до адаптації в умовах сучасних освітніх викликів, ефективного використання інноваційних технологій та методів навчання, а також сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів.

Виокремлено низку методологічних підходів (системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та емерджентного), інтеграція цих підходів створила теоретико-практичну платформу дослідження, що дозволила розглянути проблему з різних вимірів, визначила стратегію наукового пошуку і забезпечила цілісність аналізу. В контексті методологічних

підходів було виокремлено ряд традиційних та інноваційних принципів (холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності).

Визначено та схарактеризовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний).

Визначення структурних компонентів ключового поняття уможливило власне осмислення сутності та структури ключової дефініції дослідження та дозволило запропонувати авторське трактування поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможлиблюють становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва.

Розглянуто специфічні особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного у закладах вищої освіти, які охоплюють інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, розвиток творчого мислення, використання інтерактивних методів навчання, опанування сучасних технологій, формування педагогічної майстерності, формування професійних та фахових компетентностей, формування ключових компетентностей в умовах Нової української школи та постійне професійне зростання. Ці аспекти забезпечують всебічний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволяє йому ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сфері музичного мистецтва.

Уточнено сутність поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» як ключового компонента фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливлює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві,

музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Розроблено діагностичний інструментарій: визначено й описано критерії (спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний) та показники; визначено та схарактеризовано етапи розвитку творчого потенціалу (інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення); виокремлено та обґрунтовано рівні розвитку творчого потенціалу (креативний, адаптивний, репродуктивний), що забезпечило проведення констатувального експерименту.

Загальний обсяг вибірки становив 212 студентів 1-4 курсів, які навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Застосовано діагностичні методики дослідження рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, зокрема, опитувальники, анкети, тестові завдання тощо. Для забезпечення коректності проведення експериментальної роботи, об'єктивного оцінювання ефективності застосовано методи статистичної обробки даних. Виявлено, що респонденти з «креативним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складають найменшу кількість, із «адаптивним» рівнем – складає переважна більшість студентів, з «репродуктивним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складає достатня кількість студентів.

Результати діагностики стали підставою для розробки організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, одночасно визначивши проблеми, які потребували окремої корекції під час формувального експерименту. Визначено поняття організаційно-педагогічних умов, подано узагальнені концепції організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності обґрунтованих та розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Аналіз результатів респондентів експериментальної та контрольної груп, проведений на

основі контрольно-порівняльного методу, довів ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Так, за результатами статистичної обробки даних з використанням F-тесту або критерію Фішера (F-критерій, ϕ -критерій) визначена позитивна динаміка в характері та рівні розвитку творчого потенціалу респондентів експериментальної групи, що не є випадковим явищем – кращі результати зумовлені інтеграцією експериментальних організаційно-педагогічних умов у методичну підготовку цієї групи. Доведено ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний); визначено авторське поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможливають становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва; розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії (спонукально-аксіологічний, знаннево-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний) та показники; визначено відповідні етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення); виокремлено та схарактеризовано рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (креативний, адаптивний, репродуктивний); обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу

майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів та засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці) та експериментально перевірено їх ефективність; *уточнено* сутність поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності; сутність поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» як ключового компонента фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливорює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва; *подальшого розвитку набули* методичні практики, інноваційні форми та методи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні змістового модуля навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» освітньої програми 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» з прикладами методичних розробок (ділова гра «Музичний цифровий квест», сторітелінг «Музична історія», коучинг «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва», музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю», театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу, конкурс «Музичні таланти»); тренінгу «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій»; коучингу для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; ділових ігор «Music Mentor» та «Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва»; воркшопу «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»).

Висновки та рекомендації, які були зроблені на основі проведеної експериментальної роботи (форми, методи, прийоми, технології, цифрові інструменти, семінари, тренінги, коучинги, ділові ігри, конкурси, воркшопи щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва тощо), можуть бути використані у методичній підготовці студентів мистецьких спеціальностей з метою розвитку їхнього творчого потенціалу, а також стане в пригоді слухачам інститутів післядипломної педагогічної освіти, у системі підвищення кваліфікації викладачів вищої школи. Крім того, корисними для дослідників будуть нові зарубіжні джерела з проблеми інтеграції інноваційних принципів у методичну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва, які було введено до наукового обігу.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, розвиток творчого потенціалу, методична підготовка, майбутній вчитель музичного мистецтва, мистецька освіта, цінності, фахова підготовка, компетентності, інновації, інноваційні принципи, організаційно-педагогічні умови, методична підготовленість, освітнє середовище, рефлексія.

ABSTRACT

Zaiva M.S. Development of creative potential of a future teacher of musical art in the process of methodological training.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in major 011 Educational, Pedagogical Sciences, field of knowledge 01 Education/Pedagogy – Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, 2024.

The dissertation presents a holistic study of the problem of developing the creative potential of a future teacher of musical art in the process of methodological training. Relevance of the topic is determined by the socio-political transformational challenges of today, the requirements of global labor markets, the fundamental essentials of changes in education, which determine the need to train a new generation of competitive creative professionals capable of continuous professional growth, self-development, innovative actions and creative transformation. The formation of a creative personality is an important requirement and achievement of contemporary

society at the times of globalization and digitalization, since creativity in all spheres of human activity is a catalyst for progress, development and vital essential transformations in the education system. The creation of new conditions in the system of education and pedagogical science, acceptance of the novelty by the social and pedagogical community, and application of pedagogical innovations for the efficient development of the creative potential of a future teacher are the pressing issues of innovative changes. Special attention should be paid to updating the system of professional training of future teachers of musical art. In accordance with the abovesaid, there becomes relevant the issue of transformation and separation of methodological training as a component of the professional training of a future teacher of musical art in higher education institutions, taking into account the experience of Ukrainian and foreign scientists and teachers. During methodological training, students study professional methods that ensure their readiness to work in general secondary education institutions. Therefore, the issue of developing the creative potential of a future teacher of musical art during methodological training is in the focus of researchers' attention and requires reconsideration and search for practical tools to solve it. In accordance with the abovesaid, the *object* of the study is the professional training of future teachers of musical art in higher education institutions. The *subject* of this research is the organizational and pedagogical conditions of methodological training of future teachers of musical art for the development of creative potential. The *purpose* of the research is to theoretically substantiate and experimentally verify the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the creative potential development of a future teacher of musical art during methodological training.

The dissertation considers theoretical fundamentals of the issue of developing the creative potential of a future teacher of musical art. The work analyzes and summarizes the interpretation of key definitions by Ukrainian and foreign scholars. The concept of "creative potential of a future teacher of musical art" is considered through the prism of perception of such concepts as "potential" and "creativity" (and its derivatives). Generalization of scholars' interpretations and own perception of the essence of the key definition made it possible to consider and understand the concept of "creative potential of a future teacher of musical art" as a set of creative abilities,

essential forces, motivational and emotional resources aimed at implementing qualitative changes in successful performing, artistic and music-education activities.

This potential includes the following: creative thinking and imagination, which allow generation of original ideas, methods and approaches in music pedagogy; emotional and aesthetic sensitivity, which contributes to a deep understanding of musical art and the ability to convey this understanding to students; professional knowledge and skills in the field of musical art, pedagogy and teaching methods; motivation and interest in continuous professional development and self-improvement; communication skills and interpersonal skills necessary for efficient communication with students, colleagues and other participants of the educational process; the ability to reflect and critically analyze one's own activities, which allows improvement of pedagogical approaches and methods. The creative potential of a future teacher of musical art determines his or her ability to adapt to modern educational challenges, efficient use of innovative technologies and teaching methods, and promotes the comprehensive development of students' creative abilities.

A number of theoretical and methodological approaches (systematic, axiological, personality-oriented, competency- and activity-based, as well as emergent approaches) have been singled out, and the integration of these approaches has created a theoretical and practical research platform that has allowed us to consider the problem from different dimensions, determined the strategy of scientific research and ensured the integrity of the analysis. In the context of methodological approaches, a number of traditional and innovative principles (holistic, immersive, nonlinear, and cordos-mediation) were identified.

The structural components of the creative potential of a future teacher of musical art (motivational and value-based, cognitive-epistemological, activity- and innovation based, reflexive-prognostic) are identified and characterized. The definition of the structural components of the key concept made it possible to perceive the essence and structure of the key definition of the research and allowed us to offer the author's interpretation of the concept of "development of the creative potential of the future teacher of musical art" as a continuous dynamic process of qualitative changes aimed at revealing creative abilities, essential forces, motivational resources, which under the

condition of creative self-realization, reflection and continuous improvement, make it possible to become a creative teacher capable of successful performance in the field of musical art.

There have been considered the specific features of the methodological training of future teachers of musical art as a key factor in the development of their creative potential. They include the integration of theoretical knowledge and practical skills; development of creative thinking; use of interactive teaching methods; mastering modern technologies; formation of pedagogical skills; formation of occupational, professional, methodological competencies; formation of key competencies in the conditions of the New Ukrainian School and continuous professional growth. These aspects ensure the comprehensive development of a future teacher of musical art, which allows him or her to effectively carry out pedagogical activities in the field of musical art.

The influence of methods, techniques, educational and professional programs, curricula and pedagogical strategies on the development of the creative potential of a future teacher of musical art was analyzed. There has been clarified the essence of the concept of “methodological training of a future teacher of musical art” as the key component of professional training. This is a purposeful systemic process aimed at developing methodological competence, which enables the ability to consciously combine innovations with established national and world traditions in performance, musicology and music education. This process contributes to the realization of qualitative changes in the professional activity of a future teacher of musical art.

This process covers mastering methodic techniques, development of creative potential and pedagogical skills, ability to use professional knowledge and skills in creative activity, and ability to consciously combine innovations with established national and world traditions in performance, musicology and music education. Methodological training provides for the systematic involvement of students in various forms of creative activity, the integration of innovative teaching methods and digital technologies, as well as the development of pedagogical skills through active practice and reflection.

Diagnostic tools were developed: criteria (motivational-axiological, knowledge-based and cognitive, praxeological-creative, reflexive-analytical) and indicators were identified and described. The stages of creative potential development (inspiration, experimentation, creative self-realization, reflection and improvement) were defined, levels of creative potential development (reproductive, adaptive, creative) were characterized, which ensured the conduct of an ascertaining experiment. The total sample volume amounted to 212 students of the 1st-4th years studying in the major 014 “Secondary Education (Musical Art)”. There were used the diagnostic methods of researching the state of creative potential development of a future teacher of musical art in the process of methodological training, in particular, feedback forms, questionnaires, test tasks, etc.

To ensure the correctness of the experimental work and objective evaluation of the efficiency, the methods of statistical data processing were used. It was found that the respondents with the “creative” level of creative potential development constitute the smallest number, the respondents with the “adaptive” level constitute the vast majority of students, and with the “reproductive” level of creative potential development – a sufficient number of students.

The results of the diagnostics became the grounds for elaborating organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of a future teacher of musical art, while identifying problems that required individual correction during the formative experiment. The concept of organizational and pedagogical conditions has been defined, generalized concepts of organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of a future teacher of musical art during methodological training have been presented.

An experimental verification of the substantiated and elaborated organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of a future teacher of musical art was carried out. The analysis of the results of the respondents in experimental and control groups that was conducted on the basis of the validation and comparative method, proved the effectiveness of the proposed organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of a future teacher of musical art in methodological training. Thus, according to the results of statistical

data processing using the F-test or Fisher's criterion (F-criterion, ϕ -criterion), positive dynamics in the nature and level of development of the creative potential of the experimental group respondents was determined, which is not an accidental phenomenon, as the best results are attributable to the integration of experimental organizational and pedagogical conditions into the methodological training of this group. The effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of future teachers of musical art during methodological training has been proven.

The scientific novelty of the research is that for *the first time* there have been identified and characterized the structural components of the creative potential of a future teacher of musical art (motivational and value-based, cognitive-epistemological, activity- and innovation based, reflexive-prognostic); determined the concept of "development of creative potential of a future teacher of musical art" as a continuous dynamic process of qualitative changes aimed at revealing creative abilities, essential forces, motivational resources, which under the condition of creative self-realization, reflection and continuous improvement, make it possible to form a creative teacher capable of successful performance in the field of musical art; diagnostic tools for the research were developed: criteria (motivational-axiological, knowledge-based and cognitive, praxeological-creative, reflexive-analytical) as well as indicators; there have been defined relevant stages of creative potential development (inspiration, experimentation, creative self-realization, reflection and improvement); singled out and characterized levels of development of creative potential of a future teacher of musical art (reproductive, adaptive, creative); there were substantiated organizational and pedagogical conditions for the development of the creative potential of a future musical art teacher (creation of motivational educational environment for the creative potential development of a future teacher of musical art; individualization of the creative potential development of a future teacher of musical art during methodological training; integration of traditional and innovative methods and tools in methodological training of future teachers of musical art; reflection and feedback in methodological training), which effectiveness was experimentally tested; there has been *clarified* the essence of the concept of "creative potential of a future teacher of musical art" as a set

of creative abilities, essential forces, motivational and emotional resources aimed at implementing qualitative changes in successful performing, artistic and music-education activities; the essence of the concept of “methodological training of a future teacher of musical art” as key component of professional training. This is a purposeful systemic process aimed at developing methodological competence, which enables the ability to consciously combine innovations with established national and world traditions in performance, musicology and music education. This process contributes to the realization of qualitative changes in the professional activity of a future teacher of musical art. Methodological practices, innovative forms and methods of developing the creative potential of a future teacher of musical art in methodological training *have been further developed*.

The practical significance of the results of the research lies in elaboration of a contents module of the discipline “Methodology of General Art Education” of the educational program 014 “Secondary Education (Musical Art)” with the examples of guidance papers (business game: “Musical Digital Quest”; storytelling: “Music History”; coaching: “Development of Creative Potential through Musical Art”; the musical and creative project “Creating a Musical Ensemble”; theater training to reveal creative potential, competition “Musical Talents”); training: “Creative Potential Development of a Future Teacher of Musical Art with the Use of Digital Technologies”; coaching for the development of the creative potential of a future teacher of musical art; business games “Music Mentor” and “Sound Quest: Unleash Creativity in Teaching Music”; workshop: “Creative Potential Development of a Future Teacher of Musical Art”).

The conclusions and recommendations made on the basis of the conducted experimental work (forms, methods, techniques, technologies, digital tools, seminars, trainings, couchings, business games, competitions, workshops, etc. regarding the development of the creative potential of a future teacher of musical art, etc.) can be used in the methodological training of students of art-related specialties in order to develop their creative potential, and will also be useful for students of institutes of postgraduate pedagogical education, in the system of skills enhancement of higher education teachers. In addition, researchers will benefit from new foreign sources on

the issues of integrating innovative principles into the methodological training of future teachers of musical art, which have been introduced into scientific circulation.

Key words: creativity, creative potential, development of the creative potential, methodological training, future teacher of musical art, art education, values, professional training, competences, innovations, innovative principles, organizational and pedagogical conditions, methodological preparedness, educational environment, reflection.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Даценко М.С. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва: сутність та зміст феномена. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2020 р. № 5. С. 54-59. ISSN: 2518-766 DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2020.5.10> Вебпосилання на видання: <https://mmod.kubg.edu.ua/>
2. Даценко М.С. Інноваційна методична діяльність як основа розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021 р. № 195. С. 171-174. ISSN: 2521-1919 DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-171-174> Вебпосилання на видання: <https://pednauk.cusu.edu.ua/>
3. Даценко М.С. Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2022 р. № 7. С. 82-86. ISSN: 2518-766 DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2022.7.13> Вебпосилання на видання: <https://mmod.kubg.edu.ua/>
4. Зайва М.С. Стратегії розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. *Перспективи та інновації науки*. 2024 р. № 2 (36). С. 195-206. ISSN: 2786-4952 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-195-206](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-195-206) Вебпосилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/>

Публікації, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації

1. Даценко М.С. Феномен розвитку творчого потенціалу особистості. *Сучасні виклики й актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути* [зб. наук. пр.]: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 26 березня 2021 р.). 2021 р. С. 155-159. ISSN: 2708-1257 Вебпосилання на видання: <https://openscilab.org/ua/>

2. Даценко М.С. Принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 2021 р. м. Умань, Україна
3. Даценко М.С. Хьютагогіка у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти й педагогіки* [зб. наук. пр.]: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 26 листопада 2021 р.). Київ, 2021 р. С. 168-172. ISSN: 2709-6750 Вебпосилання на видання: <https://openscilab.org/ua/>
4. Даценко М.С. Інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М.М. п. Драгоманова*. 2021 р. № 83. С. 57-60. ISSN: 2311-5491 DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.11> Вебпосилання на видання: <https://chasopys.ps.npu.kiev.ua>
5. Даценко М.С. Актуальні підходи до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022 р. № 52. С. 219-233. ISSN 2308-4863 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-32> Вебпосилання на видання: <http://aphn-journal.in.ua>
6. Даценко М.С. Ціннісні орієнтації в розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Синергія культури у розвитку потенціалу особистості: монографія за редакцією проф. Олексюк Ольги*. Бо басен/ Німеччина. AV Akademikerverlag. 2022 р. 216 с.
7. Даценко М.С. Інтегративний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Scientific research, findings, and developments in technology in modern science: Proceedings of the International Scientific Conference (April 1-2, 2022)*. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 2022 р. С. 49-52. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-204-3-16> Вебпосилання на видання: <http://www.baltijapublishing.lv/>

8. Зайва М.С. Інноваційні технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *The 14th International scientific and practical conference "World trends, realities and accompanying problems of development"* (December 19 - 22, 2023) Copenhagen, Denmark. International Science Group. 2023 р. С. 263-264. ISBN: 979-8-89238-617-3 DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.2.14> Вебпосилання на видання: <https://isg-konf.com/uk/>
9. Зайва М.С. Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу. *Наука та освіта під впливом глобальних викликів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції/Міжнародний гуманітарний дослідницький центр* (м. Чернігів, 30 січня 2024 р). Research Europe, 2024 р. С. 47-50. Вебпосилання на видання: <https://researcheurope.org/>
10. Зайва М.С. Аксиологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали ХLI-ої Міжнародної науково-практичної конференції* (07 лютого 2024 року, м. Анкара, Туреччина (дистанційно)). 2024 р. С. 198-203. DOI: <https://doi.org/10.52058/41> Вебпосилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/>
11. Зайва М.С. Роль ціннісних орієнтацій у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Věda a perspektivy*. 2024 р. № 1 (32). С. 62-75. ISSN: 2695-1592 DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1\(32\)-62-75](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1(32)-62-75) Вебпосилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ОПП – освітньо-професійна програма

РНП – робоча навчальна програма

КГ – контрольна група

ЕГ – експериментальна група

VUCA — від англ. Volatility (мінливий), Uncertainty (невизначений), Complexity (складний) і Ambiguity (неоднозначний)

BANI — від англ. Brittle (крихкий), Anxious (тривожний), Nonlinear (нелінійний), and Incomprehensible (незрозумілий)

AI – від англ. Artificial Intelligence (штучний інтелект)

COVID-19 – пандемія (коронавірусна хвороба) – 2019 р.

Soft skills – від англ. «м'які навички»

ЗМІСТ

ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	32
1.1. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як наукова проблема.....	32
1.2. Методологічні підходи та принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.....	57
1.3. Сутнісна характеристика та структура творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці	88
Висновки до першого розділу	105
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ	108
2.1. Специфіка методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти	108
2.2. Діагностика стану розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.....	129
2.3. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці	148
Висновки до другого розділу	172
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	174
3.1. Експериментальна робота з розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці	174
3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	207
Висновки до третього розділу	217
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	219
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	223
ДОДАТКИ	261

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дисертації. Соціально-політичні трансформаційні виклики сьогодення, вимоги глобальних ринків праці, засадничі основи освітніх змін, зумовлюють виникнення потреби у підготовці нової генерації конкурентоспроможних креативних фахівців, здатних до постійного професійного зростання, саморозвитку, інноваційної діяльності та творчих перетворень. Формування творчої особистості є важливою вимогою та досягненням сучасного суспільства у період глобалізації та диджиталізації, оскільки творчість в усіх сферах людської діяльності є каталізатором прогресу, розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти. Створення нових умов в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічної спільноті, застосування педагогічних новацій для ефективного розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя є нагальною проблемою інноваційних змін.

У період стрімкого культурно-технічного розвитку, а також в умовах довготривалого впливу російської ідеології, базовим компонентом Національного технопарку є велика увага до оновлення системи підготовки та супроводу компетентного вчителя для Нової української школи, який у своїй діяльності втілює творчі ідеї та інновації, інтеграцію офлайн – та онлайн-ресурсів, спрямованість на ціннісні орієнтири та розвиток творчого потенціалу. В умовах війни, і після її завершення головним завданням Національної освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях, підтримка та розвиток української культурної ідентичності.

Концептуальні засади реформування освіти в Україні окреслені у законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022), Концепції «Нова українська школа» (2016), «Про повну загальну середню освіту» та основні напрями її реформування щодо створення нового сучасного освітнього середовища, передумов для інноваційної діяльності, впроваджених новими Державними стандартами всіх рівнів освіти, «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» в яких

зазначено, що метою української системи освіти є своєчасне виявлення ранньої обдарованості. Освітній процес може вважатись досконалим, якщо він не лише відповідає сучасним суспільним потребам, але й визначає загальні підходи до розв'язування майбутніх проблем.

У зв'язку з цим актуальності набуває проблема трансформації та виокремлення методичної підготовки як складової фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти, враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних науковців і педагогів. У методичній підготовці студенти вивчають фахові методики, які забезпечують їхню готовність до роботи в закладах загальної середньої освіти.

Увага вітчизняних та зарубіжних дослідників зосереджувалася на різних аспектах і феноменах творчого потенціалу особистості та його розвитку, зокрема серед українських психологів (І. Бех, М. Гнатко, І. Маноха, С. Максименко, В. Моляко, Л. Міщиха, П. Науменко, Н. Побірченко, Е. Помиткін, В. Рибалка, В. Роменець, О. Сергєєнкова, В. Семиченко, В. Синявський, І. Кучерявий та інші); педагогів (В. Вербець, О. Виговська, В. Воєводін, О. Гопка, Е. Гуцало, В. Коновальчук, В. Лихвар, С. Олійник, С. Сисоєва, В. Черноус, І. Шевченко та інші); так і серед зарубіжних (Т. Амабіле, М. Бейнс, М. Боден, Г. Бреннер, К. Брумфіт, Дж. Гілфорд, М. Гінцберг, П. Горей, Дж. Грахам, Йонг Гіл Лі, Дж. Кауфман, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Тейлор, Е. Торренс, Хуа Вей та інші).

Проблеми освітньої інноватики окреслювали у своїх працях як вітчизняні науковці (М. Братко, І. Дичківська, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Кремень, В. Огнев'юк, Л. Хоружа, О. Цюняк та інші), так і зарубіжні (Т. Восс, Куанмін Ву, Дж. Кеттунен, Дж. Кеніг, К. Коллінз, Х. Маурер, М. Нео та інші).

У царині сучасної педагогічної освіти методологічні основи фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва закладають фундаментальні праці (С. Гончаренка, Н. Гуральник, А. Козир, Н. Ничкало, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, Л. Ракітянської, О. Ребрової, О. Ростовського, С. Сисоєвої, В. Федоришина, В. Черкасова, О. Щолокової та інших.). Учені наголошують, що в річищі сучасних освітніх стратегій нагального розв'язання потребує проблема оновлення та оптимізації системи фахової підготовки

майбутнього вчителя музичного мистецтва, зумовленої вимогами до ступеневої педагогічної освіти.

Мистецько-педагогічну основу дисертації складають дослідження з методології, теорії та методики музичного навчання (Л. Бондаренко, К. Завалко, О. Іваненко, Л. Коваль, Л. Кондрацька, Г. Кондратенко, С. Коновець, Л. Масол, О. Михайличенко, Г. Побережна, О. Реброва, В. Шульгіна та ін.). Вагомий аспект методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва досліджують (Т. Бодрова, І. Боднарук, Н. Верещагіна, С. Горбенко, Р. Гургула, Г. Дицьо, А. Козир, О. Кузнецова, Є. Проворова та ін.).

Проблему компетентнісної підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва досліджували (Б. Брилін, Л. Коваль, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Побережна, Є. Проворова, О. Ростовський, О. Рудницька, Л. Хоружа, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Однак проблема розкриття та реалізації потенційних можливостей майбутнього вчителя музичного мистецтва не знайшла належного висвітлення у науковій літературі. Зокрема, проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці досліджена недостатньо. Актуальність дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя музичного мистецтва у методичній підготовці посилює низка суперечностей між:

- потребою суспільства у творчих педагогах, здатних до впровадження інновацій та недостатньою увагою педагогічної теорії й практики до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва;
- вимогами до формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва та традиційними методами їх формування;
- необхідністю розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та розробкою ефективних організаційно-педагогічних умов реалізації цього процесу у закладах вищої освіти.

Проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, залишається актуальною, важливою і вимагає подальшого дослідження та розробки практичних інструментів для його розвитку. Особливо у сучасному світі з ростом глобалізації та міжкультурної взаємодії, вимоги до майбутнього вчителя музичного мистецтва постійно змінюються.

Відтак, актуальність окресленої проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження: **«Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах комплексної науково-дослідної теми Кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (2016 – 2025) (номер державної реєстрації 0116U003993).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 29 жовтня 2020 року) у формулюванні «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки».

Об'єкт дослідження: фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

2. Обґрунтувати методологічні засади, визначити сутнісні характеристики та структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.
3. Визначити специфічні особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти.
4. Здійснити діагностику стану розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.
5. Теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та експериментально перевірити їх ефективність.

Методологічною основою дослідження є: загальнотеоретичні та методологічні положення філософії щодо взаємозв'язку теорії та практики; психології щодо всебічного розвитку особистості, особливостей розвитку творчого потенціалу; педагогіки щодо цілісності та неперервності методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; сучасні концепції формування змісту фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; цифровізації освіти; аксіологічний, системний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, компетентнісний та емерджентний підходи до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; теорії інноваційної освіти щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; методичні погляди щодо навчання музичного мистецтва.

Теоретичну основу дослідження становлять методологічні аспекти філософії формування нового покоління фахівців (В. Андрущенко, Г. Васянович, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.); праці зарубіжних авторів феномену «творчість» (Т. Амабіле, М. Боден, Г. Бреннер, А. Дейкстерхейс, Дж. Гілфорд, М. Гінцберг, Й. Лі, А. Маслоу, Т. Мерс, К. Роджерс, В. Тейлор, Е. Торренс та ін.); проблеми розвитку творчого потенціалу особистості порушували у своїх дослідженнях українські вчені (В. Моляко, І. Маноха, В. Роменець, Е. Помиткін та ін.) та зарубіжні науковці (К. Ріф, Дж. Роттер, Цзяо Яочен, Хуа Вей та ін.); праці українських учених,

присвячені питанням розвитку творчого потенціалу вчителя (В. Вербець, В. Воєводін, О. Гопка, В. Коновальчук, В. Лихвар, С. Олійник, С. Сисоєва, В. Чорноус, І. Шевченко та ін.) та зарубіжних науковців (М. Бейнс, М. Боден, Г. Бреннер, К. Брумфіт, Хуа Вей та інші); провідні положення мистецької освіти (А. Козир, Л. Масол, О. Реброва, О. Рудницька, О. Щербініна та ін.); сучасні концепції з питань теорії та методики музичної освіти (Н. Гуральник, О. Іваненко, Ю. Мережко, О. Олексюк, Г. Падалка, В. Черкасов, О. Щолокова та ін.); праці вітчизняних учених з питань формування фахових компетентностей майбутніх учителів (І. Андрощук, Н. Гузій, В. Желанової, В. Лугового, Л. Хоружої та ін.) та зарубіжних учених (М. Роблеса, К. Редфорда, К. Нілі, Г. Мітчелла, Л. Скіннера, Б. Вайта та ін.); теоретичні аспекти методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва (Т. Бодрова, Н. Верещагіна, Р. Гургула, О. Кузнецова, Є. Проворова та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження використано комплекс наукових методів дослідження: *теоретичні* – системно-аналітичний, контрольнo-порівняльнй аналіз для з'ясування стану дослідженої проблеми; синтез, систематизація та узагальнення – з метою визначити сутність базових понять й формулювання поняттєво термінологічного апарату та структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; узагальнення та систематизація для обґрунтування критеріїв, показників та рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; структурно-функціональний метод, класифікація, синтез, конкретизація, порівняння, узагальнення – для обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, тестування, бесіда, анкетування, самоспостереження, самооцінювання – для діагностики розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; педагогічний експеримент – з метою перевірки ефективності розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці;

математичної статистики – для кількісно-якісної інтерпретації експериментальних даних дослідження.

Наукова новизна дослідження: *вперше* виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний); визначено авторське поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможливають становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва; розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії (спонукально-аксіологічний, знаннево-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний) та показники; визначено відповідні етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення); виокремлено та схарактеризовано рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (креативний, адаптивний, репродуктивний); обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів та засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці) та експериментально перевірено їх ефективність; *уточнено* сутність поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності; сутність поняття «методична підготовка майбутнього вчителя

музичного мистецтва» як ключового компонента фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливлює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва; *подальшого розвитку набули* методичні практики, інноваційні форми та методи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Практичне значення результатів дослідження: розроблено змістовий модуль навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» освітньої програми 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» з прикладами методичних розробок (ділова гра «Музичний цифровий квест», сторітелінг «Музична історія», коучинг «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва», музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю», театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу, конкурс «Музичні таланти»); тренінг «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій»; коучинг для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; ділові ігри «Music Mentor» та «Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва»; воркшоп «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»).

Висновки та рекомендації, які були зроблені на основі проведеної експериментальної роботи (форми, методи, прийоми, технології, цифрові інструменти, семінари, тренінги, коучинги, ділові ігри, конкурси, воркшопи щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва тощо), можуть бути використані у методичній підготовці студентів мистецьких спеціальностей з метою розвитку їхнього творчого потенціалу, а також стане в пригоді слухачам інститутів післядипломної педагогічної освіти, у системі підвищення кваліфікації викладачів вищої школи.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 238 від 31.01.2024 р.); Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/06 від 06.02.2024 р.) та Гуманітарного факультету Мукачівського державного університету (довідка № 459 від 20.02.2024 р.).

Апробація результатів дослідження: основні теоретичні та практичні положення дослідження було представлено у виступах, доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних – «Кластерний підхід у компетентнісно зорієнтованій моделі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2020); «Специфіка методичної підготовки, як чинника розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2020); «Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2020); «Методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в університетській освіті України» (м. Умань, 2020); «Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва як психолого-педагогічна проблема» (м. Київ, 2020); «Закон алометрії у розвитку підсистем творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Феномен розвитку творчого потенціалу особистості» (м. Київ, 2021); «Методична підготовка як основа розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Кропивницький, 2021); «Тайм-менеджмент як домінанта розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Принцип Ле Шательє-Брауна у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Хьютагогіка у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Цифрові та інноваційні процеси у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Підхід хьютагогіки до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя

музичного мистецтва» (м. Умань, 2022); «Емерджентний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2022); «Ціннісні орієнтації як чинник розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2022); «Інтегративний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Рига, 2022); «Стратегії розвитку вищої освіти у воєнний та післявоєнний час» (м. Київ, 2022); «Методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах протидії військової агресії РФ» (м. Умань, 2022); «Педагогічні ідеї М. Лисенка у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Кропивницький, 2023); «Професійний саморозвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва у повоєнний період» (м. Кропивницький, 2023); «Емерджентний підхід у професійній мистецькій освіті: механізми реалізації» (м. Київ, 2023); «Інноваційні технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Копенгаген, 2023); «Цифрові технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2023); «Інноваційні технології як стимул розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2023); «Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу» (м. Чернігів, 2024); «Аксіологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Анкара, 2024); всеукраїнських – «Ділова гра у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Наукова та художня спадщина Бориса Грінченка у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Проблема творчої особистості в діахронному вимірі» (м. Київ, 2022); «Академічна доброчесність у системі вищої освіти України» (м. Київ, 2022); «Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану» (м. Київ, 2022); «Ціннісні настанови у формуванні творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Івано-Франківськ, 2022); «Ціннісний аспект дослідницької позиції майбутніх

докторів філософії у галузі музикознавства та музичної освіти» (м. Київ, 2023); «Музичне сприйняття в структурі творчого потенціалу особистості» (м. Одеса, 2023); «Інклюзія в мистецькій освіті: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2023); «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва: передумови успішної реалізації у мистецькій освіті» (м. Київ, 2023); «Ціннісні орієнтації у системі мистецької освіти України як важливий компонент професійного становлення майбутнього фахівця» (м. Київ, 2023); Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу (м. Чернігів, 2024); Аксіологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва (м. Анкара, 2024); «Емерджентний підхід у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2024); «Принцип індивідуальної освітньої траєкторії Нуфлех у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2024). Також результати досліджень були апробовані у VI Міжнародній Грінченківській науковій школі для докторантів, аспірантів, молодих учених та магістрантів у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (м. Київ, 2021).

Публікації. Зміст і результати дослідження висвітлено у 15 одноосібних наукових працях; 4 статті опубліковано у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 11 публікацій (серед яких 1 розділ монографії), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 291 сторінку (основна частина становить 202 сторінки, список використаних джерел – 39 сторінок, додатки – 31 сторінка). Список використаних джерел містить 365 найменувань, зокрема, 106 – зарубіжні видання іноземними мовами. Робота містить 14 таблиць, 13 рисунків в основному тексті роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як наукова проблема

Сучасні глобальні та локальні виклики, такі як пандемія COVID-19, воєнне вторгнення Росії в Україну, кліматичні катастрофи, разом з позитивними тенденціями, такими як глобалізація, цифровізація та розвиток штучного інтелекту, призвели до переходу від світів зі стійким і передбачуваним характером концепції VUCA-світу до концепції BANI-світу. Такий світ характеризується крихкістю, тривогою, нелінійністю і незрозумілістю, і відрізняється від попередніх світів високим рівнем нестабільності, хаосу, анізотропії та інтегрованості. Ситуації, в яких умови не просто нестабільні, вони хаотичні. У яких результати не просто важко передбачити, вони абсолютно непередбачувані. Або, якщо використовувати конкретну мову цих фреймворків, ситуації, коли те, що відбувається, не просто неоднозначне, це незрозуміле.

У такому контексті ключову роль відіграє освіта, оскільки вона покликана підготувати особистість до життя та професійної діяльності в умовах змін, невизначеності та складності. Це передбачає перегляд концептуальної філософської основи освіти та використання відповідних освітніх технологій. Освіта має забезпечити формування та розвиток різноманітних компетентностей, включаючи професійні, соціально-психологічні, креативні та інноваційні навички. Серед цих компетентностей особливу вагу отримують гнучкість, адаптивність, критичне мислення, інноваційність, спроможність до співпраці та емпатія, а також здатність до неперервного самовдосконалення.

На думку дослідників С. Гончаренка та В. Огнев'юка [155], сучасне розуміння освіти охоплює її як засіб впливу на засвоєння соціальних норм і цінностей, сферу соціального життя, унікальну систему соціокультурного феномену, що сприяє розвитку суспільства. Вона є невіддільною складовою

етносу, культури та цивілізації, способом збереження та розвитку культурних норм. Освіта також розглядається як система освітніх закладів, процес саморозвитку особистості, а також результат у вигляді загальної культури та освіченості.

Розвиток творчого потенціалу визначається як досягнення вищого рівня управління взаємодією людини з навколишнім світом. Під час цього процесу особа встановлює особливий характер і зміст взаємодії з навколишнім світом. Окрім того, багатство та процвітання країни визначається не лише здібностями, а й творчістю своїх громадян. Тому важливо, щоб у кожній країні людина вміла виявляти та реалізовувати свій творчий потенціал, наділення власних життєвих сил евристичними здібностями.

Наукова рефлексія творчого потенціалу людини є єднанням між концептуальними знаннями про людину і прикладними аспектами її пізнання і тому мають важливе значення для подальшого поступального розвитку всього комплексу знань про особистість. Традиційне для нинішнього часу активне культивування і впровадження технологій з метою забезпечення розвитку особистості або окремих її компонентів у психології, педагогіці, освіті при недостатності методологічних досліджень може виявитися гальмом розвитку всієї системи людинознавства.

Для всіх суб'єктів освітнього процесу розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі наявних інститутів та механізмів соціалізації особистості стала справою перспективною. Суспільна ж потреба в ньому стала ще більш актуальною, тому сьогоденні виклики та потреби суспільства вимагають акценту на розвитку творчого потенціалу у майбутнього вчителя музичного мистецтва як одного із фундаментальних аспектів підготовки сучасних фахівців.

Нині виявляється величезний науковий інтерес до проблеми розвитку творчого потенціалу, зокрема, пов'язані з підготовкою майбутнього вчителя музичного мистецтва. Для визначення в нашому дослідженні шляхів розв'язання проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного

мистецтва як наукової проблеми, звернемося до розгляду основних дефініцій нашого дослідження – «*потенціал*» та «творчий потенціал».

Термін «потенціал» в контексті зв'язку між особистістю і творчістю означає силу, здібність та потенційні можливості, що характеризують душевну енергію та спроможність особистості. Це належить до внутрішніх резервів і можливостей людини, які можуть бути реалізовані через діяльність.

Потенціал особистості у контексті творчості визначається її здатністю до новаторства, винахідливості та створення чогось нового і цінного. Цей потенціал охоплює не лише здібності й таланти, а й внутрішні мотиви, енергію та готовність до самовираження через творчу діяльність.

Проблема потенціалу (від латинського «*potential*» – можливість, сила) пронизує усі сучасні освітні концепції в загальній, психологічній і професійній теоріях особистості, її розвиток визначається метою вищої професійної освіти. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування й розвитку професійного, особистісного, творчого та інших потенціалів майбутніх фахівців, їхніх пізнавально-професійних потреб та інтересів, професійної й творчої активності, професійного мислення, професійних компетенцій [243].

Важливо зазначити, що концепція «потенціалу» на філософському рівні має свої корені у метафізиці Аристотеля, де «акт» і «потенція» розглядаються як основа онтологічного розвитку, виражаючи здатність змінюватися як субстанційно, якісно, кількісно та просторово. У цьому контексті буття розділяється на «потенційне» та «актуальне», а процес становлення розглядається як перехід від першого до другого [243].

Відомий філософ Платон пов'язував момент переходу потенційного в актуальне з творчістю, розглядаючи творчість як процес переходу з небуття в буття. Платон називав творчістю процес створення будь-яких творів мистецтва і ремесла, а тих, хто створює ці твори, він називав творцями. Суть потенційної спроможності людини стала предметом роздумів німецького філософа Г. Лейбніца, який зазначав, що сила відповідає латинському слову «*potential*» – можливість. Він розглядав поняття «потенційна можливість» і «потенційна активність». Представники німецької класичної філософії І. Кант, Й. Фіхте,

Ф. Шеллінг, Г. Гегель зробили значний внесок у вивчення проблеми актуалізації потенційної спроможності людини.

На думку В. Андрущенка [4], історико-філософський досвід осмислення потенціалу людини визначали різні типи світогляду: народний досвід, міфологія, релігія, мистецтво, наука. Потенціал людини пов'язували з її природними якостями, обставинами життя людей, вихованням, зовнішнім досвідом, вбачаючи головну силу людини в її розумі як його власному, незалежному від надприродного ядра, змісті. Інші стверджували первинність і самостійність духовного ядра людини, вбачаючи її силу і свободу в самозародженому знанні, в абсолютній активності духу або відносній активності людської душі. Однак, вся проблематика розгорталася, по суті, навколо різних уявлень про розум як сутнісну силу людини, про шляхи здобуття людиною цієї сили, про джерела і характер пізнавальної діяльності людини.

В українській психологічній науці у дослідженнях феномену потенціалу використовують такі терміни як: «енергопотенціал людини» (С. Максименко), «потенціал індивідуального буття» (І. Маноха), «потенціал самореалізації» (М. Садова), «вчинковий потенціал» (Я. Кальба), «духовний потенціал» (О. Олексюк), «духовно-творчий потенціал» (В. Вербець), «інноваційний потенціал» (І. Вакулова) та ін.

Аналізуючи дослідження вітчизняних психологів (В. Моляко, І. Манохи, В. Помиткіна, В. Роменця та ін.) поняття «потенціал» розуміємо як інтегративну властивість особистості, яка відображає масштаб можливостей здійснення творчої діяльності.

Варто погодитись із думкою К. Завалко [68], що етимологічно потенціал являє собою сукупність взаємодійних сил, укладених у тій чи іншій матеріально-духовній системі, вектор яких може бути спрямований як на саму систему, так і зовні. Потенціал – це поняття, яким позначається система сил, дія яких актуальна або може бути актуалізована за певних умов [245, с. 18].

Також ми поділяємо бачення В. Коновальчук [103], що потенціал людини має численні й найрізноманітніші властивості й різною мірою виявляє їх у взаємодії зі своїм оточенням. Якісна визначеність потенціалу найбільш повно

виражена в здібностях і потребах, можливість реалізації й задоволення яких є творчою діяльністю.

Зокрема, О. Олексюк [159], зауважує, що попри висхідний інтерес до концепції «потенціал особистості» в останні роки, наукове обґрунтування цього поняття залишається недостатнім. Вона наголошує на необхідності розуміння специфіки та структури здібностей у контексті творчого потенціалу. Дослідниця визначає творчий потенціал як комплекс здібностей, що проявляються у творчій діяльності. Вони підкреслюють, що високорозвинутий творчий потенціал створює умови для вільного творчого пошуку. Така особистість не лише задовольняє потреби суспільства, але й впливає на них, формуючи їх у відповідний спосіб.

Таким чином, ми трактуємо поняття «потенціал» як особистісне динамічне інтегративне утворення, яке потребує креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення, що є неминучим і відбувається за замовчуванням. При цьому успішність процесу залежить від активності особистості (практичного застосування накопиченого резерву та її ставлення до предмета) та деяких зовнішніх чинників (наприклад, соціального оточення, яке може як сприяти, так і перешкоджати реалізації потенціалу).

Оскільки, потенціал, набуваючи змінних характеристик у ході розвитку, трансформується в динамічний поетапний послідовний процес, то розглядаємо потенціал (та структурні складові) в контексті їх змін на всіх етапах його розвитку.

Розглянемо більш детально поняття «розвиток». У науковому контексті визначення «розвитку» активно досліджується зарубіжними вченими (Д. Віко, Ж. Піаже, А. Маслоу, У. Ростоу та ін.).

Розвиток являє собою необоротне, спрямоване, закономірне змінювання матеріальних або ідеальних об'єктів. Термін «еволюція» часто використовується як синонім до розвитку. Основні характеристики розвитку, які відрізняють його від інших змін, включають необоротність, спрямованість і закономірність [157, с. 228]:

1. Необоротність — розвиток передбачає неповернення до попереднього стану або форми. Це означає, що зміни, що відбуваються під впливом розвитку, є стійкими й не зворотними;

2. Спрямованість — розвиток має визначену мету або напрям, який визначається властивостями самого об'єкта розвитку або зовнішніми факторами. Це означає, що розвиток орієнтований на досягнення певного результату чи стану;

3. Закономірність — розвиток підпорядкований певним законам або закономірностям. Це означає, що зміни, які відбуваються під впливом розвитку, відбуваються відповідно до певних правил або законів.

Відмінною рисою розвитку порівняно з іншими видами змін є його одночасна наявність усіх цих характеристик. Наприклад, змінам, які супроводжують різноманітні процеси функціонування, притаманна оборотність через їхню ритмічну природу, тобто ці зміни можуть бути тимчасовими або повернутися до попереднього стану після закінчення певного процесу.

А. Маслоу [320], американський психолог, відомий за ієрархією потреб Маслоу, яка відображає розвиток людини в аспекті задоволення основних потреб. Дослідник визначав «розвиток» як процес досягнення індивідами свого потенціалу шляхом послідовного задоволення фізіологічних, психологічних та соціальних потреб.

Теорія Ж. Піаже відзначається концепцією етапного розвитку особистості, яка відображається через безперервність та ступеневість цього процесу. Вчений аргументує, що «розвиток» проходить крізь різні етапи, кожен з яких має свої власні критерії та інтерпретації. Він визначає три основні етапи розвитку особистості та підкреслює, що успішне пройдення кожної попередньої стадії є важливою передумовою для розвитку наступної. Це не просто заміна однієї стадії іншою, а скоріше інтеграція раніше сформованих структур у нові [27, с. 35].

Отже, «розвиток» є поетапним, тривалим та не завжди послідовним процесом, який є необхідною умовою для реалізації потенціалу особистості. Цей процес залежить від багатьох факторів і сприяє появі нових, вищих і складніших

рівнів розвитку. В ході цього процесу людина творить свою власну історію і одночасно покращує довкілля, що в загальному розумінні є провідним процесом та результатом її життя.

Українська наукова спільнота також має вчених, які досліджували поняття «розвиток» у різних контекстах, включаючи педагогіку та психологію (О. Кокун, В. Желанова, Л. Пуховська, І. Хоржевська, О. Безсонова, І. Гончарова, Н. Гузій, О. Сущенко та ін.).

Так, у тлумачному словнику категорія «розвиток» [10] розглядається як «процес, у наслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого». Крім того, одним з тлумачень цієї категорії є результат означеного процесу, що засвідчує ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості особистості.

З погляду філософії, концепція розвитку знаходить вираження у часових і просторових характеристиках, являє собою рух не по прямій лінії, а спіралеподібний, де поступальний рух чергується з рухом по колу. Важливою умовою розвитку вважається розв'язання суперечностей, що виникають у формі боротьби і єдності протилежностей, заперечення старого й поява нового [10].

У психолого-педагогічній галузі поняття «розвиток» визначається як систематичний і поступовий процес змін у фізичному, психологічному, інтелектуальному та соціальному розвитку індивіда. Цей процес містить набуття нових знань, навичок, вмінь, цінностей і соціокультурного адаптування, що дозволяють особі стати більш компетентною та самостійною у суспільстві. Розвиток у психолого-педагогічному контексті підкреслює важливість освіти, виховання та навчання як засобів сприяння цьому процесу.

Отже, висновок з проведеного аналізу полягає в тому, що розвиток можна розглядати як процес змін, що відбуваються з людиною під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників протягом життя. У вузькому розумінні це поетапний і тривалий процес, який змінює якості особистості і є результатом взаємодії з соціальним середовищем, породжуючи нові, вищі та складніші явища. В той же час потенціал, як сукупність здібностей, якостей і ресурсів, що перебувають у потенційному стані до активізації, вимагає розвитку, який розкриває ці

внутрішні можливості через відношення до предмета, самопізнання, навчання, засвоєння знань, самовираження та самореалізацію. Таким чином, розвиток є процесом розширення можливостей особистості, а потенціал – це потенційність досягнення певних результатів.

Наступним розглянемо ключове поняття «творчість».

На філософському рівні «творчість» розуміється як духовно-практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних, культурних, соціально значущих цінностей; установлення нових фактів, відкриття нових властивостей і закономірностей, а також методів дослідження й перетворення світу. Виходячи з цього, особистість залучає свої творчі можливості та змінює світ [244, с. 17].

У психолого-педагогічній літературі поняття «творчості» трактується як процес генерації нових і оригінальних ідей, рішення або виготовлення нових підходів до розв'язання проблеми. Творчість часто розглядається як творчий потенціал особистості, який може бути розвинутим через відповідні стимули, навчання та практику. Це поняття також пов'язане з такими аспектами, як спонтанність, незалежність мислення, уявність та здатність дивитися на проблеми або завдання з нестандартного кута зору. Творчість може бути виявлена в різних сферах, включаючи мистецтво, науку, освіту та ін.

Педагогічний словник визначає «творчість» (англ. – creativity) як «рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості» [243, с. 17].

До основних понять «творчості» належать такі: творчість – це діяльність особистості, у якій вона створює нові предмети та якості, схеми поведінки й спілкування, нові образи та знання; творчість – це людська діяльність; це не лише створення продуктів діяльності, творчістю можна назвати всі ті «відкриття», які людина робить для себе; творчими є майже всі психічні процеси, за винятком, може, автоматизованих дій; творчість – це потреба в самоактуалізації, реалізації своїх здібностей і життєвих можливостей [243, с. 144].

Серед зарубіжних авторів, які досліджували поняття «творчість» ми виділяємо (А. Маслоу, В. Тейлор, Г. Бреннер, Дж. Гілфорд, Е. Торренс,

К. Роджерс, Йонг Гіл Лі, Т. Амабіле, М. Гінцберг, М. Боден, А. Дейкстерхейс, Т. Мерс та ін.).

Корейський дослідник Йонг Гіл Лі «творчість» розуміє як універсальний і цілісний аспект людини у творчій освіті, а сфери творчості класифікує на фізично-фізіологічну сферу, соціальну сферу, раціональну сферу, моральну сферу, художню сферу та релігійну сферу в житті людини та властивості представлені ціннісні здібності в кожній сфері. Іншими словами, властивостями ціннісної здатності є відособленість у фізико-фізіологічній сфері, співпраця у соціальній сфері, пошуки в раціональній сфері, чеснота у моральній сфері, краса у художній сфері, віра в релігійній сфері.

Творчість є важливою й унікальною якістю людської особистості, яка виявляється через творче мислення. Творча думка дозволяє знаходити нові рішення, а також надихає до дій. З психоаналітичного погляду, творчий дар є своєрідним фатумом, який перевищує свідомість та волю людини. З гештальт-психології, творчість – це процес «злиття» окремих елементів мислення в цілісне уявлення, коли різні фрагменти знань взаємодіють у пам'яті, що призводить до нового освітлення і розуміння.

Когнітивна теорія творчості Дж. Келлі [157, с. 65] розглядає творчість як постійну генерацію наукових гіпотез з метою покращення реального життя через взаємодію з зовнішнім середовищем. Він описує творчу особистість як дослідника, науковця, який ефективно взаємодіє з навколишнім середовищем, щоб змінювати реальну ситуацію, конструюючи та сприймаючи інформацію. Головним стимулювальним фактором (мотивом) творчості є бажання людини реалізувати себе, яке властиве кожному індивіду, проте може бути приховане психологічними бар'єрами.

А. Маслоу [243, с. 17]. включає поняття «творчості» у свою ієрархію потреб людини. Він розглядає творчість як вищий рівень самореалізації, де людина реалізує потенціал та залишає самореалізацію через свою творчість. На думку автора, творчість є універсальною функцією людини, яка призводить до усіх форм самовираження. Потяг до творчості є вродженою властивістю, якою наділений кожен індивід, але її розвиток значно залежить від соціального

середовища, яке виховує дану особистість. Дослідник вважав, що більшість молодих людей можуть втратити цю вроджену творчу можливість через вплив «відповідної» системи освіти та виховання. Його погляд полягав у тому, що традиційна освітня система може пригнічувати індивідуальну творчість, спрямовуючи учнів на встановлені стандарти та норми, які не завжди сприяють вільному самовираженню та розвитку творчих здібностей [157, с. 66].

Т. Амабіле [320] розглядає «творчість» як процес, в якому внутрішні та зовнішні чинники впливають на генерацію інноваційних і з розвитком гуманістичної психології, представленої А. Маслоу, К. Роджерсом та Н. Роджерсом, у фокусі уваги знаходиться не самі новоутворення у сфері речей та ідей, які виникають в результаті людської діяльності, а сам процес творчості та його позитивна динаміка.

Згідно з теорією розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера [157, с. 66], здатність до творчості не є талантом, а є природною для людини. Творчість розглядається як нормальна складова людського існування, проте творчі здібності самі по собі не виявляються, поки не з'явиться суспільна потреба або можливість для їх виявлення в особистості.

Реалізація творчості відбувається через інтелектуальну та духовну діяльність особистості. Інтелект дозволяє організовано перетворювати інформацію, створюючи нові підходи й концепції. Духовна діяльність полягає у генерації нових ідей і думок. Відтак, на кожному етапі розвитку особистості важливо стимулювати й організовувати інтелектуальну та духовну діяльність.

Згідно з Г. Альтшуллером [157, с. 66], вузька спеціалізація може пригнічувати творчі потенції, тому головним завданням є створення мотивації до творчості та опановування технологіями творчої праці. Основним способом розвитку творчої особистості є самовдосконалення. Роль зовнішнього середовища полягає у переконанні особистості в природності творчого процесу та її навчанні, а також у забезпеченні особистості необхідними технологіями творчої діяльності.

Психологи розрізняють поняття «креативна особистість» і «творча особистість» на основі своїх наукових досліджень. Під «креативною

особистістю» розуміють ту, що має внутрішні передумови, такі як особистісні утворення, специфіка когнітивної сфери та нейрофізіологічні задатки, які стимулюють творчу активність. Ця активність не є зовнішньо стимульованою пошуковою або перетворювальною діяльністю.

Е. Торренс [357] вважав, що *креативність* є загальною здатністю, яка базується на констеляції загального інтелекту, особистісних характеристик і здібностей до продуктивного мислення. Під креативністю він розумів особливе сприйняття недоліків, прогалин у знаннях, дисгармонії тощо.

Е. Торренс [357] розділяв творчий процес на кілька етапів:

1. Сприйняття проблеми — це усвідомлення наявності проблеми або дисгармонії.

2. Пошук рішення — виявлення можливих шляхів розв'язання проблеми або заповнення прогалини.

3. Виникнення та формулювання гіпотез — створення нових ідей або гіпотез для розв'язання проблеми.

4. Перевірка гіпотез — тестування створених гіпотез або ідей на практиці.

5. Модифікація гіпотез та отримання результату — виправлення або покращення гіпотез на основі отриманих результатів [157, с. 8-9].

Відтак, креативний процес відображається у здатності індивіда сприймати проблеми, розвивати ідеї, тестувати їх і досягати нових результатів шляхом постійного еволюційного процесу думання та дії.

Творча особистість, своєю чергою, проявляється через продуктивну творчу активність, що називається творчою діяльністю. Це означає творчий процес, що призводить до створення нового досягнення, яке може мати об'єктивну та суб'єктивну новизну та оригінальність.

Відтак, творча особистість може бути визначена як креативна особистість, яка завдяки зовнішнім факторам отримала додаткові мотиви, особистісні утворення та здібності, що сприяють активізації творчого потенціалу і досягненню творчих результатів у одній чи кількох сферах творчої діяльності. Наприклад, працелюбність не є обов'язковою для креативної особистості, але є важливою для результативної творчої активності [157, с. 66].

Зазначимо, що сьогодні творчість досліджується як не лише результат, досягнутий кожною особистістю, але і як нова особистісно значуща якість, що ґрунтується на рефлексії та суб'єктивній самооцінці. Основний акцент при цьому зроблено на виявленні технологічних креативних механізмів і творчого потенціалу, притаманних кожній особистості в різних кількостях і якостях, а також на різному рівні й мірі їх розвитку та прояву.

Е. Торренс [357] базував свої висновки на теорії дивергентного (творчого) мислення Дж. Гілфорда, який виділив такі властивості дивергентного мислення:

1. Побіжність — це здатність генерувати велику кількість ідей, варіантів або рішень для розв'язання проблеми.

2. Гнучкість — включає здатність застосовувати різноманітні підходи та стратегії при розв'язанні проблеми, що дозволяє розглядати проблему з різних думок.

3. Оригінальність — це здатність створювати ідеї, які є нестандартними, незвичайними або оригінальними.

4. Опрацювання — включає здатність детально розробляти та вдосконалювати ідеї, що виникають під час творчого процесу.

Ідеї щодо походження творчих здібностей включають наступні теорії:

1. Боже осяяння — ідея, що творчі ідеї можуть бути відкриті або натхненні духовними чи божественними джерелами.

2. Щасливий випадок — виняткові ідеї виникають випадково або через випадкові обставини.

3. Заплановане везіння — теорія, що визнає те, що творчість може бути результатом відпрацювання, належного підходу або підготовки.

4. Настійливість — визнання важливості наполегливості та терпіння у досягненні творчих результатів.

5. Метод — віра в те, що творчість може бути розроблена через вивчення та використання певних методів або технік.

Ці теорії допомагають розуміти різні шляхи, якими люди можуть досягати творчих досягнень і розвивати свої творчі здібності.

Творчість і креативність можна розглядати на різних рівнях, які визначені дослідниками [157, с. 68]:

- *Компілятивний рівень* творчості пов'язаний зі збиранням, класифікацією, рубрикацією і систематизацією вже відомих знань і фактів, розпорошених в різних місцях. Особистості, що володіють компілятивним рівнем творчості, можуть виявляти комунікативну креативність, бути гарними адміністраторами та керівниками;
- *Проектний рівень*, створюються узагальнені нові судження на основі зібраних знань і фактів. Люди з проектним рівнем творчості можуть бути успішними педагогами, створювати навчальні програми, підручники та брати участь у великих проєктах;
- *Інсайтно-креативний рівень* пов'язаний з осяянням, коли творець несподівано осягає нове для себе. Особистості з інсайтно-креативним рівнем творчості захоплені пошуком і вирішенням складних завдань, пошуком нових знань і не схильні до аналітичного типу мислення.

Кожен з цих рівнів творчості має свої особливості й може знайти відображення у різних сферах діяльності, таких як комунікація, освіта, наукова діяльність, творча праця та інші.

Визначаємо характеристики творчих людей наступним чином: 1) незалежність – особисті стандарти важливіші від стандартів колективу, незалежність оцінок і суджень; 2) гострота розуму – готовність вірити своїм та чужим фантазуванням, сприйняття нового і незвичайного (несвідомого); 3) високий ступінь толерантності у невизначених і не вирішуваних ситуаціях, конструктивна активність у проблемних ситуаціях; 4) розвинені почуття прекрасного, потяг до естетики [157, с. 70].

Талант – високий рівень обдарованості, природний хист людини до певного виду діяльності [185]. Для виявлення і розвитку таланту або геніальності необхідна велика працездатність, самовіддача, самомотивація та спрямованість особистості на досягнення цілей. Знання і навички, набуті у сфері своєї діяльності, також є важливими факторами для розвитку таланту.

Багато видатних вчених, письменників і художників підкреслюють, що їхні досягнення на 90 % складаються з праці й терпіння, а лише на 10 % залежать від таланту. Вони вважають, що талант полягає в нескінченному бажанні працювати над власним розвитком і досягненням успіхів у своїй сфері [157, с. 70].

Відтак, детермінований підхід до праці, постійне самовдосконалення і невтомна працездатність є ключовими чинниками для розвитку таланту і досягнення успіху у будь-якій сфері діяльності.

Творче ставлення до справи спирається на такі елементи:

1. Компетентність — це сума знань, якими володіє особистість, включаючи загальні, спеціальні, технічні та методичні знання. Компетентність важлива для ефективного вирішення завдань і розробки нових ідей;
2. Здатність до творчого мислення — це гнучкість і винахідливість у пошуку шляхів розв'язання проблеми. Це оцінюється за тим, наскільки пропоновані рішення призводять до значних змін у ситуації та наскільки наполегливо особистість шукає нові підходи;
3. Мотивація — внутрішній стимул особистості до досягнення результатів і розвитку нових ідей. Мотивація впливає на ефективність та наполегливість у вирішенні завдань.

Викладач може впливати на перші два елементи, зокрема розвиваючи компетентність своїх студентів через навчання і розвиток, а також сприяючи розвитку здатності до творчого мислення шляхом створення стимулювальної робочої атмосфери. Однак це вимагає значних матеріальних затрат і часу, і результати можуть з'явитися не відразу (Рис. 1.1.):

Рис. 1.1. Зв'язок компонентів творчості

Компетентність і творче мислення є стратегічно важливими ресурсами індивідуума. Як людина використовує ці ресурси, залежить від третього фактора — мотивації.

Відтак, за результатами проведеного аналізу, феномен «творчість» ми визначаємо як процес генерації нових ідей, концепцій або продуктів, які є оригінальними, цінними і відповідають на внутрішні або зовнішні виклики.

Наступним розглянемо ключове поняттям «творчий потенціал».

Слід зазначити, що проблема «творчого потенціалу» є міждисциплінарною і багатоаспектною. Вивченню цього питання присвятили свої дослідження вчені різних галузей (філософи, психологи, педагоги, соціологи, нейробіологи та ін.).

Проблеми творчого потенціалу особистості привертали увагу Г. Сковороди, першого філософа України, який у своїх творах наголошував на необхідності єднання думок, вчинків, слова і діла, розуму і волі для всебічного духовного розвитку особистості, яка надалі буде активно та творчо діяти. Досягнення цієї мети можливе завдяки вивченню педагогами природних якостей особистості. Ідеї щодо розвитку творчої особистості висвітлені у працях Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, які наголошували на важливості того, щоб вчитель постійно сприяв розвитку творчого потенціалу учнів. Ці концепції продовжуються у педагогічній спадщині Б. Грінченка, А. Макаренка, В. Сухомлинського [315, с. 31] та ін.

Проблеми творчого потенціалу привернули увагу науковців з різних галузей, таких як нейробіологи, фізіологи й психологи, які досліджують генетичні аспекти, методи діагностики та механізми компенсації (О. Марін, А. Мерріам, О. Марін, Д. Перрі та інші.)

Надзвичайно важливо проводити дослідження щодо локалізації різних компонентів музикальних здібностей у мозку. Д. Левітін [225] зазначає, що музичне сприйняття не обмежується латералізацією, але представлене в різних областях кори головного мозку. Крім того, вищі когнітивні функції, такі як увага, пам'ять і ритмічна чутливість, мають відмінну локалізацію і пов'язані з виробленням дофаміну, гормону, що відповідає за відчуття задоволення. Темперамент дитини також грає важливу роль у творчого потенціалу, він впливає на її пізнавальну активність, стійкість та здатність долати труднощі.

Ми погоджуємось з думкою корейського дослідника Лі Чжон-Рока [310], який зазначає, що креативне мислення, метод і поведінковий режим формуються, коли творчі особистості будують кооперативні відносини зі спільнотою або групою, що виражаються у соціальній діяльності й дії, як результат — формування культури на їх основі, відповідно до творчого потенціалу. Іншими словами, люди повинні будувати кооперативні відносини, щоб задовольнити свої бажання і розвивати творчий потенціал.

Нині в психології не існує єдиного визначення терміну «творчий потенціал» та його структурної будови. У західній психології одним із перших дослідників творчого потенціалу був Фр. Гальтон. У другій половині ХІХ століття вчений прийшов до висновку, що на прояв творчого потенціалу особистості впливають не соціальні чинники, а біологічні. Фр. Гальтон першим висунув гіпотезу про те, що творчий потенціал людини – результат дії спадкових чинників [66].

Однією з відомих концепцій визначення творчого потенціалу серед середини ХХ століття є теорія американського психолога Дж. Гілфорда. Його дослідження стало основою для розвитку психології креативності. Дж. Гілфорд і його колеги ідентифікували гіпотетичні інтелектуальні здібності, які

характеризують креативність: швидкість, гнучкість, оригінальність, допитливість та іррелевантність [66].

Поява нових наукових технологій створило потребу суспільства у творчій особистості, що спонукало до досліджень у сфері креативності, таланту та обдарованості. Це призвело до виникнення різноманітних напрямів, серед яких особливе значення мають розуміння креативності як універсальної здатності до дивергентного мислення, що протистоїть інтелекту як конвергентному мисленню, а також розвивальні когнітивні уявлення про творчість як стратегію розв'язання проблем. Термін «креативність» часто вживаються як синоніми поняття «творчий потенціал». Американський психолог П. Едвардс дає таке тлумачення креативності: «Креативність – це здатність виявляти нові розв'язання проблеми або виявлення нових способів вираження, внесення в життя чогось нового». Вдалий підхід до цього визначення запропонувала С. Сисоєва [214], яка розглядає креативну особистість як таку особистість, що має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізичні задатки, специфіку когнітивної сфери), що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність.

Отже, творчий потенціал — це якість людини, яка дозволяє реалізувати наявну та можливу діяльність у формі праці, пізнання і спілкування, характеризуючись новизною у змісті й характері. Новизна у діяльності відображає, з одного боку, реальність творчого потенціалу, а з іншого — результат індивідуально-особистісної творчості.

Творчий потенціал має фізіологічну, психологічну і соціальну складові. Сукупність явищ, що характерні для кожної з цих складових, формують уявлення про творчий потенціал як системну якість, що проявляється і функціонує у конкретних формах.

Взаємозв'язок між працею, пізнанням і спілкуванням з самого початку утворює діалектичну єдність, яка базується на соціальних відносинах. Такий підхід враховує комплексний характер творчого потенціалу особистості і його взаємодію з навколишнім середовищем та соціальним контекстом [157, с. 72].

Р. Бегетто, А. Козбелт та М. Рунко [306, с. 32] кажуть, що «дивергентне мислення виникає, коли ідеї та асоціації рухаються в різних напрямках, і в результаті можна знайти нові та оригінальні ідеї. Конвергентне мислення, з іншого боку, виникає, коли пізнання використовується для ідентифікації однієї правильної або загальноприйнятої відповіді». Дивергентне мислення пов'язане з плавністю (кількістю генерованих ідей), гнучкістю (різноманітністю ідей) та оригінальністю (унікальністю ідей), але не є синонімом творчості, оскільки аспекти «цінності» не враховуються. Проте тести на дивергентне мислення можна використовувати як «оцінку потенціалу творчого потенціалу».

Нашим дослідницьким інтересом стало дослідження британських вчених Кардіффського столичного університету (Гарет Х. Лаудона та Джини М. Дейнінгер) [315], які описали зв'язок між фізіологічним станом людини та продуктивністю її дивергентного мислення шляхом аналізу кількості слів «дивергентного мислення», створених під час когнітивного завдання. Їхні результати свідчать про те, що психофізіологічний стан людини корелює з продуктивністю дивергентного мислення. Однак інтерпретація результатів потребує подальших досліджень, наприклад, важливості мотивації, валентності, розумових зусиль і уваги у творчості та того, як ці різні фактори можуть взаємодіяти.

Серед сучасних зарубіжних дослідників творчого потенціалу виокремлюємо (М. Бейнса, М. Чіксентміхайі, Дж. Кауфмана, Т. Олдама, Р. Юонга [302] та ін.).

Дослідження Р. Юонга фокусуються на вивченні когнітивних механізмів творчого мислення та його відношенні до структури та функціонування мозку. Він вивчає, як різні типи мислення впливають на творчий потенціал людини.

М. Чіксентміхайі відомий своїми дослідженнями потоку — стану, в якому людина повністю поглиблена в процесі творчості. Чіксентміхайі вивчає умови, які сприяють виникненню цього стану та його вплив на творчий потенціал.

Т. Олдам спеціалізується на розвитку креативності та творчого потенціалу у дорослих та у шкільному віці. Він досліджує різні методики та стратегії, які можуть сприяти розвитку та проявленню творчості у різних вікових групах.

М. Бейнс проводить дослідження в галузі креативності та творчого потенціалу, включаючи розробку нових методів вимірювання та розвитку креативних здібностей. Він досліджує різні аспекти креативності та їх вплив на успіх у різних сферах життя.

Дослідження Дж. Кауфмана охоплюють широкий спектр тем, пов'язаних з творчістю, включаючи вплив творчого потенціалу на освіту, культуру та розвиток особистості. Кауфман досліджує як індивідуальні, так і соціокультурні аспекти креативності. Ці вчені та багато інших продовжують вивчати та розуміти творчий потенціал у різних контекстах та досліджувати способи його розвитку та виявлення.

Серед вітчизняних дослідників, що вивчають творчий потенціал особистості, особливо варто згадати В. Моляко який запропонував свою власну концепцію формування творчої особистості та реалізації її творчого потенціалу. Ми погоджуємось із думкою В. Моляко, який визначає творчий потенціал як інтегративну характеристику особистості, що відображає рівень готовності та здатності здійснювати творчу діяльність, а також до творчої самореалізації та саморозвитку [65].

Аналізуючи концепцію В. Моляко [131], звертаємо увагу на те, що на кожному конкретному етапі розвитку суспільства домінують певні орієнтири, які задають напрям у розв'язанні проблем виховання молодого покоління. Нині такими орієнтирами є творчий та естетичний фактори, що визначають основу духовності людини. Суть пропонованої концепції полягає у здійсненні виховання, невіддільною складовою якого є систематичне розв'язування різних творчих завдань в естетично збагаченому середовищі. Узгоджена з віком творча діяльність учнів сприятиме підвищенню мотивації до праці, розвитку інтелекту, максимальному розкриттю здібностей кожного з них. Творче виховання передбачає саме використання різних засобів, підходів до дитини й орієнтування її на досягнення максимально оригінального результату під час виконання будь-якої роботи, пошук більшої кількості варіантів розв'язання кожного нового завдання, вибір кращого за сумою конкретних показників (економічність, екологічність, естетичність тощо).

У концепції І. Манохи [137, с. 282-283], де творчий потенціал особистості визначається як здатність генерувати нові образи дійсності на основі наявного досвіду та як здатність подолати вплив минулого досвіду, який стримує створення нових елементів дійсності. Психологічні дослідження підтверджують взаємозв'язок творчого потенціалу з творчою активністю особистості, де остання виявляється у включенні особистості у творчу діяльність, у процесі створення і поширення творчого досвіду, а також у власному особистісному розвитку. Це дослідження підтримує ідею, що творчість є важливим аспектом особистісного розвитку, і творчий потенціал визначає творчу ідентичність особистості, що вирізняється здатністю до постійного росту та розвитку творчих здібностей.

Значення творчого потенціалу визначається як психологами, так і педагогами (В. Вербець, В. Воеводін, В. Лихвар, С. Олійник, О. Олексюк, С. Сисоєва та інші) як сукупність реальних можливостей, вмінь і навичок, що визначають рівень розвитку особистості.

Творчий потенціал є важливою умовою творчості й професійного розвитку особистості. Саме тому це питання є пріоритетним та актуальним у системі освіти, адже розвиток творчого потенціалу залежить від усіх учасників освітнього процесу.

Н. Кічук [245] розглядає проблему творчого потенціалу у різних аспектах з системного підходу. Креативність виступає фактором, який визначає готовність до продуктивно-трансформаційної діяльності. Висновки стосовно того, що творчий потенціал залежить від різноманітності діяльності, універсальності мети та діалогічності, є важливими.

За словами С. Сисоєвої [214], «творчий потенціал – це самостійна динамічна система творчих якостей особистості, пов'язаних з її інтелектом, яка формується, розвивається і проявляється у творчій діяльності». Вона виділяє кілька підсистем творчого потенціалу, які включають спрямованість, характерологічні особливості, творчі уміння та індивідуальні особливості психічних процесів, які є природженими або набутими внаслідок виховання та розвитку [245].

Творчий потенціал — це основна передумова творчої діяльності, ядро творчої обдарованості людини, що складається з сукупності можливостей та засобів, що можуть бути використані для досягнення певних цілей і вирішення завдань. Проблема індивідуального творчого потенціалу вважається однією з найважливіших у сучасній науці.

Розуміння цього складного феномену можливе шляхом виділення основного, корінного та суттєвого в ньому, а також особливого, індивідуального аспектів. Творчий потенціал визначається як інтегральна властивість у вигляді здібностей, що дозволяють людині здійснювати певну діяльність. Ця властивість є результатом природної та соціальної активності, яка виявляється у формі праці, пізнавальної та комунікативної діяльності.

Здатність до творчості є невіддільною від здатності до праці. Творча активність виникає з трудової діяльності, формуючись і розвиваючись на її основі. Психічні властивості творчого потенціалу створюють своєрідні «прошарки», які відповідно можуть розвинути у здібності в соціальній діяльності.

Сучасні уявлення про природу вродженого та набутого в особі залишаються суперечливими. Дослідники [157, с. 74] стверджують, що здібності формуються і розвиваються в процесі життя в конкретних умовах, тоді як інші віддають перевагу природним передумовам, обумовленим генетично.

Творчий потенціал виявляється через творчі зусилля, які поєднують можливості людини з її реальним життям, утворюючи єдиний процес життєтворчості. Кожен момент цього процесу може стати народженням нових можливостей та їх втіленням. Творчий потенціал може розглядатися у вузькому і широкому контекстах.

У вузькому сенсі, це творчі здібності, зокрема здатність до уяви й креативного мислення. У широкому сенсі, це також особливості особистості, що сприяють розвитку творчих здібностей, такі як мотивація, емоційні та вольові якості, рівень компетентності. Творчий потенціал в широкому сенсі є структурою характеристик, які притаманні творчим особистостям.

Індивідуальний творчий потенціал становить собою складну систему психогенетичних та психологічних якостей, яка включає природні та соціальні сили людини. Ця система здібностей, можливостей та властивостей дозволяє здійснювати творчу діяльність, породжувати творчі ідеї та забезпечує суб'єктивну потребу особистості у творчій самореалізації й розвитку креативності.

Відтак, творчий потенціал виступає як ядро сутнісних сил особистості, виражаючи міру її активності у засвоєнні й переробленні енергії та інформації, що реалізується у діяльності та спілкуванні, базуючись на внутрішній детермінації функціонування свідомості та поведінки [157, с. 77].

А. Маслоу виокремив ряд бар'єрів, які перешкоджають розвитку творчості на особистісному рівні:

1. Конформізм — це бажання бути схожим на інших людей і страх висловлювати власну думку, оскільки це може виглядати нестандартно або смішно. Люди можуть домагатися прийняття та уникати ризику відхилення від загальноприйнятих стандартів.

2. Зовнішня і внутрішня цензура — це свідоме або несвідоме придушення нетрадиційних або незвичайних думок через домінування суперего. Це може призвести до стримування творчих ідей або висловлення оригінальних поглядів.

3. Ригідність мислення — це стереотипність думок і звичка розв'язувати завдання стандартним способом, яка може бути результатом формалізованої навчальної діяльності, наприклад, у шкільному середовищі.

4. Імпульсивність думки — це бажання швидко знайти відповідь або прийняти рішення без достатнього обдумування. Такі непродумані рішення можуть виникати за підвищеної мотивації або під впливом емоцій.

5. Пізнавальний егоцентризм — це нездатність переходити від одного погляду до іншої або змінювати пізнавальну перспективу. Людина може залишатися зафіксованою на власному погляді, що ускладнює прийняття альтернативних або нових поглядів [157, с. 78].

Відтак, рівень творчого потенціалу визначається рівнем розвитку особистості й відображає її творчу спроможність.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зазначити, що у філософських, педагогічних та психологічних дослідженнях поняття «творчий потенціал» об'єднує здатність і можливість особистості трансформувати існуюче або створювати щось зовсім нове, що сприяє її розвитку на нові, більш високі рівні.

Творчий потенціал учителя є складним природним явищем. Аналіз наукових джерел свідчить про активність пошуків учених-педагогів у напрямку формування потенціалу майбутнього вчителя. І. Підласий і С. Трипольська розглядають творчий потенціал учителя як сукупність об'єднаних у систему природних і набутих якостей, що визначають професійну спроможність виконувати професійні обов'язки на заданому рівні і здатність реалізувати поставлені цілі.

В. Воєводін визначає творчий потенціал у сфері мистецтва як універсальну якість, що відображає міру можливостей актуалізації сутнісних сил особистості в цілеспрямованій художній діяльності.

Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва формується та розвивається в процесі його методичної підготовки. Це складний і багатогранний процес, який включає розвиток як професійних, так і особистісних якостей, що дозволяють ефективно реалізовувати творчі завдання та сприяти творчому самоздійсненню та самореалізації.

Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається як динамічна властивість, яка формується та розкривається у процесі навчання та професійної діяльності, а не є сталою характеристикою індивідууму. Це означає, що в структурі вищої освіти важливо враховувати специфіку методичної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, особливості професії з погляду студента, його здібності та унікальний творчий потенціал. Цей потенціал проявляється через сукупність засобів і прийомів творчості, рефлексії, методів забезпечення продуктивності особистого життя, можливостей розширення індивідуального та соціального простору життя, а також через вибір критеріїв саморозвитку.

Поняття творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва привертало увагу багатьох науковців. В. Воєводін визначає його як постійний і

творчий процес осягнення сутності і сенсу буття на різних етапах особистісного розвитку, що детермінує особисту роль і відповідальність у діяльнісному втіленні та самостворенні особистості.

І. Кучерявий вважає творчий потенціал змістом і характером діяльності, що відзначаються новизною, а В. Моляко бачить у творчому потенціалі творчу обдарованість та готовність до творчої діяльності.

О. Отич трактує творчий потенціал як інтегровану якість, яка характеризує міру можливостей щодо здійснення діяльності творчого характеру і визначає міру можливостей у творчому самоздійсненні та самореалізації.

Підсумовуючи результати аналізу, ми визначаємо *творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва* як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності.

У науковій літературі відсутні точні відомості про авторство поняття «розвиток творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва». Розвиток творчого потенціалу є складним процесом, що обумовлений взаємодією різних факторів, включаючи генетичні, фізіологічні, психологічні й соціальні аспекти. Ці дослідження є важливими для розвитку наукової бази в мистецькій освіті та психології.

На нашу думку, розвиток творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва відбувається в процесі різних видів діяльності: активного сприймання музичних творів, організації вокально-хорової роботи, рухових пластичних імпрровізацій, музикування тощо. Як відомо, важливого значення в процесі спілкування з музикою набувають розумові процеси: порівняння, аналіз, синтез, абстракція, конкретизація, узагальнення, обмеження. На важливості імпрровізації в структурі музикальності наголошує А. Кавринець, який розглядає природу імпрровізаційних навичок.

Залучення вчителів музичного мистецтва до імпрровізаційних видів творчої діяльності допомагає розкривати їх музикальність, розвиває пізнавальні можливості на рівень усвідомленості. Вчитель музичного мистецтва,

включаючись у процес музичної творчості, засвоює систему засобів музичної виразності на теоретичному, активно-дієвому та практичному рівнях. Музична творчість допомагає розвивати цілісні інтегративні якості вчителя та забезпечує здатність застосування творчих знань, умінь, навичок у різних видах музичної діяльності.

При аналізі поняття розвитку творчого потенціалу як наукової проблеми, ми погоджуємося, що цей феномен є складною інтегральною системою особистісних і соціальних характеристик, які виникають як внаслідок природних особливостей, так і під впливом соціокультурного середовища. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва відображає сукупність знань, переконань, інтенцій, настанов та особистісних якостей, що сприяють відкритості до нового, спрямованості на творчість та потребі у вияві творчої активності. Цей процес охоплює різноманітні природні та соціально обумовлені творчі здібності, можливості майбутнього вчителя музичного мистецтва для виконання творчих завдань, а також враховує особистісну потребу у творчій самореалізації та саморозвитку.

Отже, на основі аналізу науково-педагогічних джерел визначено наукову проблему розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Основна увага приділена аналізу факторів, що впливають на розвиток творчого потенціалу, таких як особистісні характеристики, компетентність у педагогічній діяльності та мотивація. Дослідження висвітлює проблеми конформізму, цензури, ригідності мислення та інших бар'єрів, що можуть стримувати розвиток творчості у майбутнього вчителя музичного мистецтва. Зокрема, акцентується увага на внутрішній мотивації як ключовому факторі, що стимулює творчий потенціал. Дослідження підкреслює значення розвитку творчого мислення та компетентності у майбутнього вчителя музичного мистецтва для підвищення його ефективності у педагогічній практиці.

Музичне мистецтво є одним з видів творчої діяльності, що має свою систему методологічних підходів та принципів для активного розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Для обґрунтування методологічних підходів та принципів розвитку творчого потенціалу

майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці приділяється наступний параграф нашого дослідження.

1.2. Методологічні підходи та принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами в усіх сферах життя, що особливо впливає на розвиток освітянського простору. Освітня сфера зазнає значних трансформаційних процесів. Простір, де стикаються нові цінності й цифрові технології, нові стилі життя, вимагає сучасних освітніх підходів.

У нинішніх умовах, коли інформація стала доступною для всіх, завдяки глобальній мережі, Інтернет та цифровізація в сучасному світі відіграють ключову роль у трансформації різних аспектів нашого життя. Цифрові технології та доступ до мережі Інтернет перетворили спосіб, яким ми навчаємося, спілкуємось та працюємо. Цифрові інструменти дозволяють нам працювати з великими обсягами інформації, зберігати дані в хмарних сервісах, спільно працювати над проєктами та швидко здійснювати пошук необхідної інформації.

Цифровізація впливає на освіту, перетворюючи традиційні методи навчання та відкриваючи нові можливості для дистанційного навчання, онлайн-курсів та інтерактивного вивчення матеріалу. Крім того, цифрові технології дозволяють створювати нові форми медіаконтенту, які змінюють спосіб, яким ми сприймаємо інформацію та навчаємось.

Тому, функція освіти як передавача знань зазнає переоцінки, а самі знання втрачають свою самостійну цінність. Тепер сучасна освітня концепція покладає акцент на навчання критичного мислення та відповідального користування інформацією для спільного блага суспільства. Важливим є розуміння кожною особою цінності людського життя та урахування індивідуальних особливостей кожної людини, а також гнучкість у реагуванні на зміни в навколишньому світі.

Сьогодення вимагає гармонійного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Творчі здібності є найвищою концентрацією духовних сил людини, її емоцій, почуттів, фантазії, інтуїції. Розвиток творчих здібностей майбутнього фахівця є одним з основних завдань сучасної освіти, де

актуалізується проблема обґрунтування методологічних засад (провідних підходів) до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Методологічні засади педагогічних явищ визначаються методологічними підходами. Поняття «підхід» у загальному розумінні означає сукупність різноманітних засобів та прийомів, завдяки яким вирішуються поставлені завдання. У науковому розумінні поняття «підхід» трактується як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності.

Категорія «підхід» використовується в педагогічній практиці як практична орієнтація вчителя на «певну сукупність взаємопов'язаних понять, ідей і способів педагогічної діяльності.

Л. Кондрашова вважає, що поняття «підхід» у науковій літературі трактується як спрямованість на ті чи інші аспекти пізнавальної діяльності студента, процесу становлення його особистості, індивідуальності. Будь-який підхід об'єднує в собі вихідні поняття, принципи та технології навчання [253, с. 105].

На думку В. Коновальчук, проблема здібностей і потреб займає центральні позиції в науковій психології, що визначено характером її предмета. Сучасні підходи до розуміння особистості ґрунтуються на визнанні психологами особливої інтегративної ролі потреб і здібностей особистості. Усі психічні утворення об'єднують у дві групи: ті, які стають спонуканами поведінки, – потреби, і ті, які складають виконавчу підсистему особистості, – здібності [103].

Основу наукового дослідження у будь-якій галузі наукового знання складає його методологічна основа як загальна система теоретичних знань, які виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів реалізації наукового дослідження. Підхід в самому загальному вигляді тлумачиться як засада, підґрунтя, з позицій якого здійснюється теоретична чи практична діяльність.

Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці базується на різних методологічних підходах та

принципах, які спрямовані на стимулювання та розвиток креативності, музичної обдарованості та творчого потенціалу.

Завдяки виявленню соціальних та наукових домінант, було виокремлено ті методологічні підходи, які є ключовими для реалізації завдань нашого дослідження. Інноваційні підходи у фаховій підготовці розглядали такі вчені (О. Аніщенко, І. Бех, В. Желанова, С. Кернкросс, О. Котенко, О. Попова, Дж. Сантос, О. Серняк, Х. Сілвер, Б. Торнхілл-Міллер, Л. Хоружа та ін.).

Аналіз наукових розвідок та дисертаційних робіт (О. Боковець, Л. Бутенко, Л. Козак, В. Коновальчук, І. Співакової, О. Цюняк, Н. Щерби та ін.) й узагальнення провідних концепцій, теорій, сучасних стратегій розвитку освіти дозволили визначити низку методологічних підходів, які дали змогу побудувати теоретичну та практичну платформи і прослідкувати розвиток наукової ідеї в основних її вимірах: теоретичному, практичному, експериментальному тощо. Так, осмислення вище означених теорій допомогло виділити наступні методологічні підходи: *системний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний та емерджентний*. Кожен з цих підходів схарактеризовано та визначено доцільність їх виокремлення відповідно до наукового задуму.

Проблему розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці на сьогодні найбільш повно описує *системний підхід*, що базується на теоретичних положеннях таких науковців (І. Бех, В. Семиченко, Є. Хриков, Г. Цехмістрова, Ю. Шабанова та ін.). Системний підхід – це загальнонауковий метод аналізу всіх чинників, що впливають на досліджуване педагогічне явище, які необхідно враховувати перед прийняттям того або іншого рішення [58]. Системний підхід представлений у наукових працях педагогів (Н. Гузій, С. Сисоєва, Л. Сущенко та ін.). Системний підхід дає змогу також розглядати проблему методичної підготовки з урахуванням різноманітних чинників, що впливають на нього як на педагогічне явище. Він застосовується до аналізу методичної підготовки вчителя як множини взаємопов'язаних елементів, об'єднаних спільністю функцій та мети, єдністю управління та функціонування.

Система (від грец. *systema* – складене з частин, поєднання, складання) – це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних один з одним предметів, явищ, а також знань про природу і суспільство. Систему визначають також як комплекс елементів та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно нової цілісності. Один з основоположників загальної теорії систем Л. фон Берталанфі визначав систему як комплекс взаємодійних елементів. Відтак, система – це комплекс взаємопов'язаних елементів, що утворюють цілісність. Наявність істотних стійких зв'язків (відношень) між складовими системи або (та) їхніми властивостями, які перевищують за потужністю (силою) зв'язки (відношення) цих складових з об'єктами, що не входять до цієї системи, є важливим її атрибутом [116, с. 18].

Системний підхід у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає розгляд різноманітних варіантів розвитку освітньої системи для цих спеціальностей, уникнення єдиної універсальної моделі фахової підготовки. Дослідження творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням системного підходу вимагає залучення ключових понять, таких як «система», «ціле», «частина», «зв'язок», «структура», оскільки ці поняття відображають складність і динаміку вивченого феномена. Компоненти розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва повинні аналізуватися з інтегрованого погляду, оскільки кожен з них має працювати спільно з іншими, спрямовуючись на досягнення загальної мети [116, с. 18].

Системний підхід в педагогічній теорії покладає основний акцент на виявлення цілісних характеристик кожного компонента системи. У контексті методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на кожному рівні навчання, ми працюємо з цілісною особистістю, результатом чого є випускник, який не просто має диплом університету, але й володіє необхідними компетентностями майбутнього вчителя музичного мистецтва. Навіть коли випускник має можливість успішно застосовувати свою освіту на практиці, зазначені рівні навчання є компонентами однієї багаторівневої системи вищої

освіти, оскільки вони взаємопов'язані й спільно формують цілісну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У науковій літературі описано різні системи підготовки педагогів, зокрема, таких авторів, як А. Гедзик (система підготовки майбутнього вчителя технологій до викладання курсу креслення в загальноосвітніх навчальних закладах); М. Жалдак (система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі); Л. Карташова (особистісно орієнтована система навчання основ інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов); В. Курок (цілісна система загальнотехнічної підготовки вчителя трудового та професійного навчання); В. Лабунець (методична система інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики); О. Ліннік (система підготовки майбутнього вчителя до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи); С. Мартиненко (система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності); Л. Михайленко (система методичної підготовки вчителя математики у вищому навчальному закладі за заочною формою навчання); Н. Морзе (система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах); О. Спірін (методична система базової підготовки вчителя інформатики за кредитно-модульною технологією) [9, с. 79].

Застосування системного підходу має важливе значення як в теоретичних, так і в практичних сферах дослідження з метою розробки методів наукового дослідження і проектування складних системних об'єктів. Цей підхід спрямований на розгляд об'єктів як систем, що складаються з взаємозв'язаних і співзалежних елементів, що дозволяє більш повно охоплювати їх структуру і функціонування.

У теоретичній сфері системний підхід сприяє розробці узагальнених методів дослідження, аналізу та моделювання систем, що дозволяє краще розуміти їхню природу, взаємозв'язки та закономірності. Використання системного підходу допомагає розкрити складність системних об'єктів і виявити їхні внутрішні взаємозв'язки.

У практичних сферах дослідження системного підходу стає основою для проектування та оптимізації складних систем, таких як технічні, соціальні, економічні та інші. Він дозволяє враховувати багатоаспектність, взаємозв'язок і взаємодію компонентів системи при розробці нових технологій, програм, стратегій управління та інших заходів.

Розглянувши системний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва, можна виокремити декілька ключових аспектів.

По-перше, застосування системного підходу дозволило визначити структуру творчого потенціалу, виявити зв'язки між його компонентами, їх взаємодію, провідні тенденції цих відносин та їх основні закономірності. Зокрема визначено, що творчий потенціал є системною характеристикою, і як інтегроване системне явище має чітку структуру, яка включає низку взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів.

По-друге, системний підхід дозволяє розглядати такі компоненти як творчий потенціал майбутніх учителів музичного мистецтва та процес їхньої методичної підготовки у взаємозв'язку та динаміці. Методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається як інтегративна система, що включає різні типи зв'язків, які потребують консолідації в єдину теоретичну картину.

По-третє, системний підхід дозволив виокремити компоненти та системоутворювальні зв'язки між їхніми елементами, а також виявити головні чинники цього процесу. Оскільки структура системи здатна змінюватися під впливом різноманітних факторів, то розробка системного підходу дозволила оцінити теперішній стан і тенденції розвитку, а також врахувати численні внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на творчий потенціал майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі їхньої методичної підготовки.

Отже, застосування системного підходу у дослідженні визначається потребою у глибокому розумінні складності системних об'єктів і розробці ефективних методів аналізу та управління цими системами.

Актуальним підходом до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми виокремлюємо *аксіологічний підхід*, який

ґрунтується на спонукальній природі цінностей людства. Педагогічна аксіологія стала областю досліджень теорії та методів навчання, орієнтованих на потреби та особливості кожного учня.

Аксіологічний підхід до процесу становлення творчої особистості відрізняється тим, що він звертає увагу на цінності і їхньому впливі на освітній процес. Аксіологія вивчає природу цінностей, їх місце у реальності й структуру ціннісного світу. Підходить як методологічна основа для нової філософії освіти, оскільки спрямовує суб'єктів освітнього процесу на усвідомлення цінностей та допомагає їм у виборі системи ціннісних орієнтацій.

Наукове поняття «аксіологія» було вперше введене французьким філософом П. Лапі на початку ХХ століття для виділення галузі філософії, яка досліджує ціннісну проблематику. Аксіологічний підхід покладається на розуміння соціальної природи цінностей і рефлексію сенсу життя через позитивно-творчі цінності. Він спрямований на формування ціннісних орієнтирів особистості та їхній вплив на розвиток духовних, моральних і творчих аспектів особистості.

Методологічні основи проблем аксіологічного підходу в царині освіти розкрито в наукових напрацюваннях І. Бежа, Т. Бутківської, Л. Ваховського, М. Євтуха, П. Ігнатенка, І. Зязюна, М. Кагана, В. Кременя, В. Огнев'юка, О. Олексюк, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Суть аксіологічного підходу полягає в тому, що педагогічна діяльність спрямована на творчий розвиток особистості, розглядаючи його як мету, результат і головний критерій ефективності освітнього процесу. Такий підхід акцентує значення цінностей і їх ролі у формуванні особистості, що відображається у всіх аспектах освітнього процесу.

Аксіологічний підхід ґрунтується на розумінні природи цінностей і впливу ціннісних орієнтирів на творчу діяльність особистості. До того ж аксіологія – це філософська наука, присвячена вивченню природи цінностей та способів їх пізнання. Більшість дослідників погоджуються з думкою, що ціннісні настанови й орієнтації в професійній діяльності вчителя, зокрема в галузі музичної педагогіки, є невіддільною складовою творчої особистості педагога.

За міркуванням О. Олексюк [158], аксіологічний підхід актуальний для музично-педагогічної освіти саме тому, що музичний світ та музично-педагогічна освіта усвідомлюються як єдина інтегральна система. Вчена зосереджує увагу на тому, що ціннісне осягнення явищ зовнішнього світу, внутрішнього світу особистості й світу музичного мистецтва формує спрямованість вчителя музичного мистецтва на духовні цінності та стає активізувальним чинником його творчого розвитку.

Отже, ефективність застосування аксіологічного підходу у мистецько-педагогічній галузі визначається формуванням унікального вектора реалізації його потенціалу, а саме визнанням наступних особливих цінностей: індивідуального сприйняття світу через мистецтво; здатності особистості створювати художні твори, базуючись на культурному досвіді та власному сприйнятті світу; особливої системи цінностей, яка визначає її існування в сучасному медіапросторі, включаючи ставлення до художніх феноменів та мистецтва.

Реалізація цього підходу дозволила розглянути сутність творчого потенціалу через особистісно-ціннісне сприйняття суб'єктами освітнього процесу певних новацій, змін, динаміки цих змін та розуміння педагогічних інновацій як особистісно-значущих та професійних цінностей. Так, застосування аксіологічного підходу допомогло виявити систему цінностей майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема, визначити ціннісні орієнтації, їхні світоглядні позиції й установи, а також зумовило проведення рефлексії щодо ціннісно-сміслового змісту розвитку власного творчого потенціалу.

Сутність *особистісно зорієнтованого підходу* розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва полягає у формуванні цілісного образу особистості через складний і системний процес становлення і розвитку її можливостей, здібностей і творчої потенції. Цей підхід сприяє процесам самопізнання, самобудування й самореалізації студента, сприяючи розвитку його унікальної індивідуальності, особливо в контексті формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва як фахівця.

Проблема особистісно зорієнтованої освіти в педагогіці розглядається як один з основних напрямів реформування освіти в Україні, актуалізується як у нормативних документах про освіту, зокрема в Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, так і в роботах вітчизняних учених: І. Беха, В. Кременя, С. Подмазіна, О. Сухомлинської, О. Савченко та інших. У сучасній психолого-педагогічній науці широкого поширення набули концепції розвитку особистості таких зарубіжних учених, як: А. Адлер, А. Маслоу, Т. Олпорт, К. Роджерс, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та інших. Представники американської наукової школи – Л. Колберг, Дж. Левінджер, Р. Хант, А. Чікерінг, Дж. Джойс, Б. Шауерс та інші – пропонують орієнтуватися не на підготовку фахівця-предметника, а на максимальний розвиток особистості педагога.

Особистісно зорієнтований підхід передбачає врахування індивідуальних (фізіологічних, психічних) характеристик кожної особистості та закономірностей їх розвитку в процесі освітньої діяльності. Особлива увага звертається на інтереси, здібності, стан здоров'я, культуру навчальної діяльності тощо. У процесі особистісно орієнтованого навчання особистість стає центральною ланкою освітнього процесу, який передбачає задоволення її потреб у пізнанні, створення умов для її саморозвитку та подальшої самореалізації. Таким чином, особистісно зорієнтована освіта сприятиме становленню нового типу особистості, який передбачає принципово новий підхід до процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів.

Особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва у процес методичної підготовки формується шляхом сприйняття всього навколишнього, включаючи педагогічну діяльність, яка є важливою умовою для його професійного зростання. В центрі такого підходу до навчання знаходиться студент зі своїми цілями, мотивами, інтересами, схильностями, здібностями й рівнем творчого потенціалу. Такий підхід наголошує на індивідуальних особистісних рисах і потребах студента, що сприяє його гармонійному розвитку як особистості та майбутнього конкурентоспроможного фахівця.

Якість вищої освіти та розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процес методичної підготовки залежать від того,

наскільки кожен студент розуміє сутність своєї обраної професії, її вимоги, цілі та зміст педагогічної діяльності, а також вміє використовувати індивідуальні стратегії для виконання професійних обов'язків та розвитку методичної майстерності.

При застосуванні особистісно зорієнтованого підходу позиція викладача змінюється: він керується напрямком впливу, спрямованим від студента до викладача, а не навпаки. Головною метою викладача є розвиток особистісних можливостей студента як індивідуального суб'єкта пізнання і діяльності. Викладач повинен вдосконалювати свої навички у сприйнятті студентів, їх особистісному зростанні та стимулюванні позитивних змін. Важливо, щоб викладач був готовим надавати допомогу студентам у потрібний момент, не обмежуючи їхню самостійність і гідність.

Майбутні педагоги повинні усвідомити сутність особистісно зорієнтованого підходу, який включає врахування індивідуальності кожної особистості в процесі виховання. Важливо аналізувати та осмислювати сучасні концепції, що стосуються цього підходу.

На думку О. Дубасенюк [58, с. 2], «особистісно зорієнтований підхід, як описано у дослідженнях видатних психологів і педагогів, вимагає урахування якісних характеристик психічних процесів, які властиві індивідуальності майбутнього вчителя. Цей принцип передбачає створення системи відносин, в якій кожен учень відчуває себе особистістю і отримує увагу від педагога. Дитина розуміє, що її власний світ почуттів і переживань є рівнозначним світу вчителя, і вона відчуває себе важливою та рівною в цій взаємодії».

Основою особистісно зорієнтованого підходу в освіті є фундаментальні ідеї гуманізації, індивідуалізації та диференціації навчання, які відображають ідеї особистісного розвитку (І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, І. Зязюн, С. Максименко, В. Рибалка, О. Савченко та ін.). Цей підхід впливає на всі компоненти системи освіти, включаючи освітні та виховні цілі, зміст освіти, а також технології, методи та прийоми навчання. Тому зацікавленість теоретико-методологічними засадами особистісно зорієнтованого навчання постійно зростає. Фундаментальні дослідження в цьому напрямі проводять українські

філософи (Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кудін та ін.), психологи (І. Бех, Г. Бал, В. Рибалка, В. Семиченко та ін.) та педагоги (О. Пехота, С. Сисоєва, О. Олексюк та ін.). Зарубіжні науковці також наголошують на необхідності впровадження принципів особистісно зорієнтованого навчання (Д. Мілікен, Ч. Купісевич, А. Харгрівз та інші).

Особистісно зорієнтоване навчання визначається рядом важливих особистісних якостей викладача вищої школи, які суттєво впливають на ефективність цього підходу. Серед них важливе ціннісне ставлення до особистості студента, його розумового й духовного розвитку, толерантність, щирість і відкритість у стосунках, а також емпатія. Важливим є також знання та прийняття принципів гуманізму, володіння інноваційними педагогічними технологіями, здатність створювати та постійно збагачувати культурно-інформаційне та предметно-розвивальне освітнє середовище.

Особистісно зорієнтоване навчання є двостороннім процесом, оскільки він передбачає не лише розвиток особистісних якостей студента, але й формування професійних, фахових та особистісних якостей викладача. Це включає готовність до інноваційної педагогічної діяльності, в основі якої лежить застосування особистісно зорієнтованих технологій навчання.

Особливості методологічного підходу розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва включають варіативність методик, що активізують розумову діяльність студентів; чітку дидактичну мету у формі рольової перспективи; структурування навчальної інформації у вигляді імітаційно-ігрової та проблемно-ситуаційної моделі; поєднання різних видів навчання (проблемного, програмованого, ігрового, діалогічного, модульного та інших); активні форми й методи навчання; залучення студентів до активної діяльності через програвання навчальних ролей і пошук виходу із проблемних ситуацій; підтримка творчого потенціалу та індивідуальних можливостей студентів; педагогічна взаємодія, співпраця і співтворчість у системі стосунків «викладач – студент»; і, нарешті, надання кожному студентові можливості досягнення успіху в освітньому процесі.

Відтак, основною метою особистісно зорієнтованої освіти є не лише виховання, але й підтримка людини у розвитку механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту та самовиховання. Це є необхідним для формування унікального особистісного образу та діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою та цивілізацією.

Впровадження цього підходу дозволило нам розглядати студентів як свідомих та відповідальних суб'єктів, здатних до власного розвитку. Ми створили оптимальні умови для активізації та реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва, виявили їх творчі здібності та визначили не лише цінності та мотиви кожної особистості, але й методи, прийоми та шляхи для розкриття всіх структурних компонентів творчого потенціалу.

Застосування особистісно зорієнтованого підходу у нашому дослідженні дало змогу синтезувати усі наявні основні та супутні підходи. Тим самим, ми забезпечили комплексний розгляд індивідуальних особливостей кожного студента, сприяючи їхньому повному розвитку та активному виявленню творчого потенціалу.

У сучасних умовах освітнього середовища широко використовується *компетентнісний підхід* розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, що відображає потребу суспільства в підготовці фахівців з практичними навичками. Цей підхід сприяє розвитку здатностей студентів до розв'язання проблем, формулювання завдань та їхнього практичного застосування. Особливо важливо, щоб майбутній вчитель музичного мистецтва отримував практичний та творчий досвід ще під час освітнього процесу.

Основні положення компетентнісного підходу до освіти обґрунтовано у «Проекті ТЮНІНГ» (TUNING Project), Проекті Європейської комісії «Налаштування освітніх структур в Європі», а також у документах міжнародних організацій: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи, ПРООН, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів, Кабінету Міністрів України «Національна рамка кваліфікацій», МОН України «Комплекс нормативних документів для розробки складових галузевих стандартів вищої освіти».

Особлива увага до компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів пояснюється тим фактором, що сьогодні важливим є не тільки те, що знає фахівець, але й те, що він уміє робити, як саме застосовує набуті знання та вміння в своїй професійній діяльності. Тому, розглядаючи професійну компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми зосереджуємо свою увагу, насамперед, на рівні сформованості в студентів особистісних, змістовних та діяльнісних якостей, оскільки вважаємо їх головними чинниками становлення вчителя музики мистецтва як компетентного, професійного фахівця. Компетентнісний підхід спрямовує освіту на формування цілої системи компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), котрими мають оволодіти студенти під час навчання.

Компетентнісний підхід передбачає спрямування змісту навчання на формування фахових вмінь і здатностей, які студентам буде необхідно використовувати у майбутній діяльності. Методи і технології навчання, застосовані у цьому підході, сприяють активному засвоєнню знань через практичні дії. Це сприяє розвитку особистісних якостей, необхідних для ефективної діяльності в межах конкретної професії.

Учені активно досліджують проблеми розвитку освіти та професійно компетентнісної підготовки учителів, зокрема в таких аспектах: філософія освіти (В. Андрущенко, В. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.); методологія та теорія психології особистості (Г. Балл, І. Бех та ін.); теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів у вищій школі (А. Алексюк, В. Бондар, С. Вітвицька, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, М. Євтух, Т. Кочубей, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Сидорчук та ін.); методологія компетентнісно орієнтованого підходу до навчання в Україні та в зарубіжних країнах (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун та ін.). Проблему компетентнісної підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва досліджували Т. Бодрова, Б. Брилін, Л. Коваль, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, Є. Проворова, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.

Компетентнісний підхід в освіті покладає акцент на ключові цілі навчання, такі як здатність до навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток творчої індивідуальності. Зміст цього підходу об'єднує в собі не лише фундаментальні та спеціальні знання, але й навички, способи мислення та відповідальність особистості за свої дії й прийняті рішення. Основу складають розвиток особистісних якостей, що формуються під час освітнього процесу.

Компетентнісна освітня парадигма висуває на перше місце не інформованість студента, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають. У результаті цього набувають актуальності й популяризуються такі явища, як «студентоцентроване навчання», «академічна та професійна прозорість» тощо. Означена парадигма ґрунтується у педагогічній освіті на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату освітнього процесу, що допомагає студентам навчитися правильно вирішувати ті чи інші проблеми у певних ситуаціях (навчальних, життєвих, професійних).

Реалізація компетентнісного підходу передбачає поєднання фундаментальних знань і їх практичне використання в постійній взаємодії та взаємозумовленості. Як стверджує І. Зязюн, «основною метою вищої освіти повинно бути формування цілісної та цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного вибору та інтелектуальних зусиль, здатної до багатофункціональних компетентностей» [202].

Про необхідності переходу в навчанні «з процесу на результат у діяльнісному вимірі, забезпечення спроможності випускника відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії» наголошує Н. Бібік [202].

Завдання компетентнісного підходу полягає у структуруванні змісту освіти з урахуванням пропорцій між фундаментальним і прикладним знанням, а також адаптацією навчання до конкретних соціально-особистісних характеристик студентів. Важливо уникати зміщення особистісних мотивацій з істинних цінностей на абстрактну діяльність і не допускати нівелювання особистісної гідності та унікальних особливостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Згідно з С. Сисоевою, «система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають: ключові компетентності (між та надпредметні компетентності), які визначаються як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, полі предметні, культурно доцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні, соціальні та інші проблеми; загальногалузеві компетентності, яких набуває особа впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі в усіх класах середньої школи, вищого навчального закладу і які відбиваються в розумінні «способу існування» відповідної галузі, тобто того місця, яке ця галузь займає в суспільстві, а також уміння застосовувати їх на практиці в межах культурно доцільної діяльності для розв'язування індивідуальних і соціальних проблем; предметні компетентності, яких набуває особа впродовж вивчення того чи іншого предмета, навчальної дисципліни в усіх класах середньої школи, вищого навчального закладу протягом конкретного навчального року або ступеня навчання» [253].

Ці різні рівні компетентностей спрямовані на формування комплексу необхідних якостей і навичок у студентів для успішної діяльності в різних сферах життя та фаховій діяльності.

Важливим аспектом компетентнісного підходу є підготовка майбутніх фахівців до успішної педагогічної діяльності, сприяння активізації професійного саморозвитку студентів та організація їхньої діяльності з метою досягнення кінцевого результату. Особливе значення в такому підході має створення умов для самоорганізації студентів та формування їхньої педагогічної позиції, а також розвиток їхнього творчого потенціалу.

Застосування зазначеного підходу дозволило розглянути феномен творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва крізь призму компетентності, де компетентність виступає індикатором якості певної дії. Розвинений творчий потенціал, у результаті реалізації, дає високоякісну ефективну креативну діяльність. Втілення компетентнісного підходу у моделюванні системи методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва забезпечує її високий рівень, що сприяє становленню креативного фахівця.

Творчість виступає одним із ключових чинників, що сприяють успішній інноваційній педагогічній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Розвиток творчої особистості та реалізація творчого потенціалу стають важливою складовою методичної підготовки фахівців у цій галузі. Творчість вважається вищим виявом людської активності і є інструментом самореалізації, самоствердження, самопізнання і самооцінки, а також сприяє самовираженню, самосвідомості, саморегуляції, саморефлексії та творчому мисленню.

Застосування компетентнісного підходу дало змогу визначити структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва та рівні його розвитку у методичній підготовці. Також цей підхід дозволив проаналізувати сучасний стан досліджуваної проблеми, зокрема: оцінити ступінь її розробленості у науковій літературі та провести аналіз нормативних освітніх документів, що визначають зміст методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на предмет наявності творчої складової, яка здатна позитивно впливати на рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців. На основі цього підходу було розроблено діагностичний інструментарій та визначено критерії оцінювання розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва у методичній підготовці.

У контексті вивчення означеної проблеми, використання *діяльнісного підходу* дозволило розглянути творчий потенціал як результат специфічної діяльності особистості, спрямованої на пошук більш ефективних освітніх стратегій. З одного боку, цей підхід сприяв визначенню комплексу видів діяльностей, необхідних для успішної реалізації творчого потенціалу, що перетворюється у дійсний результат. Зокрема, застосування діяльнісного підходу сприяло аналізу власної практики та подальшому визначенню доцільності різноманітних видів діяльності.

У педагогічних дослідженнях проблему впровадження діяльнісного підходу розкривають як вітчизняні науковці, зокрема (І. Бех, І. Дичківська, І. Зязюн та ін.), так і зарубіжні (Дж. Брунер, Т. Бейтс, Дж. М. Зош, Д. Колб, Р. Паркер, Б. С. Томсен, Е. Дж. Хопкінз та інші).

Важливість впровадження діяльнісного підходу та його взаємозв'язок з процесом формування професійно-компетентного фахівця прослідковується у працях вітчизняного науковця, академіка І. Беха. Він стверджує, що діяльнісний підхід тісно пов'язаний з формуванням компетентностей, які забезпечуються теоретичними знаннями. Автор вказує, що діяльнісний підхід перетворює особистість на суб'єкт навчання, тоді як формування компетентностей сприяє трансформації з того, хто навчається, у того, хто практично діє.

Оскільки діяльнісний підхід базується на розумінні діяльності як основного засобу та провідної умови розвитку особистості, вважаємо, що саме він визначає контекст методичної підготовки. При підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до реалізації творчих завдань передбачається квазіпрофесійна діяльність, яка формально є навчальною, але має професійний зміст. Один із видів цієї діяльності – творча, що забезпечує набуття відповідного досвіду.

Ми розглядаємо діяльнісний підхід з точки зору активної організації методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка включає такі положення: посилення практичної складової шляхом пріоритетності набуття квазіпрофесійного творчого досвіду; створення методико-педагогічної бази для майбутньої методичної творчої діяльності; усвідомлення цінностей творчого потенціалу та мотивація до власної творчої практики; впровадження творчих методів і форм навчання на основі переходу від репродуктивного до продуктивного навчання; створення відповідного творчого освітнього середовища у фаховій підготовці; накопичення досвіду професійної рефлексії щодо власної квазіпрофесійної діяльності як прикладу майбутньої результативно-оцінювальної практики [27, с. 43-44].

Діяльнісний підхід дозволяє розглянути особливості творчої педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва; створити умови для саморозвитку студентів-музикантів за допомогою включення їх у різні види діяльності (виконавська, імпровізаційна, методична, творчо-ігрова, дослідницька, проєктна та ін.); визначити зміст освіти, форми, методи для організації активності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Діяльнісний

підхід передбачає розглядати педагогічні явища з позиції цілісного вивчення всіх компонентів діяльності: її цілей, мотивів, дій, операцій, способів регулювання, коригування, контролю та аналізу результатів, що досягаються. Цей підхід вимагає спеціальної роботи з формування діяльності студентів, з переведення їх у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування, навчання його мети й планування діяльності, її організації та регулювання, контролю, самоаналізу і оцінці результатів діяльності.

Підсумовуючи вищезазначене, варто зауважити, що реалізація діяльнісного підходу є важливою умовою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, а також є фундаментом для розробки та впровадження організаційно-педагогічних умов у нашому дослідженні, де ключовим став емерджентний підхід.

Останній виокремлений нами науковий підхід покликаний концептуально зв'язати всі викладені вище підходи в стратегічну методологічну систему, покликану створити умови для ефективного розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Таким підходом обрано *емерджентний підхід* (від англ. *emergence* – виникнення, поява).

Починаючи з другої половини двадцятого століття, у сучасних наукових теоріях зростає інтерес до поняття емерджентності. Його сумісність і пояснювальна сила з теоріями, які передбачають вивчення складності та нелінійних систем, виражені в багатьох останніх роботах у галузі філософії науки. Ці роботи демонструють постійну дискусію про емерджентність та редукціонізм і, попри розбіжності у визначеннях і підходах до емерджентності, вона дуже часто пов'язана з поняттями непередбачуваності, складності та випадковості.

У науковій літературі поняття «емерджентність» розглядається як певний аспект еволюційного підходу до свідомості, що володіє ознаками універсальної методології, як зазначає О. Комар. Авторка підкреслює, що «емерджентними є властивості вищого рівня, пов'язані з матеріальними процесами нижчого рівня, до яких вони не можуть бути зведені й не можуть бути визначені на їх основі».

Р. Беттерман вивчає емерджентні явища у фізиці, а також підходить до цієї категорії емерджентності, стверджуючи, що центральна точка емерджентності полягає не в тому, щоб стверджувати про якийсь низхідний причинний зв'язок, а в тому, щоб вказати на пояснювальні межі редукціоністських теорій. У цьому сенсі, згідно з Р. Баттерменом, властивість виникає, коли вона виникає в моменти перелому, коли наші теорії мікрорівня руйнуються і втрачають свою пояснювальну силу.

Емерджентність визначається нами як неадитивність системи. Властивості системи хоча і залежать від властивостей її елементів, але не визначаються ними повністю. Функціонування системи не може бути зведено до функціонування окремих її компонентів. Сукупне функціонування взаємозв'язаних елементів системи породжує якісно нові її функціональні властивості. Звідси випливає важливий висновок: система не зводиться до простої сукупності елементів, тому, розділяючи її на частини, досліджуючи кожен з них окремо, неможливо пізнати всі властивості системи загалом. Цю властивість ще називають системною або інтегративною. Емерджентність є результатом виникнення між елементами системи так званих синергічних зв'язків, які забезпечують більший загальний ефект функціонування системи, ніж сума ефектів елементів системи, що діють незалежно [116, с. 21].

Синергетика (від грец. *synergetikos* – спільний, погоджений, діючий) – науковий напрям, що вивчає зв'язки між елементами структури (підсистемами), які утворюються у відкритих системах (біологічних, фізикохімічних, економічних, соціальних та ін.) завдяки інтенсивному (потоківому) обміну речовинами й енергією з навколишнім середовищем за нерівноважних умов. У складних системах спостерігається погоджена поведінка підсистем, у результаті чого зростає рівень її впорядкованості (явище самоорганізації), тобто зменшується ентропія. Результатом самоорганізації стає виникнення взаємодії (наприклад, кооперація) і, можливо, регенерація динамічних об'єктів (підсистем), складніших в інформаційному аспекті, ніж елементи (об'єкти) середовища, з яких вони виникають. Спрямованість процесів самоорганізації обумовлена внутрішніми властивостями об'єктів (підсистем) у їх

індивідуальному і спільному прояві, а також впливами з боку зовнішнього середовища, в яке «занурена» система. Однак поведінка елементів (підсистем) і системи загалом значною мірою характеризується спонтанністю, тобто поведінка системи та її елементів не є строго детермінованою [116, с. 21].

У дослідженнях (М. Бедау, С. Броуда, Дж. С. Мілля, К. Моргана та ін.) також зазначається, що емерджентна поведінка виникає тоді, коли діяльність простих сутностей (індивідів) у доквіллі спричиняє утворення найвищої поведінки, яка має властивості, непритаманні жодному з індивідів.

Таке визначення дозволяє підкреслити певну синонімічність емерджентної та синергетичної методології, що підтверджується дослідженнями таких вчених, як Дж. К. Лафта та К. Моргана. Вони зауважують, що емерджентна структура не може утворюватися одиничною подією чи правилом; вона є більшою, ніж сума її частин, оскільки емерджентний порядок не виникає просто від співіснування різних частин структури - вирішальну роль відіграють взаємодії між ними. При цьому підкреслюється, що емерджентність – це оперативна мобілізація принципово нових якостей.

Інший погляд вказує на необхідність розмежування синергізму й емерджентності. Згідно з цією концепцією, емерджентність розглядається як нелінійний процес, при якому виникнення нових якостей обумовлено надприродними, непізнаваними причинами. При цьому синергізм, як узагальнювальний ефект, відрізняється від емерджентності джерелом впливів, які викликають зміни та розвиток. У складних соціальних системах синергізм характеризується як результат ендогенних факторів, тоді як емерджентність екзогенних, тобто зовнішніх впливів, що можуть спричинити суттєві зміни в характеристиках системи.

Модель емерджентної системи враховує і схематично об'єднує основні риси емерджентної системи представлена у вигляді схеми (Рис. 1.2.):

Рис. 1.2. Якості та риси емерджентної системи

Отже, зробивши аналіз поняття емерджентності в системах, можемо зробити наступні висновки:

1. *Емерджентною вважається лише система, компоненти якої знаходяться в інтегративній взаємодії.* Це означає, що емерджентні властивості системи виникають лише при спільній взаємодії компонентів системи, а не в окремих компонентах самостійно;

2. *Елементи системи характеризуються активністю і непередбачуваністю поведінки.* Це вказує на те, що елементи системи можуть виявляти неочікувану активність та взаємодію, яка призводить до виникнення нових властивостей на рівні системи в цілому;

3. *Кожний елемент системи має власну траєкторію розвитку і взаємодії з іншими.* Це означає, що кожен компонент системи розвивається відповідно до власних законів і має власні шляхи взаємодії з іншими компонентами, що сприяє виникненню емерджентних властивостей.

Отже, концепція емерджентності в системах дозволяє краще розуміти природу взаємодії компонентів у системі та виникнення нових явищ на рівні системи в цілому.

Узагальнюючи викладені вище характеристики емерджентної теорії резюмуємо, що в контексті нашого дослідження емерджентний підхід передбачає еволюційний розвиток системи, який реалізується на основі інтеграції пов'язаних між собою впливів, здатних спричинити виникнення неочікуваних, якісно нових результатів. Емерджентний підхід фокусується на учасниках процесу, наданні ним переважної відповідальності, спрямування їх на прийняття творчих рішень, та на динамічній спонтанності вибору інтегрованих педагогічних стратегій.

Особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва є емерджентною системою, у якій емерджентним результатом впливу в процесі професійного розвитку є виникнення нового, особистісного або професійного, творчого, едукативного утворення [207, с. 245], зокрема, як можемо припустити, розвитку творчого потенціалу. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці також розглядається в дослідженні як емерджентна система, яка має такі властивості: неможливість передбачити й спрогнозувати всі отримані результати, нелінійність та індивідуальність протікання розвивальних процесів, розширення емоційного, ментального, виконавського досвіду здобувачів, поява у них нових, синтетичних якостей і ментальних структур в індивідуальних комбінаціях, які не є прямими наслідками здійснення розвивальних впливів.

З погляду емерджентного підходу процес розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці не має жорстокого планування, а дозволяє варіативність і гнучкість упровадження. Така характеристика надала студентам можливість адаптуватися у новому середовищі, рухатися мобільно та використовувати надані можливості розвитку на основі виникнення індивідуальної вмотивованості, зацікавленості. Процес розвитку творчого потенціалу під впливом емерджентного підходу відбуватиметься внаслідок уведення випадкових (обумовлених ситуативно)

варіацій та відхилень від звичних, традиційних методів художньо-педагогічного впливу [208].

З метою розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва у методичній підготовці на основі емерджентного підходу було визначено інноваційні технології: організаційні, пов'язані з оптимізацією умов навчання, і методично-педагогічні, спрямовані на оновлення змісту освіти та підвищення її якості.

Відтак, реалізація емерджентного підходу у нашому дослідженні сприяла ефективному розвитку фахових та особистісних якостей студентів, а також успішній модернізації змісту предметів та вдосконаленню освітнього процесу в цілому.

Методологічні підходи складають основу розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Ці підходи конкретизуються й реалізуються в педагогічній практиці через принципи, на яких будується методична підготовка студентів у закладах вищої освіти. Зазначаємо, що методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах компетентної моделі вищої освіти вимагає опори на нові принципи, які виступають як визначені приписи, установки для досягнення поставлених цілей. Принципи створюються з урахуванням умов і чинників, що визначають конкретні форми виховання й навчання, й об'єктивно зумовлені станом освітньої сфери в даний період і утворюваними в суспільстві вимогами до освіти.

У науковій літературі «принципи – це основні, вихідні положення будь-якої теорії, науки в цілому, основні вимоги, що висуваються до чого-небудь. Тоді як педагогічні принципи – це основні ідеї, дотримання яких дає змогу досягати конкретних педагогічних цілей» [210, с. 129].

Дидатктичні принципи досліджували (А. Алексюк, І. Бех, Г. Ващенко, Й. Гербарт, С. Гончаренко, А. Дістервег, І. Зязюн, Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський та ін.). Автори стверджують, що принципи навчання визначають зміст, методи, форми організації навчання і спрямовують діяльність викладача у потрібному навчальному напрямку. Але проблема використання

інноваційних принципів навчання для формування методичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва досі не стала об'єктом спеціального дослідження.

Традиційні принципи музичного навчання, глибоко проаналізовані і запропоновані О. Олексюк [164], включають: «принцип систематичного та послідовного навчання; принцип усвідомленого засвоєння знань; принцип міцності знань; принцип доступності навчання; принцип наочності навчання; принцип єдності виховання, освіти і розвитку; дидактичний принцип зв'язку навчання з життям».

Аналіз методологічних підходів, що застосовуються під час проєктування змісту і методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу, показав необхідність виокремлення нами таких педагогічних принципів:

- *адаптивності*, тобто створення закладу вищої освіти, який, з одного боку, максимально адаптований до студентів із їхніми індивідуальними особливостями, а з іншого – може гнучко реагувати на соціально-культурні зміни середовища (студентоцентризм, віра в потенціал кожного студента та його підтримку, академічну свободу та відповідальність за власне навчання, довіра та партнерство між учасниками освітнього процесу);
- *розвитку*, що передбачає створення кожному студенту умов для повної реалізації їх творчого потенціалу у методичній підготовці;
- *суб'єктності* як вимога урахування індивідуальних особливостей студентів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу, передбачає використання творчої активності майбутніх фахівців;
- *науковості* – зорієнтований на систематизацію методичної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва на основі використання наукових методів пізнання, дотримання принципу науковості передбачає вирішення завдань, спрямованих на розвиток творчого потенціалу, музичного мислення, емоційної інтерпретації творів

музичного мистецтва, здатності до музично-педагогічної рефлексії результатів власної освітньої діяльності;

- *психологічної комфортності*, націлений на зняття всіх чинників освітнього процесу, створення розкутої атмосфери, що стимулюватиме розвиток творчого потенціалу;
- *креативний принцип*, спрямований на здібності й потреби самостійно знаходити рішення, які не трапляються раніше навчальних та позанавчальних завдань.

На основі визначених методологічних аспектів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва у методичній підготовці обґрунтуємо перелік інноваційних принципів організації розвивальних процедур, ефективних у контексті даної роботи, з урахуванням основних атрибутивних характеристик досліджуваного феномену.

Ми розуміємо *«інноваційні принципи»* як систему певних вимог, зорієнтованих на інноватиці в освіті, та рекомендацій щодо траєкторії руху і способів розв'язання ключових проблем дослідження. Проаналізувавши останні наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, щодо досліджуваної проблеми, ми виокремили наступні інноваційні принципи в контексті ключових методологічних підходів нашого дослідження (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*).

Так, принцип холістичності відповідає компетентнісному підходу; системний та діяльнісний підходи обумовлюють принцип імерсивності; принцип нелінійності розглядаємо з позиції емерджентного підходу; в ракурсі аксіологічного та особистісно зорієнтованого підходів визначаємо принцип кордомедійності.

Розглянемо детальніше кожен з принципів, які відповідають методологічним підходам дослідження та обумовлюють засоби реалізації поставлених задач (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*).

Принцип холістичності (від англ. *holistic, цілісний*) – один з найважливіших якостей особистості, що зберігається за всіх змін якісного

характеру. Проблема цілісності в освіті є предметом дослідження вітчизняних учених (Р. Басенко, О. Дубасенюк, О. Вознюк, О. Заболотна, П. Рибалко та ін.) та зарубіжних учених (Е. Джафарі, Х. Гарднер, К. Кусанагі, К. Мейс, Дж. Міллер, С. Махмуді та ін.).

Метою холістичної освіти є розвиток творчості, самопізнання, уяви, співчуття, соціальних навичок та емоційного здоров'я учнів. Оскільки філософія холістичності займається осмисленням проблем соціалізації людини, то холістична освіта передбачає створення інтерактивного середовища, де суб'єкти освітньої діяльності співпрацюють на основі діалогічності та партнерства, середовище емоційного комфорту та взаємодопомоги, в якому студентам дають можливість максимально ефективно розвивати свій потенціал [27, с. 141].

Розвиток цілісності творчого потенціалу особистості ґрунтований на зв'язку якісно різних, змінюваних станів стійкості і мінливості. Основним показником цілісності творчого потенціалу особистості є те, що в будь-який момент свого становлення та втілення він глибоко унікальний, неповторний. Конкретними формами втілення динамічної цілісності творчого потенціалу є становлення стратегії життєдіяльності, що за своєю суттю виявляється процесом переходу об'єктивно можливого в об'єктивно дійсне, потенційного – в актуальне.

Принцип імерсивності (англ. «*immersion*», «занурення») буквально означає «ефект присутності». Імерсивність розуміється як занурення в певний процес або створення ефекту присутності в освітньому середовищі. Впровадження імерсивних технологій в освіті передбачає унаочнення освітнього процесу, пошук нових методів та інструментів для активного навчання і створення ефективного, інтерактивного цифрового простору. Цей освітній простір може бути як псевдореальним (наприклад, штучно створене квазіпрофесійне середовище), так і віртуальним (частково або повністю оцифрованим).

Питання імерсивності висвітлено в дослідженнях українських учених (В. Боса, І. Вакулова, В. Волинець, М. Давидюк, В. Желанова, Є. Крюкова, О. Хмельницька та ін.) та зарубіжних вчених (Дж. Бейленсон, Д. Каммінгс, Д. Фріман, Д. Гамільтон, М. Гарднер, Г. Макранський, А. Націс та ін.).

На думку В. Желанової [27, с. 144], імерсивність відображає комплекс технологічних, психологічних і біхевіористичних явищ, пов'язаних з інтегрованою, синхронною, впорядкованою діяльністю перцептивних систем людини та її зануренням у середовище. Вчена зазначає, що ступінь імерсивності середовища обумовлюється рівнем включення емоційних і когнітивних систем індивіда в діяльність у середовищі та одночасним функціонуванням його перцептивних і моторних систем, а також ступенем експонованих технологією якостей середовища, що імітується.

Метою імерсивного навчання (від англ. «immersive teaching») є набуття практичного досвіду через імітацію професійної діяльності та створення студентами певного евристичного продукту: ідей, концепцій, схем, гіпотез тощо. У педагогіці імерсивність часто ґрунтується на сугестії, імітаційному моделюванні, рольових іграх, проєктному навчанні, використанні методів театральної педагогіки та моделюванні інтерактивної міжсуб'єктної взаємодії. Така практика занурення передбачає осмислене та повноцінне переживання нового досвіду з подальшою рефлексією, використання потенціалу додаткової освіти, теоретичне поглиблення матеріалу, розширення навчального контексту за рахунок культурного, історичного, мистецького, наукового та побутового компонентів [27, с. 144].

Імерсивні технології також передбачають трансформацію ролі викладача, фокусуючись на проєктуванні мультимодального віртуального середовища, моделюванні різноманітних маршрутів та освітніх сценаріїв через створення ситуації імерсії. Викладач тепер виступає як спостерігач та активний учасник комунікації, а його роль змінюється з лектора на провідника, який підсилює психологічний ефект від взаємодії учасників групи з віртуальним світом.

Для створення віртуального освітнього середовища використовують різноманітні цифрові інструменти, які надають знанням реалістичності, наочності та практичності. Такі програми та платформи, як Altspace VR, The Body VR, EngageVR, HistoryMaker VR, Google Earth VR, InMind 2, Labster, zSpace Labs та інші, застосовуються для створення імерсивного віртуального освітнього середовища. У деяких випадках достатньо лише гаджету, а в інших – потрібні

шолом, окуляри та рукавички. Ця техніка вимагає високого рівня технологічності, тому її використання залежить від технічно-матеріальної бази закладу вищої освіти та цифрової компетентності професорсько-викладацького складу.

Відтак, принцип імерсивності уможливорює: інтерактивний і мультимедійний супровід освітнього процесу; повне занурення в імерсивний освітній простір; використання партнерських технологій і вміння працювати в команді; дотримання індивідуальної освітньої траєкторії студента; прогностичний аналіз досліджуваної проблеми та генерування авторських освітніх розробок; забезпечення високого рівня вмотивованості студентів; ефективне формування як професійних, так і соціально-психологічних навичок, розвиток творчого потенціалу тощо.

Принцип нелінійності (англ. «nonlinearity») передбачає відсутність прямої пропорційної залежності між причиною та наслідком у системах або процесах. У контексті освіти це означає, що навчальні результати не завжди можна передбачити або виміряти прямолінійно, оскільки на них впливають різноманітні фактори та умови, які взаємодіють складним і непередбачуваним чином. Нелінійний підхід до навчання визнає важливість контексту, індивідуальних відмінностей студентів та динамічних змін у освітньому середовищі, що робить освітній процес більш гнучким і адаптивним до потреб кожного студента.

У сучасному швидкозмінному світі постнекласичної епохи епіцентр людського буття рішуче змістився до полюса «нелінійності» та самоорганізації, де універсум постає як багатовимірний. У пошуках фундаментальних основ буття в сучасному науковому дискурсі все більше простежується тенденція методологічного переорієнтування з єдиного на багатоманітне, з тотожності на відмінності, зі стійкого стану до стану постійного становлення. Це пов'язано з появою нового нелінійного (постнекласичного) типу мислення, який виявився особливо продуктивним для осмислення сучасного хаотичного світу з такими його характеристиками, як «нестабільність», «самоорганізація», «динамізм» і «становлення». Цей тип мислення використовує новий методологічний

інструментарій для опису реальності, включаючи синергетику, теорію самоорганізації, аутопоезис тощо.

У сучасному філософсько-освітньому дискурсі значна кількість праць присвячена впровадженню принципу нелінійності в освітній сфері. Нелінійність виступає однією з методологічних основ сучасної освітньої парадигми та засадничим принципом організації навчального процесу.

Ідеї нелінійності, нестабільності та хаосу як інваріантів складного світу активно розроблялися в працях зарубіжних та українських дослідників. У другій половині ХХ століття в природничих науках почали реалізовуватися нові науково-дослідницькі теорії, пов'язані з проблематикою нелінійності. Це загальнонаукова синергетична програма Г. Хакена, еволюційна теорія аутопоезису живих систем У. Матурано та Ф. Варели тощо.

У вітчизняному наукознавстві ідею про нелінійне мислення як новий стиль наукового мислення однією з перших проголосила українська вчена І. Добронравова. Її підтримали такі науковці, як В. Кремень, А. Гуменюк, В. Андрущенко, Н. Кочубей та інші. У працях О. Вознюка, О. Олексюк, В. Тушевої, А. Козир, В. Федоришина, Г. Падалки, М. Ткач, О. Щолокової та інших, підкреслюється неспроможність класичного мислення пояснити нестабільну, нелінійну сутність сучасного світу.

У контексті розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва «нелінійність» виступає важливою складовою, що сприяє формуванню гнучкості та адаптивності до змін. У методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва цей принцип дозволяє студентам експериментувати, шукати нові шляхи музичного вираження та розвивати свою унікальну творчість. Нелінійність стимулює студентів до самостійного дослідження та пошуку нетрадиційних рішень, що сприяє їхньому особистісному та творчому зростанню.

Застосування принципу нелінійності у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає створення умов для розвитку творчого мислення, відкриття нових ідей та концепцій. Це може включати використання інтерактивних методів навчання, проєктну роботу, колаборативні завдання та

інші форми активної взаємодії, які сприяють розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Такий принцип допомагає не лише передавати знання, але й надихати студентів на власне музичне вираження, розвиваючи в них впевненість у власних силах та здатність до самовираження через музичне мистецтво.

Принцип кордомедійності (від англійського «cordomedianity») буквально означає «серцепровідність». Це поняття відображає можливість пізнання зовнішнього світу та внутрішнього потенціалу через почуття, сприяючи передачі знань та інформації. В освітньому контексті розглядається як пізнавальна діяльність, ґрунтується на використанні почуттів та емоцій як основного інструменту передачі знань та інформації.

Цей принцип передбачає, що для кращого засвоєння матеріалу і здобуття нових знань людині важливо використовувати свої емоції, відчуття та інтуїцію. Кордомедійність підкреслює важливість розвитку «серцевого інтелекту», який базується на здатності сприймати, розуміти та використовувати власні емоції й емоційні реакції в освітньому процесі. Цей принцип дозволяє не лише краще засвоювати знання, а й розвивати соціальну компетентність, емпатію та інші «м'які» навички, які є важливими для успішної взаємодії з іншими людьми.

Тему кордоцентризму в історії, філософії та культурі України висвітлено в працях таких вітчизняних науковців (П. Гай-Нижник, Я. Гнатюк, В. Кремень, О. Отич, А. Сокирко, Т. Хороша, Л. Чупрій та інших). Ідея «філософії серця» проходить лейтмотивом крізь творчість Г. Сковороди, П. Юркевича, П. Куліша, Т. Шевченка, В. Сухомлинського та інших. Наукову дискусію щодо інтеграції феномену кордомедійності в освіту розгорнули Г. Лялюк, В. Коновальчук, Л. Ракітянська, Н. Скотна, Т. Шелег та інші. Поняття «кордомедійність», яке означає «серцепровідність», є багатозначною концепцією, що виникла на основі понять «філософії серця» (автором якого є Д. Чижевський), «кордоцентризму» (назву дав О. Кульчицький) та «українського кордоцентризму» («батько» концепту Я. Гнатюк).

У своїх дослідженнях В. Коновальчук [103], поняття «кордомедійність» розглядає як можливість пізнання зовнішнього світу та внутрішнього потенціалу через почуття, які сприяють передачі знань та інформації.

Останнім часом наукова література все більше звертає увагу на емоційний інтелект, який, на відміну від когнітивного, може розвиватися протягом усього життя. Емоційний інтелект пов'язується з розвитком «soft skills» – «м'яких» навичок, що об'єднують особистісні характеристики, пов'язані з ефективною взаємодією людей. Ці навички відзначаються своєю латентністю: важко виявити, перевірити та систематично набути. До групи «soft skills» належать індивідуальні, сприймальні, комунікативні та інтерактивні навички, які забезпечують професійний успіх, соціальну активність особистості, її творче самовираження, конструктивне сприйняття та освоєння потрібної інформації в потрібний момент, а також спонтанну та адекватну реакцію на непередбачені соціальні виклики.

Вчені наголошують на розвитку «серцевого інтелекту» – емоційного інтелекту, почуттів та серцевої духовної інтуїції, що зумовлюється функцією серця, яка інтегрується з функціями центрів кори головного мозку, породжуючи почуття, емоції та інтуїцію. Кордомедійність, як «серцева провідність», ґрунтується на емоційності, щирості, чутливості та милосерді.

Інноваційні тенденції розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяють створенню такого інноваційного простору, який є найефективнішим для всебічного розвитку особистості. Він базується на співтворчості та взаємодії між суб'єктами, забезпечуючи найкращі умови для розвитку творчого потенціалу особистості у просторі мистецької освіти.

Отже, проведений аналіз наукових розвідок та дисертаційних робіт й узагальнення провідних концепцій, теорій, сучасних стратегій розвитку освіти дозволили визначити низку методологічних підходів (*системний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний та емерджентний*) уможливили подальший хід нашого дослідження щодо виконання його завдань. Відповідно до методологічних підходів були визначені традиційні та інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного

мистецтва у методичній підготовці, які обумовлюють засоби реалізації поставлених задач (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*).

Відтак, розглянуті методологічні підходи та принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва відображають сучасні тенденції у вищій мистецькій освіті та сприяють покращенню методичної підготовки кваліфікованих вчителів музичного мистецтва.

1.3. Сутнісна характеристика та структура творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

У сучасному світі мистецька освіта відіграє ключову роль у розвитку культури, творчого мислення та емоційного сприйняття у людей. Вчителі музичного мистецтва виступають не лише як посередники у передачі музичних знань, але і як креативні ментори, що сприяють розвитку творчого потенціалу здобувачів. Розуміння сутності та структури творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва має важливе значення для підвищення якості музичної освіти та формування нового покоління творчих особистостей.

Нинішні вимоги до мистецької освіти передбачають не лише засвоєння музичних знань та навичок, але й розвиток творчого мислення, здатності до інновацій та вміння використовувати музичне мистецтво як засіб виразу та самовираження. Тому важливо вивчати та розуміти, яким чином розвивається творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва, щоб ефективно підготувати їх до викликів сучасності.

Внутрішня передумова творчої діяльності та ядро творчого обдарування — це творчий потенціал, який становить собою сукупність можливостей і ресурсів, що можуть бути використані для вирішення конкретних завдань та досягнення поставлених цілей. Проблема творчого потенціалу належить до найважливіших у сучасній науці. Розуміння цього складного, багатопланового явища як цілісної соціальної якості людини можливе лише шляхом виділення

його основних, суттєвих, відмінних, особистісних індивідуальних складових [157, с. 74].

Дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва дозволило визначити, що він має свою сутність та усталену структуру, яка характеризується своїми особливостями.

Дослідження сутнісної характеристики та структури творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва були проведені як зарубіжними науковцями (Т. Амабіле, Г. Гарднером, Дж. Кауфманом, А. Сенном, Е. Торренсом, та ін.) так і вітчизняними науковцями (В. Воєводіним, В. Коновальчук, І. Кучерявим, В. Моляко, І. Підласим, С. Олійник, О. Отич та ін.).

Ми виокремили науковців, які, на нашу думку, внесли вагомий внесок у розуміння сутнісної характеристики та структури творчого потенціалу (див. Таблицю 1.1.):

Таблиця 1.1.

Визначення сутнісної характеристики та структури творчого потенціалу

Науковець	Короткий опис концепції
Е. Торренс	Розвинув теорію творчості, яка базується на поняттях оригінальності, пристосованості та цінності ідей. Він визначив структуру творчого потенціалу, включаючи фактори, такі як гнучкість мислення, різноманітність думок та оригінальність ідей.
Т. Амабіле	Вивчає творчість у контексті організаційного середовища, зосереджуючись на впливі робочого середовища на творчість та мотивацію працівників. Її концепція включає аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на творчий потенціал.
Г. Гарднер	Ввів поняття «множинного інтелекту», включаючи в нього інтелектуальні здібності, такі як музичний інтелект та візуально-просторовий інтелект. Він розглядає творчість як

	один з компонентів множинного інтелекту та аналізує його роль у розвитку особистості.
А. Сен	Сен зосереджується на аналізі творчого потенціалу в контексті освіти та розвитку, вивчаючи взаємозв'язок між творчістю, навчанням та розвитком особистості.
Дж. Кауфман	Досліджує різноманітні аспекти творчості та її вплив на освіту, розвиток та успішність у різних контекстах.

Ці концепції сприяють розумінню та розвитку творчого потенціалу у різних сферах, включаючи мистецьку освіту.

Згідно з висновками досліджень потенціалу та його складових, які провів І. Підласий, структура творчого потенціалу може бути представлена наступним чином [243, с. 44]:

$KPC = K_{незм} + K_{част} + K_{дод} + K_{Ппракт}$, де:

- КПС – творчий потенціал студента;
- Кнезм. – незмінна частина потенціалу, що визначається вродженими здібностями особистості;
- Кчаст. – частково змінювана частина потенціалу, яка залежить від природних здібностей особистості та їхнього розвитку у процесі освіти;
- Кдод. – компоненткомпонент потенціалу, який надається спеціальною підготовкою;
- КПпракт. – частиначастина потенціалу, що здобувається в процесі професійної практичної діяльності.

В. Моляко виділив наступні компоненти у структурі творчого потенціалу:

- задатки – виявляються в підвищеній чутливості, вибірковості, та динамічності психічних процесів;
- інтереси – спрямованість, частота та систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів;
- допитливість – потяг до створення нового, пошуку та розв'язання проблем;

- швидкість у засвоєнні нової інформації – створення асоціативних масивів;
- нахили до постійних порівнянь – вироблення еталонів, відбір;
- прояви загального інтелекту – розуміння, швидкість оцінювань та вибору шляхів розв'язку, адекватність дій;
- емоційне забарвлення – вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір;
- наполегливість, систематичність, рішучість – у роботі, цілеспрямованість, працелюбність;
- творча спрямованість – на пошуки, комбінування, зміну варіантів;
- інтуїтивізм – здатність до швидких оцінок, прогнозів, рішень;
- швидке та якісне опановування вміннями, навичками – майстерність виконання дій;
- здібності до реалізації власних стратегій – при розв'язанні проблем, пошуку виходу зі складних ситуацій [65, с. 54].

Ми погоджуємось з думкою В. Коновальчук [103], яка визначає зміст творчого потенціалу як «динамічно-цілісного ресурсу потреб, здібностей, властивостей і можливостей особистості, для яких характерна латентність, нелінійність розвитку, полісемантичність, нестійкість, непередбачуваність, здатність до трансгресії, що може зумовлювати потужні деструктивні наслідки й водночас є основним ресурсом продуктивної життєдіяльності особистості, прогресивного розвитку суспільства і цивілізації».

Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва – внутрішні можливості для розв'язання запроєктованих завдань, спочатку формується та накопичується, а потім реалізується у творчій діяльності. У процесі виявлення творчого потенціалу доросла людина формує його, розвиваючи здібності й особистісні якості, створюючи власні інтегративні схеми синтезу знань із різних джерел; системи знань у формі, що сприяє їх застосуванню при вирішенні практичних і теоретичних завдань; а також розробляючи способи внутрішнього зворотного зв'язку (мета – діяльність – результат), їх узгодження і неузгодження [158, с. 73].

Самореалізація творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва відбувається в освітній системі. Важливо зазначити, що підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти може бути результативною, якщо їх спрямувати на досягнення високого рівня професіоналізму і продуктивності. Але для того, щоб це досягти, необхідно, по-перше, створити теорію; по-друге, передати її знання викладачам освітніх закладів; по-третє, використовувати її на практиці. Тільки тоді викладачі переконуються в її ефективності.

Творчий потенціал, як і будь-який інший потенціал, формується та розкривається в процесі навчання та професійної діяльності, і не є властивістю, що притаманна індивідууму в незмінному вигляді. У зв'язку з цим, у структурі вищої освіти особливості та функції методичної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, а також специфіка професії з погляду студента, його здібностей та унікального змісту творчого потенціалу, виявляються в сукупності засобів та прийомів творчості, формах рефлексії, методах забезпечення продуктивності особистого життя, можливостях розширення індивідуального й соціального простору життя, а також у виборі критеріїв саморозвитку та інших аспектах.

Дослідження структури творчого потенціалу показує, що цей концепт включає різноманітні компоненти, які можуть бути вивчені та аналізовані з різних поглядів. Теоретичний аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень дав можливість зробити ряд узагальнень. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва складається з різноманітних аспектів, які включають як особисті якості, так і методичні: *музична компетентність* (знання музичної теорії, історії музики та стилів, вміння грати на різних музичних інструментах та співати, розвинені навички аранжування та композиції); *педагогічна компетентність* (знання основ педагогіки та психології, специфічних для навчання музики, вміння розробляти та використовувати різноманітні методи та прийоми навчання музики, вміння працювати з різними типами учнів та адаптувати навчальний процес до їхніх потреб); *творчість та інновації* (здатність до творчого мислення та генерації нових ідей у навчальному процесі, вміння заохочувати творчість та самовираження учнів, готовність до

впровадження інноваційних підходів у навчанні музики); *емоційна та соціальна компетентність* (здатність будувати довірчі стосунки з учнями та розуміти їхні емоційні потреби, вміння ефективно комунікувати з учнями, батьками та колегами, спроможність створювати позитивне навчальне середовище, що сприяє розвитку кожного учня); *культурна компетентність* (розуміння різноманітності культур та музичних традицій, вміння впроваджувати міжкультурні підходи у навчальний процес, готовність до сприяння розвитку культурної освіти серед учнів).

Відповідно до завдань дослідження було визначено компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Компонентом* (від лат. *componens*) називають складову частину чого-небудь або складник [27, с. 69]. У контексті нашого дослідження, компонент є складовою творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Дослідження означеного феномену вимагає ретельного вивчення його компонентної структури. О. Побірченко, О. Фетісова та В. Горова описують сукупність елементів структури творчого потенціалу у своїх дослідженнях. Вони виділяють наступні компоненти:

- *потенційно-творчий компонент* (характеристики креативного мислення). Цей компонент включає творчі аспекти мислення, зосереджуючись на інноваційних та уявних способах мислення;
- *когнітивний компонент* (професійні знання, вміння, навички). Цей аспект стосується професійних знань, вмінь та навичок, необхідних для творчого вираження та розв'язання проблем у певній сфері;
- *морально-етичний компонент*. Цей аспект належить до моральних цінностей, етичних розглядів та естетичних почуттів, які впливають на творче вираження та прийняття рішень;
- *мотиваційний компонент*. Цей компонент охоплює мотиваційні чинники, які підштовхують особу до творчих зусиль, такі як внутрішня мотивація та особисті амбіції. Крім того, автори визначають професійні компоненти творчого потенціалу педагога, які включають методи

самовираження, засвоєні під час навчання, творчої діяльності та соціалізації [241, с. 53].

Серед складових компонентів творчого потенціалу та характеристик, які його визначають, вчені Дж. Гілфорд та П. Торренс приділяють важливе значення творчій уяві та креативності особистості. Вони описують креативність за такими особливостями, як гнучкість мислення, оригінальність, допитливість та іррелевантність (незалежність реакцій від логічних стимулів).

Згідно з В. Прошкіним, креативність як складова творчого потенціалу проявляється в здатності особистості знаходити нові шляхи розв'язання проблем, зокрема в музично-педагогічній сфері, швидко відшуковуючи нестандартні способи дій. Це сприяє виявленню й активізації творчого потенціалу. Також він вказує на важливість вольового компонента у творчому потенціалі, особливо на наявність наполегливості — здатності завершувати справу за допомогою вольових зусиль, подолання труднощів під час діяльності, що є частиною саморегуляції. З цього погляду, креативність як структурний компонент творчого потенціалу повинна збігатися з усвідомленим вибором суб'єкта на користь складного, нестандартного шляху розв'язання педагогічних проблем над простим та відомим [241, с. 53-54].

Що стосується складових творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, нам імпонує запропонована Хуа Вейом [241] структура творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (зокрема, в процесі навчання гри на фортепіано), яка складається з таких компонентів: спонукально-ціннісний, когнітивно-світоглядний, креативно-діяльнісний та рефлексивно-інтерпретаційний.

Узагальнюючи варіативні підходи педагогів та психологів, представників творчих професій щодо визначення структурних складових творчого потенціалу вчителя, адаптуючи їх відповідно до фаху майбутнього вчителя музичного мистецтва, який має свою специфіку, виробничі завдання, програмний зміст тощо, згідно з контекстом нашого дослідження ми виокремили такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний.*

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує особистісне ставлення майбутнього вчителя музичного мистецтва до творчої методичної діяльності, виражене в ціннісних настановах, мотивах. Мотивація є важливим динамічним чинником, що впливає на освітню та мистецьку діяльність. Вона діє як потужний каталізатор, що стимулює творчий потенціал майбутніх фахівців та перетворює їх потенційні творчі здібності на реальні вчинки. У широкому розумінні, мотивація визначається як комплекс мотивів, які пояснюють та направляють поведінку особистості.

Внутрішня мотивація ґрунтується на захопленні, інтересі та внутрішній потребі зробити щось. Люди, що мають внутрішню мотивацію, займаються своєю справою заради самої цієї справи та задоволення, яке вона приносить. Основним мотивувальним фактором тут є сама цікава робота. Принцип внутрішньої мотивації для творчості полягає в тому, що люди проявляють найбільшу творчість, коли їхню діяльність веде інтерес, задоволення та важливість самої роботи, а не зовнішні стимули [157, с. 15].

Цей внутрішній рушійний механізм допомагає студентам мистецьких спеціальностей та майбутнім фахівцям знайти енергію до вивчення та практики мистецтва. Їхні мотиви можуть бути різноманітними: від зацікавленості до конкретного музичного напрямку до бажання вплинути на суспільство через мистецтво.

Сприйняття мотивації як ключового елемента навчання і творчості дає можливість створити стимулювальне навчальне середовище, де студенти можуть розвивати свій творчий потенціал і реалізовувати свої таланти. Розуміння власних мотивів дозволяє їм краще розуміти свої цілі та зосереджуватись на досягненні результатів у своїй мистецькій практиці.

Зусилля визначаються рівнем вдачі, яку особа вкладає в досягнення мети або виконання завдання. Організаційні завдання вказують на важливість структурованості та організації завдань для досягнення поставленої мети. Індивідуальні потреби описують внутрішні стимули та бажання особистості, які направляють її дії та вибори.

Ці три ключові аспекти взаємодіють між собою, утворюючи внутрішню мотивацію особистості до досягнення поставлених цілей та виконання завдань.

Згідно з вищезазначеною залежністю, результат будь-якої діяльності можна представити як функцію від мотивації (М), здібностей особи (З) та оточення (О), тобто [183, с. 265]:

$R_d = f(M, Z, O)$, де:

R_d – результат діяльності;

M – мотивація;

Z – здібності особи;

O – оточення.

Отже, для досягнення якісного результату необхідно, щоб в особи були сформовані бажання виконати роботу (мотивація), уміння її виконувати (здібності) та належне оточення (інструменти). Така взаємодія факторів визначає успішність діяльності та досягнення мети.

Отже, мотивація виступає як ключовий компонент успішної мистецької діяльності, який надає напрямок та енергію для досягнення високих результатів у творчості та навчанні. Мотивація майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається бажанням надихати учнів на вивчення та розуміння музичного мистецтва.

Друга складова мотиваційно-ціннісного компонента пов'язана з категорією «цінності». Поняття «цінності» завжди було об'єктом інтересу для науковців різних галузей, таких як філософія, психологія, соціологія, педагогіка, що призвело до розвитку багатьох концепцій цінностей. Серед різних класифікацій цінностей основною є їх поділ за походженням. Тут виділяються натуралістичний, психологічний і соціологічний підходи. Також розрізняють цінності емоційного і раціонального характеру [241, с. 55].

Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається не лише його здатністю до викладання музичного мистецтва, але й тим, як він сприймає й розуміє процес навчання та самовдосконалення. Одним із ключових компонентів є ціннісні орієнтації, які визначають його підхід до власної творчої діяльності та взаємодії з учнями.

Важливою характеристикою ціннісних орієнтацій є здатність вчителя музичного мистецтва до самореалізації як особистості та до сприяння розвитку своїх учнів. Вони визначають, як вчитель оцінює свою власну творчу діяльність та як він впливає на формування цінностей учнів.

Крім того, ціннісні орієнтації визначають ставлення вчителя до педагогічного процесу та розвитку нових педагогічних технологій. Вони спонукають вчителя до пошуку нових підходів у освітньому процесі та стимулюють його до інноваційної діяльності.

Отже, розуміння та усвідомлення майбутнім вчителем музичного мистецтва важливості цінностей визначає його професійну культуру та впливає на якість його педагогічної роботи. Такий вчитель стає справжнім суб'єктом творчої педагогічної діяльності, спроможним до інновацій та вдосконалення свого мистецтва, що відображається на розвитку й самореалізації його учнів.

Когнітивно-гносеологічний компонент передбачає наявність глибоких знань у галузі музичної теорії, історії та практики. Майбутній вчитель музичного мистецтва має розвинені аналітичні навички, що дозволяють розуміти та аналізувати різноманітні музичні твори та концепції.

Термін «когнітивний» походить від латинського слова «cognitio», що означає «знання» або «пізнання». Він став популярним у науковому використанні з середини ХХ століття, коли розвивалася галузь психології, відома як когнітивна психологія. Когнітивна психологія спрямована на вивчення ментальних процесів, таких як сприйняття, мислення, уява, пам'ять та розуміння. Вона вивчає, як люди сприймають, обробляють та інтерпретують інформацію з навколишнього світу.

У контексті педагогічної науки, термін «когнітивний» використовується для опису розумових процесів, пов'язаних зі сприйняттям, розумінням та опрацюванням інформації в освітньому процесі. Когнітивний підхід у навчанні зосереджується на розвитку мислення, розв'язанні проблем, аналізі та синтезі інформації, що сприяє кращому засвоєнню та розумінню матеріалу.

У дослідженні творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідно враховувати когнітивно-гносеологічний компонент, який

має велике значення для розуміння та виконання музичних творів. Когнітивна сфера визначається як здатність до сприйняття та аналізу інформації, що міститься у музичних творах, а також до відтворення цієї інформації у власному виконанні. Цей компонент передбачає глибоке розуміння музичних текстів, їх історичного та стильового контекстів, а також знання структурних особливостей музичної форми.

Без достатніх знань про нотний текст, композиторські наміри, а також історичний та стильовий контексти творів, виконавча інтерпретація музики стає неможливою. Успішна інтерпретація музичних творів вимагає від вчителя музичного мистецтва глибоких знань у галузі художньо-педагогічної комунікації з учнями різних вікових груп. Ці знання дозволяють майбутньому вчителю використовувати свій методичний досвід у викладанні, а також адаптувати його до різних ситуацій навчання.

Інтелектуальна площина світогляду вчителя музичного мистецтва визначається не лише активним запасом знань, але і його підсвідомою наповненістю, яка дозволяє інтуїтивно вирішувати фахові завдання. Цей аспект є важливим для того, щоб вчитель міг ефективно комунікувати зі своїми учнями та використовувати свої знання та досвід для досягнення найкращих результатів у процесі методичної діяльності.

До основних компонентів, що забезпечують формування конкурентоспроможні фахівці на сучасному ринку праці відносять – гносеологічний. Виокремлений компонент розглядає питання природи пізнання і можливостей, принципів, форм і типів отримання знань, відношення знання до реальності, загальні передумови пізнання, виявляються умови його вірогідності та істинності. Процес пізнання може бути результативним за умови реалізації в ньому вимог об'єктивності, пізнаваності, відображення, творчої активності [6, с. 151].

Творчі здібності та уміння майбутнього вчителя передбачають швидке і творче опановування методами навчання, пошук і творення інноваційних способів навчання, збору та диференціації інформації про процеси пізнання тощо.

Гносеологічний компонент у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається наявністю системи знань, необхідних для виконання фахових завдань. Цей компонент включає обсяг фахових знань і уявлень, методичного мислення, розуміння системних аспектів професійних проблем, а також знання вимог, які ставляться до даної професії.

Основними напрямками, які забезпечують якість підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, є покращення організації самостійної роботи бакалаврів, знаходження оптимальних форм творчої діяльності та підвищення рівня методичної підготовки. Ці напрями реалізуються за допомогою гносеологічного компонента, який є основою цього процесу.

Когнітивно-гносеологічний компонент у цьому контексті включає комплекс соціально-гуманітарних, фундаментальних і фахових знань, а також сформовані академічні здібності. У поєднанні ці елементи забезпечують високий рівень пізнавальної активності, розумову працездатність, здатність до сприйняття, аналізу й узагальнення інформації, а також до логічних суджень і постановки цілей для досягнення успіху у своїй методичній діяльності.

Отже, когнітивно-гносеологічний компонент виконує організаційну функцію щодо успішного творчого виконання фахової діяльності в галузі мистецької педагогіки на основі творчо зорієнтованого професійного світогляду майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Діяльнісно-інноваційний компонент передбачає різноманітні види, форми, методи, засоби, прийоми готовності до інноваційної діяльності у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, які спрямовані на розв'язання завдань широкого діапазону: від репродуктивних до проблемно-пошукових.

Оскільки діяльнісний компонент базується на усвідомленні діяльності як основного засобу і провідної умови розвитку особистості, ми вважаємо, що саме цей компонент визначає контекст методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Одним з видів цієї діяльності є інноваційна, яка забезпечить здобуття відповідного досвіду. Інноваційна діяльність у сучасному вимірі розглядається

як цілісна, різнорівнева, багатоступенева, нелінійна, синергетична система, яка виконує в освітньому процесі коригувальну і спрямовувальну функції розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Інноваційні тенденції розвитку методичної роботи сприяють створенню такого інноваційного простору, що є найефективнішим для всебічного розвитку особистості, ґрунтується на співтворчості, взаємодії дітей та дорослих, забезпечує найкращі умови для розвитку творчого потенціалу особистості – як вчителя, так і учня.

Інновації в освіті є природною та необхідною умовою її розвитку відповідно до постійно змінюваних потреб людини та суспільства. Сприяючи збереженню неминущих цінностей, інновації водночас несуть в собі відмову від всього застарілого та віджилого, закладають основи соціальних перетворень. Науковці розглядають різні підходи щодо визначення сутності інноваційної педагогічної діяльності та її структури. Деякі з них вважають інноваціями тільки те, що вносить радикальні зміни у певну систему, інші – навіть незначні нововведення [50].

Визначивши діяльнісно-інноваційний компонент, ми акцентуємо наступні положення щодо активної організації методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: підсилення практичної складової за допомогою пріоритетності набуття квазіпрофесійного інноваційного досвіду; створення методико-педагогічної бази для майбутньої методичної інноваційної діяльності; усвідомлення цінностей інновацій та мотивація до власної інноваційної практики; впровадження інноваційних методів і форм навчання, зокрема перехід від репродуктивного до продуктивного навчання; створення відповідного інноваційно-творчого освітнього середовища у методичній підготовці; накопичення досвіду професійної рефлексії щодо власної квазіпрофесійної діяльності як прикладу майбутньої результативно-оцінювальної практики.

Відтак, майбутній фахівець, який має творчі якості й здібності у вигляді потенціалу, під впливом вмотивованої потреби у новому, намагається ці якості й здібності реалізовувати у творчому баченні власної методичної діяльності. Творчі дії в процесі методичної діяльності та у процесі педагогічної практики

дають студентам змогу розвивати власний потенціал, відчувати задоволення від творчої самореалізації, перетворювати себе і будувати власне художньо-творче середовище.

Рефлексійно-прогностичний компонент ґрунтується на постійній потребі майбутнього вчителя музичного мистецтва у рефлексії своїх дій як суб'єкта методичної діяльності, на засадах самооцінки, само відстеження і самокорекції. Визначений компонент передбачає усвідомлену оцінку студентом рівня розвитку власного творчого потенціалу, методичної діяльності, проявів творчості й перспектив фахового та творчого розвитку в контексті методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Рефлексія вивчається як система інформативних зворотних зв'язків, яка має велике значення для розвитку особистості, її діяльності та соціальної взаємодії. Рефлексія пронизує всі аспекти професійного становлення вчителя музичного мистецтва, включаючи виконавську, інтерпретаційну, дослідницьку та корекційну діяльність.

Рефлексія є фактором, який сприяє подоланню розриву між теорією і практикою, між наявним і бажаним, через процес самоаналізу, самозаглиблення та визначення професійних цілей. У контексті розвитку творчого потенціалу рефлексія допомагає не лише констатувати його наявність, але й стимулює збагачення та посилення якостей, здібностей та умінь, що разом розвивають творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Рефлексійно-прогностичний компонент ґрунтується на аналізі минулих досвідів та подій для розуміння їх впливу на сучасний стан і майбутні тенденції. Він містить дві важливі складові:

1. *Рефлексія* — цей аспект означає аналіз та оцінку минулих подій, досвіду, та дій для зрозуміння їхнього впливу на сучасну ситуацію. Рефлексія дозволяє виявити сильні та слабкі сторони попередніх дій, визначити причинно-наслідкові зв'язки, та здобути уроки для майбутньої діяльності;
2. *Прогнозування* — це орієнтація на майбутнє, що базується на розумінні минулих тенденцій та змін. Прогнозування полягає в аналізі поточного стану і прогнозуванні можливих розвитків подій у майбутньому. Воно

дозволяє передбачати можливі сценарії та визначати стратегії дій для досягнення поставлених цілей.

Отже, рефлексійно-прогностичний компонент використовується для більш об'єктивного аналізу ситуацій, формулювання оптимальних стратегій та планів дій, а також для покращення якості прийняття рішень на основі здобутих знань та відомостей.

Метою розвитку рефлексійно-прогностичного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва є процес якісних змін у студентів, їх здатності до креативного та інноваційного мислення, а також вироблення навичок систематичної саморефлексії та здатності до впровадження новаторських підходів у освітній процес та практику.

Виокремлено такі аспекти рефлексійно-прогностичного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва:

- *розвиток креативного мислення* – передбачає формування рефлексійно-прогностичного компонента та сприяє розвитку у студентів здатності думати творчо, шукати нові підходи до розв'язання проблем та виявляти інноваційні можливості у музичному навчанні та виконавській діяльності;
- *саморефлексія* – сприяє формуванню у студентів навичок аналізу власної творчої діяльності, усвідомлення сильних і слабких сторін, а також виявленню можливостей для подальшого розвитку;
- *стимулювання творчості* – формування рефлексійно-прогностичного компонента сприяє розвитку творчих здібностей студентів, спонукаючи їх до пошуку нових ідей, концепцій та рішень у музичному мистецтві та освітньому процесі.

Отже, у результаті аналізу сутності та структури творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, нами визначені й охарактеризовані його структурні компоненти та показники (див. Рис. 1.3.):

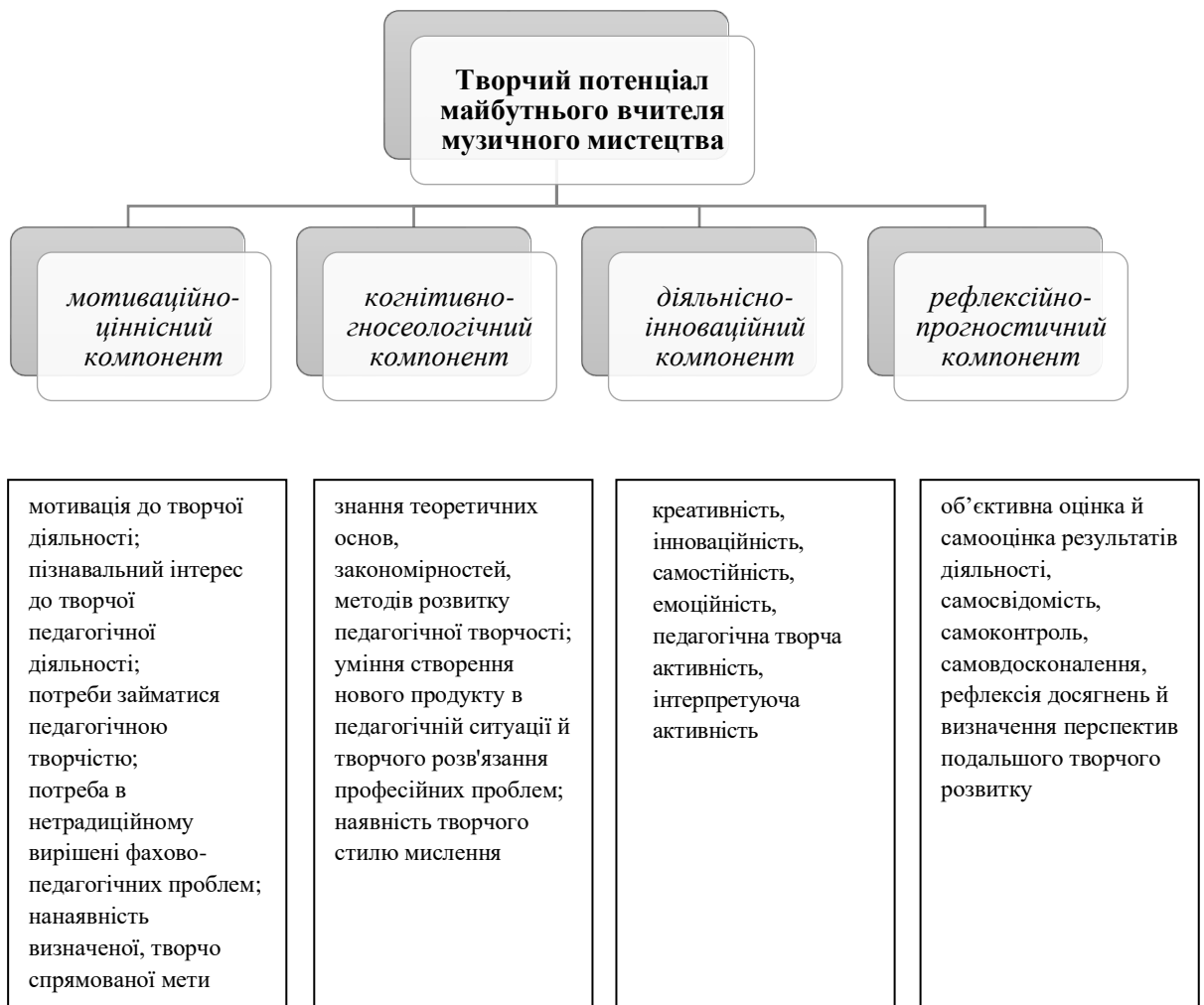

Рис. 1.3. Структура творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Визначення структурних компонентів ключового поняття уможливило власне осмислення сутності та структури ключової дефініції дослідження, дозволило запропонувати авторське трактування поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможливають становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва.

Цей процес включає:

- індивідуальний підхід — врахування особистих особливостей, темпераменту, інтересів та здібностей кожного студента, що сприяє максимальному розкриттю його творчого потенціалу;
- методичну підготовку — формування методичних навичок, знань та умінь, які дозволяють майбутньому вчителю ефективно використовувати інноваційні підходи та творчі методи у освітньому процесі;
- практичну діяльність — активне залучення студентів до творчої діяльності через практику, участь у проєктах, конкурсах та інших формах активної музичної діяльності, що сприяє розвитку їхньої творчої компетентності;
- рефлексію та самоаналіз — систематичний аналіз власної діяльності, результатів навчання та творчих досягнень, що допомагає майбутньому вчителю усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, а також шляхи для подальшого розвитку;
- соціальну взаємодію — створення умов для співпраці та взаємодії з колегами, студентами та іншими учасниками освітнього процесу, що сприяє обміну досвідом, ідеями та творчими знахідками;
- мотивацію та ціннісні орієнтації — формування внутрішньої мотивації до творчої діяльності, розвиток позитивного ставлення до професії, а також усвідомлення важливості творчості у педагогічній діяльності.

Отже, розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва є комплексним процесом, який включає різні аспекти професійного та особистісного розвитку і спрямований на формування висококваліфікованого, творчо активного педагога, здатного ефективно реалізовувати свої професійні завдання у сфері музичного мистецтва.

Сучасний вчитель музичного мистецтва має володіти не лише технічними та педагогічними вміннями, але й мати глибоке розуміння сучасних методик навчання. Він має бути готовим до пошуку нових, нестандартних підходів у вирішенні педагогічних завдань та створенні сприятливого середовища для розвитку музичної культури та креативності учнів у методичній підготовці.

Методична підготовка вчителя музичного мистецтва є основою для організації вокально-хорової, навчально-ігрової та творчої роботи з учнями. Це дає можливість особисто демонструвати учням музичні твори для кращого розуміння їх структури, форми, засобів виразності та художньо-образного змісту.

Отже, при організації освітнього процесу для майбутнього вчителя музичного мистецтва важливо:

- забезпечувати змістове наповнення лекцій, практичних занять та самостійної роботи з музично-методичних дисциплін;
- максимально враховувати мотиви, потреби та психологічні особливості розвитку студентів;
- створювати умови для формування пізнавальних та професійних інтересів, розвитку самостійності у стратегічних аспектах життєдіяльності, включаючи цілепокладання і планування.

Методична підготовка визначається як ключовий чинник у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона спрямована на створення умов для розкриття творчих здібностей, вдосконалення музичних навичок та стимулювання інноваційного й творчого мислення.

Відтак, сутнісна характеристика та структура творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці визначають важливі аспекти формування фахової компетентності та сприяють успішній інтеграції в музично-педагогічну практику.

Висновки до першого розділу

Здійснено теоретичний аналіз проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Аналізуючи сутнісні аспекти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва стає очевидним, що ефективний розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва вимагає комплексного підходу, враховуючи філософські, психологічні, педагогічні та загальнонаукові аспекти.

Узагальнення трактувань науковців та власне осмислення сутності ключової дефініції, уможливило розгляд і розуміння поняття *«творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва»* як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності. Дане поняття охоплює: творче мислення та уяву, що дозволяють генерувати оригінальні ідеї, методи та підходи в музичній педагогіці; емоційну та естетичну чутливість, яка сприяє глибокому розумінню музичного мистецтва та здатності передавати це розуміння учням; професійні знання та навички у сфері музичного мистецтва, педагогіки та методики викладання; мотивацію та інтерес до постійного професійного розвитку та самовдосконалення; комунікативні здібності та навички міжособистісної взаємодії, необхідні для ефективного спілкування з учнями, колегами та іншими учасниками освітнього процесу; здатність до рефлексії та критичного аналізу власної діяльності, що дозволяє вдосконалювати педагогічні підходи та методики.

Отже, творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва визначає його здатність до адаптації в умовах сучасних освітніх викликів, ефективного використання інноваційних технологій та методів навчання, а також сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів.

Визначено низку методологічних підходів (*системний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний та емерджентний*). Відповідно до теоретико-методологічних підходів були визначені традиційні та інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, які обумовлюють засоби реалізації поставлених задач (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*). Розглянуті методологічні підходи і принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва відображають сучасні тенденції у вищій музично-педагогічній освіті та сприяють покращенню методичної підготовки.

У результаті аналізу сутності та структури творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, визначено та схарактеризовано структурні компоненти (*мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний*).

Визначення структурних компонентів ключового поняття дозволило запропонувати авторське трактування дефініції «*розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва*» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможливають становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва.

Теоретичні узагальнення та наукові висновки автора, викладені у розділі 1, відображено у наступних авторських публікаціях: [Даценко, Зайва: 49, 50, 51, 53, 69, 72, 73].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

2.1. Специфіка методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти

Сучасні тенденції в суспільстві, спрямовані на перехід до нової парадигми освіти, вказують на необхідність акцентування уваги на особистісно орієнтованому та творчому підході до навчання. Від перекладу інформаційно-предметного знання на активне стимулювання творчості й розвитку особистості залежить здатність до інноваційної діяльності й гнучкого реагування на швидкоплинні умови.

Сьогодні на ринку освітніх послуг особливо цінуються висококваліфіковані, компетентні фахівці з розвиненим творчим потенціалом. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні мати не лише сформовані компетентності, а й розвинені особистісні якості, такі як гнучкість, мобільність, критичне мислення та готовність до творчого виконання професійної діяльності. Тому особливу актуальність у сучасних умовах набуває формування творчої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Це стосується нових стратегій розвитку мистецької освіти, які передбачають багатоплановий підхід до педагогічної діяльності, розвиток творчих здібностей та готовність до інновацій.

Згідно зі Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на період 2021-2031 років, прогресивний розвиток країни має бути забезпечений за допомогою підготовки висококваліфікованих фахівців. У даному контексті особливо важливою в галузі вищої освіти стає методична складова фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. В численних вітчизняних дослідженнях розглядаються різноманітні підходи щодо трактувань поняття «фахова підготовка».

Відтак, ми визначаємо «фахова підготовку» як цілісний системний процес професійного становлення особистості, заснований на:

1. Набутті ключових компетентностей. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні засвоїти необхідні знання, вміння і навички для ефективної професійної діяльності.

2. Формуванні професійних цінностей. Важливо виховувати у них ціннісне ставлення до професії, відповідальність, етичні принципи та готовність до постійного самовдосконалення.

3. Розвитку творчого потенціалу. Сучасний вчитель музичного мистецтва повинен бути готовим до впровадження творчих педагогічних методів та технологій.

4. Формуванні соціально-психічних навичок. Набуття вмінь співпраці, комунікації, роботи в колективі та розвиток емоційного і соціального інтелекту.

Ці аспекти фахової підготовки створюють передумову для успішного виконання майбутніми вчителями музичного мистецтва їх професійних обов'язків, а також підготовки до постійного самовдосконалення протягом життя.

Моделі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва досліджували (Г. Падалка, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.). Учені здійснили аналіз інтегрованої музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на історико-стильовій основі (І. Малашевська); формування музично-аналітичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва (І. Гринчук); фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на акмеологічних засадах (В. Федоришин), індивідуальний стиль виконавської діяльності (Є. Йоркіна); взаємодії мистецтв у художньому розвитку, формування у школярів і студентів здатності до творчої діяльності (Н. Аніщенко, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін.) [183, с. 62].

Аналіз наукових джерел та їх систематизація у попередніх підрозділах дисертації дозволили визначити діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва як багаторівневий, динамічний, поліфункціональний процес загалом, враховуючи, що методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва є окремою складовою фахового мистецького навчання.

Методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва є складовою його загальної фахової підготовки. Аналіз наукових праць

(Т. Бодрової, І. Боднарук, Н. Верещагіної, Р. Гургули, Г. Дицьо, А. Козир, Є. Проворової та ін.) дає підставу для визначення сутності й особливостей означеного процесу.

Н. Верещагіна розглядає методичну підготовку «як процес навчання й самонавчання майбутніх фахівців до здійснення методичної діяльності, яка ґрунтується на наукових досягненнях із педагогіки, психології, теорії та методики навчання».

У якості системи організації навчально-виховного процесу розглядає методичну підготовку студентів мистецькопедагогічних вишів Р. Гургула. Дослідниця звертає увагу на той факт, що така організація передбачає систематизацію та поглиблення набутих методичних знань, постійне вдосконалення практичних умінь і навичок з метою підготовки майбутніх учителів музики до організації різних видів практичної діяльності в школі, формування їх методичної самостійності.

Т. Бодрова [15] наголошує на тому, що «в широкому розумінні методична підготовка майбутніх педагогів є багатограним феноменом, системою організації та управління навчанням, формою здобуття фахової освіти, що здійснюється шляхом реалізації складних організаційних і змістово-процесуальних зв'язків і спрямована на якісні продуктивні зміни. Дослідниця звертає увагу на виробничо-спрямовані характеристики досліджуваного феномена, які яскраво виявляються в тісних зв'язках педагогічної теорії та шкільної практики. Цей зв'язок має складний взаємозалежний характер, що теж здійснює вагомий вплив на створення об'єктивних умов удосконалення технологічних механізмів педагогічної дії».

Специфіка методичної підготовки в мистецькій освіті виступає як ключовий фактор у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Ця специфіка передбачає систематичне вивчення і практичне застосування різноманітних методів, прийомів і стратегій викладання музичного мистецтва, що спрямовані на стимулювання творчого мислення та самовираження вчителя.

Методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва охоплює ретельне вивчення теоретичних аспектів музичної педагогіки, а також практичний аналіз сучасних підходів до викладання мистецтва.

Тому даний процес обумовлює розгляд різноманітних методик і стратегій, які сприяють розвитку музичних навичок учнів, виявленню їхнього таланту та стимулюванню творчого потенціалу, а її ключовим елементом методичної підготовки є активне використання інтерактивних методів навчання, практичних занять, майстер-класів тощо. Це дозволяє майбутньому вчителю музичного мистецтва отримати практичний досвід, що є важливим для їхнього творчого розвитку. Крім того, методична підготовка сприяє розвитку аналітичного й творчого мислення та вміння ефективно взаємодіяти з учнями різного віку та рівня музичної підготовки.

Отже, вона надає майбутньому вчителю музичного мистецтва не лише необхідні методичні знання, а й навички та фахові компетентності для успішної реалізації їхнього творчого потенціалу в мистецькій освіті.

Ми погоджуємось з твердженням Т. Бодрової [15], що у закладах загальної середньої освіти «доцільно використовувати інтерактивні форми та інноваційні технології організації діяльності методичних підструктур, а саме: консиліум, діалог, «круглий стіл», методичний ринг, аукціон педагогічних ідей, ділову гру, тиждень педагогічних наук, педагогічну майстерню, майстер-класи, педагогічну мозаїку, творчу лабораторію, дискусію-акваріум, дебати, форум, «мозкову атаку», «мозаїку», метод «Прес», брейн-ринг, творчий звіт, конкурс методичних ерудитів, проблемний стіл, методичну кав'ярню, методичний турнір, «Мікрофон», «Синтез думок», методичну світлицю, блиц-інтерв'ю, обмін думками, методичний банк ідей, творчий портрет учителя та інші».

Методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має унікальні особливості, які є ключовими для розвитку його творчого потенціалу. До основних аспектів, що визначають ці особливості ми відносимо (див. Рис. 2.1.):

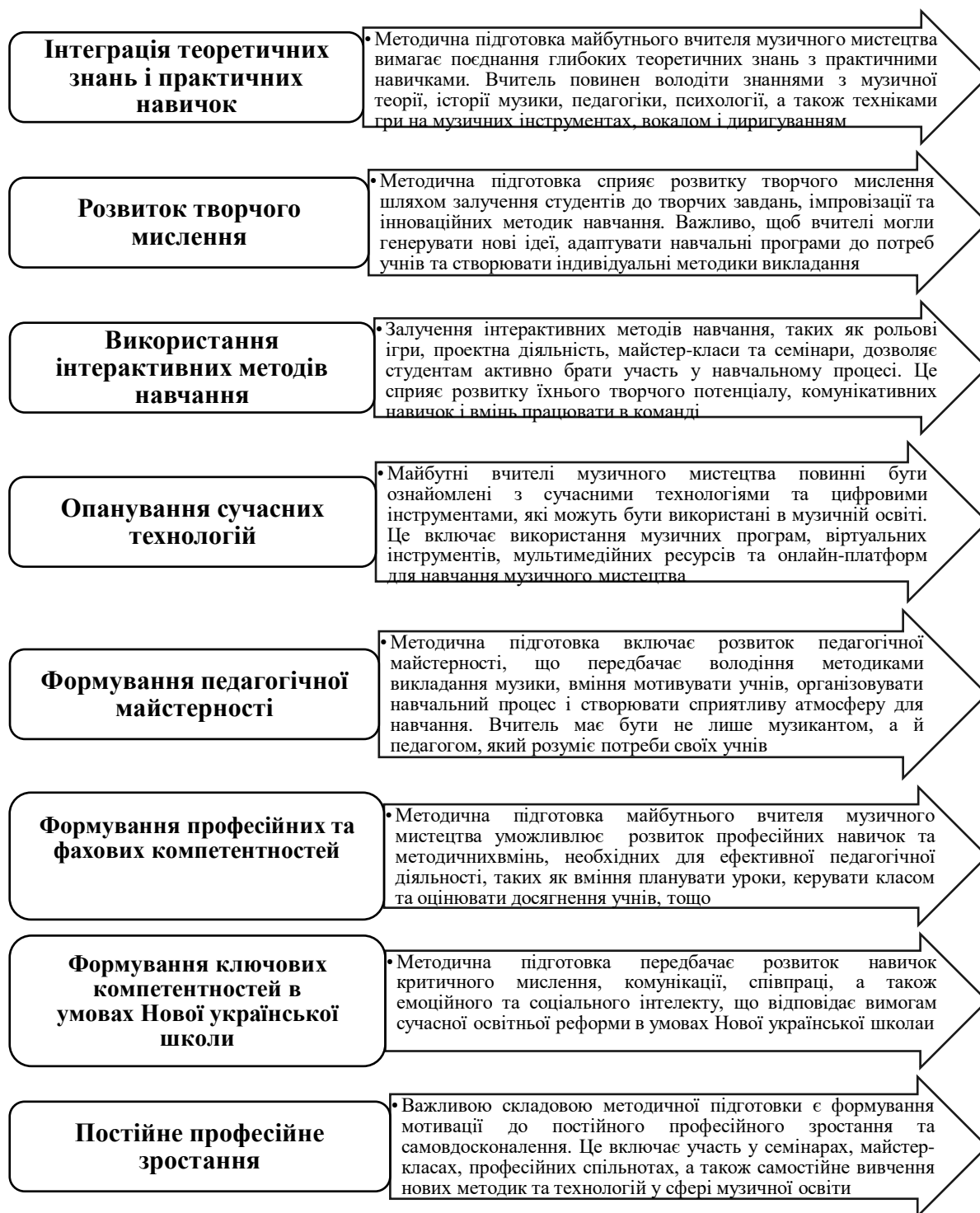

Рис. 2.1. Специфіка методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти

Розглянуто специфічні особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва як ключового чинника розвитку його творчого потенціалу. Вони включають інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, розвиток творчого мислення, використання інтерактивних методів навчання, опанування сучасних технологій, формування педагогічної

майстерності, формування професійних та фахових компетентностей, формування ключових компетентностей в умовах Нової української школи та постійне професійне зростання. Ці аспекти забезпечують всебічний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволяє йому ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сфері музичного мистецтва.

У межах підрозділу розглянемо дослідницькі позиції стосовно сутності поняття *«метод»*, *«методика»*, *«методична підготовка»* та *«методична підготовленість»*, здійснимо огляд впливу методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на розвиток його творчого потенціалу.

Термін *«метод»* [183, с. 192] в педагогічному контексті походить від грецького слова, що означає «шлях дослідження чи пізнання». «Метод» (грецьк. – шлях) становить собою педагогічний інструмент, систему дій із прогностично заданою мірою технологічності, спрямований на розв'язання конкретних педагогічних завдань. Визначення цього терміну полягає в організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, з урахуванням закономірностей об'єкта, що вивчається. Метод педагогічної діяльності являє собою систему дій з передбаченою мірою технологічності, спрямовану на вирішення конкретних педагогічних завдань.

Дослідниця Є. Проворова в праксеологічному контексті розглядає поняття «метод» у двох аспектах. У методологічному аспекті він трактується як шлях досягнення педагогічної мети, тоді як у прикладному аспекті - як система дій, спрямованих на розв'язання професійної задачі. У обох випадках нормативні якості методу базуються на системності дій та прогностично заданій мірі технологічності [183, с. 192].

Поняття «метод» у музичному мистецтві визначається широким спектром підходів до викладання та навчання музичного мистецтва. Він охоплює різноманітні методологічні та педагогічні стратегії, спрямовані на розвиток музикальних здібностей учнів, формування музичних навичок та розуміння музичних концепцій. Методи музичної освіти можуть містити традиційні підходи, такі як вивчення нотної грамоти, розвиток технічних навичок гри на інструменті, вокальна практика та аналіз музичних творів. Крім того, сучасні

методи містять інноваційні підходи, такі як використання технологій у навчанні, активне залучення учнів до творчого процесу, інтерактивні методи викладання та інші форми, спрямовані на збагачення музичного досвіду та розвиток музичної культури. У кожному випадку вибір методу залежить від конкретних цілей навчання, потреб учнів та особливостей навчального середовища.

Використання різноманітних методів у музичній освіті сприяє розвитку комплексного музичного мислення, творчого підходу до вивчення музичного мистецтва та формуванню глибокого розуміння музичних принципів.

Проаналізуємо семантичне поле терміну «методика».

Вчені (С. Гончаренко, О. Савченко, Є. Проворова, О. Ростовський та ін.) розглядають цей термін як сукупність взаємопов'язаних способів і прийомів для ефективного виконання різних видів робіт, в тому числі учення про методи викладання певних наук і предметів. Це поняття також розглядають як набір інструментів для виконання різноманітних завдань, процедуру використання конкретних методів у діяльності. Крім того, цей термін може бути визначено як спосіб організації дій та опис процесу здійснення діяльності.

Методика є також системним способом досягнення поставленої мети на основі успішного досвіду. Важливо розуміти, що методика визначається не лише як сукупність методів, але і як їх конкретизація та застосування. У сфері освіти методика формується через аналіз та узагальнення практичного досвіду педагогічної діяльності. Якщо педагог поділяє свій досвід та успіхи з колегами, це сприяє поширенню його методики серед інших вчителів [183, с. 192].

Є. Проворою наведемо характеристики методики (див. Таблицю 2.1.):

Таблиця 2.1.

Узагальнені властивості методики (за Є. Проворою):

Властивість	Коротка сутність властивості
Детермінованість	Методика складається з «елементарних» операцій (процедур) педагогічної діяльності та визначається умовами щодо їх виконання та послідовністю виконання процедур чи актів діяльності

Масовість	Методика педагогічної діяльності, будучи за своєю природою алгоритмом, являє собою розв'язання типової проблеми в масовій педагогічній практиці, що характеризується визначеними параметрами та їх комбінаціями
Вибірковість	Методика складається з процедури добору оптимальних методів педагогічної діяльності, спроможних забезпечити її результативність
Результативність	Методика має чіткий кінцевий підсумок та результат
Процесуальність	Методика відображає динамічні зміни, що простежуються в навчально-виховному процесі
Варіативність	Методика свідчить про багатоаспектність і багатовимірність означеного явища
Евристичність	Методика дає можливість на основі отриманих результатів здійснювати дослідження, пов'язані з розвитком сучасної методичної науки

Отже, ми розглянули поняття «метод» та «методика» в сфері музичного мистецтва, яке визначає процедуру, що забезпечує ефективність педагогічної діяльності.

У галузі мистецької освіти метод є основою побудови та розвитку педагогічних процесів, який складається з чотирьох компонентів: педагогічних засобів, форм взаємодії вчителя й учня, позицій учасників освітнього процесу та педагогічних прийомів. Кожен з цих компонентів повинен бути технологічно опрацьованим та індивідуально освоєним для успішного застосування.

Метод допомагає структурувати компоненти системи дій учителя, тоді як методика є організаційною складовою його педагогічної діяльності, забезпечуючи системне унормування на основі узагальнення та осмислення позитивного практичного досвіду.

Поняття «методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва» частково розкрито у працях сучасних дослідників музичної педагогіки (Л. Арчажнікової, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової, Н. Овчаренко, В. Черкасова, Є. Проворова, Т. Бодрової та ін.).

Уточнення поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» здійснила Є. Проворова, яка визначає методичну підготовку як ключовий компонент фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Дослідниця визначає цей феномен з різних думок, але загалом розглядає його як елемент професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, який відображає їхні знання, уміння, цінності та практичні навички [183, с. 167].

Методична підготовка є самостійною, динамічною та комплексною системою, яка відображається у вмінні майбутнього вчителя музичного мистецтва використовувати методичні та інтегративні знання та навички у своїй педагогічній діяльності. Ця підготовка є результатом, що визначає рівень засвоєння здобувачем методичних підходів та фахових навичок.

Методична підготовка, як зазначає С. Гончаренко, має міжпредметний характер та синтезує різноманітні психолого-педагогічні та спеціальні знання, необхідні для практичної діяльності вчителя музичного мистецтва у школі.

Методична підготовка є важливим елементом фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальностей: 014 Середня освіта (спеціалізація 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), галузь знань 01 Освіта/ педагогіка).

Серед компонентів методичної підготовки важливе місце займають дисципліни, що спрямовані на отримання знань з педагогіки, психології, методики викладання музичного мистецтва, а також практичні навички у вокально-хоровій роботі та управлінні навчальним класом. Це дозволяє майбутнім вчителям музичного мистецтва викладати на високому методичному рівні та ефективно здійснювати свою професійну діяльність.

До методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва ми віднесли такі дисципліни: «Методика музичної освіти», «Методика музичного виховання», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»», «Педагогічна практика» тощо.

Викладання та навчання у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва студентоцентроване, проблемно пошукове й творчо зорієнтоване, практично спрямоване та індивідуально диференційоване, що проводиться у формі лекційних, практичних та індивідуальних занять, педагогічної практики різних видів, самостійного опрацювання навчального матеріалу, консультацій, колоквиумів, виконання науково-дослідних робіт та творчих проєктів.

Технології навчання: особистісно зорієнтовані, інформаційно-комунікаційні, мас-медіа, дистанційні, імітаційні, проблемно-евристичні, арттерапевтичні, інтегративні, інтерактивні, проєктного навчання.

Отже, методична підготовка здобувачів закладів вищої мистецької освіти є необхідною складовою для всебічного розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона допомагає їм здобути необхідні знання, уміння та навички для успішного здійснення педагогічної діяльності у сфері мистецької освіти. Також методична підготовка сприяє розвитку суб'єктних характеристик педагога як основи його внутрішнього духовно-творчого саморозвитку, самовираження та самореалізації [183, с. 167].

Особливістю розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці є розроблення та застосування навчально-методичного забезпечення: освітні або освітньо-професійні програми, що містять перелік обов'язкових освітніх компонентів (навчальні дисципліни, курсові роботи або проєкти, практики, форми атестації) та вибіркового освітніх компонентів, структурно-логічну схему освітньої програми, форми та вимоги атестації здобувачів освіти [146], робоча навчальна програма дисципліни «Методика музичної освіти», методичні матеріали для проведення практичних індивідуальних занять, дидактичний супровід самостійної роботи студентів [184, с. 77].

Умови карантину та воєнного стану в Україні, пов'язані з пандемією COVID-19 та загрозою ракетних обстрілів з боку країни-терориста Росії з 24 лютого 2022 року, суттєво впливають на функціонування освітніх закладів, змушуючи їх адаптуватися до нових умов, тому в періоди кризи дистанційне навчання стає надзвичайно важливим інструментом забезпечення безпеки й неперервності освітнього процесу.

Визначено, що для розвитку творчого потенціалу під час дистанційного навчання доцільно використовувати системи управління освітою, використовувати cloud-технології, системи організації відеоконференцій, месенджери. Відповідно, використання електронних навчальних курсів стає особливо актуальним.

Виділимо деякі переваги використання електронних навчальних курсів в умовах кризи (пандемія COVID-19/ воєнний стан) (Рис. 2.2.):

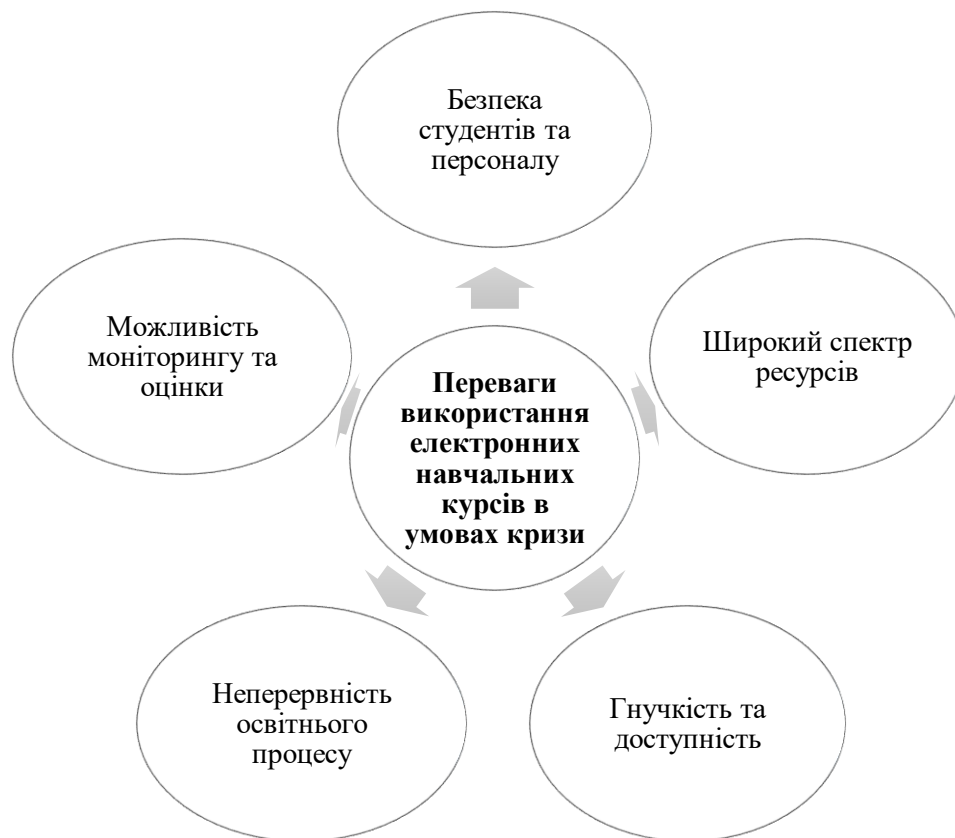

Рис. 2.2. Переваги використання електронних навчальних курсів в умовах кризи

- *безпека студентів та персоналу.* Дистанційне навчання дозволяє уникнути фізичного контакту та зменшує ризик передачі інфекцій в умовах пандемії. Також це дозволяє зберегти безпеку студентів у зоні можливих воєнних дій;
- *неперервність освітнього процесу.* Електронні навчальні курси дозволяють студентам продовжувати навчання без перерв навіть у надзвичайних ситуаціях, коли фізична присутність в освітніх закладах стає неможливою;
- *гнучкість та доступність.* Електронні навчальні курси можуть бути доступні в будь-який час і з будь-якого місця, що забезпечує гнучкість навчання для здобувачів та викладачів навіть під час кризових ситуацій;
- *широкий спектр ресурсів.* Електронні курси можуть містити різноманітні матеріали, від відеоуроків і до інтерактивних завдань, що полегшує освітній процес та робить його найвищим та ефективним;
- *можливість моніторингу та оцінки.* За допомогою електронних платформ можна вести моніторинг прогресу студентів, проводити тести та оцінювання, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та підтримувати здобувачів у їхньому навчанні.

Отже, використання електронних навчальних курсів стає необхідністю в умовах кризових ситуацій, допомагаючи забезпечити безпеку, неперервність та якість освітнього процесу для всіх учасників освітнього процесу.

Хоча використання електронних навчальних курсів може бути корисним інструментом в умовах кризи для закладів мистецької освіти, воно також має свої недоліки (Рис. 2.3.):

- *втрата особистого контакту і взаємодії.* У мистецькій освіті, де важливою є особиста зустріч, обмін ідеями та взаємодія між викладачем і студентами, відсутність фізичної присутності може вплинути на якість навчання та розвиток учнів;
- *обмежені можливості практичного навчання.* Багато мистецьких дисциплін потребують практичних занять, які складно або навіть неможливо виконати дистанційно. Наприклад, практичні заняття з

музичного мистецтва вимагають доступу до спеціалізованих класів, студій та матеріалів, які не завжди можуть бути забезпечені в домашніх умовах;

Рис. 2.3. Недоліки використання електронних навчальних курсів в умовах кризи

- *технічні проблеми.* Деякі студенти можуть мати обмежений доступ до необхідних технічних засобів або Інтернету, що може ускладнити їхнє навчання. Також можуть виникати проблеми зі з'єднанням, які можуть призвести до втрати часу та незручностей;
- *відсутність спеціалізованих засобів навчання.* Деякі аспекти мистецької освіти важко або неможливо відтворити в електронному форматі. Наприклад, взаємодія з живою аудиторією, концерти, спеціалізовані проекти, майстер-класи тощо;
- *соціально-емоційні аспекти.* Відсутність особистого контакту може призвести до відчуття відчуження та втрати мотивації учнів.

Студенти можуть відчувати недостатню підтримку та взаємодію з викладачами та однокурсниками.

Отже, використання електронних навчальних курсів в умовах кризи для закладів мистецької освіти може зіткнутися з рядом викликів, пов'язаних з втратою особистого контакту, обмеженістю практичного навчання, технічними проблемами та відсутністю спеціалізованих засобів навчання.

Науковцями О. Ляшенко та Т. Бутенко проведено дослідження специфіки діяльності викладачів-інструменталістів в умовах пандемії COVID-19, що виявилось важливим і актуальним завданням у сфері мистецької освіти.

Ми розглянули, що у зв'язку із переходом на дистанційне навчання викладачами були внесені зміни й в електронні робочі програми навчальних дисциплін, де було зазначено, що всі індивідуальні онлайн-заняття заздалегідь плануються викладачем в гугл-календарі (за розкладом, складеним навчальним відділом Інституту) у форматі онлайн-конференції, на сервісах Zoom або Hangouts Meet (корпоративний), Google Chat, Google Hangouts, Google Classroom. Кожному студенту викладач надсилає посилання на сервіс відеозв'язку для проведення таких занять, доступ до якого (за необхідності) мають і інші студенти класу, а також викладачі, завідувач кафедри, працівники навчального відділу, адміністрація Інституту мистецтв та університету.

Було також узгоджено, що за відсутності технічного забезпечення (немає світла, не працює комп'ютер, планшет тощо), заняття можуть проводитись і по Skype або Viber. Для цього студент і (або) викладачі можуть використати смартфон. Студент також може надіслати викладачу відеозапис своєї роботи над музичними творами та навчальним технічним матеріалом (гаммами, вправами, етюдами), які він у цей час опрацьовує. Викладач аналізує гру студента і надає методичні рекомендації для подальшої самостійної роботи студента. Свої коментарі викладач може записати на відео (або надрукувати в текстовому повідомленні) та надіслати студентові [25, с. 142-143].

На основі аналізу наукових праць і проведення опитування О. Ляшенко та Т. Бутенко [25, с. 142-143] викладачів кафедри інструментально-виконавської майстерності Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського

столичного університету імені Бориса Грінченка, можна визначити кілька ключових аспектів:

- *адаптація до онлайн формату.* Викладачі музичного мистецтва повинні бути готові до переходу на онлайн-навчання та використання відповідних технологій. Це включає знання та вміння використовувати платформи відеоконференцій, спеціалізовані програми для музичного нотування та запису звуку, а також розуміння особливостей проведення віддалених занять зі студентами;
- *підготовка навчальних матеріалів.* Викладачі повинні створювати або адаптувати навчальний матеріал для використання в онлайн-форматі. Це може включати відеоуроки, аудіозаписи, інтерактивні завдання та інші ресурси, які сприяють ефективному навчанню інструментальної майстерності;
- *стимулювання активної участі студентів.* Викладачі повинні розробляти стратегії, що сприяють активній участі студентів під час дистанційного навчання. Це може включати проведення віртуальних майстер-класів, обговорення творів та технік виконання через відеоконференції, а також використання інтерактивних завдань та форумів для обміну думками та досвідом;
- *підтримка та мотивація студентів.* Важливою складовою успішного онлайн-навчання є підтримка та мотивація студентів. Викладачі повинні створювати сприятливу атмосферу для навчання, підтримувати студентів у їхньому професійному розвитку та допомагати вирішувати будь-які труднощі, що виникають під час дистанційного навчання.

Дослідження рівнів готовності здобувачів до онлайн-навчання, виявлення проблемних аспектів такого навчання та розроблення шляхів їх вирішення є важливими кроками у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до викликів сучасного освітнього мистецького середовища. Забезпечення ефективного навчання в умовах пандемії та воєнного стану вимагає постійного вдосконалення методик та технологій, а також взаємодії між викладачами та студентами для досягнення найкращих результатів.

Для аналізу та порівняння ефективності методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, розглянемо освітньо-професійні програми провідних українських закладів вищої мистецької освіти:

- Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)», спеціальність «014 Середня освіта (Музичне мистецтво)» Рівненського державного гуманітарного університету [167];
- Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)», спеціальність 014 «Середня освіта», спеціалізація «014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)» Мукачівського державного університету [166];
- Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)», спеціальність «014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)» Комунального закладу «Харківської гуманітарно-педагогічної академії» Харківської обласної ради;
- Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)», спеціальність «014 Середня освіта (Музичне мистецтво)» Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Для більш наочної демонстрації отримані результати науково-методичних пошуків розмістимо в Табл. 2.2.:

Таблиця 2.2.

Компоненти освітньо-професійної програми, що забезпечують методичну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва

ЗВО	ОПП	Компоненти освітньо-професійної програми
Рівненський державний гуманітарний університет	Середня освіта (Музичне мистецтво)	-Методика музичної освіти -Виробнича (педагогічна) практика -Навчальна (педагогічна) практика
Мукачівський державний університет	Середня освіта (Музичне мистецтво)	-Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»; -Методика музичного виховання -Педагогічна практика -Педагогічна практика (організаційно-виховна в оздоровчих таборах)

		-Педагогічна практика (пробні уроки музичного мистецтва, хорова практика)
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	Середня освіта (Музичне мистецтво)	-Методика музичного виховання в закладах освіти та методика викладання музичного мистецтва в ЗЗСО з практикумом -Пробні уроки та заняття в закладах освіти -Музично-виховна робота в закладах освіти -Літня педагогічна практика
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	Середня освіта (Музичне мистецтво)	-Методика виховної роботи -Основи інклюзивної освіти -Основи педагогічної майстерності -Методика викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» -Сценічна культура та основи звукорежисури -Виробнича мистецько-педагогічна практика у ЗФПО

Більшість обов'язкових компонентів ОПП пов'язані з методичною підготовкою майбутнього вчителя музичного мистецтва, формують та розвивають *професійну компетентність*, яку ми розглядаємо як інтегральну характеристику особистості фахівця з сформованим набором умінь і знань. Ці компетентності дозволяють ефективно виконувати професійні обов'язки, постійно оновлювати та збагачувати свої знання, розвивати нові вміння й навички відповідно до наукових та технічних досягнень, бути готовим до суспільних змін і відчувати задоволення від своєї професійної діяльності.

Серед обов'язкових компонентів ОПП обрали ті, що пов'язані з методичною підготовкою майбутнього вчителя музичного мистецтва. Можемо

стверджувати, що порівняно більша частина обов'язкових компонентів ОПП формують та розвивають *фахові компетентності*, серед яких: предметно-методична, інноваційна, здоров'язбережувальна, проєктувально-прогностична, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивна, оцінювально-аналітична, інформаційно-цифрова, інклюзивна компетентності.

Звернемо увагу на розвиток *методичної компетентності*, яка визначається нами як основний компонент фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона пов'язана з вибором методів навчання, засобів, форм і методів педагогічного впливу.

Методична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається Т. Бодровою [15] як системне особистісне утворення, яке проявляється в наявності у студентів здібностей до організації та здійснення процесу музичного навчання школярів на рівні сучасних художньо-освітніх вимог, успішного вирішення методичних завдань, професійної самореалізації та самовдосконалення.

Проблема розвитку методичної компетентності студентів завжди була однією з головних, а сьогодні стала основою практичної фахової діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

На наш погляд, специфіка методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яку студенти мають опанувати під час індивідуальних занять, полягає в багатогранності його методичної діяльності.

Це охоплює:

- вміння і навички підбору цікавого матеріалу, що доповнює основний шкільний програмний репертуар із слухання музики;
- теоретичні знання методики поетапного, самостійного розучування і виконання музичних творів на високому професійному рівні;
- подолання технічних виконавських труднощів;
- швидке засвоєння музичних творів;
- теоретичні та методичні знання особливостей виконання акомпанементу до дитячих вокальних, хорових і інструментальних творів;

- методику перенесення фактурних і гармонійних особливостей до іншої тональності;
- спрощення музичного матеріалу шляхом вилучення другорядних деталей мелодії і гармонії.

Основними критеріями рівня сформованості методичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва Т. Бодрова [15] вважає: «мотиваційно-цільовий, інформативно-методичний, операційномодельючий, системно-діяльнісний».

Отже, систематична методична робота в закладах вищої освіти з використанням як традиційних, так і інноваційних методів і форм діяльності створить широкі можливості для покращення методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Це дозволить виправити можливі недоліки базової освіти, спонукатиме педагога до постійного оновлення знань і формування нових компетентностей відповідно до науково-технічного, загальнокультурного, цифрового розвитку сучасного суспільства.

Методична підготовка, згідно з аналізом навчальних планів та програм зазначених закладів вищої мистецької освіти, містить вивчення інтегрованого курсу під назвою «Методика музичного виховання», «Методика музичної освіти», «Методика викладання музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво».

Згідно з В. Черкасовим, різноманітність назв цієї дисципліни свідчить про те, що існують різні підходи до визначення теорії й методики музичної освіти. Ця дисципліна включає дві основні складові: теорію, яка є частиною дидактики, та методику музичної освіти, що є педагогічною наукою. Метою цієї дисципліни є підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до проведення уроків та організації позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, спрямованої на художньо-естетичне виховання дітей та молоді [183, с. 169].

Важливо підкреслити значущість методичної підготовки для формування компетентного та творчого майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона є основою, на якій ґрунтується успішна робота вчителя у мистецькій освіті.

Перш за все, методична підготовка забезпечує майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідними знаннями, навичками та практичним досвідом для ефективного викладання музичного мистецтва у освітніх закладах. Вона сприяє розвитку їхнього теоретичного базису і практичних вмінь, необхідних для успішного проведення уроків і організації позакласних заходів.

Крім того, методична підготовка стимулює творчий розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, сприяючи розвитку його музичного мислення, творчих здібностей та уміння розвивати творчий потенціал учнів. Вона надає можливість вчителям виявити та реалізувати власний музичний стиль та підхід до викладання, що збагачує музичну культуру шкільного середовища.

Проведений аналіз наукових джерел, освітніх програм та навчальних планів показав, що феномен поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» є досить складним комплексним утворенням і розглядається з позицій різних наукових підходів, вивчення яких дозволило нам зробити узагальнення розуміння його сутності. Результатом формування означеного феномена є якісна методична підготовленість майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Є. Проворовою визначені структурні компоненти методичної підготовленості майбутнього вчителя музичного мистецтва та їх змістовне наповнення (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-рефлексивний, креативно-конативний, емоційно-вольовий та комунікативно-асертивний).

Методична підготовленість учителя музичного мистецтва формується і вдосконалюється у музично-педагогічній, музично-методичній діяльності й зумовлена особистістю педагога, його надіндивідуальними потенційними ресурсами (педагогічне покликання, педагогічна і мистецька обдарованість), педагогічними спеціальними здібностями, професійно-особистісними якостями, ціннісно-світоглядними орієнтаціями [183, с. 62].

В дисертації розглянуто специфіку методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти. Проведене дослідження підтверджує, що ефективна методична підготовка сприяє не лише формуванню професійних навичок, а й розвитку творчого мислення та потенціалу

майбутнього вчителя музичного мистецтва. Результати аналізу специфіки методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти свідчать про те, що така підготовка в музичній освіті забезпечує майбутніх учителів необхідними знаннями, методичними вміннями та фаховими компетентностями для успішної педагогічної діяльності. Важливо підкреслити, що методична підготовка, орієнтована на розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, сприяє високому рівню його професійної майстерності та впливає на підвищення якості музичної освіти.

Отже, методичну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва ми визначаємо як ключовий компонент фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливорює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Даний процес охоплює оволодіння майбутнім учителем музичного мистецтва методичними прийомами, інтеграцію теоретичних знань з практичною діяльністю, розвиток творчого потенціалу та педагогічної майстерності. Методична підготовка передбачає систематичне залучення студентів до різних форм творчої діяльності, інтеграцію інноваційних методів викладання та технологій, а також формування педагогічної майстерності через активну практику і рефлексію.

Отже, методична підготовка сприяє розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів, їхнього творчого, інтелектуального та емоційного потенціалу, а також їхньої здатності адаптуватися до сучасних вимог освіти та культурного середовища. Методична підготовка сприяє формуванню методичної компетентності майбутнього вчителя, здатного застосовувати інноваційні підходи в освітньому процесі, забезпечуючи високу якість музично-освітньої діяльності.

Висновки підкреслюють необхідність подальшого дослідження цього питання з метою оптимізації методичної підготовки до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

2.2. Діагностика стану розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Для дослідження розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці необхідно розробити відповідний *діагностичний інструментарій*, оскільки від доцільності й компетентності його використання залежить результативність діагностики та дослідження.

Під «діагностичним інструментарієм» розуміється механізм або практика застосування методу педагогічної діагностики, спрямована на визначення поточного стану об'єктів педагогічного процесу, аналіз причин цього стану та розробку рекомендацій для подальшого функціонування досліджуваного об'єкта.

Діагностикою творчого потенціалу вчителя займалися вчені (В. Барко, М. Желтова, І. Карпова, О. Павленко, С. Сисоєва, Н. Твердохліб, Тун Лінґе, Е. Тунік, П. Торренс, В. Черноус, Н. Чувасова, Цзя Яочен, Хуа Вей та інші). Вони використовують цілу систему діагностичних інструментів, таких як анкетування, тестування, індивідуальні бесіди, творчі завдання, різноманітні методики, включаючи кейси з варіативним набором завдань, методи самооцінки, когнітивні, діяльнісні методи та інші.

Підкреслимо, що діагностичний інструментарій можна застосовувати різними способами, зокрема, використовуючи наявні засоби, адаптуючи вихідний варіант до конкретного педагогічного завдання або створюючи свою власну авторську модифікацію. Для оцінювання рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці був використаний такий діагностичний інструментарій: адаптовані та апробовані українськими дослідниками опитувальники, що містять чинні стандартизовані тести; авторські тести, тести вітчизняних та зарубіжних вчених, які були модифіковані відповідно до дослідження; методики, спрямовані на визначення рівня розвитку творчого потенціалу.

Констатувальний експеримент проводився протягом 2022-2023 рр. В ньому взяли участь 212 респондентів, серед яких 106 – експериментальної групи (ЕГ) та 106 – контрольної групи (КГ), які навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)».

Метою констатувального експерименту було дослідження стану та рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та ефективність процесу розвитку творчого потенціалу в контексті методичної підготовки здобувачів закладів вищої освіти.

Відповідно до мети констатувального експерименту були визначені наступні *завдання*:

1. Визначити критерії та показники розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.
2. Встановити етапи та рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва експериментальної та контрольної груп до початку дослідно-експериментальної роботи.
3. Перевірити стан рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за означеними критеріями та показниками.
4. Узагальнити отримані результати оцінювання та сформулювати висновки.

Діагностика рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва проводилась на базі Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету та Гуманітарного факультету Мукачівського державного університету.

Виконання *першого завдання* констатувального експерименту потребувало визначення критеріїв та їх показників розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

У дослідженні ми розуміємо поняття «*критерії*» розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як сукупність об'єктивних

ознак, які відображають суттєві характеристики досліджуваного явища. Критерії дозволяють здійснювати порівняльну оцінку феномену та вимірювати ступінь його розвитку у різних респондентів. У нашому випадку, критерії розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва є складною інтегративною одиницею, яка визначається через *показники* — конкретні характеристики, що дозволяють відобразити рівень досягнень кожного критерію.

Показники є мірою сформованості критерію і визначаються як вимірювальні характеристики основної ознаки досліджуваного явища. Вони забезпечують якісну і кількісну інформацію про властивості феномену. У розробці критеріїв і показників розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва ми керувалися вимогами до їх об'єктивності, конкретності, інформативності, валідності, доступності та простоти виміру, а також забезпечили співзалежність критеріїв і показників, що їх представляють. Відтак, критерій і показники тісно між собою пов'язані, оскільки кожен з критеріїв конкретизується і проявляється через показники, що його характеризують. Тобто, якість сформованості, ступінь прояву та визначеність критерію відображаються конкретними показниками

У процесі розробки системи критеріїв і показників ми використовували аналіз нормативних документів, наукової літератури, а також методи бесід, опитувань, тестувань та інших діагностичних методик. Це дозволило нам створити комплексну систему для визначення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі їх методичної підготовки.

Система критеріїв і показників розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці включає чотири критерії відповідно до покомпонентної структури означеного феномену (*мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний компоненти*).

Перш ніж перейти до визначення критеріїв та показників розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, нагадаємо, що досліджуваний феномен ми визначаємо як нелінійний

динамічний процес інтегративних якісних змін, реалізованих в інноваційній мистецько-педагогічній практиці, на основі особистісної потреби до творчої самореалізації й саморозвитку у методичній підготовці, при цьому кожен з чотирьох його компонентів потребує визначення відповідних критеріїв та показників. Відтак, для розробки діагностичного інструментарію та точного визначення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми застосували розуміння структури творчого потенціалу, що складається з таких компонентів, як: *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний*.

Відповідно до виокремлених компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва визначено відповідні критерії: так, мотиваційно-ціннісний компонент творчого потенціалу представлений спонукально-аксіологічним критерієм; когнітивно-гносеологічний — знаннево-пізнавальним критерієм; діяльнісно-інноваційний відображений у праксеологічно-творчому критерії, а рефлексійно-прогностичний у рефлексійно-аналітичному критерії.

Згідно з визначеними вище критеріями, ми виокремили показники розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного. Отже, *показники спонукально-аксіологічного критерію* включають: пізнавальний інтерес до творчої педагогічної діяльності, бажання займатися педагогічною творчістю, мотивація до творчої діяльності, потреба в нетрадиційному вирішенні фахово-педагогічних проблем, наявність визначеної, творчо спрямованої мети.

Показники знаннево-пізнавального критерію охоплюють наступне: знання теоретичних основ, закономірностей, методів розвитку педагогічної творчості; уміння створення нового продукту в педагогічній ситуації й творчого розв'язання професійних проблем, наявність творчого стилю мислення.

Показниками праксеологічно-творчого критерію є: креативність, інноваційність, самостійність, активність, емоційність, творчі здібності.

Показником рефлексійно-аналітичного критерію є: об'єктивна оцінка й самооцінка результатів діяльності, самосвідомість, самоконтроль,

самовдосконалення, рефлексія досягнень й визначення перспектив подальшого творчого розвитку.

Перелік компонентів, критеріїв та їх показників викладено в Табл. 2.3.:

Таблиця 2.3.

Діагностичний інструментарій дослідження

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	Спонукально-аксіологічний	Мотивація до творчої діяльності, пізнавальний інтерес до творчої педагогічної діяльності, потреби займатися педагогічною творчістю, потреба в нетрадиційному вирішенні фахово-педагогічних проблем, наявність визначеної, творчо спрямованої мети
Когнітивно-гносеологічний	Знаннево-пізнавальний	Знання теоретичних основ, закономірностей, методів розвитку педагогічної творчості; уміння створення нового продукту в педагогічній ситуації й творчого розв'язання професійних проблем, наявність творчого стилю мислення
Діяльнісно-інноваційний	Праксеологічно-творчий	Креативність, інноваційність, самостійність, активність, емоційність, творчі здібності
Рефлексійно-прогностичний	Рефлексійно-аналітичний	Об'єктивна оцінка й самооцінка результатів діяльності, самосвідомість, самоконтроль, самовдосконалення, рефлексія досягнень й визначення перспектив подальшого творчого розвитку

Від глибини аналізу зазначених критеріїв залежать методична підготовленість майбутнього вчителя музичного мистецтва й розвиток його творчого потенціалу. Усі вищевказані компоненти взаємозумовлені та взаємозалежні між собою. Вони інтегруються в єдине утворення — творчий потенціал, який є невіддільним складником методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Тільки в системній єдності цих компонентів можливі становлення і розвиток творчої особистості майбутнього

вчителя музичного мистецтва та вдосконалення їхніх потенційних можливостей. Розвиток системи виражається в якісній зміні її структури або складників її елементів, які перебувають у взаємозв'язку один з одним.

Відповідно до *другого завдання* констатувального експерименту нами були встановлені *етапи* та *рівні розвитку творчого потенціалу* майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, а також визначені їх якісні характеристики.

Якщо показники є певною описовою картиною розвитку того чи іншого компонента, то ступінь виявлення тих чи інших показників дає можливість фіксувати та аналізувати динаміку розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Тому, перш ніж виокремити і розкрити рівні прояву вищезазначених показників, зважаючи на комплексний характер творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, було визначено такі *етапи його розвитку* (Рис. 2.3.):

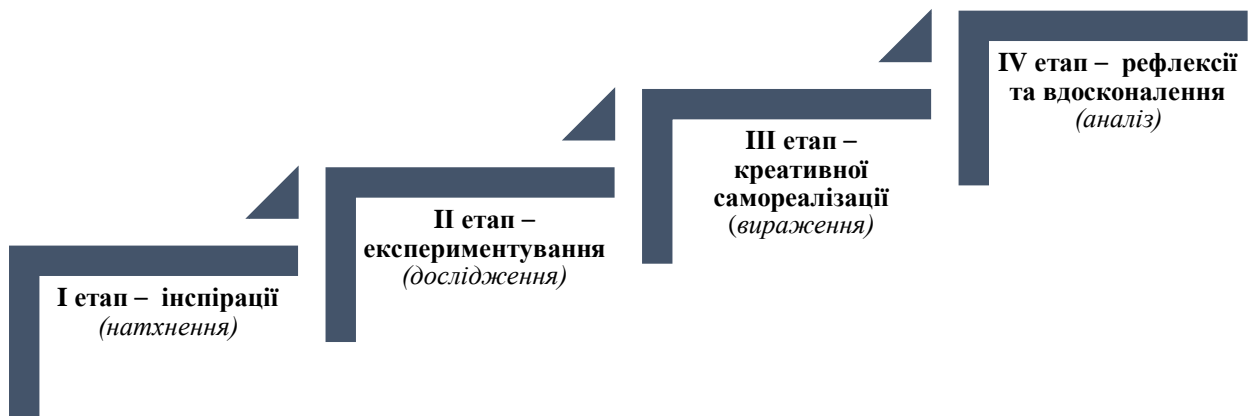

Рис. 2.3. Етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

I етап – інспірації (натхнення). На цьому етапі майбутній вчитель музичного мистецтва отримує первинне натхнення до творчості через знайомство з музичними творами, художніми образами та прикладами видатних музикантів і педагогів. Характеризується формуванням емоційного зв'язку з музикою та розвитком початкової мотивації до творчої діяльності.

II етап – експериментування (дослідження). На цьому етапі майбутній учитель починає активно експериментувати з різними музичними техніками, стилями та методами викладання. Він досліджує свої творчі здібності, розвиває власний музичний стиль і починає усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони в музичній творчості. Цей етап характеризується інтеграцією накопиченого досвіду та знань у цілісну систему творчої діяльності. Майбутній учитель починає поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, створюючи власні методики та підходи до викладання музичного мистецтва.

III етап креативної самореалізації (вираження). На цьому етапі відбувається активне використання творчого потенціалу у професійній діяльності. Майбутній учитель музичного мистецтва створює оригінальні навчальні матеріали, проводить творчі заняття, організовує музичні проєкти та концерти, активно співпрацює з учнями для розкриття їхнього творчого потенціалу.

IV етап рефлексії та вдосконалення (аналіз). Цей етап передбачає постійний аналіз і оцінку власної творчої діяльності. Майбутній учитель аналізує свої успіхи та невдачі, вдосконалює методи викладання, активно шукає нові ідеї та підходи до розвитку творчого потенціалу своїх учнів. Важливим аспектом цього етапу є самовдосконалення через професійний розвиток і участь у творчих та педагогічних спільнотах.

Визначені нами етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці відображають поетапний розвиток його творчих здібностей, допомагаючи стати висококваліфікованим, творчо активним вчителем, здатним ефективно реалізовувати свої професійні завдання.

На першому етапі закладаються базові знання та навички, необхідні для розвитку методичної компетентності. Другий етап зосереджується на вдосконаленні цих знань і навичок через інтеграцію теоретичного та практичного компонентів, а також розвиток критичного та творчого мислення. На третьому етапі увага приділяється інноваційним підходам у викладанні музичного мистецтва, використанню сучасних технологій та інтерактивних методів навчання. Завершальний етап спрямований на постійне професійне зростання та самовдосконалення, формування здатності до рефлексії та адаптації

до змін у освітньому середовищі. Цей системний підхід забезпечує всебічний розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволяє йому ефективно працювати в умовах сучасної освіти та сприяти розвитку творчих здібностей своїх учнів.

Відтак, показники та критерії творчого потенціалу у своїй сукупності стали підґрунтям для визначення наступних рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (див. Табл. 2.4):

Таблиця 2.4.

Рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Рівень	Критерій (бал)
Креативний	3
Адаптивний	2
Репродуктивний	1

Рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, визначались нами за трибальною шкалою: 3 бали – креативний; 2 бали – адаптивний; 1 бал – репродуктивний. Проміжок від 1 до 1,5 балу відповідає репродуктивному рівню розвитку творчого потенціалу, від 1,6 до 2,4 – адаптивному, від 2,5 до 3 – креативному рівню розвитку досліджуваного феномену.

Для визначення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці було застосовано різні діагностичні методи, включаючи адаптовані та апробовані опитувальники та анкети українськими дослідниками. Ці методи включали стандартизовані тести, тести вітчизняних та зарубіжних вчених в авторській адаптації, кейс-завдання та інші прийоми. Діагностика стану розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці ґрунтується на різних методологічних підходах. Різноманітність думок на зміст і структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва ускладнив вибір певного методичного підходу та психодіагностичного інструментарію для його аналізу.

Креативний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці характеризується такими показниками:

- чітко виявленою внутрішньою мотивацією до розвитку творчого потенціалу;
- стійким усвідомленням цінності розвитку творчого потенціалу як самоцілі освітньої діяльності;
- ґрунтовними знаннями у галузі мистецької освіти, щодо змісту та структури творчого потенціалу;
- ефективним розвитком емоційного інтелекту, креативності та оригінальності ідей у власній методичній діяльності, аналізу та синтезу, критичного мислення та аргументації, щодо розуміння діяльності провідних науковців, філософів, психологів та педагогів, які приділяли увагу означеному феномену;
- потребою у творчій самореалізації, усвідомленого особистісного вибору на користь творчої професійної позиції;
- ефективними навичками самоаналізу стану розвитку творчого потенціалу та самоконтролю у методичній підготовці;
- високою здатністю до організації методичної діяльності у системний спосіб та розуміння взаємозв'язків між елементами системи, приймати нетрадиційні, оригінальні рішення, ефективно взаємодіяти зі всіма учасниками освітнього процесу;
- чітко сформованою здатністю до методико-практичної винахідливості розвитку творчого потенціалу, до аналізу та саморефлексії, інтеграції досвіду та схильності до сприйняття конструктивної критики, оригінальності та метафоричності ідей, свободі асоціацій;
- високоефективним використанням інновацій у методичній діяльності, прагненням до нового, творчою продуктивністю;
- готові самостійно виробляти власну аргументовану позицію щодо виконавської та художньої концепції музичного твору, виконувати навчально-творчі завдання нестандартними способами, інтерпретувати,

ініціативно і активно брати участь у музично-творчих заходах, тренінгах, ділових іграх, воркшопах, конкурсах та керувати авторськими творчими проєктами.

Адаптивний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці характеризується такими показниками:

- достатньо стійким проявом внутрішньої мотивації до розвитку творчого потенціалу;
- достатнім усвідомленням цінності розвитку творчого потенціалу як самоцілі освітньої діяльності;
- знаннями у галузі мистецької освіти, щодо змісту та структури творчого потенціалу;
- розвитком емоційного інтелекту, креативності та оригінальності ідей у власній методичній діяльності, аналізу та синтезу, критичного мислення та аргументації, щодо розуміння діяльності провідних науковців, філософів, психологів та педагогів, які приділяли увагу означеному феномену;
- достатнім розумінням специфіки розвитку творчого потенціалу; навичками самоаналізу стану розвитку творчого потенціалу та самоконтролю у методичній підготовці;
- здатністю до організації методичної діяльності у системний спосіб та розуміння взаємозв'язків між елементами системи, приймати нетрадиційні, оригінальні рішення, взаємодіяти зі всіма учасниками освітнього процесу;
- здатністю до методико-практичної винахідливості розвитку творчого потенціалу, до аналізу та саморефлексії, інтеграції досвіду та схильності до сприйняття конструктивної критики, оригінальності та метафоричності ідей, свободі асоціацій;
- використанням традиційних методів у методичній діяльності, прагненням до нового, творчою продуктивністю.

Репродуктивний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці характеризується такими показниками:

- незначним проявом внутрішньої мотивації до розвитку творчого потенціалу;
- недостатнім усвідомленням цінності розвитку творчого потенціалу як самоцілі освітньої діяльності;
- базовими знаннями у галузі мистецької освіти, щодо змісту та структури творчого потенціалу;
- низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту, відсутністю креативності та оригінальності ідей у власній методичній діяльності;
- базовими проявами аналізу та синтезу, критичного мислення та аргументації, щодо розуміння діяльності провідних науковців, філософів, психологів та педагогів, які приділяли увагу означеному феномену;
- недостатнім розумінням специфіки розвитку творчого потенціалу;
- обмеженими навичками самоаналізу стану сформованості творчого потенціалу та відсутністю самоконтролю у методичній підготовці;
- нездатністю до організації методичної діяльності у системний спосіб та недостатньою усвідомленістю взаємозв'язків між елементами системи;
- прийняттям традиційних рішень, здатністю до обмеженої взаємодії з учасниками освітнього процесу;
- недостатньо вираженою здатністю до методико-практичної винахідливості розвитку творчого потенціалу;
- відсутністю здатності до аналізу та саморефлексії, інтеграції досвіду; низькою схильністю до сприйняття конструктивної критики, відсутністю оригінальності та метафоричності ідей;
- нездатністю використання інновацій у методичній діяльності, прагненням до традиційного, незначним проявом творчої продуктивності.

Відтак, відповідно до компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці (*мотиваційно-ціннісного, когнітивно-гносеологічного, діяльнісно-інноваційного, рефлексійно-*

прогностичного), критеріїв (спонукально-аксіологічного, знаннєво-пізнавального, праксеологічно-творчого, рефлексійно-аналітичного) та показників (визначених вище) було проведено діагностику стану рівня розвитку творчого потенціалу респондентів двох груп.

Для визначення загального рівня творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва було використано анкету №1 «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості» [Додаток А].

У тесті використовувалась 10-бальна шкала самооцінки особистісних якостей або частоти їх прояву, які й характеризують рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва:

- Якщо всіх людей розділити на логіків і генераторів ідей, то в якій мірі Ви генератор ідей?
- Якою мірою Ви відносите себе до людей сміливих і рішучих?
- На скільки самостійно Ви можете працювати над завданням, проблемою (проєктом)?

Проведений аналіз отриманих відповідей показав, що розуміння сутності, специфіки розвитку творчого потенціалу, його професійної необхідності знаходиться у студентів на адаптивному рівні через відсутність орієнтації на їх цілеспрямований, усвідомлений розвиток самим суб'єктом навчання.

Для діагностики *мотиваційно-ціннісного* компонента за спонукально-аксіологічним критерієм було використано «Методику діагностики спрямованості навчальної мотивації» (методика Т. Дубовицької) [Додаток Б], а також застосовано анкету №2 для виявлення думки студентів щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці [Додаток Б-1].

Методика виявляла спрямованість і рівень розвитку внутрішньої мотивації освітньої діяльності студентів при вивченні конкретних освітніх компонентів:

1. Вивчення освітнього компонента дає мені можливість дізнатися багато важливої інформвції для себе, проявити здібності?
2. Досліджуваний освітній компонент мені цікавий, і я хочу знати з даного освітнього компонента якомога більше?

3. У вивченні даного освітнього компонента мені достатньо тих знань, які я отримую на заняттях?

Для виявлення думки студентів щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці була запропонована анкета №2, де студентам було запропоновано оцінити свої відповіді за шкалою від 1 до 5:

1. У моїй методичній підготовці достатньо уваги приділяється розвитку творчого потенціалу?

Оцінка: _____

2. Використання цифрових технологій допомагає в розвитку моєї творчості в процесі методичної підготовки?

Оцінка: _____

Підсумовуючи емпіричні дані, отримані під час діагностики кожного з показників спонукально-аксіологічного критерію, ми змогли обчислити середнє значення кількісного розподілу респондентів за рівнями розвитку мотиваційно-ціннісного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (див. Таблицю 2.5.):

Таблиця 2.5.

Рівні розвитку мотиваційно-ціннісного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за спонукально-аксіологічним критерієм

Рівні розвитку	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Креативний	10	8
Адаптивний	53	58
Репродуктивний	37	34

За результатами, респонденти з ЕГ (37%) та КГ (34%) показали репродуктивний рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компонента творчого потенціалу. Більшість опитуваних має адаптивний рівень – 53% студентів ЕГ та 58% – КГ. І лише у 10% студентів ЕГ та 8% студентів КГ визначено креативний рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компонента творчого потенціалу.

Для діагностики рівня розвитку другого *когнітивно-гносеологічного* компонента за знаннєво-пізнавальним критерієм ми застосували «Завдання для виявлення рівня базових знань щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» розроблені на базі підручника «Креативний менеджмент» В. Окорський, А. Валюх [Додаток В], а також тест на виявлення знань респондентів з психології й педагогіки в галузі розвитку музикальних здібностей [Додаток В-1].

Завдання для виявлення рівня базових знань щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва були розроблені на базі підручника «Креативний менеджмент»:

1. Дати характеристику основним ознакам особистості.
2. Дати характеристику основним теоріям творчості.
3. Душа і творчі здібності, розкрити суть і зміст.

Застосований тест на виявлення знань респондентів з психології й педагогіки в галузі розвитку музичних здібностей, охоплював такі питання:

1. Музичні здібності, достатні для оволодіння різними видами музичної діяльності, властиві:
 - а) обдарованим учням;
 - б) всім учням;
 - в) деяким учням.
2. На розвиток музичних здібностей школярів впливають:
 - а) ставлення до музичного мистецтва в сім'ї;
 - б) якість музичних занять;
 - в) ставлення до музичного мистецтва в сім'ї, якість музичних занять; бажання самого учня.

Проаналізувавши результати респондентів, було зроблено наступні висновки щодо стану розвитку *когнітивно-гносеологічного* компонента, а саме: креативний рівень мають 12% студентів ЕГ та 11% – КГ. Найбільший відсоток студентів, які взяли участь у дослідженні, має адаптивний рівень, що продемонструвало 48% респондентів з ЕК та 56% – з КГ. Репродуктивний рівень

(40% - ЕГ та 33% - КГ), що свідчить про достатній рівень знань студентів в досліджуваній площині (див. Таблицю 2.6.):

Таблиця 2.6.

Рівні розвитку когнітивно-гносеологічного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за знаннево-пізнавальним критерієм

Рівні розвитку	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Креативний	12	11
Адаптивний	48	56
Репродуктивний	40	33

Для діагностики рівня розвитку третього *діяльнісно-інноваційного компонента* за праксеологічно-творчим критерієм та показниками ми визначили за допомогою низки опитувальників та методики, метою яких було перевірити рівні розвитку творчого мислення, творчого потенціалу, творчих здібностей, гнучкість та оригінальність мислення, сформованість соціально-психологічних навичок, необхідних для майбутньої інноваційно-творчої педагогічної діяльності, а саме: опитувальник №1 для виявлення рівня здатності до творчо-інноваційної методичної діяльності, створення нових методичних ідей, методичних технологій навчання (адаптовано опитувальник О. Процишиної, методика «Які ваші творчі здібності?», опитувальник №2 для виявлення особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності (адаптована методика І. Вакулової) [Додатки Г, Г-1, Г-2].

Для виявлення рівня здатності до творчо-інноваційної методичної діяльності, створення нових методичних ідей, методичних технологій навчання нами було адаптовано опитувальник О. Процишиної:

1. Чи вважаєте, що Ваше освітньо-професійне середовище може бути кращим? а) так; б) ні в) не визначився/ не визначилася.
2. Яка Ваша думка, чи зможете Ви особисто вплинути на зміни свого освітньо-професійного середовища? а) так; б) ні в) не визначився/ не визначилася.

3. Чи вважаєте Ви, що деякі Ваші методичні ідеї створять значний прогрес у методичній підготовці? а) так; б) ні в) не визначився/ не визначилася.

Для виявлення особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності нами була адаптована методика І. Вакулової: згідно інструкції студенти мали обвести бал, який відповідає їхньому ставленню до особистісного самовдосконалення у майбутній інноваційній діяльності. Відповіді на кожен із 10 пунктів оцінювався зліва направо, від 1 до 5 балів. Методика обробки результатів передбачала – чим нижчий бал, тим нижчий рівень сформованості особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності. Низький рівень сформованості особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності – до 20 балів, середній – від 21 до 40 балів, високий – від 40 до 50 балів.

Підсумувавши емпіричні дані отримані у процесі діагностики кожного з показників *діяльнісно-інноваційного* компонента, було обчислено середнє значення кількісного розподілу студентів за рівнями розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. За результатами, за кожним рівнем розвитку діяльнісно-інноваційного компонента творчого потенціалу респонденти розподілилися наступним чином: високий відсоток опитаних респондентів продемонстрували репродуктивний рівень – 55% (ЕГ) та 47% (КГ), тоді як креативний рівень показали лише 13% (ЕГ) та 7% (КГ). Відповідно доволі високий відсоток респондентів мають адаптивний рівень – 32% (ЕГ) та 46% (КГ) (див. Таблицю 2.7.):

Таблиця 2.7.

Рівні розвитку діяльнісно-інноваційного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за праксеологічно-творчим критерієм

Рівні розвитку	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Креативний	13	7
Адаптивний	32	46
Репродуктивний	55	47

Для діагностики *рефлексійно-прогностичного компонента* за рефлексійно-аналітичним критерієм та показниками ми застосували завдання на самодіагностування: «Моя самооцінка рівня розвитку музикальних здібностей» [Додаток Г] та тест на визначення рівня розвитку творчого потенціалу [Додаток Г-1].

Завдання на самодіагностування: «Моя самооцінка рівня розвитку музичних здібностей» оцінювались за 12-бальною шкалою:

Під час сприйняття музичного твору:

1. Яскраво реаую на художньо-емоційний характер музичного твору.
2. Слідкую за динамікою розвитку художнього образу, емоційних станів.
3. Помічаю особливості викладу тематичного матеріалу, фактуру твору.

Для визначення рівня розвитку творчого потенціалу студентам потрібно було уважно прочитати наведені нижче пункти і проти кожного з них поставити «так», якщо твердження збігалось з думкою про себе, або «ні», якщо не збігалось.

Аналізуючи результати діагностики бачимо, що репродуктивний рівень мають 51% студентів в ЕГ і 41% – у КГ. Водночас у 42% респондентів ЕГ та 53% респондентів КГ виявлено адаптивний рівень. Тоді як лише у 7% студентів ЕГ та 6% студентів КГ встановлено креативний рівень (див. Таблицю 2.8.):

Таблиця 2.8.

Рівні розвитку рефлексійно-прогностичного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за рефлексійно-аналітичним критерієм

Рівні розвитку	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Креативний	7	6
Адаптивний	42	53
Репродуктивний	51	41

У цілому, зведені результати діагностики розвитку компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці на констатувальному етапі експерименту за розробленими критеріями дали можливість їх систематизувати й відобразити в Таблиці 2.9.:

Таблиця 2.9.

Рівні розвитку компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва на констатувальному етапі експерименту

Рівні розвитку	Компоненти розвитку творчого потенціалу							
	Мотиваційно-ціннісний		Когнітивно-гносеологічний		Діяльнісно-інноваційний		Рефлексійно-прогностичний	
	ЕГ в %	КГ в %	ЕГ в %	КГ в %	ЕГ в %	КГ в %	ЕГ в %	КГ в %
Креативний	10	8	12	11	13	7	7	6
Адаптивний	53	58	48	56	32	46	42	53
Репродуктивний	37	34	40	33	55	47	51	41

З таблиці видно, що мотиваційно-ціннісний та когнітивно-гносеологічний компоненти розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва мають дещо вищий рівень розвитку, ніж діяльнісно-інноваційний та рефлексійно-прогностичний компоненти. Результати перевірки перших двох компонентів показали, що найбільшу групу студентів складають респонденти з адаптивним рівнем, а третього й четвертого – з репродуктивним рівнем, що пояснюється недостатньою творчою спрямованістю методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу. Узагальнені результати діагностики розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва на констатувальному етапі експерименту відображено в Таблиці 2.10.:

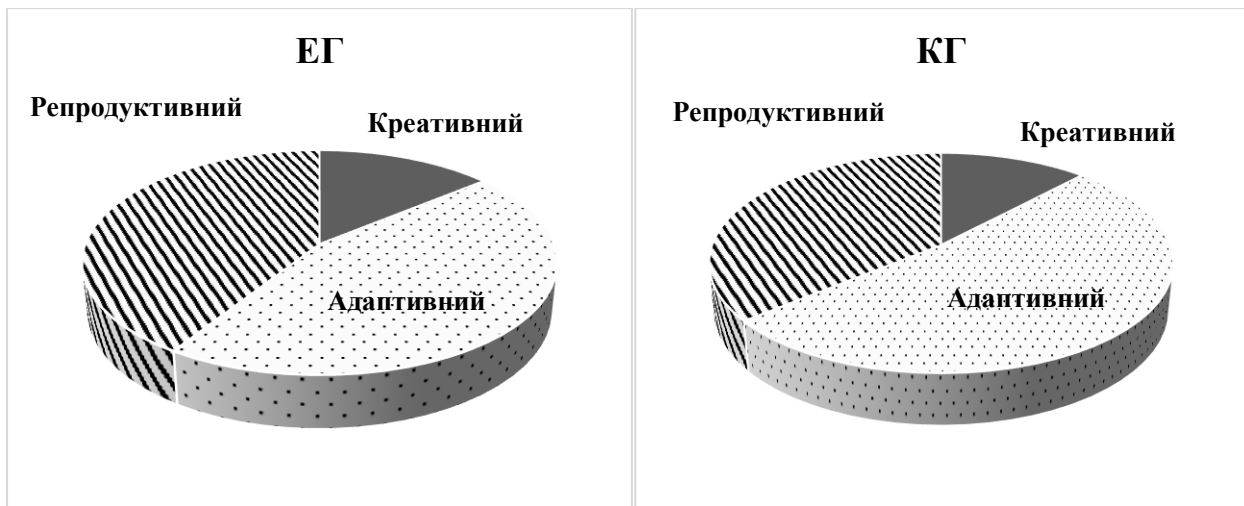
Таблиця 2.10.

Рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці на констатувальному етапі експерименту

Рівні розвитку	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Креативний	14	12
Адаптивний	45	52
Репродуктивний	41	36

Аналізуючи дані з таблиці можемо констатувати однорідність результатів, які показали респонденти експериментальної та контрольної груп. Найменшу групу студентів становить ЕГ і КГ респондентів з креативним рівнем розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Найбільшою групою серед респондентів ЕГ є студенти з адаптивним рівнем розвитку творчого потенціалу, відповідно значна кількість КГ показали адаптивний рівень розвитку творчого потенціалу. Натомість менш численною групою респондентів ЕГ є студенти із репродуктивним рівнем розвитку творчого потенціалу, студенти з репродуктивним рівнем складають значну частину КГ.

За результатами констатувального експерименту з'ясовано, що респонденти з креативним рівнем розвитку творчого потенціалу складають найменшу кількість – 14 % ЕГ і 12 % КГ, із адаптивним рівнем складають – 45 % ЕГ і 52 % КГ. Експеримент дав змогу виявити значну кількість респондентів із репродуктивним рівнем розвитку творчого потенціалу – 41 % ЕГ і 36 % КГ, що пояснюється: недостатнім рівнем розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці (Рис. 2.4.):

Рівні: Креативний (14% та 12%); адаптивний (45% та 52%); репродуктивний (41% та 36%).

Рис. 2.4. Рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці на констатувальному етапі експерименту в ЕГ та КГ

Водночас за результатами статистичної обробки даних можемо констатувати, що значущих відмінностей між ЕГ та КГ не виявлено, що свідчить

про те, що респонденти обох груп перебували у приблизно рівних стартових умовах. Так, респонденти, демонструючи мотиваційно-ціннісне ставлення до творчого потенціалу переважно на адаптивному рівні, помітно відчують брак відповідних знань і практичних умінь, до того ж спостерігається недостатній розвиток більшості методологічних значущих властивостей, необхідних для розвитку творчого потенціалу.

Відтак, на констатувальному етапі педагогічного експерименту було обґрунтовано чотири критерії та їх показники розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва: (*спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний*) та визначено показники; виокремлено та схарактеризовано етапи розвитку творчого потенціалу (*інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення*); визначено та обґрунтовано рівні розвитку творчого потенціалу (*креативний, адаптивний, репродуктивний*) та їх показники; здійснено добір і створено авторські методики діагностування компонентів творчого потенціалу з метою визначення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, отримано досить об'єктивний результат.

Підсумовуючи вищезазначене, зробимо висновок: результати констатувального експерименту засвідчили необхідність розроблення організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці й виявили проблеми, які потребують особливої уваги.

2.3. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Наступним етапом дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці є розробка

комплексу організаційно-педагогічних умов на основі визначених наукових підходів і інноваційних педагогічних принципів.

У даному дослідженні актуальним для розв'язання вказаних суперечностей є тлумачення самого поняття «педагогічні умови», акцентуючи на «організаційно-педагогічних умовах», що сприятиме якісній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та належній і ефективній організації освітнього процесу.

У довідковій літературі надаються різні тлумачення поняття «умова», які мають багато спільного. У Філософському енциклопедичному словнику зазначено, що «умова – філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Крім цього, під поняттям «умова» розуміються необхідні обставини, що сприяють чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, при яких здійснюються зміни.

У тлумачному словнику сучасної української мови більш конкретизується поняття «умова» — необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь, як фактор, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник. Р. Гурова розуміє під «умовою» в педагогічному смислі все те, від чого залежить інше; середовище, обставини, у яких перебувають і без яких не можуть існувати предмети, явища. Педагогіка вищої школи визначає організаційно-педагогічні умови як набір заходів, спрямованих на досягнення певного рівня активності студентів та викладачів [31, с. 3].

Термін «педагогічна умова» визначено як певну обставину, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості. О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання. В. Манько педагогічні умови визначає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик

функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності.

Отже, педагогічні умови — це обставини, при яких компоненти навчального процесу (зміст, викладання й учіння) подані в найкращому взаємозв'язку та створюють атмосферу плідної співпраці між викладачем і студентами, що забезпечує плідне викладання, керівництво навчальним процесом, а студентам — успішне навчання [31, с. 4].

За словами І. Серьогіної, педагогічні умови створюють середовище, де можливий будь-який навчальний процес, і їхнє розроблення та впровадження дозволяють досягти максимального педагогічного ефекту без значних витрат матеріальних ресурсів. З іншого боку, ці умови слугують для формування кваліфікованих фахівців та відповідають вимогам державного стандарту з освітньої діяльності.

У сучасній педагогічній науці розрізняють такі типи умов: внутрішні, зовнішні, суб'єктивні, об'єктивні, особистісні та ситуативні. Ці умови можна об'єднати у дві групи: одна група стосується особистості того, хто навчається, а інша — впливу різних зовнішніх факторів на досягнення педагогічних цілей.

Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації навчально-виховного процесу. Б. Чижевський вказує, що організаційно-педагогічні умови відображають — функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [31, с. 5].

А. Зубко класифікує організаційно-педагогічні умови вдосконалення освітнього процесу у закладах педагогічної освіти: умови, що забезпечують процес навчання (рівень професійності тих, хто навчає; ступінь готовності до навчання тих, хто навчається); умови, що забезпечують удосконалення навчального процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення процесу).

Організаційно-педагогічні умови — сукупність факторів, що забезпечують регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення

поставленої мети, вдосконалюють взаємостосунки учасників педагогічного процесу для вирішення конкретних дидактичних завдань, сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, їхньої самостійності, ініціативності, професійного інтересу [31, с. 6].

У широкому розумінні організаційно-педагогічна умова є сукупністю різноманітних факторів, які управляють навчально-творчим процесом та сприяють формуванню особистості. Ці умови можуть включати організаційні аспекти, такі як структура закладу вищої освіти, методи навчання, педагогічний підхід викладачів та багато іншого, що впливає на процес навчання та розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У контексті методичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, *організаційно-педагогічні умови ми розглядаємо як спеціально розроблену оптимальну систему розвивальних заходів і сприятливих впливів, що реалізуються в освітньому середовищі для забезпечення якісної методичної підготовки.* Ця система базується на виокремлених методологічних підходах та педагогічних принципах, спрямованих на ефективний розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Використання *емерджентного підходу* при розробці й реалізації організаційно-педагогічних умов дозволило визначити доцільність впровадження інноваційних форм і методів, що відповідають навчальній меті; сформуванню у студентів певне позитивне бачення ефективної стратегії майбутньої педагогічної практики; включити в освітній процес необхідну інтерактивну складову через залучення суб'єктів освітньої діяльності до навчальної колаборації тощо.

Нами виділені такі *складові організаційно-педагогічних умов* розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці:

1. Розробка інноваційних методів навчання, спрямованих на активну участь студентів у процесі засвоєння музичних знань і навичок.
2. Створення стимулювального освітнього середовища, що сприяє творчому розвитку і самореалізації студентів.

3. Використання сучасних технологій в освітньому процесі для забезпечення доступу до різноманітних музичних ресурсів та інтерактивного навчання.

4. Підтримка індивідуального підходу до кожного студента з урахуванням його особистих здібностей та потреб.

5. Розвиток вмінь та навичок викладацької майстерності, включаючи планування занять, організацію освітнього процесу та оцінювання успішності здобувачів.

Такі складові організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці сприяють не лише ефективності методичної підготовки до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, а і його особистісному розвитку та готовності до викликів сучасного освітнього середовища.

До *організаційно-педагогічних умов*, які сприяють розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, ми віднесли:

1. Створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва;
2. Індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці;
3. Інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва;
4. Рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці.

Першою організаційно-педагогічною умовою ми визначили: *створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва*.

Створення стимулювального освітнього середовища базується на наукових дослідженнях, які підтверджують його важливість у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Згідно з дослідженнями у галузі педагогіки та психології навчання, позитивне освітнє середовище сприяє підвищенню мотивації студентів до активної участі в освітньому процесі.

Наприклад, дослідження Дж. Гібсона показали, що студенти, які відчують себе комфортно та мають можливість вільно висловлювати свої ідеї, досягають кращих результатів у навчанні.

Крім того, дослідження в області педагогіки підтверджують, що створення стимулювального освітнього середовища сприяє розвитку творчого потенціалу. Наприклад, дослідження Е. Галінської та Д. Перкінса показали, що студенти, які навчаються в середовищі, що сприяє творчому мисленню та експериментуванню, проявляють більшу креативність та винахідливість у вирішенні завдань.

За встановленими умовами, майбутні фахівці проявлятимуть зацікавленість у засвоєнні знань, які сприяють успішному розвитку музикальних здібностей їхніх майбутніх вихованців. Це свідчить про посилення їхньої відповідальності за якість педагогічного впливу на індивідуальні потреби кожного учня у розвитку музикальних здібностей.

Таке спрямування підтверджує необхідність вдосконалення методичного забезпечення освітнього процесу для підвищення якості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Це передбачає аналіз загальнофахових та спеціальних дисциплін з метою виокремлення їхніх зв'язків з проблемами розвитку творчого потенціалу та стимулювання студентів до їхньої інтеграції. Ця необхідність відображає комплексний характер розвитку музикального слуху та вимагає координації різних наукових дисциплін для ефективного впливу на освітній процес. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на рівні бакалаврату.

Процес мотивації людини є нескінченним, оскільки потреби в розвитку, самовдосконаленні та самовираженні ніколи не можуть бути повністю задоволеними. Мотиваційна сфера є більш динамічною, ніж когнітивна та інтелектуальна, і має як позитивні, так і негативні аспекти. Без управління мотивацією може відбутися регрес, що призведе до зниження рівня діяльності особистості.

У студентів існують зовнішні та внутрішні мотиви, які можуть взаємодіяти або конфліктувати між собою. Для успішної інноваційної діяльності необхідна внутрішня мотивація, яка виявляється в зацікавленості, задоволенні та внутрішньому стимулі до дії. Важливо враховувати, що мотивація є головним поштовхом до генерації нового, але потребує контекстної та середовищної підтримки.

Самоусвідомлення є ключовим компонентом мотиваційної установки й пов'язане з «Я»-концепцією. «Я»-концепція формується під впливом досвіду і становить основу для саморегуляції особистості та формування її взаємостосунків з довкіллям.

Ми вважаємо, що для налагодження роботи з методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку творчого потенціалу необхідно:

1. Актуалізувати їх установку на значущість опановування знаннями в галузі розвитку творчого потенціалу усіх здобувачів, незалежно від наявного рівня їх прояву. Це відображає важливість розуміння викладачами, що кожен студент має потенціал у цій сфері, і вони мають знати, як максимально ефективно розвивати цей потенціал;

2. Усвідомлення важливості опанування ефективними методами вирішення чинних у цій галузі проблем. Викладачам необхідно бути готовими застосовувати сучасні підходи та методи навчання, спрямовані на розвиток творчого потенціалу, з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента.

3. Посилення в них почуття особистої відповідальності за якість «музичного майбутнього» своїх вихованців. Це передбачає формування у викладачів усвідомлення їхньої ролі у розвитку творчого потенціалу студентів і відповідальності за якість наданої освіти.

Такий підхід допоможе забезпечити ефективну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва та підвищить їх готовність до роботи з учнями у сфері розвитку творчого потенціалу.

Отже, наукові дослідження підтверджують, що стимулювальне освітнє середовище з метою свідомо умотивованого ставлення до проблеми розвитку творчого потенціалу має суттєвий вплив на розвиток творчого потенціалу студентів. Його створення є важливою педагогічною умовою, яка сприяє ефективній методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи зі школярами.

Для забезпечення першої організаційно-педагогічних умови — створення стимулювального освітнього середовища з метою свідомо умотивованого ставлення до проблеми розвитку творчого потенціалу, ми виокремили такі засоби: *активні методи навчання; застосування творчих технологій; практичні вправи та експерименти; розвиток самостійності та ініціативи, сприяння розвитку критичного мислення та самооцінюванню.*

Активні методи навчання. Використання інтерактивних методів, таких як групова робота, дискусії, проєктна діяльність, дозволяє студентам активно взаємодіяти з матеріалом і розвивати свої творчі здібності шляхом спільного пошуку та обговорення ідей:

- групова робота, студенти можуть поділитися на групи для спільного вирішення завдань, обговорення проблем та спільного створення проєктів.
- дискусії, організація обговорень на актуальні теми стимулює критичне мислення та аналітичні навички.
- проєктна діяльність, дозволяє студентам самостійно обирати теми для дослідження та реалізації творчих ідей.

Застосування творчих технологій. Використання цифрових інструментів, програм для створення мультимедійних презентацій, відеороликів, аудіозаписів або авторських творчих проєктів дозволяє стимулювати творчість та індивідуальний підхід до навчання:

- створення мультимедійних презентацій, студенти можуть використовувати програми для створення презентацій (наприклад, PowerPoint або Prezi) для візуалізації своїх ідей та результатів досліджень;
- створення відеороликів або аудіозаписів: дозволяє студентам виразити свої творчі ідеї за допомогою відео- або аудіоматеріалів.

Практичні вправи та експерименти. Організація практичних занять, лабораторних робіт, майстер-класів або відвідування музеїв, виставок та концертів допомагає студентам отримувати практичний досвід та навички, що стимулює їхні творчі можливості:

- практичні роботи та майстер-класи, надають студентам можливість отримати практичний досвід та навички в роботі з музичним обладнанням та інструментами;
- відвідування музеїв, виставок та концертів, розширює кругозір студентів, надає можливість вивчати та аналізувати різноманітні художні та музичні твори.

Розвиток самостійності та ініціативи. Сприяння самостійному дослідженню, виконанню проєктів, пошукові власного шляху вивчення матеріалу розвиває в студентів віру в власні здібності та мотивацію до творчого самовираження:

- самостійні дослідження та проєкти, стимулюють розвиток самостійності та вміння працювати з інформацією;
- пошукова діяльність, дозволяє студентам активно шукати нові ідеї, матеріали та джерела для своїх творчих проєктів.

Сприяння розвитку критичного мислення та самооцінки. Залучення студентів до аналізу та оцінки власної творчої діяльності, а також взаємна обґрунтована критика в процесі групової роботи допомагає їм розвивати критичне мислення та самооцінку:

- обговорення результатів проєктів, злучає студентів до аналізу та обговорення власної та колективної діяльності;
- формулювання конструктивної критики, сприяє розвитку культури самооцінки та вмінню конструктивно оцінювати свою та роботу інших.

Ці методи та технології сприяють створенню стимулювального освітнього середовища, в якому студенти можуть свідомо-умотивовано розвивати свій творчий потенціал.

Друга організаційно-педагогічна умова – індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці дозволяє кожному студенту максимально розкрити свої здібності та потенціал. Ця умова передбачає не лише врахування індивідуальних особливостей, але й створення умов для самореалізації та самостійного навчання. Вона сприяє активному залученню студентів до освітнього процесу, підвищує їх мотивацію та зацікавленість у власному професійному розвитку.

Індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці відіграє ключову роль у формуванні майбутнього вчителя як компетентного та креативного фахівця. Така умова передбачає створення унікальних умов, що враховують індивідуальні особливості кожного студента, його потреби, інтереси та рівень підготовки.

Індивідуалізація містить адаптацію методів навчання та використання різноманітних підходів для забезпечення ефективності освітнього процесу для кожного студента. Це може включати роботу в малих групах, індивідуальні консультації, використання різних інноваційних методик та сучасних технологій навчання та оцінювання залежно від потреб і можливостей студентів.

Така умова сприяє активній участі студентів у власному навчанні, стимулює їх творчий потенціал та розвиток особистості. Крім того, індивідуалізація допомагає виявити та розвинути сильні сторони кожного студента, а також працювати над слабкими аспектами, сприяючи повному розкриттю їхнього творчого потенціалу.

Дослідження показують, що студенти найбільш ефективно навчаються, коли освітній процес адаптований до їхніх індивідуальних потреб та стилів навчання. За допомогою індивідуалізації можна стимулювати самостійність, ініціативу та творчий потенціал кожного студента. Крім того, дослідження показують, що індивідуалізація сприяє підвищенню мотивації до навчання та позитивному ставленню до освітнього процесу. Такий підхід відповідає

принципам конструктивізму та розвивального навчання, які акцентують на активній участі студента в навчанні та його самостійному конструюванні знань.

Отже, індивідуалізація творчо зорієнтованого середовища є не лише методологічно обґрунтованою, але й педагогічно доцільною умовою у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, в якому здійснюється методична підготовка, є соціально-педагогічним утворенням, спрямованим на формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Таке середовище засноване на індивідуальному підході до кожного студента, стимулює його творчість та самореалізацію, а також сприяє розвитку ініціативності та активності.

Важливим аспектом цього середовища є підтримка творчості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Творчість є не лише важливою якістю викладача, а й ключовим чинником у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Таке середовище побудоване з орієнтацією на всебічний розвиток творчості, стимулює самовираження кожного студента та сприяє їхньому індивідуальному та професійному зростанню.

Дослідна діяльність вважається одним з основних чинників формування творчого потенціалу особистості. І. Драч [56] вказує на те, що вона сприяє збільшенню мотивації до активного пізнання і формує досвід пошуково-творчої активності. Ця форма діяльності дозволяє студентам вільно досліджувати й відкривати нові аспекти музичного мистецтва, що своєю чергою стимулює їхню творчість і розвиває їхні творчі здібності. Дослідна діяльність допомагає студентам розвивати критичне мислення, уміння аналізувати й синтезувати інформацію, а також збагачує їхній досвід та розширює горизонти знань. Відтак, вона виступає не лише як засіб навчання, але і як потужний механізм розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва.

Такий акцент на дослідну діяльність в контексті індивідуалізації розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці спрямований на розвиток дивергентного мислення, пошук

нестандартних концепцій, мобільність і гнучкість мислення, а також творчу ініціативу – всі ці аспекти є ознаками творчого потенціалу.

Й. Густавсон наголошує на важливості стимулювання дослідницького потенціалу студентів. Він вважає, що залучення до дослідницької роботи в освітніх програмах сприяє розвитку творчих здібностей та активізації пізнавального процесу, що є ключовим для формування майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва. Це сприяє активному пізнанню, глибокому розумінню теми, розвитку аналітичних та критичних навичок, що є ключовими для розвитку творчої самореалізації.

Творча самореалізація майбутнього вчителя музичного мистецтва може ефективно здійснюватися за умов залучення його до соціокультурної методичної діяльності. Важливо створити сприятливе середовище для творчої самореалізації, що враховує індивідуальність та потреби майбутніх педагогів. Серед умов, які сприяють творчій самореалізації, можна виділити організацію творчої співпраці між студентами та викладачами, створення індивідуалізації розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та стимулювання до досягнення успіху.

Методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має охоплювати використання різноманітних форм і методів, що сприяють розвитку творчого потенціалу. Однією з ефективних методик, яка може бути застосована на цьому етапі, є драмогерменевтика. Ця методика дозволяє поєднати елементи колективно-групової роботи, драматургічні аспекти музичного мистецтва та елементи театральної педагогіки. Вона сприяє формуванню глибокого розуміння життєвих ситуацій, розвитку критичного мислення та здатності до творчого розв'язання проблем.

На думку О. Олексюк [162], використання драмогерменевтики може бути особливо ефективно у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Ця методика допомагає студентам сприймати музику як складову частину глибокого життєвого досвіду, що дозволяє їм більш ефективно взаємодіяти з музичним матеріалом та розвивати свій творчий потенціал.

Друга організаційно-педагогічна умова — індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, передбачає застосування інноваційних методів та технологій, спрямованих на забезпечення персоналізованого навчання та розвиток потенціалу кожного студента. Нами виокремлені такі інноваційні засоби, які сприяють ефективній методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва: *адаптивне навчання на основі штучного інтелекту (AI); інтерактивні віртуальні середовища; особисті музичні портали та платформи; музичні додатки та програми зі штучним інтелектом; мультимедійні інструменти та інтерактивні експерименти* тощо.

Адаптивне навчання на основі штучного інтелекту (AI):

- системи AI можуть аналізувати індивідуальні потреби, здібності та стилі навчання студентів, підлаштовуючи навчальні матеріали та завдання під їхній рівень;

- платформи з адаптивним навчанням, такі як Smart Sparrow чи Coursera, можуть створювати персоналізовані курси з музичної освіти.

Інтерактивні віртуальні середовища:

- використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) для створення інтерактивних музичних симуляцій та ігор, які допомагають студентам ефективніше вивчати музичні концепції та техніки.

Особисті музичні портали та платформи:

- створення особистих музичних портфоліо та електронних платформ для зберігання, обміну та обговорення творчих робіт студентів;

- платформи, які дозволяють студентам створювати, записувати та обмінюватися власною музикою та композиціями, наприклад, SoundCloud або BandLab.

Музичні додатки та програми зі штучним інтелектом:

- додатки, які використовують AI для створення та редагування музики, наприклад, Amper Music або AIVA;

- програми, що надають змогу вивчати та аналізувати музичні твори з використанням технологій штучного інтелекту, наприклад, Melodrive або Shazam.

Мультимедійні інструменти та інтерактивні експерименти:

- використання мультимедійних інструментів, таких як онлайн-платформи для створення музики (наприклад, Ableton Live або FL Studio), що дозволяють студентам експериментувати з різними музичними ідеями та жанрами;

- створення інтерактивних експериментів та ігор для вивчення музичних концепцій та теорій.

Ці інноваційні засоби допомагають створювати індивідуалізований та стимулювальний навчальні середовища, які сприяють розвитку творчого потенціалу кожного студента.

Наступною (третьою) організаційно-педагогічною умовою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми визначили інтеграцію традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва може стати важливим кроком у розвитку їхнього творчого потенціалу. Ця організаційно-педагогічна умова спрямована на створення комплексної системи навчання, яка поєднує в собі передові методи та традиційні підходи з інноваційними технологіями.

Традиційні методи містять використання класичних підручників, лекцій, практичних вправ та виконання студентами стандартних завдань. Ці методи можуть надати майбутньому вчителю музичного мистецтва необхідні базові знання та навички.

З іншого боку, інноваційні технології, такі як використання інтерактивних вправ, відеоуроків, вебінарів, використання спеціалізованих програм та онлайн-ресурсів, можуть допомогти залучити студентів до навчання та розвитку їхнього творчого потенціалу. Ці технології дозволяють створити динамічні, інтерактивні

та стимулювальні уроки, які сприяють активній участі студентів у освітньому процесі.

Інтеграція традиційних і інноваційних підходів дозволяє створити різноманітне освітнє середовище, яке враховує індивідуальні потреби та особливості кожного студента. Це сприяє розвитку їхнього творчого мислення, уяви та музикальних здібностей. Такий підхід допомагає майбутньому вчителю музичного мистецтва стати більш компетентним та креативним професіоналом.

Дослідження, проведене Б. Берком та його колегами, показало, що використання інтерактивних методів навчання сприяє покращенню засвоєння матеріалу та підвищує мотивацію студентів до навчання.

Згідно з дослідженням К. Харвуд, інтеграція інноваційних технологій освітній процес сприяє розвитку творчого мислення та пробудженню творчого потенціалу студентів.

Ми погоджуємось з думкою Дж. Девісом [277], що комбінація традиційних та інноваційних підходів у методичній підготовці допомагає студентам краще розуміти та застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності.

Ці наукові факти підтверджують, що інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяє їхньому більш успішному навчанню та розвитку творчого потенціалу.

Одним зі шляхів інтеграції традиційних та інноваційних технологій і методів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва ми вбачаємо у використанні цифрових приладів та мультимедійних програм у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Дві основні галузі використання цих приладів, музична інформатика та музична творчість, пропонують різні можливості для активізації та оптимізації освітнього процесу.

Музична інформатика. Використання комп'ютерних технологій у музичній інформатиці допомагає у засвоєнні нових знань та набутті музично-практичного досвіду. Програми-презентатори, тестові програми та навчально-

ігрові додатки сприяють активізації розумової діяльності студентів та стимулюють їх творчу уяву:

- Microsoft PowerPoint – це програм для створення і показу презентацій. За допомогою PowerPoint, студенти можуть створювати ілюстровані презентації, використовуючи текст, графіку, фотографії, відео та аудіо;
- Google Slides – це програма для створення і редагування презентацій в хмарі. Google Slides має схожий функціонал до PowerPoint і дозволяє студентам працювати над презентаціями спільно в реальному часі;
- Kahoot! – це платформа для створення та проведення інтерактивних тестів та вікторин. За допомогою Kahoot!, викладачі можуть створювати цікаві тести, що допомагають студентам активізувати свої знання та вивчати матеріал ефективним способом;
- Quizizz – це платформа для створення та проведення інтерактивних тестів. Вона надає можливість створювати тести з різних предметів та дозволяє студентам грати в гру на основі своїх знань;
- Scratch – це навчальна платформа, розроблена МІТ, яка допомагає студентам вивчати програмування через створення ігор, анімацій та інших інтерактивних проєктів. Scratch сприяє розвитку творчості та розумовій діяльності студентів.

Музична творчість з використанням цифрових технологій. Сучасні програми та прилади відкривають нові можливості для музичної творчості, виконавства, композиції та аранжування. Вони стимулюють творчу активність студентів та дозволяють розкрити їхній потенціал у музичній сфері.

Застосування цифрових технологій у мистецькій освіті забезпечує розвиток різних аспектів особистості студентів:

1. *Творча фантазія та уява.* Використання різноманітних програм та приладів дозволяє стимулювати творчу уяву студентів та сприяє їхньому розвитку.

2. *Асоціативне мислення.* Інтеграція музичних матеріалів у цифрове середовище допомагає розвивати асоціативне мислення та сприяє глибшому сприйняттю музичних концепцій.
3. *Індивідуальний підхід.* Використання персональних комп'ютерів та програм дозволяє налаштувати освітній процес згідно з індивідуальними потребами кожного студента.

Крім того, комп'ютерні програми, які використовуються для опанування нотної грамоти, розвитку музикального слуху та інші аспекти музичної освіти, доповнюють традиційні методи навчання та роблять процес цікавим та ефективним.

Ми виділяємо деякі сучасні музичні цифрові додатки та застосунки, які можуть істотно збагатити методичну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва та сприяти розвитку їхнього творчого потенціалу:

- GarageBand (iOS). Цей додаток дозволяє студентам створювати музику на своїх мобільних пристроях. Він має широкий спектр інструментів, звукових ефектів та можливостей для запису та редагування аудіо;
- FL Studio (Android, iOS). FL Studio – це повноцінна програма для створення музики, яка доступна на мобільних пристроях. Вона має багато інструментів, звукових ефектів та можливостей для редагування аудіо та створення композицій;
- Sibelius (Windows, macOS). Sibelius – це професійний нотний редактор, який дозволяє створювати та редагувати нотний матеріал. Він підходить для навчання музичної теорії, аранжування та композиції;
- Soundtrap (Web, iOS, Android). Soundtrap – це онлайн-студія для створення музики, яка дозволяє користувачам спільно працювати над проєктами в реальному часі. Вона має широкий спектр інструментів та можливостей для запису, редагування та спільної роботи над музикою;
- Yousician (Android, iOS). Yousician – це додаток, який допомагає вивчати гру на різних музичних інструментах, таких як гітара, фортепіано та інших. Він використовує інтерактивні вправи та навчальні матеріали для покращення навичок гри;

- Auralia – це програма для тренування слуху та розвитку музичних навичок. Вона містить різноманітні завдання з розпізнавання інтервалів, акордів, ритмів та інших аспектів музики, що допомагає студентам поліпшувати свій музикальний слух;
- Notion – це програмне забезпечення для створення музичних партитур, аранжування та запису музики. Воно надає можливості для створення комплексних композицій, включаючи різні інструментальні та вокальні партії;
- SmartMusic – це програма, яка надає інтерактивний спосіб для вивчення та виконання музики. Вона містить велику бібліотеку нотних матеріалів різних жанрів, а також можливості запису та аналізу виконання студентів.

Використання цих цифрових додатків та застосунків у методичній підготовці може стимулювати творчу активність студентів, дозволяти їм експериментувати зі звуками та музичними ідеями, а також розширювати їхні знання та навички у сфері музичного мистецтва.

Для забезпечення третьої організаційно-педагогічної умови, яка передбачає інтеграцію традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми визначили такі: *інтерактивні відеоуроки та вебінари; використання платформ електронного навчання; використання онлайн-ресурсів; мультимедійні презентації; комп'ютерне моделювання; мобільні додатки для музичного навчання* тощо.

Інтерактивні відеоуроки та вебінари. Організація онлайн-уроків та вебінарів за участю викладачів і фахівців з музичного мистецтва дозволяє студентам отримати доступ до актуальної інформації та навичок у зручний для них час.

Використання платформ електронного навчання. Використання платформ, таких як Moodle, Google Classroom або Blackboard, дозволяє створювати інтерактивні курси, де студенти можуть отримувати завдання, вивчати матеріали, спілкуватися з викладачами та одногрупниками.

Використання онлайн-ресурсів. Сучасні музичні ресурси, такі як YouTube, SoundCloud, а також онлайн-бібліотеки та музичні бази даних, можуть бути використані для доступу до різноманітних музичних матеріалів, навчальних відео та аудіозаписів.

Мультимедійні презентації. Використання програм для створення мультимедійних презентацій, таких як PowerPoint або Prezi, дозволяє викладачам ефективно візуалізувати навчальний матеріал і зробити уроки цікавими та зрозумілішими для студентів.

Комп'ютерне моделювання. Використання спеціалізованих програм для комп'ютерного моделювання звуку, таких як FL Studio, Ableton Live або GarageBand, дозволяє студентам експериментувати зі звуком, створювати власну музику та розширювати свої творчі можливості.

Мобільні додатки для музичного навчання. Використання мобільних додатків для музичного навчання, таких як Yousician, Simply Piano або GarageBand для iOS, дозволяє студентам вивчати музику та розвивати свої навички гри на музичних інструментах у будь-який час і в будь-якому місці.

Визначені нами інноваційні методи та технології допоможуть інтегрувати традиційні та інноваційні методи і засоби у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, дозволяючи їм отримувати нові знання, навички та вміння у цікавій та інтерактивній формі.

Інтеграція цифрових інструментів у навчальну програму є ключем до якісного викладання, особливо в сучасному цифровому світі. Використання сучасних технологій у освітньому процесі може значно підвищити ефективність навчання та зробити його цікавішим для студентів.

Погоджуємося з думкою М. Пірсона, який стверджує, що методична підготовка вчителів з інтеграцією цифрових технологій в їхню фахову підготовку відіграє важливу роль у підвищенні якості освіти. Такі вчителі мають можливість впроваджувати нові, інноваційні методи та підходи в освітній процес, що стимулює активну освітню діяльність студентів. Вони можуть використовувати цифрові ресурси для розробки цікавих та змістовних творчих проєктів, а також

створювати інтерактивні заняття, які зацікавлять учнів та сприятимуть їхньому активному залученню до освітнього процесу.

Крім того, такі вчителі демонструють високий рівень інноваційності, використовуючи цифрові ресурси для зміни усталених освітніх практик та впроваджуючи новаторські підходи до навчання. Їхня готовність до прийняття високих технологій та їхнє вміння ефективно їх використовувати створює навколишнє середовище, сприятливе для розвитку студентів відповідно до сучасних світових тенденцій.

Четвертою організаційно-педагогічною умовою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми визначаємо рефлексію та зворотний зв'язок у методичній підготовці.

Вище зазначено, що розвинений творчий потенціал передбачає у майбутнього вчителя музичного мистецтва здатність до особистісно-професійної рефлексії. В діяльності майбутнього вчителя рефлексія та її результати – висновки, судження – мають прямий зв'язок з оцінкою себе як особистості й професіонала, а також з оцінкою власної діяльності - як навчальної, так і практичної, а також її результатів - творчих і фахових досягнень.

Ми погоджуємось з думкою В. Коновальчук, що трактує рефлексію як спосіб пізнання творчого потенціалу особистості та обґрунтування його особливого статусу [103, с. 77].

Е. Шон аргументує, що рефлексія важлива для розвитку професійних умінь. Він стверджує, що рефлексія дозволяє вчителю аналізувати свою практику, розуміти її контекст та впливати на нього, а також знаходити альтернативні шляхи дії.

Розвинена рефлексія є джерелом самовдосконалення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Це стає можливим завдяки усвідомленню ним рівня власного музично-виконавського розвитку, загальнопедагогічних, фахових та методичних умінь, а також ставлення до нього інших учасників освітнього середовища, у тому числі учнів під час педагогічної практики, які оцінюють ефективність його педагогічних впливів.

Усі види рефлексії (виконавська, педагогічна, особистісна, мистецька) є регулювальним і стимулювальним фактором методичної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Високий рівень рефлексії є гарантією особистісного та професійного саморозвитку. Музично-проектна діяльність є універсальною творчою художньо-педагогічною технологією, яка об'єднує всі форми й методи методичної діяльності, посилює інтегративні процеси методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, що зумовлює виокремлення педагогічної організації систематичної рефлексії, зворотного зв'язку, обговорення успіхів та труднощів у методичній підготовці, що дозволить усім учасникам освітнього процесу зрозуміти, які освітні аспекти потребують поліпшення в контексті нашого дослідження.

Ця остання організаційно-педагогічна умова розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва базується на ідеї систематичної рефлексії й зворотного зв'язку, які є ключовими складовими педагогічного процесу.

Наукові дослідження показують, що систематична рефлексія та зворотний зв'язок є ефективними інструментами для підвищення якості навчання та професійного зростання. Варто підкреслити важливість зворотного зв'язку для учнів і вчителів у процесі навчання. Зворотний зв'язок, який надається студентам, дозволяє їм краще розуміти свої сильні та слабкі сторони та визначати шляхи для подальшого вдосконалення.

У сфері педагогіки, дослідники К. Шеннон і У. Вівер, визначають поняття «зворотний зв'язок» як процес передачі інформації про ефективність дій або результатів діяльності з метою коригування цих дій або результатів.

Отже, зворотний зв'язок відображає реакції та зміни, що відбуваються у взаємодійних суб'єктах під впливом зовнішніх факторів. Він є важливою складовою комунікативної, перцептивної та інтерактивної взаємодії, актуалізуючи спосіб, яким ці суб'єкти спілкуються між собою. У педагогічному контексті зворотний зв'язок не лише надає інформацію про правильність або помилковість дій, а й дозволяє оцінити успішність учнів та вчителів. Якісний зворотний зв'язок характеризується своєчасністю, доцільністю, коректністю та

системністю. Активне використання зворотного зв'язку сприяє більшій залученості та мотивації учасників освітнього процесу.

Останні дослідження свідчать, що найшвидший та найефективніший зворотний зв'язок характеризується можливий завдяки використанню цифрових технологій. Ці технології підвищують активність та ініціативність учасників освітнього процесу, сприяють збільшенню їхньої відповідальності та створюють успішну інтерактивну взаємодію у віртуальному комунікативно-цифровому середовищі. Крім того, використання цифрових технологій сприяє розвитку цифрових компетентностей як у викладачів під час підготовки методичних матеріалів та організації освітнього процесу, так і у студентів під час осмислення навчального матеріалу. Це дозволяє викладачам оперативно аналізувати якість навчання студентів, а самим студентам самостійно оцінювати результати свого навчання.

Майбутні вчителі не можуть розвиватися, якщо не аналізують свій досвід у педагогічній практиці. Відсутність цього аналізу призводить до стагнації, а не до прогресу. Якщо майбутні вчителі не розвивають свою педагогічну рефлексію, вони стають залежними від зовнішніх чинників і виконують чужу волю. У педагогічній практиці це може призвести до виконання функцій без думання та рефлексії над ними.

Отже, розвинення рефлексійних навичок у майбутнього вчителя музичного мистецтва допомагає йому вирішувати складні ситуації у освітньому процесі шляхом аналізу та осмислення власного досвіду. Він здатний об'єктивно оцінювати свої дії та взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу, що сприяє його розвитку творчого потенціалу.

Для застосування організації *рефлексії та зворотного зв'язку у методичній підготовці* майбутнього вчителя музичного мистецтва ми виокремили такі засоби: *портфоліо; журнали рефлексії; групові дискусії; відеозаписи; автентичні завдання; електронні платформи* тощо.

Портфоліо. Створення портфоліо, в якому студенти зберігають свої досягнення, роботи та враження, є важливим інструментом для рефлексії. Вони

можуть регулярно оновлювати своє портфоліо, включаючи в нього рефлексивні записи та отриманий зворотний зв'язок.

Журнали рефлексії. Створення особистих журналів або блогів, де студенти можуть вести записи про свої думки, враження та висновки під час навчання та педагогічної практики.

Групові дискусії. Організація групових дискусій, де студенти можуть обговорювати свої навчальні та педагогічні досвіди, висловлювати свої думки та спостереження, а також надавати один одному конструктивний зворотний зв'язок.

Відеозаписи. Запис відеоуроків або педагогічних вправ дозволяє студентам переглядати та аналізувати свою діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони та розвивати вміння самооцінки.

Автентичні завдання. Застосування завдань, які вимагають від студентів застосувати свої знання та вміння на практиці, дозволяє їм самостійно оцінювати свій успіх та отримувати зворотний зв'язок від викладача.

Електронні платформи. Використання електронних платформ для навчання та спілкування може полегшити обмін інформацією, сприяти взаємодії та наданню зворотного зв'язку між викладачем та студентами. Ці засоби сприяють не лише збору зворотного зв'язку, а й стимулюють систематичну рефлексію та самовдосконалення майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Організаційно-педагогічні умови для підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва – це сукупність дій та взаємодій, які забезпечують внесення прогресивних змін у цілісне функціонування методичної підготовки у закладах вищої освіти, дають змогу підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів. Виявлені організаційно-педагогічні умови в процесі навчання студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) дозволяють удосконалити освітній процес, створити такий механізм мисленнєвої діяльності, який буде сприяти накопиченню відповідних знань і життєвого досвіду, а також підтримувати інтелектуальні зусилля студентів, стимулювати пізнавальну активність та розвивати їх творчий потенціал. Все це підвищуватиме

мотивацію студентів до навчання, виховуватиме в них внутрішні пізнавальні, активні мотиви, що впливатимуть на всі види діяльності студента.

Здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до самореалізації, розвиток обдарованості майбутніх фахівців неможливі без позитивного ставлення студентів до своєї педагогічної діяльності, успіх якої визначається бажанням застосовувати отримані здібності на практиці. Майбутнє професійне самовдосконалення, інтерес до професії та її опанування можна легко реалізувати, використавши належні організаційно-педагогічні умови для підготовки студентів. Необхідно, щоб кожний студент уявляв мету своєї діяльності, необхідність і роль спеціальних знань та вмінь для подальшого використання. Важливим чинником, що стимулює науково-педагогічний інтерес студентів, є їх право на особисту самоорганізацію навчання відповідно до своїх цілей.

Педагогічно орієнтоване творче середовище є відносно цілісною частиною реальної взаємодії педагогів, батьків, учнів, соціуму, що оптимізує позитивний розвиток кожного. Воно являє собою спільний творчий пошук шляхів зростання, в якому домінують емоційна, етична, духовна сфери розвитку інтелекту. Його місія – допомогти сучасному студенту набути життєво необхідні знання і вміння: приймати рішення, застосовувати нові цифрові технології, бути мобільним, адаптивним та здібним навчатися протягом життя [31, с.11].

Отже, у даному підрозділі обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (*створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці*).

Ці аспекти визначають необхідність комплексного підходу до організації освітнього процесу з метою максимального розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва. Застосування відповідних умов,

сприяє підготовці висококваліфікованих і творчих педагогів, готових до професійної діяльності у сучасному освітньому середовищі.

Відтак, на основі викладених організаційно-педагогічних умов, а також аналізу наукових праць, присвячених вказаній науковій проблемі, виникає необхідність експериментального дослідження рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Висновки до другого розділу

Розглянуто специфічні особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного у закладах вищої освіти, які охоплюють інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, розвиток творчого мислення, використання інтерактивних методів навчання, опанування сучасних технологій, формування педагогічної майстерності, формування професійних та фахових компетентностей, формування ключових компетентностей в умовах Нової української школи та постійне професійне зростання. Ці аспекти забезпечують всебічний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволяє йому ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сфері музичного мистецтва.

Проаналізовано вплив методів, методик, освітньо-професійних програм, навчальних планів та педагогічних стратегій на розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Уточнено сутність поняття *«методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва»* як *ключового компонента фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливорює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.*

Розроблено діагностичний інструментарій: визначено й описано *критерії (спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний)* та показники; визначено та схарактеризовано *етапи*

розвитку творчого потенціалу (*інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення*); виокремлено та обґрунтовано *рівні* розвитку творчого потенціалу (*креативний, адаптивний, репродуктивний*), що забезпечило проведення констатувального експерименту.

Загальний обсяг вибірки становив 212 студентів 1-4 курсів, які навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Застосовано діагностичні методики дослідження стану розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, зокрема, опитувальники, анкети, тестові завдання тощо. Для забезпечення коректності проведення експериментальної роботи, об'єктивного оцінювання ефективності застосовано методи статистичної обробки даних. Виявлено, що респонденти з «креативним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складають найменшу кількість, із «адаптивним» рівнем – складає переважна більшість студентів, з «репродуктивним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складає достатня кількість студентів.

Результати діагностики стали підставою для обґрунтування та розробки організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (*створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці*).

Отже, на основі вищезазначеного, виникла необхідність дослідно-експериментальної перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Результати дослідження, висвітлені в цьому розділі, опубліковані у статтях автора [Даценко, Зайва: 52, 53, 70, 72].

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

3.1. Експериментальна робота з розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Творчий потенціал ми визнаємо як внутрішню силу особистості, що є важливою характеристикою для майбутнього вчителя музичного мистецтва. Хоча він може проявлятися на різному рівні, його розвиток і реалізація відбуваються у процесі творчої діяльності. Вважається, що навчити творчості неможливо, але методична підготовка може бути перетворена, щоб стати передумовою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Це досягається за допомогою спеціально розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, що сприяють активізації бажання до творчої самореалізації під час методичної діяльності.

Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва вимагає особливої уваги до методичної підготовки. Організаційно-педагогічні умови повинні сприяти не лише активізації творчого бажання, але й формуванню глибоких знань у галузі освітньої інноватики та новітніх цифрових трендів в освіті. Це дозволить майбутньому вчителю музичного мистецтва бути підготовленим до впровадження інноваційних методів та форм навчання, сприяючи тим самим їхній творчій самореалізації під час професійної діяльності. Організація освітнього середовища та накопичення досвіду професійної рефлексії також є важливими компонентами успішної методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку його творчого потенціалу.

Організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачають впровадження у методичний процес різноманітних методів та технологій. Ці методи та технології

обрані на основі теоретичного аналізу проблеми та вважаються доцільними для розвитку всіх компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

1. *Мотиваційно-ціннісний компонент* забезпечує активізацію та мотиваційну функцію, що спрямована на актуалізацію проблеми розвитку і реалізації творчого потенціалу студентів у методичній підготовці. Цей компонент дозволяє перетворювати потенційну креативність майбутнього вчителя музичного мистецтва на конкретні творчі дії.

2. *Когнітивно-гносеологічний компонент* організовує успішне творче виконання методичної діяльності в галузі мистецької педагогіки на основі творчо зорієнтованого професійного світогляду майбутніх фахівців.

3. *Діяльнісно-інноваційний компонент* реалізує інноваційну функцію в контексті створення нових продуктів та ідей під час методичної підготовки. Цей компонент сприяє креативним діям студентів, що спрямовані на підвищення рівня їх творчого потенціалу.

4. *Рефлексійно-прогностичний компонент* забезпечує оцінку та корекцію результатів творчих проявів студентів у методичній підготовці. Цей компонент допомагає студентам усвідомити та проаналізувати свої творчі досягнення, сприяючи розвитку їх творчого потенціалу.

Для перевірки ефективності розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці (*створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці*), нами проведено педагогічний експеримент.

Педагогічний експеримент дослідження охоплював наступні етапи:

- *Теоретико-пошуковий (підготовчий) етап (2020 – 2021 рр.)*, під час якого було визначено науково-категоріальний апарат, а саме: об'єкт, предмет,

мету, задання дослідження; опрацьовано та проаналізовано науково-педагогічні, методичні, нормативно-правові джерела з метою узагальнення сутності базових понять дисертації;

- *Діагностично-аналітичний етап (2022-2023 рр.)*, протягом якого було встановлено та обґрунтовано структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; проведено констатувальний експеримент з метою визначення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та його компонентів з подальшим аналізом отриманих показників, теоретично обґрунтовано та розроблено організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці;

- *Експериментально-формульальний етап (2023-2024 рр.)*, під час якого було проведено формульальний експеримент, перевірено ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці;

- *Завершувально-узагальнювальний етап (2024 р.)*, під час якого було проведено аналіз, систематизацію, статистичну обробку та узагальнення результатів формульального експерименту, метою якого стало впровадження експериментальних організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці в практику та перевірка їхньої ефективності; доведено ефективність впроваджених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; сформульовано висновки за результатами дослідження; визначено перспективи подальших розвідок.

Педагогічний експеримент дослідження охоплював комплекс інноваційних методів, технологій, прийомів і форм роботи, психодіагностичних методик, цілісну систему розвивальних вправ і завдань. У ході поетапної реалізації зазначеного комплексу було встановлено вихідні дані, здійснено корекційно-розвивальний вплив та забезпечено вірогідну верифікацію результатів дослідження. Ефективність отриманих результатів визначалась

ступенем впливу розроблених організаційно-педагогічних умов на розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Організаційно-педагогічні умови обґрунтовані на основі наукових підходів (*системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентного, діяльнісного та емерджентного підходів*) і принципів: традиційних та інноваційних (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*). Вони комплексно інтегровані у формувальному експерименті з метою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Цілеспрямована реалізація організаційно-педагогічних умов з метою розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, визначала етапи розвитку творчого потенціалу (*інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення*) зазначених у розділі 2.

Формувальний експеримент включав визначення інноваційних та адаптованих методів, технологій, змісту навчально-методичної роботи, спрямованих на підвищення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Зміст означених методів і педагогічних технологій визначався метою експериментальної роботи, предметом дослідження.

Визначено завдання *формуального експерименту*:

- упровадження в практику організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці;
- здійснення порівняльного аналізу кількісно-якісних показників, отриманих під час діагностичних зрізів в контрольній та експериментальній групах студентів;
- проведення якісного аналізу дієвості впровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Під час проведення формуального експерименту ми здійснили зіставлення з метою порівняння двох систем навчання в реальних умовах

методичної підготовки студентів за прийнятими нормативами (які не є спеціально орієнтованими на розвиток творчого потенціалу студентів), і за авторською системою експериментального навчання (яка передбачала впровадження логічної послідовності розвивальних заходів, відповідно до розроблених етапів, опосередкованих організаційно-педагогічними умовами, введення яких забезпечувало ефективність розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці).

Формувальний експеримент (робота з експериментальною групою) реалізовано на базі Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету та Гуманітарного факультету Мукачівського державного університету у 2023-2024 навчальному році.

Для участі у формувальному експерименті ми обрали (ЕГ), 106 студентів другого і третього року навчання. До контрольної групи (КГ) було віднесено студентів другого та третього курсів, які проходили діагностичні зрізи у 2022-2023 році й навчалися за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Чисельність учасників у контрольній групі також дорівнювала – 106 студентам.

Заняття протягом навчального року здійснювалися в експериментальному режимі в межах дисциплін з методичної підготовки: «Методика музичної освіти», «Методика музичного виховання», Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», «Педагогічна практика» тощо

Перший етап формувального експерименту ми визначили відповідно до першої організаційно-педагогічної умови – *створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва*. Його мета полягає у проведенні спеціально організованих занять, що спрямовані на розвиток та виявлення творчих здібностей учасників експерименту. Адже, як було визначено в теоретичній частині дослідження, високий рівень вмотивованості відіграє значну роль у розвитку творчого потенціалу особистості.

Заданий етап націлений на розвиток таких показників творчого потенціалу, як: пізнавальний інтерес до творчої педагогічної діяльності, бажання займатися педагогічною творчістю, мотивація до творчої діяльності, потреба в нетрадиційному вирішенні фахово-педагогічних проблем, наявність визначеної, творчо спрямованої мети.

Перший етап формувального експерименту передбачав реалізацію різноманітних форм, методів та прийомів роботи, спрямованих на створення стимулювального освітнього середовища для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ці форми роботи включали:

1. Творчі майстерні. Організація спеціальних занять, де студенти мали можливість експериментувати з різними музичними матеріалами, створювати власні музичні композиції та аранжування.

2. Групові проєкти. Участь у колективних проєктах, спрямованих на спільне створення музичних виступів, концертів або музичних перформансів.

3. Активні творчі ігри. Використання спеціально розроблених інтерактивних ігор, що сприяли експлорації музичних матеріалів та розвитку музичних навичок через гру.

4. Творчі експерименти. Проведення експериментів з музичними матеріалами, що сприяли розкриттю нових аспектів музичного творчості та виявленню індивідуальних музичних підходів.

5. Інтерактивні лекції. Проведення лекцій з використанням сучасних інтерактивних технологій, що сприяли активному залученню студентів до обговорення та аналізу музичних концепцій.

Ці форми роботи сприяли створенню сприятливого середовища для розвитку творчого потенціалу студентів, підвищенню їхньої мотивації та інтересу до вивчення музичного мистецтва, а також формуванню особистісних якостей майбутніх вчителів музики.

На етапі мотиваційного розвитку творчого потенціалу був організований *community-центр «Інноваційний політ»*, де студенти мали можливість активно долучатися до розвитку свого творчого потенціалу. Через *чат-бот «Творча*

енергія_hub», доступний для всіх учасників, створювався мотиваційний контент, з'являлися запити на розв'язання творчих завдань та обмін ідеями для проєктів.

У межах організованого центру «Інноваційний політ» було проведено *мотиваційний тренінг «Шлях до Творчості»*, що складався з чотирьох модулів. Метою тренінгу було опанування методами активізації творчої мотивації й формування стійкої позитивної мотивації до творчого процесу навчання і викладання. Тренер створював такі умови, за яких учасники змогли відчувати дію мотивувальних сил, вивчати їх контроль та дозволяти цим силам максимально розкриватися для досягнення кращих результатів.

Під час мотиваційного тренінгу зі студентами акцент був зроблений на груповій та індивідуальній роботі. Групова діяльність включала перегляд відеороликів про творчі стратегії видатних діячів науки та мистецтва, обговорення цих стратегій та спільні пошуки креативних підходів до завдань. Також використовувалися метафорично-асоціативні ігри, де студентам пропонувалося поєднувати фрагменти музичних творів із прикладами живопису та пояснювати свій вибір, що стимулювало їхню творчість і увагу. Крім того, проводилися вправи з художньо-вербальної креативності, де студенти вибирали епітети до аудіозаписів фортепіанних творів.

Після тренінгу студенти обговорювали свої мотивувальні чинники у професійному контексті та «тригери», які спонукають до фахової самореалізації. В ході цих дискусій студенти розуміли, що кожен з них має потенціал для творчої самореалізації у музичній галузі: як виконавець, вчитель, вихователь, концертмейстер чи дослідник-музикознавець. Такі висновки сприяли активізації пізнавального інтересу учасників та підсилили їхню потребу в досягненні фахових та творчих успіхів.

На першому етапі застосовувався *метод позитивного само мотиваційного аналізу*. Під час цього процесу студенти використовували інтерактивні онлайн-інструменти аналізу своїх творчих здібностей. Вони вказували на свої сильні сторони, використовуючи позитивне мовлення типу «я маю...», «я вмюю...», «я готовий...», «я здатен...», «я хочу...».

Цей метод спрямовував увагу студентів на позитивні аспекти їхніх

здібностей і стимулював їх до подальшого розвитку. Застосування сучасних інтерактивних інструментів дозволяло студентам самостійно оцінювати свої можливості й створювати мотиваційні плани для подальших досягнень.

На останньому модулі кожен студент здійснював *творчу самопрезентацію* «Креативний образ: мої музичні шляхи», де він коротко і нестандартно висловлював себе як людину креативну, творця та унікальну особистість – майбутнього вчителя музичного мистецтва. Крім усного викладу, студенти мали можливість демонструвати свої музикальні здібності на фортепіано, виконуючи музичні твори або їх фрагменти, а також створюючи аранжування чи імпровізацію за бажанням. Цей підхід вважається корисним з такого погляду, що він підтримує музично-педагогічну діяльність з вираженим творчим компонентом та стимулює постійний розвиток умінь виражати себе, що є важливим для зацікавленості учнів до вчителя.

Метод позитивної професійної самопрезентації базувався на таких принципах: прийняття себе, самопізнання та оптимістичний підхід до сприйняття світу. В цьому контексті важливим є поява позитивних емоцій, які сприяють формуванню мотивів творчого становлення, зокрема *створення та фіксація викладачем «ситуації успіху»*.

Враховуючи визначення чотирьох компонентів особистості – «Актуальне Я», «Ретроспективне Я», «Ідеальне Я» та «Рефлексивне Я», ми створювали умови, щоб студент міг пройти траєкторію від «Актуального Я» до «Ідеального Я». «Актуальне Я» ґрунтується на трьох наступних компонентах. Щодо «Ретроспективного Я», ми застосовували систему критеріїв для оцінки особистого професійного досвіду та досягнень. «Ідеальне Я» визначало перспективу особистості та сприяло саморозвитку у професійній сфері. «Рефлексивне Я» виступало як відображення довілля в професійній діяльності та забезпечувало об'єктивність самооцінки.

Центральним елементом професійної свідомості вчителя є «Актуальне Я». У нашому дослідженні ми приділяли особливу увагу позиціюванню «Ідеального Я» та умінню студента бачити кінцевий результат творчої діяльності, що стимулювало виявлення потенційних можливостей для пошуку засобів і методів

реалізації поставлених творчих завдань.

Такий підхід дозволяє студентам краще розуміти себе, виявляти свої творчі здібності та здатності до саморозвитку в методичній діяльності. Важливим аспектом є постійне стимулювання власного росту та прагнення до досягнення високих професійних результатів, що є важливими як для особистого розвитку, так і для успішної педагогічної діяльності.

З метою підтримки творчого розвитку студентів, ми розробили інноваційні методи для позитивної самопрезентації та виявлення їх творчих здібностей. Наш підхід передбачав включення такого алгоритму:

1. Музичний аналіз зразків професійних виконань: студентам пропонувалося прослуховувати та аналізувати музичні твори, інтерпретація яких вражала їх власне музичне бачення та творчість.

2. Графічне моделювання імпровізацій: через складання графічних проєктів, студенти мали можливість відобразити музичні ідеї та емоції через образи й символіку.

3. Внутрішнє слухове програвання: практика уявного виконання музичних творів сприяла розвитку музикального слуху та уяви.

4. Активна самопрезентація через музику: студенти створювали музичні композиції, що відображали їхні творчі уявлення та особистість, підкріплені відеозаписами власних виконань.

5. Оцінка й обговорення: після кожного етапу студенти отримували зворотний зв'язок та можливість обговорення своїх досягнень та перспектив.

Цей алгоритм дозволив студентам піднятися від свого «Актуального Я» до «Ідеального Я», збагативши їх творчі здібності та підготувавши до професійної самореалізації у музичній педагогіці. Додатково, у процесі оцінки було важливою позицією рефлексивне сприйняття студентом власної творчої діяльності, що забезпечує об'єктивність у власній оцінці та стимулює до подальшого самовдосконалення.

Центральним елементом усього першого етапу та всіх модулів мотиваційного тренінгу було створення позитивної без оцінювальної атмосфери, де студенти мали можливість вільно висловлювати свої думки й ідеї без страху

перед критикою. Особлива увага приділялася підтримці будь-яких нестандартних суджень, толерантності до різноманітних думок та заохоченню до неочікуваних рішень.

На цьому етапі, учасники отримували можливість експериментувати, досліджувати нові підходи та виражати свою творчість у невимушеній та відкритій атмосфері. Кожна ідея і спроба були цінними, сприяючи розвитку творчого мислення та самовираження. Учасники тренінгу вчилися цінувати різноманітність і непередбачуваність, що сприяло створенню більш гнучких та відкритих уявлень про творчість та професійний розвиток.

Ця підтримка допомагала студентам розкрити свій творчий потенціал, надихала на нові ідеї та дозволяла розширювати горизонти у методичній підготовці. Важливим було створення сприятливого середовища, де кожен відчувався впевнено і мав можливість розвивати свої таланти без обмежень і стереотипів.

Навчання на основі емоційного навіювання продовжила *сугестивна методика* — це інноваційна технологія, запозичена у зарубіжних колег, що виявляється не менш ефективною для збагачення системи мотивів самовизначення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Цей метод активізує різні органи чуття, навіюючи певний настрій та створюючи відповідну атмосферу, що спрямовує увагу на ключові аспекти теми й позитивно впливає на сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

У методі навчання на основі емоційного навіювання, зокрема в сугестивній методиці, було застосовано сучасні цифрові та AI технології, що значно підвищило його ефективність. Використання VR (віртуальної реальності) дозволило студентам повністю зануритися у світ Венеції, відтворюючи її атмосферу через віртуальні тури та 3D-моделі архітектурних об'єктів. Доповнена реальність (AR) забезпечила інтерактивну взаємодію з навчальним матеріалом, наприклад, додавання віртуальних музичних інструментів або сценічних декорацій.

AI технології, такі як розпізнавання мови та обробка природної мови (NLP), сприяли створенню інтерактивних чат-ботів, що допомагали студентам у

реальному часі, відповідаючи на питання та надаючи додаткову інформацію про виконавців та музичні твори. Крім того, AI аналіз даних дозволив персоналізувати освітній процес, надаючи рекомендації на основі індивідуальних потреб та прогресу студентів.

Цей метод активізує різні органи чуття, навіюючи певний настрій та створюючи відповідну атмосферу, що спрямовує увагу на ключові аспекти теми й позитивно впливає на сприйняття та засвоєння навчального матеріалу. Під час вивчення творчості виконавців студентам було запропоновано створити атмосферу Венеції за допомогою сугестії. Це охоплювало використання різних атрибутів та елементів, що асоціюються з Венецією, її мистецтвом, архітектурою та музикою. Студенти занурювалися у світ Венеції, використовуючи музичні композиції, образи та візуальні елементи, які характеризують це місто.

Застосована нами на цьому етапі експерименту *технологія «едьютейнмент»* (іноді відома як «edutainment») поєднала в собі освітні процеси з розважальними елементами, що сприяло залученню студентів до навчання через цікаві та захопливі форми. У рамках проведеного експерименту з майбутніми вчителями музичного мистецтва, технологія «едьютейнмент» застосовувалась шляхом наступних методів:

- *Використання інтерактивних ігор.* Розроблення та використання інтерактивних ігор з музичною тематикою для навчання основ музичної теорії або історії музики. Для цього застосовувалися платформи, що підтримують гейміфікацію навчання, наприклад, Kahoot! та Quizlet, які дозволяють створювати інтерактивні вікторини та завдання;
- *Створення музичних проєктів.* Використання програмного забезпечення для створення музичних композицій або аранжування музики, таких як GarageBand, FL Studio або Ableton Live. Це дозволило студентам проявити свою творчість і застосовувати отримані знання на практиці;
- *Використання мультимедійних ресурсів.* Залучення мультимедійних ресурсів, таких як відео, аудіо, анімація, для візуалізації музичних понять і допомоги у розумінні складних концепцій. Такі платформи, як YouTube, використані для демонстрації музичних виконань та лекцій відомих

музикантів;

- *Організація віртуальних екскурсій.* Використання віртуальної реальності (VR) або інших технологій для створення віртуальних музичних екскурсій до історичних музичних місць або подій. Платформи – Google Expeditions та VRChat, допомогли студентам зануритися в музичну атмосферу різних епох і культур;
- *Розвиток музичних навичок через інтерактивні додатки.* Використання мобільних додатків або онлайн платформ для тренування музичних навичок, таких як гри на розпізнавання музичних нот або ритмів. Програми – Yousician та Simply Piano, забезпечували студентів інтерактивними вправами для покращення їхніх музичних вмінь.

Ці методи дозволили поєднувати процес навчання з розважальними елементами, що створило стимулювальне середовище для студентів і сприяло їхньому активному залученню до навчання музичного мистецтва. Технологія «едьютейнменту» покращила результативність навчання та сприяла розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Використання елементів технології SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) у освітньому процесі мало багато переваг і сприяло досягненню позитивних результатів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва на даному етапі формування експерименту. У цьому процесі застосовувалися наступні сучасні цифрові та AI технології:

- *Збільшення обсягу зорової інформації.* Технологія SMART дозволяє студентам візуально сприймати форму твору і його зв'язки з різноманітними історико-культурними контекстами. Для цього використовувалися інтерактивні дошки та презентаційні програми, такі як Microsoft PowerPoint або Google Slides, що дозволяють створювати багат шарові візуальні матеріали;
- *Активізація наочного сприйняття змін.* Студенти можуть застосовувати технологію SMART для аналізу і відтворення варіативних змін у

музичних творах. Використовувалися програми для музичного аналізу, такі як Sibelius та Finale, які дозволяють створювати та редагувати ноти, а також спеціалізовані AI-додатки –HumOn або MuseScore для автоматичної генерації варіацій;

- *Можливість опрацювання великого обсягу інформації.* SMART допомагає студентам ефективно опрацювати великий обсяг музично-теоретичної інформації. Для цього застосовувалися бази даних – Grove Music Online та цифрові бібліотеки з можливістю AI-пошуку, що допомагає знаходити й структурувати потрібну інформацію;
- *Конкретизація змісту та виявлення закономірностей.* Ця технологія дозволяє студентам встановлювати закономірності музичних процесів, розкривати значення музичних елементів і порівнювати різні твори за їх характеристиками. Використовувалися аналітичні інструменти на основі AI, такі як MATLAB та спеціалізовані музичні аналізатори на основі машинного навчання;
- *Сприяння створенню стійкої мотивації до навчання.* Впровадження технології SMART стимулює творчий підхід до навчання, сприяючи пошуку нових творчих рішень у студентів та підвищуючи їх мотивацію до отримання знань. Використовувалися платформи для гейміфікації навчального процесу, такі як Kahoot! та Classcraft, а також інтерактивні мобільні додатки для самонавчання – Yousician та Simply Piano.

Ці засоби перетворюють освітній процес і сприяють розвитку творчого потенціалу студентів, дозволяючи їм ефективно використовувати технології для поглибленого вивчення музичного мистецтва та розвитку творчих і аналітичних навичок.

Наступний етап формувального експерименту ми визначили відповідно до другої організаційно-педагогічної умови – *індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.*

На цьому етапі формувального експерименту, спрямованому на індивідуалізацію розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного

мистецтва, студенти залучались до аналізу і творчого розвитку через застосування різних форм, методів та прийомів.

Основні форми роботи, що передбачав цей етап експерименту, включали:

1. Індивідуальні консультації. Студенти отримували персоналізовані рекомендації та підтримку від викладачів, що дозволяло їм зосередитися на своїх унікальних потребах і розвитку.
2. Персональні проекти. Студенти працювали над індивідуальними музичними проектами, що дозволяло їм застосовувати теоретичні знання на практиці та розвивати власну творчість.
3. Творчі майстер-класи. Проведення майстер-класів за участю відомих музикантів та педагогів, що сприяло обміну досвідом і надихало студентів на творчі досягнення.
4. Інтерактивні семінари та воркшопи. Залучення студентів до обговорення та аналізу музичних творів, де вони могли висловлювати свої ідеї і отримувати зворотний зв'язок.
5. Музичні конкурси та фестивалі. Участь у різноманітних музичних заходах, де студенти мали можливість показати свої таланти та отримати оцінку від професіоналів.
6. Творчі завдання та вправи. Виконання завдань, спрямованих на розвиток музичних навичок, креативного мислення та інноваційного підходу до виконавської діяльності.
7. Використання цифрових і AI технологій. Застосування сучасних технологій, таких як музичні аналізатори, інтерактивні додатки та віртуальні реальності, для підвищення ефективності навчання та розвитку творчих здібностей.
8. Психологічна підтримка та коучинг. Проведення сесій з психологами та коучами для підтримки емоційного та мотиваційного аспекту розвитку студентів.

Ці форми роботи сприяли індивідуалізації навчання, забезпечуючи всебічний розвиток творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва та їх підготовку до професійної діяльності.

Основним методом цього етапу був *метод проєктів*. Студенти отримали завдання аналізувати наявний рівень розвитку свого власного творчого потенціалу, визначати пріоритетні напрями професійно-творчого розвитку, ознайомлюватись самостійно з концепцією формування і реалізації творчого потенціалу.

Інші методи, використані на цьому етапі були спрямовані на формування розуміння педагогічної творчості та здатності діагностувати продуктивність творчої діяльності інших.

На означеному етапі експерименту ми використали метод проєктів, який базується на досягненні дидактичної мети через розв'язання конкретної проблеми. Цей метод спонукає студентів до самостійного мислення, розв'язання проблем, інтеграції знань з різних джерел та прогнозування шляхів презентації проєкту.

Основні вимоги організації проєктної діяльності на цьому етапі включали:

- окреслення конкретної проблеми;
- практична презентація результатів (публічний виступ, участь у творчих презентаціях);
- самостійна діяльність студентів;
- структурування змістової частини проєкту з поетапними результатами;
- систематизація та аналіз художньої інформації;
- виконання демонстрації фрагментів музичних творів.

Ми визначили декілька типів проєктів, що найбільш відповідали цілям експерименту:

- дослідницький проєкт (розробка власного мистецького заходу за заданою послідовністю);
- творчий проєкт (створення плану або сценарію виконавсько-вербальної презентації);
- рольовий проєкт (застосування театралізації та ансамблевої імпровізації);
- інформаційний проєкт (збір інформації про художнє явище або музичний твір);

- прикладний проєкт (оцінка виконання або створення мистецького заходу, корекція помилок у творчих проєктах);

Цей метод проєктів дозволив студентам активно розвивати творчий потенціал, залучаючи їх до різноманітних видів діяльності, які сприяють формуванню методичної компетентності до педагогічної діяльності.

Цей метод проєктів дозволяв кожному студенту обирати команду помічників і разом створювати проєкт, спрямований на освітлення однієї з визначених тем. Студенти мали самостійно знаходити психолого-педагогічну та музикознавчу інформацію, а потім демонструвати її у формі медіапроєкт, таких як випуск новин, ток-шоу, відеоблог, концерт-вистава або інші креативні форми.

Метою цього методу було:

- актуалізація морально-естетичного та інтелектуального досвіду;
- набуття нових знань, необхідних для створення проєкт;
- прогнозування шляхів реалізації проєкту;
- творче обговорення, пошук ідей у групі та формулювання висновків.

Цей метод активізував художньо-розумову діяльність студентів, поглибив їх інтерес до теоретичних та практичних аспектів музично-творчої діяльності й спонукав до творчої самореалізації. Використання спеціальних засобів художньо-педагогічної наочності, таких як відеоілюстрації та нестандартне подання матеріалу, сприяло залученню студентів до проєктної діяльності.

У цьому методі проєктів було використано декілька сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту для підтримки та збагачення навчального процесу:

- Медіаплатформи та соціальні мережі: студенти використовували різні медіаплатформи для створення та публікації своїх медіапроєктів, таких як відеоблоги або ток-шоу. Вони могли ділитися своїми дослідженнями, музичними виступами та іншими творчими матеріалами з використанням відеоілюстрацій та нестандартного подання матеріалу;
- Інтерактивні додатки і платформи для проєктування: для створення музичних виступів та концертів-вистав студенти могли

використовувати спеціалізовані програмні засоби для аранжування музики, візуалізації або створення інтерактивних елементів у своїх проєктах.;

- Інтернет-ресурси для пошуку інформації: для самостійного пошуку психолого-педагогічної та музикознавчої інформації студенти могли використовувати онлайн-бази даних, веб-ресурси та академічні статті для підготовки своїх проєктів;
- Віртуальна реальність (VR): використання VR технологій для організації віртуальних музичних екскурсій до історичних музичних місць або подій, що дозволяло студентам глибше вивчати музичні теми та отримувати новий погляд на музичну практику.

Ці цифрові технології допомагали студентам розвивати креативні та аналітичні навички, залучаючи їх до глибшого вивчення музичного мистецтва та підвищуючи їхню мотивацію до навчання. Такий підхід сприяв не лише активізації навчального процесу, а й стимулював творчий підхід до виконання завдань та пошуку нових ідей серед студентів.

Оцінка проєктів проводилася групою суддів з викладацького складу за певними критеріями, що стимулювало студентів до якісного виконання завдань та творчого підходу до проєктування.

У рамках експерименту також була проведена рефлексія за *методом Девіда Колба* для вивчення індивідуальних стилів навчання студентів і врахування цих особливостей під час планування освітнього процесу.

Метод Девіда Колба ґрунтується на концепції чотирьох стилів навчання:

1. Конкретне дослідження (Concrete Experience) — цей стиль описується як сприйняття нового матеріалу через безпосередні враження та дії.
2. Спостереження та рефлексія (Reflective Observation) — цей стиль передбачає сприйняття інформації через спостереження та аналіз.
3. Абстрактна концептуалізація (Abstract Conceptualization) — студенти, які віддають перевагу цьому стилю, більш схильні до формулювання нових ідей та розуміння концепцій.
4. Активний експеримент (Active Experimentation) — цей стиль

описується як творчий підхід до використання нових ідей у практичній діяльності.

У процесі експерименту з майбутніми вчителями музичного мистецтва, спочатку проводилася індивідуальна ідентифікація стилів навчання кожного студента згідно з методом Колба. Це дозволило краще зрозуміти, як кожен студент сприймає та опрацьовує інформацію.

Далі, на основі отриманих результатів проводилося планування й адаптація занять з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента.

Наприклад:

- студентам, які виявили схильність до конкретного дослідження, було надано можливість активно взаємодіяти з музичним матеріалом через безпосереднє виконання та сприйняття.

- для студентів, які більш схильні до абстрактної концептуалізації, надавалися додаткові завдання з аналізу та формулювання нових музичних концепцій.

Також, були розроблені творчі проєкти та завдання для студентів, які виявили схильність до активного експерименту, щоб дозволити їм застосовувати нові ідеї у практичній музичній діяльності.

Використання методу Девіда Колба на визначеному етапі експерименту дозволило персоналізувати методичну підготовку, забезпечуючи оптимальне сприйняття та розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У рамках проведеного експерименту студенти експериментальної групи брали активну участь у творчій діяльності, що полягала в підготовці та реалізації індивідуальних музично-творчих проєктів. Цей етап передбачав самостійну роботу студентів без допомоги викладачів, але з використанням необхідних ресурсів та у співпраці з іншими студентами, які не брали участь в експерименті.

Основними умовами для цих проєктів були:

1. Творчий нестандартний підхід. Студенти повинні були розвивати унікальні ідеї та втілювати їх у музично-творчому проєкті, демонструючи оригінальність думок і підходів.

2. Змістовність. Проєкти мали відповідати методичній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва, відображаючи засвоєні знання і навички.

3. Використання різноманітних засобів виразності. Студенти мали використовувати усі доступні засоби виразності, такі як інструменти, голос, вербальна та невербальна експресія, художні тексти, театралізація, смарттехнології тощо.

Проєкти можливо було представляти у різних творчих формах, таких як колекція музичних вражень, музичний твір (наприклад, мінімюзикли), концерт, вистава, перформанс та інші. Студенти несли повну відповідальність за підготовку та реалізацію свого проєкту, оцінювали інші проєкти учасників і відповідали за фахово творчу цінність та нестандартність своїх робіт.

Метод брейнштормінгу був ефективним інструментом для індивідуалізації розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки. Брейнштормінг (від англ. brainstorming) («мозкова атака» або «мозковий штурм») – метод генерування нових ідей або пошуку рішень для певної проблеми. Цей метод розвивав здатність учнів мислити критично й об'єктивно розглядати проблеми з різних боків.

Під час проведення експерименту студенти збиралися разом для сесії брейнштормінгу з метою знаходження нових ідей для організації відкритих уроків з музичного мистецтва для молодших школярів:

1. Формулювання завдання: ведучий сесії пояснив студентам мету брейнштормінгу — знайти цікаві та ефективні методи організації відкритих уроків музичного мистецтва для дітей віком від 10 років;

2. Генерація ідей: студенти почали вільно висловлювати свої думки щодо можливих ідей та підходів. Один студент запропонував ідею використання ігор та рухливих вправ під час уроків, щоб залучити увагу дітей і сприяти їхньому активному взаємодії з музикою. Інший студент запропонував створення тематичних уроків, де музика поєднується з історіями або образами, що стимулює фантазію та творчість дітей;

3. Обговорення і вдосконалення ідей: група обговорила кожну ідею, висловила свої думки та зробила пропозиції щодо вдосконалення. Вони

розглянули плюси та мінуси кожної ідеї, а також можливості її реалізації на практиці;

4. Вибір найкращих ідей: після обговорення група вибрала найбільш привабливі та реалізовані ідеї для подальшої роботи. Вони обрали ідеї, які найбільше відповідали потребам та інтересам школярів і які могли бути успішно втілені на уроках музичного мистецтва;

5. Розробка плану дій: на основі вибраних ідей група розробила детальний план дій для організації відкритих уроків музичного мистецтва. Вони визначили необхідні матеріали, розробили сценарії уроків та запланували взаємодію з дітьми під час занять.

У методі брейнштормінгу для індивідуалізації розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва було застосовано ряд сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту (AI), що сприяли активізації та поглибленню процесу навчання:

1. Віртуальні дошки (Virtual Whiteboards): використання онлайн платформ для брейнштормінгу дозволяло студентам вільно генерувати ідеї та спільно взаємодіяти над ними. Ці інструменти дозволяють зберігати та відображати ідеї в реальному часі, що полегшує спільну роботу над проектами та концепціями;

2. Інтерактивні додатки для спільного редагування (Collaborative Editing Tools): використання платформ, таких як Google Docs або Microsoft Teams, дозволяло студентам одночасно редагувати документи, обговорювати ідеї та взаємодіяти безпосередньо в онлайн-середовищі;

3. AI аналітика та обробка даних: використання алгоритмів AI для аналізу зібраних даних під час брейнштормінгу. Наприклад, інструменти для аналізу частоти слів або емоційного тону можуть допомагати ідентифікувати ключові теми або визначати настрої дискусій;

4. Відеоконференції та віртуальні майданчики для обговорень: використання платформ, таких як Zoom або Skype, для проведення віртуальних зустрічей та обговорень ідей. Це дозволяє студентам зібратися разом навіть у віддаленому форматі та ефективно обговорювати свої ідеї;

5. Мобільні додатки для брейнштормінгу: використання спеціалізованих мобільних додатків, які спрощують процес брейнштормінгу, включаючи створення цифрових дошок, запису ідей, а також спільне редагування та обговорення проєктів у режимі реального часу.

Ці технології допомагали студентам не лише ефективно генерувати та обговорювати ідеї, але й стимулювали їхню творчу активність та співпрацю в групі, сприяючи індивідуалізації та розвитку їхнього творчого потенціалу у вивченні музичного мистецтва.

Виокремлений нами метод «*Lernen durch Lehren*» або «*Learning by Teaching*» (*LdL*) став дієвим інструментом, який дозволив студентам взяти на себе роль викладача, покращуючи їх досвід навчання та заохочуючи до вчителювання інших студентів у співпраці.

Основна ідея цього методу полягала в тому, що студенти виступали у ролі вчителів для своїх колег. Вони готували матеріал, проводили уроки або тренування з іншими студентами та спілкувались з ними, обмінюючись знаннями й досвідом. Викладач виступав у ролі тьютора, який допомагав студентам у підготовці та проведенні уроку, а також фасилітатора, організовуючи активну комунікацію та співпрацю між учасниками процесу.

Цей інтерактивний метод спрямований на активну самостійну роботу студентів, що активізував їх потенціал та створив умови для самовираження і саморозвитку. Він сприяв розвитку комунікативних навичок, творчого потенціалу, умінню ефективно використовувати знання та навички в практичній діяльності.

Метод «*Learning by Teaching*» допоміг студентам глибше засвоювати матеріал, оскільки вони повинні розуміти його достатньо глибоко, щоб передати інформацію іншим. Водночас цей метод стимулював взаємодію між учасниками освітнього процесу та розвиток вміння вчити інших, що є важливими навичками для майбутніх педагогів. Він сприяв глибшому засвоєнню матеріалу студентами за допомогою сучасних цифрових технологій, які підтримують і полегшують процес навчання та взаємодії:

1. Відеоконференції та віртуальні клас: використання платформ, таких як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet, для організації відкритих уроків або презентацій, де студенти мають можливість виступати в ролі вчителів. Це дозволяє їм не лише передавати знання, а й активно взаємодіяти з однокурсниками через відповіді, обговорення та коментарі;

2. Онлайн платформи для навчання: Використання платформ – Moodle, Schoology або Canvas для створення навчальних курсів, де студенти можуть створювати власні матеріали, такі як навчальні модулі, тестові завдання або відеоуроки для інших учасників курсу;

3. Блоги та відеоблоги: Створення студентами блогів або відеоблогів, де вони пояснюють складні концепції та матеріал курсу іншим учням. Це сприяє узагальненню та вдосконаленню їхнього розуміння теми через підготовку до чіткого та лаконічного викладу;

4. Інтерактивні цифрові інструменти: Використання цифрових інструментів для створення інтерактивних вправ та квізів, які дозволяють студентам перевіряти свої знання і навички, а також ділитися ними з іншими учасниками;

5. Соціальні медіа: використання платформ соціальних медіа для обміну знаннями та ідеями між студентами. Вони можуть створювати спільноти для обговорення тем, обміну матеріалами та взаємної підтримки в процесі вивчення.

Ці сучасні цифрові технології допомогли студентам ефективно використовувати метод «Learning by Teaching», забезпечуючи цим не лише глибше засвоєння матеріалу, а й розвиток навичок комунікації, викладання та співпраці, які є критичними для їхньої майбутньої професійної діяльності як вчителів.

Третім етапом формування експерименту ми визначили відповідно до третьої організаційно-педагогічної умови – *інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.*

Для визначення інноваційних та творчих груп методів, які сприяли активному розвитку творчого потенціалу студентів, було проаналізовано

нормативні освітні документи й зазначено, що необхідності вносити суттєві зміни до робочих програм немає, достатньо лише доповнити робочі програми підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сучасною інноваційно-творчою складовою.

Дисципліна «Методика загальної мистецької освіти» включає чотири змістові модулі, які передбачають певні зміни у змісті окремих тем з урахуванням сучасних вимог і викликів, 20 лекцій, 20 семінарських занять, 16 практичних та 26 самостійних занять.

Викладач має свободу в інтерпретації навчального матеріалу та виборі форм та способів його викладення, враховуючи індивідуальну траєкторію розвитку студентів. Основні цілі дисципліни полягають у формуванні навичок до проєктування та організації музично-виховної діяльності та культурно-дозвіллевих заходів у закладах освіти, здатності здійснювати добір методів, засобів діагностування, корекції та динаміки музично-творчого розвитку учнів в процесі урочної та позакласної діяльності, здатності застосовувати набуті фахові знання у педагогічній діяльності в галузі загальної музичної освіти, зокрема, демонструвати інтегровані професійні уміння: виконавські (інструментальні, вокально-хорові), інтерпретаційні, організаційні та режисерські тощо.

У контексті нашого дослідження було розроблено та апробовано змістовий модуль навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» освітньої програми 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» [Додаток Е] із застосуванням авторських методичних розробок [Додаток Є] (*ділова гра «Музичний цифровий квест», сторітелінг «Музична історія», коучинг «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва», музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю», театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу, конкурс «Музичні таланти»*).

Цікавим форматом проведення заняття згідно з *Темою 1 «Інтерактивні техніки та педагогічні інновації у мистецькій освіті»* змістового модуля «Методика мистецької освіти в основній та старшій школі» стала розроблена нами *ділова гра «Музичний цифровий квест»* з елементами цифровізації на уроці музичного мистецтва для учнів 5-9 класів. Ділова гра — засіб розвитку творчого

професійного мислення, у процесі якого людина набуває здібностей аналізувати специфічні ситуації та вирішувати нові для себе професійні питання. Розроблена нами гра спрямована на використання цифрових технологій для активізації творчого мислення студентів у контексті музичного мистецтва. Вона включала завдання, що вимагають розв'язання музичних завдань або пошук інформації через використання цифрових ресурсів.

Використана нами й технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача – *сторітелінг*. У перекладі з англійської *story* означає історія, а *telling* – розповідати. Сторітелінг – це розповідь історій. Ми розробили *сторітелінг «Музична історія»* заняття по сторітелінгу з використанням цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту для учнів 5-9 класів на уроці музичного мистецтва. Цей метод передбачав розповідь або створення історії за допомогою музичних елементів. Він дозволяв студентам використовувати музичне мистецтво як засіб для творчого вираження та розкриття ідеї чи концепції.

Ефективною технологією науково-методичного супроводу розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці є педагогічний *коучинг* (від англ. *coaching* – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, готувати до вирішення певних завдань) як система андрагогічних, акме синергетичних, праксеологічних принципів і прийомів, які сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей (команди, організації), а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію творчого потенціалу.

Розроблений нами *коучинг «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва»* на уроці музичного мистецтва для учнів 5-9 класів спрямований на особистісний розвиток студентів через використання музичного мистецтва як інструменту для розвитку творчих навичок та потенціалу.

Згідно з Темою 2. *«Практична реалізація методики мистецької освіти»* змістового модуля *«Методика мистецької освіти в основній та старшій школі»* ми розробили *музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю»*

організація мистецьких заходів та проєктів на уроках музичного мистецтва для учнів 5-9 класів. Цей проєкт передбачав створення музичного ансамблю студентами з метою спільного творчого процесу та розвитку музичних навичок та співпраці.

Наступним етапом розкриття теми змістового модуля було застосування інтерактивної форми навчання, спрямованої на розвиток знань, умінь, навичок та особистісних якостей особистості – *тренінг*. Він поєднує в собі елементи семінару, практичних занять, моделювання ситуацій, ділових ігор тощо. Дефініція «тренінг» походить від англійського «to train», що означає «навчати, тренувати, дресирувати». Під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед групою безліч варіантів розвитку та розв'язання проблеми, заради якої вона зібралася. Як правило, учасники в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим та не обтяжливим.

Розроблений нами *театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу* охоплював театральні методи для сприяння розкриттю та розвитку творчого потенціалу студентів у контексті музичного мистецтва.

Завершальним етапом розкриття теми змістового модуля навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» став *конкурс «Музичні таланти»*. Цей конкурс спрямований на виявлення та підтримку музичних талантів серед студентів, що сприяли їхньому творчому розвитку та самовираженню у музичній сфері.

Ці методичні розробки створені для стимулювання творчого мислення та розвитку музичних навичок студентів у контексті їхньої майбутньої педагогічної діяльності. Вони спрямовані на практичне застосування знань і навичок у створенні та практичній діяльності, що допомагає студентам навчитися ефективно використовувати музичне мистецтво у своїй педагогічній практиці.

Рекомендовані нами педагогічно-методологічні практики включали:

- активні та інтерактивні методи навчання;
- прийоми для розвитку дивергентного мислення;
- кейс-метод;

- ігрові методи;
- технології змішаного навчання та розвитку творчого та критичного мислення, такі як PBL, мікронавчання, елементи STEAM-освіти та гейміфікації, прийом BYOD та інші.

До робочої програми також рекомендується долучення до неформальної освіти через онлайн-ресурси MOOCs, такі як Coursera, ВУМ online, EdX, Genesis Academy, Udacity, Prometheus, EdEra та інші. Важливо оновлювати зміст певних тем з урахуванням сучасних вимог і викликів, таких як обговорення стилів роботи вчителя музичного мистецтва.

Для досягнення мети формувального експерименту у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва були розроблені різні методики, що охоплювали використання цифрових технологій та інноваційних підходів у методичній підготовці [Додаток Д, Д-1, Д-2, Д-3].

Розроблений нами *тренінг «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій»* був спрямований на розвиток творчих навичок студентів за допомогою сучасних цифрових інструментів і технологій, які могли бути корисними у майбутній педагогічній практиці.

Застосування авторського *коучингу для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва* було спрямовано на особистісний розвиток студентів через індивідуальне консультування та підтримку, спрямовану на розвиток їх творчих здібностей у контексті музичної педагогіки.

Ділові ігри «Music Mentor» та «Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва» створені нами для практичного застосування знань і навичок у музичній педагогіці через інтерактивні завдання та ситуації, що сприяли розвитку творчого мислення.

Упроваджений у процесі формувального експерименту і розроблений нами *воркшоп «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»* був завершальний на цьому етапі дослідження. Цей воркшоп орієнтований на практичні заняття та експерименти з музичною педагогікою, спрямовані на стимулювання та розвиток творчого потенціалу у

майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Найперспективнішою інноваційною акме технологією вважається метод «кейс-стаді» (*Case study*) – метод аналізу ситуацій; групове або індивідуальне навчання з використанням конкретної ситуації, взятої з реального життя, завдяки розв'язанням якої слухачі набувають знань, а також формуються навички роботи.

Кейс-метод є дієвою та перспективною інноваційною технологією в освітньому процесі. Його застосування має численні переваги та сприяє розвитку студентів. Основні характеристики та переваги кейс-методу включають:

- розвиток аналітичного мислення, робота з кейсами спонукає студентів аналізувати складні ситуації, виявляти проблеми та розробляти стратегії їх вирішення;
- стимулювання дискусій, кейс-метод провокує активні дискусії серед студентів, оскільки вони обговорюють і аналізують різні аспекти ситуації та пропонують власні рішення;
- формування позитивної мотивації, робота над реальними кейсами може стимулювати позитивну мотивацію студентів до навчання, оскільки вони бачать практичне застосування своїх знань;
- активна участь, кейс-метод активізує участь студентів у навчальному процесі через вирішення практичних завдань та участь у групових обговореннях;
- саморозвиток і самовдосконалення, робота з кейсами дозволяє студентам самостійно розвивати свої навички, шукати нові шляхи розв'язання проблем і покращувати власний професійний рівень;
- формування компетентностей, кейс-метод сприяє формуванню практичних навичок, необхідних для професійної діяльності, таких як аналіз, прийняття рішень, комунікація та критичне мислення.

Ці переваги дозволяють висвітлити значущість та потенціал кейс-методу в підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва, сприяючи їхньому професійному зростанню та успішній педагогічній діяльності.

Застосування кейс-методу у процесі методичної підготовки майбутнього

вчителя музичного мистецтва виявилось ефективним для розвитку їх творчого потенціалу та підготовки до педагогічної діяльності. Ми розробили метод «кейс-стаді»: «Інновації в навчанні музичного мистецтва». Метою було заохочення студентів до пошуку творчих підходів у навчанні музичного мистецтва, розвиток їх аналітичного мислення та навичок прийняття рішень.

В результаті, студенти отримали досвід роботи над реальною проблемою, розвивали комунікативні та аналітичні навички. Крім того, вони навчилися приймати рішення в умовах невизначеності та пошуку інноваційних підходів до навчання музичного мистецтва. Цей процес сприяв активізації творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва та підготовці їх до впровадження інновацій у педагогічну практику.

Ці інноваційні та традиційні методики спрямовані на практичне застосування знань у реальних ситуаціях, що дозволяли студентам отримати не лише теоретичні знання, але й практичні навички, необхідні для успішної методичної підготовленості у сфері мистецької освіти, що сприяли розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Варто зазначити, що всі інноваційні та творчі завдання виконувалися студентами ретельно, з інтересом. Особливе зацікавлення викликали пошукові або творчі завдання, оскільки вони вимагали самостійності мислення, уяви, фантазії і будувалися на не регламентованості вимог. Груповий характер діяльності також підтримував творчий інтерес та ініціативу. Вся позааудиторна діяльність студентів розвивала і вдосконалювала не тільки їх творчий потенціал та методичну підготовленість, а й творчу спрямованість.

Отже, проаналізовані освітні нормативні документи зумовили потребу в незначній корекції ОПП та РНП шляхом оновлення змістового модуля, наповнення змісту сучасним інноваційно-творчим компонентом та розширення арсеналу освітніх «інструментів» навчальних дисциплін методичного циклу та педагогічної практики, що уможливило розвиток всіх компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Зазначені методи визначеного етапу використовувалися неодноразово, в будь-яких варіаціях. Важливим було не тільки розвивати творчі здібності

студентів, але й сформувати у студентів «звичку» шукати й виконувати творчі завдання, відчуваючи задоволення від такого виду діяльності. Важливо було переконати їх, що інноваційні та творчі завдання є невід'язним компонентом методичної підготовки, який впливає на всі види фахової діяльності.

Останній етап формувального експерименту окреслено згідно з четвертою організаційно-педагогічною умовою – *рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці*.

Рефлексія в контексті навчання та освіти охоплює процес саморефлексії, який сприяє самоактуалізації й особистісному розвитку. Ці два поняття взаємопов'язані, але мають різні аспекти:

1. Саморефлексія — це процес самоаналізу, коли людина ретельно розглядає свої дії, думки, переконання та емоції. Під час саморефлексії людина прагне зрозуміти себе краще, виявити свої сильні сторони, слабкі сторони, а також зрозуміти, які зміни можна внести для покращення.

2. Самоактуалізація — це концепція, яка вказує на процес досягнення максимального потенціалу, особистісного зростання і самореалізації. Самоактуалізована особистість розвивається і здійснює свої таланти та можливості, прагнучи до власного особистісного розвитку.

Рефлексія передбачає поєднання цих двох аспектів: під час рефлексії людина аналізує свої дії та думки (саморефлексія) з метою зростання, саморозвитку і досягнення свого потенціалу (самоактуалізація). Цей процес важливий для особистісного розвитку, професійного зростання і самопізнання.

Зворотний зв'язок у методичній підготовці передбачає перевірку якості засвоєних знань та допомогу студентам у їхньому освоєнні. Один з ефективних методів зворотного зв'язку — це *взаємооцінювання*, яке стимулює активність студентів і сприяє їхньому розвитку. У дослідженні було використано різноманітні форми зворотного зв'язку, такі як тестування, анкетування, дискусії, спостереження, інтерв'ю, написання есе та інші.

На останньому етапі формувального експерименту, ми використовували різноманітні форми, методи, прийоми рефлексії та зворотного зв'язку для підвищення ефективності методичної підготовки майбутнього вчителя

музичного мистецтва:

1. *SWOT-аналіз*. Проведення SWOT-аналізу дозволило студентам визначити свої сильні та слабкі сторони, можливості та загрози щодо їхнього професійного розвитку як майбутніх вчителів музичного мистецтва. Це дозволило їм зосередитися на підсиленні сильних сторін і працювати над виправленням слабких моментів.

Цифрові платформи для SWOT-аналізу: Використання онлайн-інструментів, таких як Google Forms або SurveyMonkey, для проведення опитувань серед студентів щодо їхніх сильних сторін, слабких моментів, можливостей та загроз. Це дозволяло ефективно збирати дані і візуалізувати результати для подальшого аналізу.

2. *Рефлексивні журнали*. Заохочення студентів вести рефлексивні журнали, в яких вони відображатимуть свій досвід і враження від методичної підготовки. Аналіз власного прогресу допоміг їм зрозуміти свій розвиток та визначити наступні кроки у самоактуалізації.

Використання платформ для ведення електронних журналів, таких як WordPress або Blogger, де студенти могли публікувати свої рефлексії та аналізувати власний професійний розвиток. Це сприяло систематизації їхнього досвіду та спостережень.

3. *Коучингові сесії*. Проведення індивідуальних та групових коучингових сесій, під час яких студенти отримували зворотний зв'язок від викладачів або спеціалістів у сфері музичної педагогіки. Це сприяло усвідомленню власних можливостей та зміцненню мотивації до досягнення професійних цілей.

Віртуальні платформи для онлайн коучингу: використання відеоконференційних інструментів, наприклад Zoom або Skype, для проведення індивідуальних та групових коучингових сесій. Це дозволяло студентам отримувати зворотній зв'язок від викладачів чи професійних консультантів у реальному часі.

4. *Портфоліо професійного розвитку*. Створення портфоліо професійного розвитку, в якому студенти систематизували свої досягнення, аналізували свій шлях розвитку як майбутніх вчителів музичного мистецтва і визначили області

для подальшого росту.

Електронні портфоліо: використання спеціалізованих онлайн-платформ для створення портфоліо, наприклад Portfolium або LinkedIn Learning, де студенти могли завантажувати свої роботи, відеоматеріали, резюме та інші документи, що відображають їхні досягнення і розвиток у процесі навчання.

5. *Метод відкритого діалогу.* Організація відкритих діалогів між студентами та викладачами щодо їхнього професійного зростання та методичної підготовки. Цей метод дозволив стимулювати обмін ідеями, залучення до дискусій і розвиток креативного мислення.

Відеоконференції та вебінари: використання онлайн-платформ для організації відкритих діалогів і дискусій між студентами та викладачами. Вони могли обговорювати свої ідеї щодо професійного розвитку, ділитися досвідом та надавати взаємну підтримку.

Ці методи спрямовані на підтримку студентів у їхньому індивідуальному розвитку, самооцінці та підвищенні їхньої професійної компетентності як майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вони сприяють створенню стійкої мотивації до саморозвитку та досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності.

Одним із результативних методів організації рефлексивної діяльності студентів стало застосування *портфоліо професійного розвитку*. Цей метод дозволив студентам накопичувати та демонструвати свої знання, уміння та досвід у галузі методики викладання музичного мистецтва. Студентам було запропоновано створити портфоліо, яке включало різноманітні методичні розробки:

- розгорнуті конспекти уроків з розписаними технологіями, методами та прийомами;
- засоби активізації пізнавальної діяльності, такі як кросворди, електронні книги, подкасти, комікси, ребуси, сторітелінг, скрайбінг тощо.
- засоби контролю знань, такі як тести, вікторини, ігри для перевірки знань.
- проектні роботи, як індивідуальні, так і інтерактивні.

- ментальні карти, лепбуки та інші творчі засоби.

Портфоліо дозволило студентам оцінити якість своєї підготовки, провести самооцінювання та продемонструвати свої досягнення. Для викладачів це стало важливим ресурсом для оцінки підготовки студентів та надання їм конкретних рекомендацій для подальшого розвитку. Такий підхід сприяв розвитку особистісних якостей студентів та їхній підготовці до майбутньої педагогічної діяльності.

Наступним методом ситуаційного аналізу, сутність якого полягає у процедурі прийняття рішень з погляду оцінки рівня ризику з певного питання, що виникає в результаті реалізації будь-яких проєктів став *метод «Дерево рішень»*.

Варто зазначити, що використаний метод «Дерево рішень» є цікавим і корисним інструментом для раціоналізації процесу прийняття рішень у ситуаціях, коли завдання складне і не має простої однозначної відповіді. Цей метод викликав інтерес у студентів, оскільки сприяє активній участі та розвитку аналітичних та рефлексивних навичок.

Основна ідея методу «Дерево рішень» полягає в тому, щоб створити графічну модель, що відображає послідовні кроки прийняття рішення. Ця модель складається з вузлів (або вузлів), які представляють кожний можливий варіант рішення, і зв'язків між ними, що показують послідовність прийняття рішень та їхні наслідки.

Застосування методу «Дерево рішень» дозволило проаналізувати складні ситуації, розглядаючи різні варіанти дій і їхні можливі результати. Він сприяв глибокому розумінню причин та наслідків прийнятих рішень у минулому. Цей метод допоміг студентам розвивати критичне мислення, аналітичні здібності та навички прийняття рішень, що є важливими для їхньої майбутньої педагогічної та творчої діяльності.

Його застосування в контексті формувального експерименту дозволило забезпечити студентам високий рівень засвоєння знань, а також стимулювало їх до самостійного аналізу та пошуку оптимальних рішень у складних ситуаціях.

Означений етап мав на меті підвищення рівня розвитку всіх показників

творчого потенціалу. Корисним моментом визначеного етапу було написання кожним студентом *творчого есе*, присвяченого власним враженням щодо перебігу формувального експерименту, створення творчого проєкту, свого, або іншого студента, який вразив найбільше тощо. Свої есе студенти публікували у соціальних мережах (Facebook, Instagram тощо) під хештегом #творча_рефлексія

Творче есе, як концепція, передбачало вираження студентами власного погляду та особистих емоцій у вільній формі. Вони мали можливість оформити свої думки, досвід та враження від участі у проєкті за допомогою художнього написання та ілюстрацій. Публікація цих есе у соціальних мережах дозволила студентам взаємодіяти, ділитися досвідом та надихатися один одним.

Студенти висловлювали різні рекомендації для майбутніх учасників проєктно-творчих дій:

1. Самостійність і толерантність: «Важливо заохочувати самостійність учасників проєкту, дозволяючи їм висловлювати власні ідеї та думки, навіть якщо вони не завжди мають загальне значення для групи. Такий підхід сприяє створенню дружньої атмосфери».

2. Чіткий план дій: «Розробка чіткого плану дій для виконання проєктних завдань допомагає уникнути непорозумінь та забезпечує ефективне співробітництво».

3. Групова робота: «Багато проєктів можна виконувати в групах, що сприяє максимальній творчості та ідейному розвитку».

У своїх есе студенти відмічали те, що після формувального експерименту вони по-іншому почали сприймати методичну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Усвідомлення студентами нового підходу до навчання, спрямованого на розвиток творчого потенціалу, творчу самореалізацію, свідчить про важливість методичної підготовки як активно-творчої діяльності, яка допомагає студентам розглядати музичне мистецтво в контексті науково-пошукової роботи та художньо-педагогічної інтерпретації. Цей підхід сприяє їхньому професійному розвитку, розвитку творчого потенціалу та творчій самореалізації.

Отримавши досвід систематичної та своєчасної рефлексії у методичній

підготовці, майбутній вчитель музичного мистецтва розвиває важливі навички самоаналізу, самопізнання, моделювання та оцінювання власної педагогічної стратегії. Цей процес сприяє їхній здатності ідентифікувати власні помилки, переосмислювати практику, виправляти недоліки та впроваджувати нові підходи у педагогічну діяльність. В результаті цього майбутній вчитель музичного мистецтва розвиває гнучкість та стійкість у пошуку і впровадженні інновацій, що сприяє його творчому потенціалу та професійному зростанню протягом життя.

Важливо зазначити, що описані методики, практики, технології та прийоми між собою тісно пов'язані, що підкреслює емерджентність структури творчого потенціалу. Шляхом використання цих організаційно-педагогічних умов у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва створено сприятливі умови для їхнього розвитку.

Використання інноваційних технологій та цифрових інструментів у освітньому процесі сприяє розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Нові або модернізовані аспекти освітніх занять, змістові модулі навчальних програм та заходи контролю, включаючи інноваційні технології, сприяють організаційно-педагогічним умовам для розвитку творчого потенціалу студентів у методичній підготовці.

3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Ефективність організаційно-педагогічних умов, розроблених для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці перевірялась експериментальним шляхом у ході проведення педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальна робота з розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва у методичній підготовці привела до покращення результатів у експериментальній групі за всіма компонентами (*мотиваційно-ціннісним, когнітивно-гносеологічним, діяльнісно-інноваційним, рефлексійно-прогностичним*). Для визначення ефективності запропонованих організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу була розроблена і впроваджена методика, яка включала проведення діагностичних контрольних

зрізів за допомогою відповідних практик, таких як Google Forms.

Порівняння результатів діагностики дозволило виявити динаміку розвитку творчого потенціалу респондентів у експериментальній та контрольній групах, підтверджуючи наявність значних змін у показниках між ними. Під час проведення підсумкового зрізу також здійснювався моніторинг динаміки змін за розробленими критеріями (*спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний*) та відповідними показниками, які були викладені у відповідному підрозділі 2.2. дослідження.

Процес порівняльного аналізу кількісних показників між контрольною та експериментальною групами перед початком впровадження експериментальних форм педагогічної роботи дав можливість встановити, що студенти обох груп майже однаково проявляли рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва під час методичної підготовки.

Це дозволило детально прослідкувати динаміку розвитку структурних компонентів творчого потенціалу протягом формувального етапу експерименту. Результати діагностичних методик і практик були узагальнені для визначення інтегральних показників рівнів розвитку складових творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва під час методичної підготовки.

Ці інтегральні показники рівнів розвитку складових творчого потенціалу представлено в Таблиці 3.1., що охоплює узагальнені результати дослідження і відображає структуру розвитку творчого потенціалу студентів у методичній підготовці.

Таблиця 3.1.

Узагальнені результати констатувального та формувального етапів експерименту з розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці (за компонентами, наведено у відсотках)

Компоненти	Групи	Рівні розвитку					
		Репродуктивний		Адаптивний		Креативний	
		Етапи експерименту					
		Констат. етап, %	Формув. етап, %	Констат. етап, %	Формув. етап, %	Констат. етап, %	Формув. етап, %
Мотиваційно-ціннісний	ЕГ	37	11	53	38	10	51
	КГ	34	23	58	56	8	21
Когнітивно-гносеологічний	ЕГ	40	16	48	46	12	38
	КГ	33	20	56	54	11	26
Діяльнісно-інноваційний	ЕГ	55	9	32	57	13	34
	КГ	47	17	46	56	7	27
Рефлексійно-прогностичний	ЕГ	51	14	42	37	7	49
	КГ	41	23	53	47	6	30

Представлені результати підтверджують позитивні зміни щодо кожного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці як у контрольній, так і в експериментальній групах.

Динаміка змін у експериментальній групі, де студенти проходили підготовку за організаційно-педагогічними умовами, виявилася значно кращою порівняно з контрольною групою. Це підтверджується отриманими показниками, зокрема репродуктивного рівня усіх компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. На початку дослідження в експериментальній групі репродуктивний рівень усіх компонентів творчого потенціалу становив близько 37%, тобто від третини до половини вибірки перебували на репродуктивному рівні розвитку творчого потенціалу. Після впровадження організаційно-педагогічних умов, передбачених експериментом, ця кількість зменшилася до 11%, в залежності від складової творчого потенціалу. Водночас збільшилася кількість респондентів, рівень розвитку творчого потенціалу яких знаходиться на адаптивному рівні, до 53%.

Також було помічено значний зріст мотиваційно-ціннісного компонента творчого потенціалу у студентів експериментальної групи. Наприклад, на констатувальному етапі лише 10% студентів були діагностовані з цим компонентом на творчому рівні, а після експерименту цей показник зріс до 51%. Аналогічні тенденції спостерігалися і у відношенні інших компонентів творчого потенціалу. Наприклад, діяльнісно-інноваційний компонент творчого

потенціалу студентів експериментальної групи зріс на 34%, що в кілька разів перевищує аналогічний показник у контрольній групі.

Ці результати підтверджують успішність використання організаційно-педагогічних умов у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва, що сприяють більш ефективному розвитку їх творчого потенціалу та мотивації. Згідно з Таблицею 3.1, рівні в контрольній групі (КГ) також зазнали змін. Проте відсоток змін не є значним, оскільки коливається в межах 3-14% від вихідних значень. Варто відзначити, що когнітивно-гносеологічний компонент творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва на початку дослідження в експериментальній групі (ЕГ) та контрольній групі був найбільш виражений на репродуктивному рівні. За даними дослідження, на констатувальному етапі, творчий рівень когнітивно-гносеологічного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва був діагностований у лише 12% респондентів експериментальної групи, тоді як на формувальному етапі цей рівень збільшився до 38%. У той же час, у респондентів контрольної групи спостерігалися незначні зміни щодо цього компонента (+15%).

Ці результати свідчать про те, що формувальний етап експерименту сприяв більш значному розвитку творчого компонента когнітивно-гносеологічного потенціалу у майбутніх вчителів музичного мистецтва порівняно з контрольною групою. Такі результати вказують на ефективність використання методичних підходів у розвитку творчого потенціалу студентів у процесі підготовки до педагогічної діяльності.

В Таблиці 3.2. висвітлена динаміка змін компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці в експериментальній та контрольній групах.

Таблиця 3.2.

Динаміка змін компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці в ЕГ та КГ (подано у відсотках)

Компоненти	Групи	Рівні		
		Репродуктивний, %	Адаптивний, %	Креативний, %
Мотиваційно-ціннісний	ЕГ	-26	-15	+41
	КГ	-11	-2	+13
Когнітивно-гносеологічний	ЕГ	-24	-2	+26
	КГ	-13	-2	+15
Діяльнісно-інноваційний	ЕГ	-46	+25	+21
	КГ	-30	+10	+20
Рефлексійно-прогностичний	ЕГ	-37	-5	+42
	КГ	-18	-6	+24

У межах формувального експерименту шляхом узагальнення діагностичних показників за кожним студентом було визначено загальний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці всіх респондентів ЕГ та КГ. На даному етапі результати засвідчили про те, що наприкінці експерименту репродуктивний рівень розвитку творчого потенціалу (за показниками всіх чотирьох критеріїв) значно зменшився в ЕГ у порівнянні з результатами КГ. При цьому суттєво покращився креативний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в ЕГ на 43% та на 26% у КГ (див. Таблицю 3.3.).

Таблиця 3.3.

Загальний рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці в ЕГ та КГ

Розвиток творчого потенціалу	Групи	Рівні розвитку					
		Репродуктивний		Адаптивний		Креативний	
		Етапи експерименту					
		Констат. етап, %	Формув. етап, %	Констат. етап, %	Формув. етап, %	Констат. етап, %	Формув. етап, %
ЕГ	46	12	44	45	11	43	
КГ	39	21	53	54	8	26	

Динаміку змін загального рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці всіх респондентів ЕГ та КГ показано на Рис. 3.1., Рис. 3.2.:

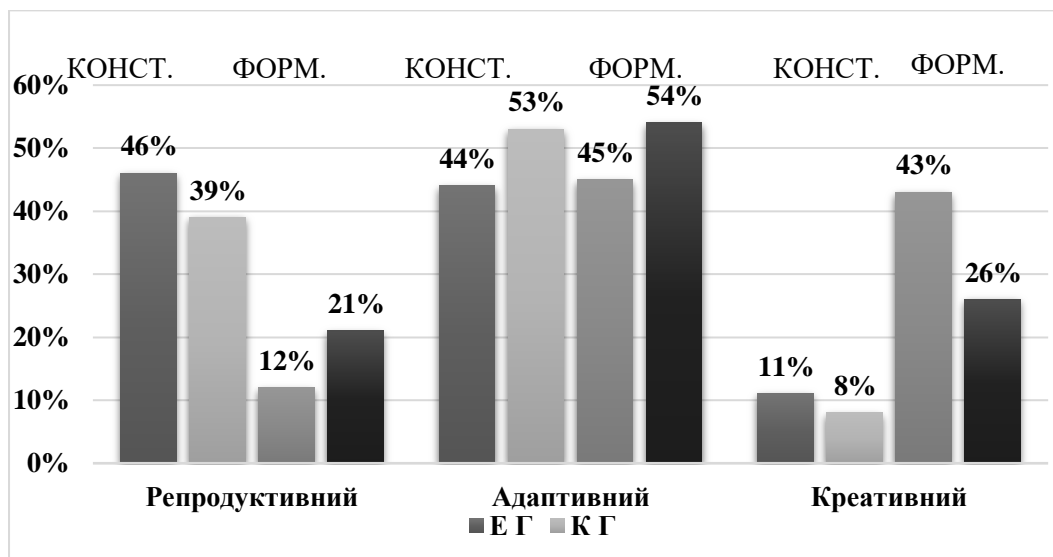

Рис. 3.1. Динаміка змін загального рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

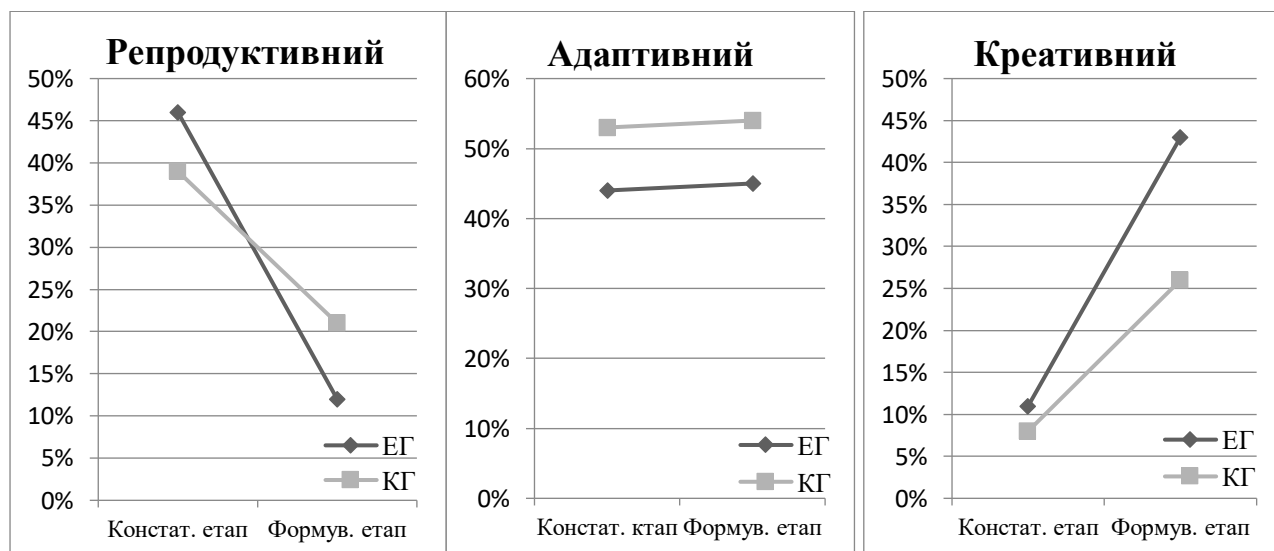

Рис. 3.2. Динаміка змін загального рівня розвитку творчого потенціалу

Отже, розрахунки показують, що на відміну від експериментальної групи, зміни у рівнях розвитку творчого потенціалу в контрольній групі відбулися значно менші. Для того, що довести статистичну вартісність розбіжності між показниками в експериментальній та контрольній групах на останньому етапі формувального експерименту нашого дослідження, було вирішено здійснити розрахунки за допомогою багатофункціонального критерію Фішера* (кутового перетворення Фішера).

Це логічно зумовлюється двома аспектами:

1. В дослідженні брали участь дві групи студентів (ЕГ, КГ);
2. Кількість студентів у групах була більшою, ніж 5 осіб.

Критерій Фішера застосовується для перевірки рівності дисперсій двох вибірок. Його відносять до критеріїв розсіювання.

Для доведення достовірності ми прийняли дві гіпотези: за вихідну гіпотезу (H_0) приймається припущення, згідно з яким наприкінці формувального експерименту адаптивний рівень творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (ЕГ) не відрізняється суттєво від аналогічних показників контрольної групи. Альтернативна гіпотеза (H_1) спирається на припущення, згідно з яким організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці є ефективними, і відповідно, середнє значення показників творчого потенціалу після проведення формувального експерименту зростає в експериментальній групі, у порівнянні із контрольною групою.

Значення емпіричних частот за двома ознаками запропоновані в Таблиці 3.3.

Ми підраховали емпіричне значення φ^* за формулою:

$$\varphi_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}}, \text{ де } n - \text{ повний обсяг вибірки (212)}$$

$n = n_1 + n_2$, де n_1 – студенти в ЕГ (106), n_2 – студенти в КГ(106)

φ_1 = кут, що відповідає більшій відсотковій долі;

φ_2 = кут, що відповідає меншій відсотковій долі.

Розрахуємо критерій Фішера для *репродуктивного рівня* розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

За таблицею величин кутів φ для різних відсоткових часток визначаємо величини, які відповідають відсотковим часткам у кожній з груп:

$$\varphi_1 = \varphi(21\%) = 0,952$$

$$\varphi_2 = \varphi(12\%) = 0,707$$

$$\varphi_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}} = (0,952 - 0,707) \sqrt{\frac{106 \cdot 106}{106 + 106}} = 1,74$$

Для рівня значимості $p = 0.05$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{крит}^* = 2,53$$

Для рівня значимості $p = 0.01$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{крит}^* = 3,86$$

Отже, у нашому випадку $\varphi^* = 5,685$. Відтак, $\varphi_{емп}^* > \varphi_{крит}^*$

Побудована нами «вісь вартісності» подана на Рис. 3.3.:

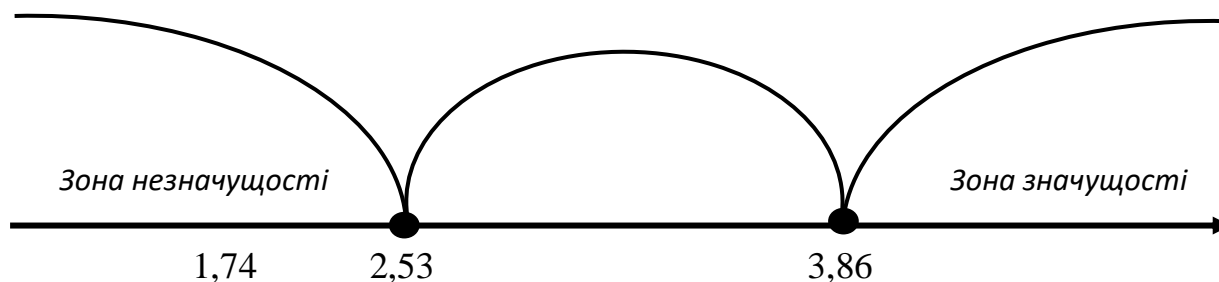

Рис. 3.3. «Вісь вартісності» для репродуктивного рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Розрахуємо критерій Фішера для *адаптивного* рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

За таблицею величин кутів φ для різних відсоткових часток визначаємо величини, які відповідають відсотковим часткам у кожній з груп:

$$\varphi_1 = \varphi(54\%) = 1,651$$

$$\varphi_2 = \varphi(45\%) = 1,471$$

$$\varphi_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}} = (1,651 - 1,471) \sqrt{\frac{106 \cdot 106}{106 + 106}} = 1,28$$

Для рівня значимості $p = 0.05$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{крит}^* = 1,65$$

Для рівня значимості $p = 0.01$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{крит}^* = 1,95$$

Отже, у нашому випадку $\varphi^* = 5,685$. Відтак, $\varphi_{\text{емп}}^* > \varphi_{\text{крит}}^*$

Побудована нами «вісь вартісності» подана на Рис. 3.4.:

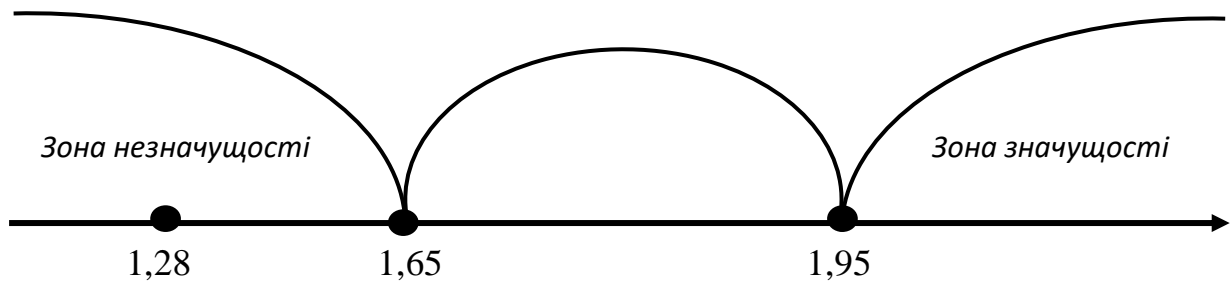

Рис. 3.4. «Вісь вартісності» для адаптивного рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Розрахуємо критерій Фішера для *креативного рівня* розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

За таблицею величин кутів φ для різних відсоткових часток визначаємо величини, які відповідають відсотковим часткам у кожній з груп:

$$\varphi_1 = \varphi(43\%) = 1,430$$

$$\varphi_2 = \varphi(26\%) = 1,070$$

$$\varphi_{\text{емп}} = (\varphi_1 - \varphi_2) \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}} = (1,430 - 1,070) \sqrt{\frac{106 \cdot 106}{106 + 106}} = 2,56$$

Для рівня значимості $p = 0.05$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{\text{крит}}^* = 1,83$$

Для рівня значимості $p = 0.05$ знайдемо критичне значення критерію:

$$\varphi_{\text{крит}}^* = 2,43$$

Отже, у нашому випадку $\varphi^* = 2,56$. Відтак, $\varphi_{\text{емп}}^* > \varphi_{\text{крит}}^*$

Побудована нами «вісь вартісності» подана на Рис. 3.5.:

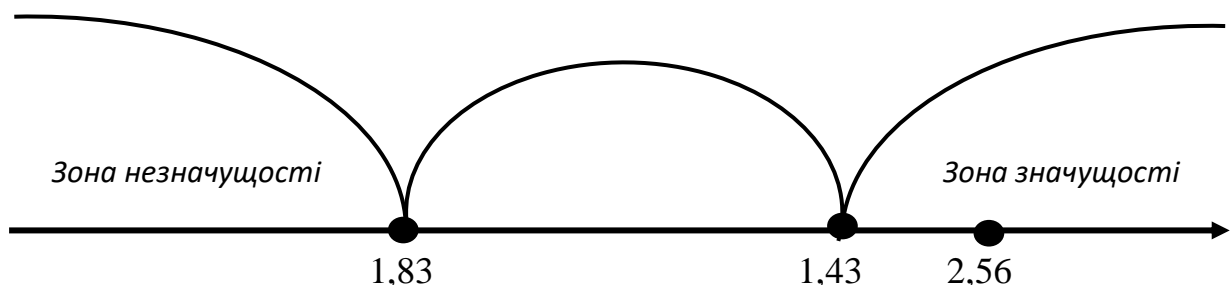

Рис. 3.5. «Вісь вартісності» для креативного рівня розвитку творчого

потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Отриманий результат належить до зони значущості. Отже, існує статистична розбіжність між показниками експериментальної та контрольної груп наприкінці формувального експерименту, тому приймається гіпотеза H_1 , відповідно до якої частка осіб з адаптивним рівнем розвитку рефлексійних умінь в ЕГ наприкінці формувального експерименту значно менша, ніж у КГ.

Отже, ми бачимо, результати формувального експерименту та порівняльний аналіз отриманих даних в експериментальній та контрольній групах за результатами контрольних зрізів довели дієвість та ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Результати діагностики творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці через використання критерію Фішера є важливими для верифікації, доповнення та уточнення гіпотетичних припущень про зміст та структуру цього потенціалу. Використання цього критерію дозволило оцінити ймовірність відмінностей між групами під час констатувального та формувального етапів експерименту.

На прикладі констатувального та формувального експериментів ефективно продемонстровано вплив обґрунтованих та розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. Використання критерію Фішера дозволило об'єктивно оцінити статистичну значущість результатів експерименту та різницю між групами, що є важливим для подальшого розвитку та вдосконалення методів підготовки майбутніх педагогів.

Отже, використання критерію Фішера не лише дозволило визначити ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, але й зробило можливим уточнення та підтвердження наукових гіпотез, що стосуються розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі дослідження перевірено ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. В цьому контексті були визначені основні методичні практики та стратегії розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, що включали модернізацію освітнього процесу через впровадження інноваційних підходів та принципів, методів, технологій, форм і прийомів.

Процедура організації експериментальної роботи передбачала поетапне та різнорівневе введення майбутнього вчителя музичного мистецтва в стимулювальний освітній простір з метою вирішення професійно-інноваційних завдань методичної підготовки. Також здійснювалося цілеспрямоване комплексне проєктування інноваційних та творчих заходів, щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці на основі *системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та емерджентного підходів*.

Виходячи з традиційних педагогічних принципів та інноваційних принципів (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*) описані форми, методи, практики, технології та прийоми, що виявляють тісний взаємозв'язок, підкреслюють цілісну структуру досліджуваного феномену, які є складною емерджентною системою, де всі елементи взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного. Завдяки використанню цих форм організації методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема з впровадженням інноваційних технологій та цифрових інструментів, вдалося створити ефективний механізм розвитку творчого потенціалу.

Аналіз результатів педагогічного експерименту здійснювався за допомогою контрольно-порівняльного методу, який включав перевірку, порівняння результатів експериментальної та контрольної груп на констатувальному та формувальному етапах. Застосування критерію Фішера дозволило оцінити вірогідність відмінностей між цими двома групами. Результати порівняльного дослідження підтвердили значні позитивні зміни в динаміці розвитку творчого

потенціалу серед респондентів експериментальної групи, у якій були впроваджені організаційно-педагогічні умови, на відміну від студентів контрольної групи, чий рівень творчого потенціалу за цей час не зазнав суттєвих змін. Відтак, проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отримані у ході дослідження результати свідчать про успішне розв'язання поставлених завдань і дозволяють зробити наступні висновки.

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Проаналізовано та узагальнено трактування ключових дефініцій українськими та зарубіжними науковцями. Концепт поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» розглянуто крізь призму осмислення таких понять як потенціал», «творчий потенціал» та «творчість» (і похідних від нього) та «потенціал».

Узагальнення трактувань науковців та власне осмислення сутності ключової дефініції уможливило розгляд і розуміння поняття «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва» як сукупність творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних і емоційних ресурсів, спрямованих на реалізацію якісних змін в успішній виконавській, мистецькій та музично-освітній діяльності. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва визначає його здатність до адаптації в умовах сучасних освітніх викликів, ефективного використання інноваційних технологій та методів навчання, а також сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів.

2. Проведено узагальнення соціальних концепцій та осмислення наукових теорій, що дозволило ідентифікувати ряд методологічних підходів (*системний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний та емерджентний*). Відповідно до методологічних підходів були визначені традиційні та інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, які обумовлюють засоби реалізації поставлених задач (*холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності*). Їх комплексна реалізація забезпечила цілісний розгляд проблеми в різних аспектах (теоретичному, практичному, експериментальному), що структурувало дослідження логічно і сприяло успішному вирішенню запланованих завдань.

Визначено сутнісні характеристики та розкрито структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Обґрунтовано структурні

компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва: *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний.*

Визначення структурних компонентів ключового поняття уможливило власне осмислення сутності та структури ключової дефініції дослідження та дозволило запропонувати авторське трактування поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможлиблюють становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва.

3. Розглянуто специфічні особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного у закладах вищої освіти, які охоплюють інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, розвиток творчого мислення, використання інтерактивних методів навчання, опанування сучасних технологій, формування педагогічної майстерності, формування професійних та фахових компетентностей, формування ключових компетентностей в умовах Нової української школи та постійне професійне зростання. Ці аспекти забезпечують всебічний розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволяє йому ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сфері музичного мистецтва.

Уточнено сутність поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» як ключового компонента фахової підготовки. Це цілеспрямований системний процес, спрямований на розвиток методичної компетентності, що уможливорює здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній освіті. Цей процес сприяє реалізації якісних змін у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

4. Розроблено діагностичний інструментарій: визначено й описано критерії (спонукально-аксіологічний, знаннево-пізнавальний, праксеологічно-творчий,

рефлексійно-аналітичний) та показники; визначено та схарактеризовано етапи розвитку творчого потенціалу (інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення); виокремлено та обґрунтовано рівні розвитку творчого потенціалу (креативний, адаптивний, репродуктивний), що забезпечило проведення констатувального експерименту.

Загальний обсяг вибірки становив 212 студентів 1-4 курсів, які навчаються за спеціальністю 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Застосовано діагностичні методики дослідження рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, зокрема, опитувальники, анкети, тестові завдання тощо. Для забезпечення коректності проведення експериментальної роботи, об'єктивного оцінювання ефективності застосовано методи статистичної обробки даних. Виявлено, що респонденти з «креативним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складають найменшу кількість, із «адаптивним» рівнем – складає переважна більшість студентів, з «репродуктивним» рівнем розвитку творчого потенціалу – складає достатня кількість студентів. Результати діагностики стали підставою для розробки організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, одночасно визначивши проблеми, які потребували окремої корекції під час формування експерименту.

5. Теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці та експериментально перевірено їх ефективність (*створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці*).

Аналіз результатів педагогічного експерименту здійснювався за допомогою контрольної-порівняльного методу, який включав перевірку та порівняння результатів експериментальної та контрольної груп на констатувальному та

формульованому етапах. Застосування критерію Фішера дозволило оцінити вірогідність відмінностей між цими двома групами. Результати порівняльного дослідження підтвердили значні позитивні зміни в динаміці розвитку творчого потенціалу серед респондентів експериментальної групи, у якій були впроваджені організаційно-педагогічні умови, на відміну від студентів контрольної групи, чий рівень творчого потенціалу за цей час не зазнав суттєвих змін. Відтак, проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

Водночас проведене дослідження не охоплює всі аспекти розглянутої проблеми і підкреслює необхідність подальшої розробки у таких перспективних напрямках, як компаративні дослідження розвитку творчого потенціалу викладачів закладів вищої освіти в країнах ЄС та створення багаторівневого науково-методичного супроводу для розвитку творчого потенціалу викладачів закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості. *Акмеологія – наука XXI століття*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конфер. За ред. В.О. Огнев'юка. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 17-22.
2. Андрощук І., Балахтар В., Балахтар К. та Олешко П. Креативність як чинник психологічного благополуччя викладачів вищих навчальних закладів. *Новий освітній огляд*, 2020. Вип. 60. С. 191-202.
3. Андрощук І. Комунікативна компетентність як важливий засіб ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. *Молодь і ринок*, 2022. Вип. 3-4 (201-202). С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259914>
4. Андрущенко В. П. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / В. П. Андрущенко, Н. О. Дівінська, Б. І. Корольов, М. М. Левшин, В. І. Луговий та ін. Київ : Педагогічна думка, 2008. 256 с.
5. Барицька О. Методика формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : автореферат дис. канд. пед. наук : 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання» / Київ: Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 19 с.
6. Барко В. І., Панок В. Г., Лазаревський С. В. Психологопедагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навчально-виховному процесі. *Методичні рекомендації для практикуючих психологів*. К. Тернопіль, 2000. 30 с.
7. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2010. № 1. С. 52-58.
8. Басенко Р. О. Цілісна освіта особистості у постмодерному суспільстві: цивілізаційний аспект. *Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку* : зб. наук. ст. учасників третьої всеукраїнської наук.-практ. конф. Редкол. : С. В. Степаненко (голова ред.) та ін. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 185–187.

9. Безсонова О. К. Професійний розвиток молодих педагогів в умовах дошкільного навчального закладу: Дис. Кан. пед. наук за спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка / Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2019. 295 с.

10. Безсонова О. К. Дефініційний аналіз дослідження поняття «професійний розвиток молодого вихователя дитячого садка». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*, 1(350), Луцьк, 2017. С. 21-28.

11. Бех І. Д. Компетентнісний підхід як освітня стратегія. *Компетентнісний вимір особистісного зростання учнівської молоді : теорія, практика, досвід : матеріали Всеукр. науково-практичної конф., 10-11 квітня 2012 р.* Редакційна колегія: Н. А. Побірченко, В. В. Пашков. Запоріжжя : Акцент Інвест-Трейд, 2012. 252 с.

12. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. К. : Либідь, 2003. 344 с.

13. Біла І. До вершин педагогічної майстерності. *Дошкільне виховання*, 2010. № 10. С. 3–5.

14. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 200 с.

15. Бодрова Т. О. Методична підготовка майбутніх учителів музики в контексті універсальних принципів загальної та мистецької освіти. *Innovative processes in education : collective monograph. Lodz, Poland*, 2017. С. 26–39.

16. Бодрова Т. О. Художня комунікація у контексті методичної культури майбутніх педагогів-музикантів. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*, 2023. Том 179 (23). С. 8-13. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232302>

17. Божко Н. Інтегративний підхід до навчання в контексті реформування системи освіти України. *Молодь і ринок*, 2018. Вип. 7 (162). С. 84-89.

18. Бойчук О. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, НАПН України. Київ, 2021. 316 с.

19. Боковець О. І. Соціально-психологічні умови розвитку інноваційного потенціалу студентів закладу вищої технічної освіти : дис. ... д-ра філософії : 053 – «Психологія» / Київ : Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського". Київ, 2021. 294 с.

20. Борисюк О. Поняття "Компетентність" в сучасній психолого-педагогічній літературі : *Проблеми екстремальної та кризової психології*, 2013. Вип. 14 (2). С. 43-52.

21. Братко М. В., Цимбалюк С. М. Актуальний стан та тренди вищої освіти США. *Інноваційна педагогіка*, 2023. Вип. 64 (1). С. 112–119.

22. Братко М., Козир М. Педагогічна інноватика в змісті підготовки майбутніх викладачів вищої школи. *Наука і техніка сьогодні*, 2022. Вип. 6 (6). С. 101–113. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6\(6\)-101-113](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6(6)-101-113)

23. Бурак О. С. Концепція холістичної освіти у процесі формуванні цілісної особистості постмодерну. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 2015. Вип. 3. С. 52–56.

24. Бутенко Л. Л. Методологізація загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 585 с.

25. Бутенко Т., Ляшенко О. Специфіка діяльності викладача-інструменталіста в умовах пандемії COVID-19. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. Вип. 199. С. 140-144

26. Вайнтрауб М. А. Реалізація системно-діяльнісного підходу у навчальних закладах вищої освіти на прикладі викладання дисциплін з охорони праці. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*, 2017. № 6. С. 109–122.

27. Вакулова І. В. Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії : 011 – «Освітні, педагогічні науки» / Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024. 277 с.

28. Василюк В. Дослідницька компетентність у складі фахових компетентностей майбутніх магістрів філології. Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти : матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Бердянськ, 25–26.11.2021). Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 181–184.

29. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: *підручник для педагогів*. К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. С. 61.

30. Вдович С. М. Концепції естетичного виховання особистості у зарубіжній педагогіці. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарнотехнічної еліти: Збірник наукових праць*; за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНСЬКОГО. Харків: НТУ «ХП», 2006. Вип. 12 (16) С. 203-211.

31. Вдовичин Т. Я. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов для забезпечення навчального процесу майбутніх фахівців у педагогічному університеті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2013. Вип. 34. С. 225-229.

32. Великий тлумачний словник сучасної української мови. В. Бусел (ред.). Київ: ВТФ «Перун», 2001

33. Вербець В. В. Методологічні засади формування духовно-творчого потенціалу студентської молоді : автореф. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / К., 2005. 40 с.

34. Воєводін В. В. Педагогічні умови становлення творчого потенціалу майбутніх музикантів — виконавців в оркестровому класі : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02. – «Теорія та методика навчання (музика і музичне виховання)» / Київський університет культури і мистецтв. К, 2007.

35. Вчинковий потенціал підростаючої особистості: теоретичні засади дослідження. *Акмеологія в Україні: теорія і практика: збірник наукових праць*. Редкол.: Огнев'юк В.Щ. та ін. К., 2013. Вип. 24. С.17-22

36. Герасимчук В., Жорняк Б. Педагогічні умови формування артистичних здібностей у майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами театральної

педагогіки. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 2020. Вип. 75. С. 44–48.

37. Головань М. С., Яценко В.В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. Вип. VII. С. 55–62.

38. Гончаренко С. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу. *Педагогічна газета*, 2004. Вип. 12 (125). С. 3.

39. Гончаренко С. У. Освіта. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

40. Гончарук Т. В. Структура творчого потенціалу старшокласників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2014. Вип. 18 (1). С. 143-151

41. Гопка О. Творчий потенціал особистості як наукова категорія. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»*, 2016. Вип. 27 (37). С. 11–14.

42. Горбатюк О. Б. Особистісно орієнтований підхід до навчання ВНЗ у сучасних умовах. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Педагогічна, 2014. Вип. 20. С. 252 – 253.

43. Грекова В. С. Номоскреатор: грані творчості. *Грані*, 2014. № 11. С.53-57

44. Гузій Н., Тадеуш О. Сутність, зміст і структура мистецької компетентності педагогів-організаторів культурно-дозвіллевої діяльності та рекреації. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 2019. Вип. 26. С. 61–68.

45. Гуменюк А. М. Нелінійність як концептуальна ідея сучасної філософії освіти. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2015. Вип. 5. С. 48-51. DOI: <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i.137>

46. Гунько Н. Удосконалення методичної підготовки в галузі вокального навчання як умова професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта. *Педагогічні науки*, 2008. Вип. 2 (50). С. 100–103.

47. Гурієвська В. Застосування рефлексивного підходу в системі державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2014. Вип. 1. С. 64-71.

48. Гудан Л. А. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (25–27 лютого 2013 р., м. Київ) Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2013. С. 52-56.

49. Даценко М. С. Актуальні підходи до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022. Вип.52. С. 219-233. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-32>

50. Даценко М. С. Інноваційна методична діяльність як основа розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. Вип.195. С. 171-174. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-171-174>

51. Даценко М. С. Інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М.М. п. Драгоманова*, 2021. Вип. 83. С. 57-60. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.11>

52. Даценко М. С. Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2022. Вип. 7. С. 82-86. DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2022.713>

53. Даценко М. С. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва: сутність та зміст феномена. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2020. Вип. 5. С. 54-59. DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2020.5.10>

54. Дибкова Л. М. Засоби реалізації швидкого зворотного зв'язку в інформаційному освітньому середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020. Т. 77, № 3. С. 130–144.

55. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: *підручник, 3-тє вид., випр.* Київ: Академвидат, 2015. 304 с.

56. Драч І. Оцінювання творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. Кол. авт.* К.: Наук. - метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 41. с.153-160

57. Дробот О. В. Мотивація студентів до дистанційного навчання в умовах пандемії. *Психологія та соціальна робота*, 2020. Вип. 1 (51). С. 69–85.

58. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28. URL: <https://eltutor.at.ua/Podskazki/Dychkivska.pdf> (дата звернення: 24.01.2024).

59. Дубасенюк О.А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійнопедагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід* : монографія за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-40.

60. Дутчак Ю.В., Квасниця О. М. Гносеологічний компонент забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: "Педагогічні науки"*, 2019. Вип. 1. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3249> (дата звернення: 01.04.2024).

61. Єфіменко С. М. Шляхи діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи* : збірник наукових праць. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 22. С. 111–115.

62. Желанова В. В. Дослідження феномена самовдосконалення в міждисциплінарному контексті. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2023. Вип. 5 (359). С.15-25.

63. Желанова В. Модель інноваційної особистості: структурно-динамічний підхід. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2023. Вип. 39(1). С. 12–18.

64. Желанова В. В. Модель професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка та психологія*, 2020. Вип. 63. С. 51-59.
65. Желтова М. О. Методичний інструментарій діагностики творчого потенціалу майбутніх техніків-технологів харчової галузі. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г. С. Костюка. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. Вип. 1 (11). С. 29-342.
66. Желтова М. О. Теоретичний аналіз проблеми творчого потенціалу особистості. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. Вип. 2 (8). С. 80-86
67. Жмай О. В. Формування емоційного інтелекту як необхідна складова процесу розвитку soft skills. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2018. Вип. 17. С. 119–132.
68. Завалко К. Формування готовності майбутнього вчителя музики до інноваційної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання» / Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2013. 40 с.
69. Зайва М.С. Аксіологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали ХІІ-ої Міжнародної науково-практичної конференції (07 лютого 2024 року, м. Анкара, Туреччина (дистанційно)), 2024. С. 198-203. DOI: <https://doi.org/10.52058/41>.
70. Зайва М.С. Інноваційні технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *The 14th International scientific and practical conference "World trends, realities and accompanying problems of development" (December 19 - 22, 2023) Copenhagen, Denmark. International Science Group*, 2023 р. С. 263-264. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.2.14>.
71. Зайва М.С. Роль ціннісних орієнтацій у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Věda a perspektivy*, 2024. Вип. 1 (32). С. 62-75. ISSN: 2695-1592 DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1\(32\)-62-75](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1(32)-62-75).

72. Зайва М.С. Стратегії розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці. *Перспективи та інновації науки*, 2024. Вип. 2 (36). С. 195-206. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-195-206](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-195-206).

73. Зайва М.С. Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу. *Наука та освіта під впливом глобальних викликів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції/Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (м. Чернігів, 30 січня 2024 р).* Research Europe, 2024 р.. С. 47-50.

74. Зайченко Л.В. Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині С.Р. Русової. *Вісник академії педагогічних наук України*. 1993. Вип. 1.

75. Закон України «Про вищу освіту» (2014). URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 23.03.2023).

76. Закон України «Про загальну середню освіту» (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (дата звернення: 5.07.2023).

77. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.09.2023).

78. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

79. Зарицька А.А. Акмеологічні засади професійної самореалізації майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.

80. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: *колективна монографія* за ред. В. Моляко, О. Музики. Житомир, 2006. 320 с.

81. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії. Черкаси: Вид. від ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008.

82. Зязюн І.А. Філософія ціннісних відношень. *Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. Додаток 1. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*, 2013. Часопис, 3 (50).

83. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: *підручник*. За ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і перероб. К.: Вища школа, 2004. 422 с.

84. Зязюн І.А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи. Глухів.РВВ ГДПУ. 2005. С. 10–18.

85. Іваненко О.А. Інтеграція мистецтв як ефективний засіб розвитку творчих здібностей в учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. *Grail of Science*, 2023. Вип. 23, 364–368. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.61>

86. Івершинь А.Г. Художньо-творчий потенціал майбутніх вихователів як педагогічна проблема. *Молодий вчений*, 2019. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/9/81.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).

87. Юань Гао Формування інноваційного потенціалу педагога- музиканта в умовах гуманізації мистецької освіти : автореф. ... канд. пед. наук 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання» / Київ : Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. 24 с.

88. Кальба Я.Є. Вчинок як автентичний вияв душевно-духовних потенцій підростаючої особистості. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. За ред. Максименка С.Д. К., 2013. т. XV, част.2. С. 97-105.

89. Капліна А. С. Поняття "розвиток" у категоріальному апараті теорії розвитку. *Збірник наукових праць східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Менеджмент*, 2012. Вип. 24(2). С. 57–64.

90. Карпенко Н.А. Психологія творчості: *навч. посібник*. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2016. 156 с.
91. Карпова І. Г. Соціально-педагогічні умови розвитку творчої обдарованості студентської молоді у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу: дис.канд. пед. наук : 13.00.05 / Карпова Ірина Гораціївна, 2010. 246 с.
92. Клименко В. В. Психологія творчості: *навч. посібник для вищ. навч. закладів*. Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». К.: Центр навч. літератури, 2006. 480 с.
93. Коваленко А. Б. Проблеми емпіричних досліджень в психології творчості. *Проблеми емпіричних досліджень в психології*. Вип. 2. К.: Гнозис, 2009. С. 43-47.
94. Козак Л. В. Педагогічна інноватика у розвитку нових напрямів освіти. *Освітологічний дискурс*, 2014. № 2(6). С.74 <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/124/126> (дата звернення: 15.02.2024).
95. Козир А. Акмеологічні фактори фахової майстерності студентів інститутів мистецтв. *Педагогіка. Вісник Луганського педагогічного університету*. 2011. № 4. с. 29-36.
96. Козир А. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2016. Вип. 3. С. 25–37.
97. Козир А., Федоришин В. Вступ до акмеології мистецької освіти. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
98. Козир А. Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2007. Вип. 4 (9), ч. I, 88–92.
99. Кокур О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: *монографія*. К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2012. 200 с.
100. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування soft-skills в умовах ВНЗ. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 3. С. 137-145.

101. Кондратенко Г. Формування професійно-особистісних цінностей майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті компетентнісно зорієнтованої освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2015. Вип. 12. С. 152–158.

102. Коновальчук В. І. Рефлексія як спосіб розвитку творчого потенціалу особистості у просторі освіти. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2015. Вип. 7. С. 74–77.

103. Коновальчук В. І. Розвиток творчого потенціалу особистості у просторі освіти : дис. ... д-ра філософ. наук за спеціальністю 09.00.10 – «Філософія освіти» / Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2017. 469 с.

104. Коновальчук І. І. Міждисциплінарний підхід у дослідженні проблем педагогічної інноватики. *Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny* Pod redakcją Zofii Szaroy, Franciszka Szloska, 2013. P. 261–269.

105. Контимирова В. Професійна компетентність як чинник формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2019. Вип. 6 (98). С.157–170.

106. Концепція «Нова українська школа» (2016). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.02.2024).

107. Косінська Н. Методика формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки: дис. д-ра філософії за спеціальністю 011 – «Науки про освіту (Освітні, педагогічні науки)». Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 279 с.

108. Кремень В. Г. Мультимодальна мова дистанційного навчання. *Освіта і суспільство*.2020.Вип.6-7. https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2070/ (дата звернення: 23.03.2024).

109. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко, О. І. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2022. Вип. 4(2). С. 1–49. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>

110. Кремень В.Г. Біла книга національної освіти України. К., 2009. 185 с.
111. Кремень В.Г. Духовність і культура суспільства визначаються розвитком освіти. *Освіта у полікультурних суспільствах*. за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Єжи Нікіторовича, Світлани Сисоєвої. Вища педагогічна школа СПВ. Університет в Б'ялостоці. Варшава, 2012. 392 с. С. 45–55.
112. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму. К. Педагогічна думка, 2012. 368 с
113. Кривохижа І. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 123. С. 34-36.
114. Кузнецова О.А. Теорія та практика методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької роботи зі школярами: автореф. дис. док. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Суми, 2020. 47 с.
115. Кульчицька О.І. Соціально-психологічні фактори формування таланта. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць*; за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНСЬКОГО. Харків: НТУ «ХП», 2004. Вип. 5 (9).
116. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
117. Левченко О. М. Формування творчої самостійності студентів. *Проблеми психології : у 2-х т.* К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. Т. 1. Ч. 2. С. 85–88.
118. Лимаренко В.І. Ед'ютейнмент у формуванні цифрової компетентності майбутнього керівника вокального ансамблю. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2021. Вип. 31 (2-2021). С. 292-301.
119. Линенко А., Ніколаї Г., Левицька І. Методичний супровід художньо-естетичного контенту виконавської підготовки майбутніх учителів музичного

мистецтва. *Науковий часопис НПУ ім.М.П. Драгоманова*, 2019. Вип. 27. С. 17–26.

120. Листопад О. А. Аксіологічний і культурологічний підхід до процесу становлення творчої особистості в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*, 2013. Вип. 110. С. 137-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_42 (дата звернення: 04.04.2024).

121. Ліхичька Л. Формування готовності майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності : дис. ... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011.

122. Лобова О. В. Зміст загальної музичної освіти як фактор формування музичної культури молодших школярів. *Педагогічні науки: теорія, історія, Інноваційні технології: Науковий журнал*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. Вип. 2 (66). С. 247 – 258.

123. Лобода О. В. Психолого-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього практичного психолога: автореферат... канд. психологічних наук, зі спеціальності 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія». К. : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2011. 21 с.

124. Лобода О. Є. Категорії «творчість» і «музичні здібності»: психологічний та педагогічний підходи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, 2019. Вип. 26. С. 49 – 53.

125. Луговий В. Ціннісні компетентності – невід’ємна складова підготовки фахівців з вищою освітою в умовах євроінтеграції. *Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі: додаток до теорет. та наук. часопису*. Київ: Гнозис, 2009. Т. 1. С. 393–401.

126. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України. *Вища освіта України*, 2006. Вип. № 3. С.77.

127. Лузік Е.В. Системно-синергетичний підхід до проектування самостійнопізнавальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах.

Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колективна монографія. Акад. пед. наук України; І-т вищої освіти України; за заг.ред. В.П. Андрущенко, В.І. Лугового, Н.Ф. Степко. Х.: Вид – во НУА, 2009. С. 76-90.

128. Лукіна Т. О. Реалізація державної політики в розвитку особистісно орієнтованої освіти. Педагогіка і психологія, 2004. № 3 (44). С. 85–97.

129. Лутай В.С. Розробка сучасної філософії освіти на засадах синергетики. *Вища освіта України*, 2009. Вип. 1. С. 33-35.

130. Луценко В. Формування творчої активності майбутнього вчителя музики (дидактичні умови). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 2005. Вип. 25, С. 142-145.

131. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. *Обдарована дитина*, 2004. № 6. С. 2–9.

132. Мороз Ю. В. Творча активність особистості і закономірності її розвитку в онтогенезі. *Практична психологія та соціальна робота*, 2002. № 4. С. 58–60.

133. Мадзігон В.М. Методологія нової освіти. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. пр.* К, 2003. Вип. 4. С.3–6.

134. Мазайкіна І. О. Особистісно-орієнтований підхід до навчання у ВНЗ як запорука імплементації Закону «Про вищу освіту». Імплементація закону України «Про вищу освіту» як складова академічної автономії : навчально-методична конференція ВНМУ (Вінниця, 17 лютого 2016). Вінниця, ВНМУ, 2016. С. 92 – 94.

135. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості: *монографія*. К.: Вид-во ТОВ «КММ», 2006. 256 с.

136. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості: *підручник для студентів вищих навч. закладів*. К.: КММ, 2007. 296 с.

137. Маноха І.П. Психологія потенціалу індивідуального буття людини: онтологічно орієнтований підхід: дис... д-ра психол. наук зі спеціальності «19.00.01 – Загальна психологія, історія психології» / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2002. 462 с.

138. Масол Л. М. Методологічні засади загальної мистецької освіти та поліхудожнього виховання: культурно-антропологічний підхід. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2009. Вип. 30. С. 180 – 188.

139. Масол, Л. М., Гайдамака, О. В., Белкіна, Е. В., Калініченко, О. В., Руденко І. В. *Методика навчання мистецтва*. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006.

140. Мегем Є. Спільна творча діяльність викладачів і студентів – основа проектно-технологічної підготовки. *Вища освіта України*, 2005. Вип. 4. С.93.

141. Мережко Ю. В. Інноваційна діяльність як складова професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2016. Вип. 1. С. 76–79.

142. *Методологія наукової діяльності*. Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська, О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк та ін. Д. В. Чернілевський (ред.). Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010.

143. Мирончук Н. Теоретичні і методичні основи контекстної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності: дис. ... д-ра пед. наук зі спеціальності 13.00.04 - «Теорія і методика професійної освіти» / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2020. 429 с.

144. Михайлюк А. Edutainment як сучасна інноваційна технологія. *Scientific notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine*, 2023. Вип. 1 (26), 72–79. <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2023-26-09>.

145. Михаськова М. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : авт. дис. ... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія і методика навчання музики і музичного виховання». Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ, 2007. 22 с.

146. Міністерство освіти і науки України «Про затверджені стандарти вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatve_rdzzeni%20standarty/2021/07/28/025-Muz.mystetstvo-bakalavr.28.07.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

147. Міщиха Л. П. Психологія творчості: *навч. посібник*. Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. 447 с.
148. Міщиха Л. *Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма*. *Соціальна психологія*, 2004. № 2. С. 140–145.
149. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. *Практична психологія та соціальна робота*, 2004. Вип. 8. С. 1–4.
150. Морзе Н.В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладів ПТО.К.: Арт Економі, 2011. 168 с.
151. Навчальні курси. Дистанційна платформа громадянської освіти ВУМ online. URL: <https://vumonline.ua/courses/> (дата звернення: 29.03.2023).
152. Наконечна Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія. Івано-Франківськ. НАІР, 2014.
153. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ сторіччя. Авт. кол.: В.Литвин (кер.), В.Андрущенко, А.Гуржій та ін.. К.: Навч. книга, 2004. Кн.2: Освіта і наука: творчий потенціал державо-культуротворення, 2004. С.223.
154. Ніколаї Г. Методичні засади ритмічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії. Суми, 2018. 221 с.
155. Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О. Науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти — освітологія. *Креативна педагогіка*. Вінниця, 2012. Вип. 5. 108 с.
156. Огнев'юк В.О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіта. *Шлях освіти*, 2009. Вип. №4 (54). С. 2-6.
157. Окорський В. П., Валюх А. М. Креативний менеджмент: *Підручник*. Рівне : НУВГП, 2017. 344 с. ISBN 978-966-327-366-2.
158. Олексюк О. Музична педагогіка. Київ. КНУ, 2006.
159. Олексюк О. Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті: *монографія*. Київ. КУ ім. Б.Грінченка, 2019. 268 с.

160. Олексюк О., Бондаренко Л. Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі: *навчальний посібник*. Київ, КУ ім. Б. Грінченка, 2018. 112 с.
161. Олексюк О., Ткач М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва. Київ, Знання України, 2004.
162. Олексюк О., Ткач М., Лісун Д. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті: *колективна монографія*. Київ, КУ ім. Б. Грінченка, 2013. 164 с.
163. Олексюк О.М. Концепт нелінійності у сучасному музично-педагогічному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. Вип. 200. С. 39–44.
164. Олексюк О.М., Теряєва Л.А., Теряєв В. Особливості організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*, 2023. Вип. 1 (40). С. 40-58.
165. Олійник С. В. Музично-творчий потенціал майбутнього вчителя в контексті міжгалузевої інтеграції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 2016. Вип. 4. С. 95-99.
166. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, (2021). Затв. рішенням Вченої ради Мукачівського державного університету від 17.05.2021 р. № 14. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/%D0%9E%D0%9F%D0%9F-014.13-%D0%A1%D0%9E%D0%9C%D0%9C.pdf> (дата звернення: 20.04.2024).
167. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Музичне мистецтво)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, (2023). Затв. рішенням Вченої ради РДГУ від 30.03.2023 р. № 3. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi_/2023/osv_prog_bak_014_so_mm_2023.pdf (дата звернення: 25.04.2024).
168. Особистість у психологічних дослідженнях : тексти. Упоряд. С. Д. Максименко, М. В. Папуча ; за заг. ред. С. Д. Максименка. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. 197 с.

169. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього професійного навчання: теоретичний і методичний аспект : *монографія*. Чернівці. Зелена буковина, 2009. 752 с.
170. Папуча М. В. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання. Ніжин : *Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя*, 2001. 147 с.
171. Павлюк Р. О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica_/22154.doc.htm. (дата звернення: 15.04.2024).
172. Падалка Г. М. Розвиток мистецької освіти: модернізаційні аспекти. *Мистецтво та освіта*, 2016. Вип. 3. С. 2 – 6.
173. Паламарчук Л. Акмеологічні ресурси розвитку творчого потенціалу особистості вчителя. *Акмеологія – наука XXI століття: матер. IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 2014. С. 210-218.
174. Пащенко І. Роль дисципліни «Теорія і методика музичної освіти» у професійній підготовці майбутніх учителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 2018. Вип. 151(2). С. 197–200.
175. Педагогічна майстерність. І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. І. А. Зязюн (ред.). Київ: Вища школа, 2004.
176. Педагогічний словник : за ред. М.Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
177. Пляченко Т. Структура і зміст професійних компетентностей учителя музичного мистецтва. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2015. Вип. 24. С. 84-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2015_24_15 (дата звернення: 27.03.2024).
178. Пляченко, Т. Педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами: дис. ... д-ра пед. наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2011. 556 с.

179. Пометун О. І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004 р. С. 16–18.

180. Помиткін Е.О. Духовний потенціал особистості: психологічна діагностика, актуалізація та розвиток. Київ: Внутрішній світ, 2015.

181. Помиткіна Л. В. Розвиток особистісних якостей, необхідних для прийняття рішень майбутніми професіоналами. *ABIA-2013 : збірник XI Міжнародної науково-технічної конференції, 21-23 травня 2013 року*. К. 2013. Т. 6. С. 25-29.

182. Попович Н.М. Наукові підходи до формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Мукачево: Вид-во МДУ, 2019. Вип. 1 (9). С.100–103.

183. Проворова Є.М. Теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах практико-орієнтованого підходу. дис. ... докт. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання» / Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ, 2018. 502 с.

184. Процишина О.Ю. Дисертація «Формування методичної компетентності майбутніх викладачів мистецької школи на заняттях сольного співу»: дис. ... докт. філософії зі спеціальності зі спеціальності 011 – «Освітні, педагогічні науки» / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2023. 263 с.

185. Психологічний словник. Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова. За ред. Н. А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. 27 с

186. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. В. Шапар (ред.). Харків: Прапор, 2009.

187. Психологія творчості: *конспект лекцій*. Уклад. О. А. Кривопишина. Суми: Вид-во СумДУ. 2009. 81 с.

188. Психологія творчості: *навч. посіб.* Н. А. Карпенко ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 155 с.

189. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка: науковий журнал*. 2011. № 1. URL: <https://repository.globethics.net/handle/20.500.12424/371290> (дата звернення: 27.02.2024).
190. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., 2–е вид., доп. К. : Либідь, 2001. 288 с.
191. Растригіна А., Кондратене Р. Деякі аспекти концепції духовності виховання. *Естетика і етика педагогічної дії*. Вип. 13. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. пед.ун-т імені В. Г. Короленка, 2016. С. 69-80.
192. Реброва О., Линенко А. Реброва Г. Індивідуальне навчально-творче завдання у професійній підготовці здобувачів вищої освіти мистецьких та мистецько-педагогічних спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2022. Вип. № 3 (117). С. 273-288.
193. Рибалка В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.
194. Робоча програма навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціалізація Середня освіта. Музичне мистецтво. (2021). Затв. рішенням Вченої ради КУ ім. Б. Грінченка від 01.09. 2021 р.
195. Роменець В. А. Психологія творчості: *навч. посіб.* 3-тє вид. К.: Либідь, 2004. 288 с.
196. Роменець В.А. Історія психології: XIX - початок XX століття: *навч. посібн.* К., Либідь, 2007. 830 с.
197. Роменець В.А. Основи психології: *підручник*. За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Вид. 6-те, стереотип. К.: Либідь, 2006. 632 с.
198. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга, 2001. 272 с.
199. Ростовський О. Теорія і методика мистецької освіти. Тернопіль, 2011.

200. Рудницька О. П. Інтегративні зв'язки у викладанні предметів художньоестетичного циклу. *Початкова школа*, 2001. № 5. С. 40 – 43.
201. Рудницька О. Методологія мистецької освіти. *Педагогіка: загальна та мистецька*, 2002. С. 32– 65.
202. Савченко О.П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. Харків, 2010. №3. URL: (дата звернення 14.02.2022).
203. Садова М. А. Експериментальні результати дослідження формування професійної відповідальності студентів ВНЗ. *Проблеми сучасної психології*. Запоріжжя, 2018. №1 (14). С. 120-130.
204. Садова М.А. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Психодіагностика». Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 140 с.
205. Саух П. Експлікативні зміни освітньої парадигми у контексті трансформації науки. *Шлях освіти*, 2007. № 1. с. 2-7.
206. Саух П.Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.
207. Сегеда Н.А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія: *монографія*. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2011. 271 с.
208. Сє Ліфен. Дисертація «Методика розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки»: дис. ... докт. філософії зі спеціальності зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2022. 193 с.
209. Сидоренко В.В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науковометодичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. Донецьк, 2014. Вип. № 3 (14). С. 13-19.

210. Синевич І.С. Педагогічні умови формування квазіпрофесійного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва у закладі вищої освіти: дис. док. філ. зі спеціальності 015 – «Професійна освіта. Мукачівський державний університет. Мукачево, 2020. 308 с.

211. Синергетика в публічному управлінні: *тлумачний словник*. За ред. С. Сербогіна. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2007. 48 с

212. Сисоєва С. О. Педагогічні технології і професійний розвиток особистості. *Przyzywanie głębi do kręgu sków, myśli, idei i działań. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Jósefowi Zurawowi. Wyższa szkoła pedagogiczna w Czestochowie*, 2001. S. 741–754.

213. Сисоєва С. О. Компетентнісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу. *Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри*, 2015. С. 18–44.

214. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: *підручник*. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

215. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науковопедагогічних досліджень: *підручник*. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.

216. Сисоєва С.О. Культурологічні концепти освітології в контексті розвитку полікультурного суспільства. *Освіта у полікультурних суспільствах*. За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Єжи Нікіторовича, Світлани Сисоєвої. Вища педагогічна школа СПВ. Університет в Б'ялостоці. Варшава, 2012. С. 131–157.

217. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень. Л. Пустовіт (ред.). Київ: Довіра, 2000.

218. Словник української мови: онлайн-версія. URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення 23.04.2024).

219. Словник-довідник з професійної педагогіки. А. Семенова (ред.). Одеса: Пальміра, 2006.

220. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко. за заг. ред. В. О. Моляко. К.: «Освіта України», 2008. 702 с.

221. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми : *колективна монографія*. авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.

222. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#n12> (дата звернення 25.02.2024).

223. Теряєва Л. Формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування : автореф. дис. ... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Київський ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2019. 22 с.

224. Ткемаладзе З.П., Розвиток творчої особистості як один з шляхів формування національної гуманітарно-технічної еліти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць*; за ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романського. Харків: НТУ «ХПІ». 2006. Вип. 12 (16). С. 127.

225. Тун Лінґе Теоретико-методичне забезпечення вдосконалення підготовки майбутніх учителів до розвитку музичних здібностей школярів на уроках музичного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 7 (111). С. 265-276.

226. Туриніна О. Л. Психологія творчості: *навч. посібник*. К.: МАУП, 2007. 160 с.

227. Турчин Т. М. Інновації в сучасній початковій загальній музичній освіті. *Науковий часопис*. Київ, 2014. Вип. 16 (21). С. 171–175.

228. Федоришин В. Фахово-орієнтаційний напрям забезпечення свідомого ставлення майбутніх учителів музики до вибору стратегії практичної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2013. № 10(2). С. 174-180

229. Федоришин В. Інтегральна система мистецької освіти: етнокультурний напрям розвитку здібностей творчої особистості: *колективна монографія*. Вид-

- во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2021. URL: <https://enquir.npu.edu.ua/handle/123456789/38338> (дата звернення 25.05.2023).
230. Фіголь Н., Файчук Т., Грамотун В., Павлюк Т. Теоретичні основи електронної педагогіки. *WayScience*. Дніпро, 2021. С. 359–361.
231. Філософія освіти : *хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.* уклад.: В.О. Огнев'юк, О.М. Кузьменко. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 508 с.
232. Філософія освіти. За наук. ред. академіка В. П. Андрущенко [та ін.], Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2021. URL: https://enquir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33916/Filosofii%20Osvity_2021.pdf?sequence=1 (дата звернення 25.05.2023).
233. Філософія: *навчальний посібник*. Ю. Вільчинський, Л. Северин-Мрачковська, О. Гаєвська. (ред.). Київ: КНЕУ, 2019. 368 с.
234. Філософський енциклопедичний словник. В. Шинкарук (ред.). Київ. Абрикос. 2002.
235. Ханецька Н. В. Психологія творчості: *навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Хмельницький, 2010. 184 с.
236. Хома Т., Малеш М. Формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів в умовах коледжу. *Освітологічний дискурс*. 2018. Вип.3-4 (22–23). С.259–270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2018_3-4_23 (дата звернення 25.05.2023).
237. Хоржевська І. М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості *Наукові праці. Державне управління*. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-11-11>
238. Хоружа Л. Л., Прошкін В. В., Глушак, О. М. Компетентнісний розвиток викладачів вищої школи засобами цифрових технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020. Вип. 78(4). С. 298–314.
239. Хоружа Л. Соціально-психологічні аспекти переходу педагогічного знання в інновацію. *Освітологічний дискурс*, 2021. Вип. 35(4). С. 103–117. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.47>.

240. Хуа Вей. Педагогічні умови формування творчого потенціалу майбутніх учителів музики. *Наукові записки: Серія Педагогічні науки*. Кропивницький, 2017. Вип. 157. с. 245-250.

241. Хуа Вей. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано: дис. канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2017. 227 с.

242. Цзюй Жань Педагогічний артистизм як елемент творчих можливостей майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2020. Вип. 8 (164)., С. 267–271. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905924> .

243. Цзя Яочен. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців з графічного дизайну у професійній підготовці: дис. кан. пед. наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2017. 225 с.

244. Цифрова компетентність. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/cifrova-osvita/golovni-novini-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki/cifrova-kompetentnist> (дата звернення: 23.04.2024).

245. Ці Сянбо. Формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.

246. Цюлюпа Н. Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки: дис. канд. пед наук зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2009. 236 с.

247. Цюняк О. П. Реалізація акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2020. Т. 2. С. 235–238.

248. Чаплигін О. К. Творчий потенціал людини: від становлення до реалізації : соціально-філософський аналіз. Х. : Основа, 1999. 277 с.
249. Черемський М.П. Сутність мистецтва і його роль в системі виховання гуманітарно-технічної еліти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: збірник наукових праць; за ред. Л.Л.Товажнянського, О.Г.Романського. Харків: НТУ «ХП», 2004. Вип. 6 (10).
250. Черкасов В. Зміст загальної музичної освіти молоді. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, 2012. Вип.112. С. 24-32.
251. Черкасов В. *Теорія і методика музичної освіти*. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014.
252. Черноус В.П. Реалізація творчого потенціалу особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2021 р. №75, Т.3. С. 143-147 DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.28>
253. Чувасова Н. О. Теоретичні і методичні засади розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів хімії та біології у вищих навчальних закладах: дис. док. пед. наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти». Черкаський національний університет імені богдана хмельницького, 2017. 531 с.
254. Чумак Ю.Б. Формування креативності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки. *Час мистецької освіти «Проблема творчості у сучасній мистецькій освіті: зб. тез та матеріалів VI Міжнар. наук. - практ. конф. (28 – 30 березня 2018) заг. ред. Т.А. Смирнова*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2018. 224 с.
255. Шевченко І. Г. Формування творчої особистості майбутнього педагога-музиканта. Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. ред. кол.: В. В. Радул [та ін.]. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 123. Т. II. С. 380–384.

256. Шиба А.В. Реалізація системно-діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. Молодий вчений, 2020. № 7.1 (83.1). С. 146–149.

257. Щербак І.В. Підготовка вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання : навчально-методичний. Миколаїв: Іліон, 2018. 200с.

258. Щербініна О. Сучасні тенденції розвитку професійної музичної освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*, 2015. Вип.1. С.70-72.

259. Щолокова О. Професійна компетентність як стратегічний напрямок модернізації мистецької освіти в Україні. *Вісник Глухівського держ. пед. ун-ту*, 2006. Вип. 8, 20 - 23.

260. Acar, Selcuk; Runco, Mark A. Latency Predicts Category Switch in Divergent Thinking. *Psychology of aesthetics creativity and the arts*, 2017

261. Assessment and Reporting Branch Contemporary Views on Assessment. Curriculum Policy Branch, Teaching and Learning Division: Government of Victoria, 2005.

262. Barron F., Harrington D. Creativity, intelligence and personality. *Ann. Rev. of Psychol*, 1981.V. 32. P. 439 – 476.

263. Bayer J., & Kaufman J. C. Research on creativity in English-speaking countries.У JC Kaufman, & RJ Sternberg (Eds.), *The International handbook of creativity*, Cambridge University Press, 2006.

264. Boccia, M., Nemmi, F. and Guariglia, C. Neuropsychology of Environmental Navigation in Humans: Review and Meta-Analysis of fMRI Studies in Healthy Participants, 2014. 24, 236-251. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11065-014-9247-8>

265. Brenner G.H. Your Brain on Creativity. Neuroscience research reveals creativity's «brainprint.», 2018. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/experimentations/201802/your-brain-creativity> (Last accessed: 13.06.23).

266. Brockett, R. G., & Hiemstra, R. Self-Direction in Adult Learning: Perspectives on Theory, Research and Practice. London: Routledge, 1991. 276 p.

267. Caelli Kate Engaging with Phenomenology: Is it more of a Challenge than it Needs to be?, 2001. No.11. P. 273-281. DOI: <https://doi.org/10.1177/104973201129118993>
268. Capa R. L. , Audiffren M. and Ragot S. The interactive effect of achievement motivation and task difficulty on mental effort. *International Journal of Psychophysiology*, 2008. No. 70. P.144-150. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2008.06.007>
269. Chen, L. *Theories and Practices of Creative Thinking Education*. Taipei: Psychological Publishing, 2008.
270. Cheng V. M. Y. Tensions and dilemmas of teachers in creativity reform in a Chinese context. *Thinking Skills and Creativity*, 2010. No. 5. P.120-137. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2010.09.005>
271. Cobo C. Skills for innovation: envisioning an education that prepares for the changing world. *Curriculum Journal*, 2013. No. 24. P. 67-85. DOI: <https://doi.org/10.1080/09585176.2012.744330>
272. Colomer Sanchez, Ana; Olalla Sanchez, Moica; Herrera-Peco, Ivan. Creative Potential And Personality Of Spanish Students In Higher Education Dance. *Revista Electronica De Investigacion Docencia Y Creatividad-Docrea*, 2016.
273. Cremin, T., Barnes, J., & Scoffham, S. *Creative Learning for Tomorrow: Fostering Creative Dispositions*. Deal, Kent: *Creative Future*, 2009.
274. Cropley A. In Praise of Convergent Thinking. *Creativity Research Journal*, 2006. Vol. 18. № 3. P. 391–404.
275. Cropley, A. J. *More Ways Than One: Fostering Creativity*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation, 1992.
276. Cruise, T., Biswas, G., Bransford, J., Goldman, S., Nathan, M., & Varma, S. (nd). *Adventure Player: Macro Context Plus Micro Worlds*. Center for Computer Science and Learning Technology: Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
277. Davies R. S. *Understanding Technology Literacy: A Framework for Evaluating Educational Technology Integration*, 2011. No. 55. P. 45-52. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11528-011-0527-3>

278. Davis M. A. Understanding the relationship between mood and creativity: A meta-analysis, Denton, TX, USA, 2009. No.108. P.25-38. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.obhdp.2008.04.001>
279. Deininger, GM, Loudon, GH ta Norman, S. Modal preferences in creative problem solving, 2012. No. 13. P. 147-150. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10339-012-0479-3>
280. Derby, AY (Derby, Abiot Y.); Chau, BKH (Chau, Bolton K. H.); Wong, CHY (Wong, Clive H. Y.); Chen, LD (Chen, Li-Dian); Ting, KH (Ting, Kin-hung); Lam, BYH (Lam, Bess Y. H.); Lee, TMC (Lee, Tatia M. C.); Chan, CCH (Chan, Chetwyn C. H.) Common and distinct neural trends of allocentric and egocentric spatial coding: An ALE meta-analysis. *European Journal of Neuroscience*, 53, 3672-3687. DOI: <https://doi.org/10.1111/EJN.15240/v2/response1>
281. Dewett T. Exploring the Role of Risk in Employee Creativity. *The Journal of Creative Behavior*, 2006. Vol. 40. (1). P. 27 – 45.
282. DeYoung C. G., Flanders J. L., Peterson J. B. Cognitive Abilities Involved in Insight Problem Solving: An Individual Differences Model. *Creativity Research Journal*, 2008. Vol. URL www.taylorandfrancis.com (Last accessed: 19.04.2023).
283. Dijksterhuis A., Meurs T. Where creativity resides: The generative power of unconscious thought. *Consciousness and Cognition*, 2006. No. 15. P. 135-146. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.concog.2005.04.007>
284. Dijkstra A. Creativity, Culture, and Development. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
285. Feldman D. H., Benjamin A. C. Creativity and education: an American retrospective. *Cambridge Journal of Education*, 2006. No. 36, P. 319-336. DOI: <https://doi.org/10.1080/03057640600865819>
286. Frayer M. Creativity in the Curriculum: Review and Analysis of Programs Developed for Creativity Development. London: Qualifications and Curriculum Authority, 2003.
287. Gralewski, Jacek; Jankowska, Dorota Maria. Do parenting styles matter? Perceived dimensions of parenting styles, creative abilities and creative self-beliefs in adolescents. *Thinking Skills And Creativity*, 2020.

288. Greenfield, P. M., & Cole, M. C. Cross-cultural research and Piagetian theory: Paradox and progress. In *The developing individual in a changing world, Teil 1: Historical and cultural issues*, 2019. P. 322-333.

289. Hennessey B.A. *Creativity and Motivation in the Classroom: Social-Psychological and Multicultural Perspectives*. In A.G. Tan (Ed.), *Creativity: A Handbook for Teachers*. Singapore: World Scientific, 2007.

290. Hennessey, BA. *The social psychology of creativity: Effects of evaluation on intrinsic motivation and creativity of performance. Multiple Perspectives On The Effects Of Evaluation Of Performance: Toward An Integration*, 2001.

291. Hiy B. *Development of Creativity Research in Chinese Societies: A Comparison of Mainland China, Taiwan, Hong Kong, and Singapore*. Y JC Kaufman, & RJ Sternberg (Eds.), *The International handbook of creativity*. Cambridge University Press, 2006.

292. Horbatiuk L., Kravchenko N., Aliksieieva H., Lipyh V., Rozumna T. Use of Mobile Applications for Foreign Language Lexical Competence Formation. *Journal of History Culture and Art Research*, 2019. No.8. P.113-124. DOI: <https://doi.org/10.7596/taksad.v8i3.2093>

293. Jackson N., Oliver M., Shaw M., & Wisdom J. (Eds.) *Developing Creativity in Higher Education: A Creative Curriculum*. London: Routledge, 2006.

294. Jadwiga Uchyla-Zroski w muzyce. Interpretacja w muzyce jako proces tworczy. Uniwersytet Slaski w Katowicach, Wydzial Artystyczny, Cieszyn, 2013. 348 p.

295. Jadwiga Uchyla-Zroski. *Wartosci edukacji muzycznej dzieci i mlodziezy w perspektywie tradycji i wspolczesnosci*. Uniwersytet Slaski w Katowicach, Wydzial Artystyczny. Cieszyn, 2016. 168 p.

296. Heckman James J. , Kautz Tim Hard evidence on soft skills. *Labour Economics*, 2012. No.19. P. 451-464. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2012.05.014>

297. Jauk, E., Benedek, M. and Neubauer, AC *Tackling creativity at its roots: Evidence for different patterns of EEG alpha activity related to convergent and*

divergent modes of task processing. *International Journal of Psychophysiology*, 2012. No.84. P. 219-225. DOI: [10.1016/j.ijpsycho.2012.02.012](https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2012.02.012)

298. Jeffrey B., Craft A. Teaching creatively and teaching for creativity: distinctions and relationships. *Educational Studies*, 2010. P. 77-87. DOI: <https://doi.org/10.1080/0305569032000159750>

299. Jenkins J.S. The Mozart Effect. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 2001. No. 94. P.170-172. DOI: <https://doi.org/10.1177/014107680109400>

300. Kafai Y. B. Playing and Making Games for Learning: Instructionist and Constructionist Perspectives for Game Studies. *Games and Culture*, 2006. No.1. P. 36-40. DOI: <https://doi.org/10.1177/1555412005281767>

301. Kangas M. Creative and playful learning: Learning through game co-creation and games in a playful learning environment. *Thinking Skills and Creativity*, 2010. No. 5. P.-15. URL: <https://www.researchgate.net/> Last accessed: 5.08.2022).

302. Kaufman A. B., Kornilov S. A., Bristol A. S., Tan M. and Grigorenko E. L. Chapter 11 - The Neurobiological Foundation of Creative Cognition. Y: Edited by J. C. Kaufman and R.J. Sternberg, *Cambridge Handbook of Creativity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010. P. 216-232. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511763205.014>

303. Kaufman J. C., Beghetto R. A Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity. *Review of General Psychology*, 2009. No. 13. P. 1-12. URL: <https://www.researchgate.net/> Last accessed: 22.11.2023).

304. Kemp A. G., Quintana D. S. The relationship between mental and physical health: findings from heart rate variability research. *International. J. Psychophysiology*, 2013. No. 89. P. 296-304.

305. Kondrashova, L. V.; kondrashov, M. M.; chivasova, N. O.; kalinichenko, N. A.; Deforz, H. V. Desenvolvimento do potencial criativo de futuros professores: estratégia para melhorar a qualidade do ensino superior pedagógico: Development of Creative Potential of Future Teachers – Strategy for Improving the Quality Of Higher Pedagogical Education. *Educ. Form.*, [S. l.], v. 5, n. 3, p. e3292, 2020.

306. Kozbelt A., Beghetto R. A. and Runco M. A. Chapter 2 - Theories of Creativity. Edited by J. C. Kaufman and R. J. Sternberg, *Cambridge Handbook of*

- Creativity*, Cambridge University Press, New York, 2010. P.20-47. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511763205.004>
307. Kravtsiv A. Pedagogy. Encyclopedia of Ukraine : in 5 vol.Toronto : Buffalo, 1984. Vol. 3. P. 821–823.
308. Kwang N. A., Smith Ian Why is there a Paradox in Promoting Creativity in the Asian Classroom? In S. Lau, A. Hui, & G. Ng (Eds.) *Creativity: When East meets West*. Singapore: World Scientific. In book: *Creativity*, 2004. P.87-112 DOI: 10.1142/9789812567192_0005
309. Laguia, Ana; Moriano, Juan A.; Gorgievski, Marjan J. A psychosocial study of self-perceived creativity and entrepreneurial intentions in a sample of university students. *Thinking Skills And Creativity*, 2019.
310. Lee J. *Teaching Creativity: Supporting, Valuing, and Inspiring Young Children's Creative Thinking*. New York: Routledge, 2009
311. Leung K., Al K. C. Au & B.W.C. Leung *Creativity and Innovation: East-West Comparisons with an Emphasis on Chinese Societies*. In book: *Creativity*, 2004. pp.113-135. DOI: 10.1142/9789812567192_0006
312. Lin Y.-S. Drama and possibility thinking – Taiwanese pupils' perspectives regarding creative pedagogy in drama. *Thinking Skills and Creativity*, 2010. No. 5. P.108-119. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2010.09.001>
313. Lin Y.-S. *Teachers' and Students' Responses to Creative Pedagogy: Thematic Studies of Two Elementary Classes in Taiwan*. Unpublished doctoral dissertation, Exeter: University of Exeter, 2009.
314. Loudon, GH i Deininger, GM A New Model of Creativity Support in Research Organizations. Y: Schimpf, S., Ed., *Proceedings of the R&D Management Conference, Fraunhofer IAO, Stuttgart*, 2014. P. 93-100.
315. Loudon, GH, Deininger, GM ta Gordon, BS Play, Autonomy, and the Creative Process. Y: Duffy, A., Nagai, Y. and Taura, T., Eds., *Proceedings of the 2nd International Conference on Design Creativity, The Design Society*, 2012. 87-96.
316. Lozova O., Lytvynenko O. Semantic Indicators of Personal Orientation in the Narratives of Adolescents with Deprivation of Verbal. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-30-1-114-138>

317. Lucas B. Creative Teaching, Teaching Creativity, and Creative Learning. In A. Craft, B. Jeffrey, & M. Leibling (Eds.), *Creativity in Education*. London: Continuum, 2001.
318. Maheshwari, Anil K.; Werd, Margaret Rose P. Architecture and Creativity: Examining the Impact of Maharishi Vastu on Workplace Creativity. *Creativity Research Journal*, 2019.
319. Mardell B., Otami S. & Turner T. Metacognition and Creative Learning with American Children aged 3 to 8. In A. Craft, T. Cremin, & P. Burnard (Eds.), *Creative Learning 3-11: And How We Document It*. Stoke-on-Trent: Trentem. 2008.
320. Maslou, A. H. Dalnie predely chelovecheskoi psikhiki [Further Limits of Human Nature]. Yevraziia, 1999.
321. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Wash.: World Future Soc., 1983. P. 29.
322. Mayer R. E. & Moreno R. Nine Ways to Reduce Cognitive Load in Multimedia Learning. *Educational Psychologist*, 2003. No.38. P. 43-52. DOI: https://doi.org/10.1207/S15326985EP3801_6
323. Meadows, S. Cognitive development. In *Companion encyclopedia of psychology*. Routledge, 2019. P. 699-715
324. Miller, P. H. Piaget's theory: Past, present, and future, 2011.
325. Ministry of Education (MO) White Paper on Creative Education - Creation of the Republic of Creativity (ROC) for Taiwan. Taipei: Ministry of Education, 2003.
326. Moneta G. A. Model of scientist's creative potential. *Philosophy Psychol*, 1993. V. 6 (1). P. 23 – 37.
327. Moravec, J., & Cobo, C. Mechanisms to identify and study the demand for innovation skills in world-renowned organizations. *On the Horizon*, 2013. No.21. P. 96-106. DOI: <https://doi.org/10.1108/10748121311322996>
328. Mulhearn, Tyler J.; McIntosh, Tristan; Mumford, Michael D. Reflecting on the Past, Looking Towards the Future: The Effects of Case Analysis on Forecasting. *Creativity Research Journal*, 2020.
329. Murs T. *Unlock Creativity: A Teach Yourself Guide*. London: Hodder Education, 2010

330. Nikolai H., Linenko A., Koehn, N., Boichenko M. Interdisciplinary Coordination in Historical Theoretical and Music Performing Training of Future Musical Art Teachers. *Journal of History Culture and Art Research*, 2020. VL.9. DOI: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2434>
331. Oral G. Creative teaching and culture. In *Creative Learning 3-11: And How We Document It*. Stoke-on-Trent: Trentem, 2008.
332. Paul Schafer D. Culture and Spirituality key to life and living in the Twenty-First Century. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2003. No. 1 (54). P. 3–21.
333. Paul Schafer D. *Secrets of Culture*. A New Road Book. Rocks Mills Press, 2015.
334. Personal Spirituality: Methodology, Theory, and Practice: collection of scientific papers / Based on the materials of the X International Scientific and Practical Conference "Spiritual-Cultural Education of Personality in the Age of Culture" within the international project of D. Paul Shafer "The Age of Culture" (May 30, 2019, Kyiv); Part I / Chief Editor H. P. Shevchenko. Issue 2 (89). Severodonetsk: V. Dal East Ukrainian National University Publishing House, 2019. 264 p.
335. Puccio, G.J., & Gonzalez, D.V. Fostering Creative Thinking: Western Approaches and Eastern Challenges. In S. Lau, ANN Hui, & GYC Ng (Eds.), *Creativity: When East Meets West*. Singapore: World Scientific, 2004.
336. Robinson, K. *Out of Our Minds: Learning to Be Creative*. Oxford: Capstone Publishing, 2001.
337. Robles M. M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*, 2012. No.75. P. 453-465.
338. Rodriguez, Wiston A.; Cheban, Yuliya; Shah, Shivani; The general factor of personality and creativity: Diverging effects on intrapersonal and interpersonal idea evaluation. *Personality And Individual Differences*, 2020.
339. Rowe, S., & Humphries, S. Creating a Climate for Learning at Koombs Nursery School. In A. Craft, B. Jeffrey, & M. Leibling (Eds.), *Creativity in Education*. London: Continuum, 2001.

340. Rudovich, E. Creativity among Chinese: Beyond Western Perspectives. In S. Lau, ANN Hui, & GYC Ng (Eds.), *Creativity: When East Meets West*. Singapore: World Scientific, 2004.

341. Runco, MA Comment: Divergent thinking is not synonymous with creativity. *Psychology of aesthetics, creativity and art*, 2008. No. 2. P. 93-96. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1931-3896.2.2.93>

342. Salimpoor, VN, Benovoy, M., Larcher, K., Dagher, A. and Zatorre, RJ (2011) Anatomically distinct dopamine release during anticipation and experience of peak emotion to music. *Nature Neuroscience*, 2011. No. 14. P. 257-262. DOI: [10.1038/nn.2726](https://doi.org/10.1038/nn.2726)

343. Sawyer K. Creative Teaching: Collaborative Discussion as Disciplined Improvisation. *Educational Researcher*, 2004. No.33. P. 12-20. DOI: 10.3102/0013189X033002012

344. Schmidt T. *Health Enhancement through Creativity: For Health, Art and Education Professionals*. Hoboken, New Jersey, 2006.

345. Shaheen R. *Creativity and Education*, 2010. V. 1. P. 166-169. DOI: 10.4236/ce.2010.13026

346. Shchetinina O., Horbatyuk L., Alekseeva G., & Kravchenko N. Project management systems as a means of developing time management skills in students. *ICTERI*, 2019. P. 370-384.

347. Silvia, PJ, Beaty, RE, Nusbaum, EC, Eddington, KM and Kwapil, TR Creative motivation: Creative achievement predicts cardiac autonomic markers of effort during divergent thinking, 2014. No.102. P. 30-37. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.biopsycho.2014.07.010>

348. Simonton D. K. Creativity: Cognitive personal, developmental and social aspects. *American Psychologist*, 2000. V. 55. P. 151–158.

349. Smith G. J. W. How Should Creativity Be Defined? [Creativity Research Journal](https://doi.org/10.1016/j.cre.2005.09.001), 2005. No. 17, P. 293-295. DOI:10.1207/s15326934crj1702&3_14

350. Solomon H. Snyder Dopamine modulates the reward experiences elicited by music. The Johns Hopkins University School of Medicine, Baltimore, USA, 2019. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1811878116>

351. Spendlove, D., & Wyse, D. Creative Teaching: Definitions and Barriers. In A. Craft, T. Cremin, & P. Burnard (Eds.), *Creative Learning 3-11: And How We Document It*. Stoke-on-Trent: Trentem, 2008.

352. Sternberg, R.J. Background Work in Creativity. In R.J. Sternberg (Ed.), *Wisdom, Intelligence, and Creativity Synthesized*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

353. Sternberg, RJ and Lubart, TI Concept of Creativity: Perspectives and Paradigms. Y: Sternberg, Ed., *Handbook of Creativity*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999. P.169-186.

354. Sydorenko V.V. Zasady naukowo-metodyczne rozwoju mistrzostwa pedagogicznego nauczyciela języka ukraińskiego i literatury w wykształceniu podyplomowym. *Nauka i Studia : Sp. z o.o.: pedagogiczne nauki*, 2013. № 15(83) P. 55-59.

355. *The Horizon of Spirituality of Education: collective monograph*. Compiled and prepared by Jonas Keviřas and Olena Otych. Vilnius. Žuvėdra, 2019. 584 c.

356. Tong Linge Methodological principles of training future musical art teachers for the development of school students' musical abilities. *Knowledge, Education, Law, Management*, 2022. № 4 (39). Vol. 2, Polen. KELM, 48 DOI:

<https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.8> <https://doi.org/10.1073/pnas.1713532115>

357. Torrance, E.P. Torrance tests of Creative Thinking. *Directions manual and scoring guide*. Figural test booklet A and B. Lexington, 2014

358. Vuust, P., Heggli, OA, Friston, KJ ta Kringelbach, ML Music in the brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 2022. No.23. P. 287-305. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41583-022-00578-5>

359. Weniger G. , Siemerkus J. , Schmidt-Samoa C. , Mehlitz M. , Baudewig J., Dechent P. , Irle E. The human parahippocampal cortex subserves egocentric spatial learning during navigation in a virtual maze, 2009. No. 93. P. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.nlm.2009.08.003>

360. Wilson, A. (Ed.) *Creativity in Primary Education: Theory and Practice (QTS Interdisciplinary Achievements)*. Exeter: Learning Matters Ltd, 2005.

361. Wu J.J., & Albanese D. Asian creativity, chapter one: Creativity across three Chinese societies. *Thinking Skills and Creativity*, 2010. No. 5. P. 150-154.
362. Wu, G.J. Recognition and Cultivation of Creativity in Chinese Students. In S. Lau, ANN Hui, & GYC Ng (Eds.), *Creativity: When East Meets West. Singapore: World Scientific*, 2004. DOI: 10.1016/j.tsc.2010.10.002
363. Xue, Yukang; Gu, Chuanhua; Wu, Jingjing; The Effects of Extrinsic Motivation on Scientific and Artistic Creativity among Middle School Students. *Journal Of Creative Behavior*, 2020.
364. Yeh Y. C. *Teaching Creativity: Past, Present, and Future*. Taipei: Psychological Publishing, 2006.
365. Zenobia C.Y. Chan, Yuen-ling Fung, Wai-tong Chien Bracketing in Phenomenology: Only Undertaken in the Data Collection and Analysis Process The Hong Kong Polytechnic Institute., 2013. No. 18. P. 1-9. DOI: <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2013.1486>

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика для визначення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Анкета №1

Оцінка рівня творчого потенціалу особистості

У тесті використовується 10-бальна шкала самооцінки особистісних якостей або частоти їх прояву, які й характеризують рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Рекомендації: при самооцінці оцініть рівень розвитку відповідної якості в балах від 1 (нижчий) до 10 (найвищий).

- Як часто розпочату справу Вам вдається довести до логічного кінця?
- Якщо всіх людей розділити на логіків і генераторів ідей, то в якій мірі Ви генератор ідей?
- Якою мірою Ви відносите себе до людей сміливих і рішучих?
- В якій мірі Ваш кінцевий продукт (проєкт), ваш твір частіше відрізняється від ідеї, задуму?
- Як часто Вам доводиться виступати з критичними судженнями на адресу когось чи чогось?
- Як часто вирішення виникаючих проблем залежить від Вашої активності, енергійності й наполегливості?
- Як часто у Вас буває оптимістичий, веселий настрій, чи любите Ви жартувати?
- На скільки рівень знань, умінь і навичок допомагав Вам у вирішенні освітньо-професійних завдань?
- Якою мірою Ви зберігаєте самовладання при критиці і конструктивно до неї ставитеся?
- На скільки самостійно Ви можете працювати над завданням, проблемою (проєктом)?
- Якою мірою Ваша товариськість, комунікабельність сприяє вирішенню життєво важливих для Вас проблем?
- Як часто і в якій мірі Ваші ідеї, проєкти вдається втілити в життя?
- Як часто Ви вдаєтесь до стереотипному вирішенню завдань або проблем?

- Як часто Вам вдається, проявивши винахідливість і навіть підприємливість, хоч в чомусь випередити своїх суперників по навчанню або роботі?
- Якою мірою Ви здатні адаптуватися в незнайомому середовищі й терпимі до невизначеності?
- На скільки легко Вам самому оцінити або скорегувати результати своєї освітньо-професійної діяльності?
- Як часто Вам доводилося знаходити принципово нові підходи у вирішенні старих проблем або бачити можливості створення нового?
- Якою мірою Ви чутливі до ідей?
- Як часто у Вас бувають ситуації, коли відповідальність за вирішення складних проблем і справ в колективі Вам доводиться брати на себе?
- Наскільки Ваша внутрішня мотивація (спонукання, бажання) переважають над зовнішньою?
- Як часто Вам доводиться відстоювати свої принципи, переконання, ідеї, проєкти?
- Як часто Ви використовуєте додаткові джерела інформації, ведете пошукову роботу при вирішенні навчального завдання, проєкту?

**Методики для діагностики рівня мотиваційно-ціннісного
компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного
мистецтва**

**Методика діагностики спрямованості навчальної мотивації
(Методика Дубовицькою Т. Д.)**

Методика виявляє спрямованість і рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів при вивченні конкретних предметів.

Інструкція: Прочитайте кожне висловлювання і висловіть своє ставлення до досліджуваного освітнього компонента, проставивши навпроти номера висловлювання відповідний вам відповідь, використовуючи для цього запропоновані позначення:

Вірно - (++)), *Мабуть, вірно* - (+), *Мабуть, невірно* - (-), *Невірно* - (-)

1. Вивчення даного освітнього компонента дає мені можливість дізнатися багато важливої інформації для себе, проявити здібності.

2. Досліджуваний освітній компонент мені цікавий, і я хочу знати з даного освітнього компонента якомога більше.

3. У вивченні даного освітнього компонента мені достатньо тих знань, які я отримую на заняттях.

4. Навчальні заняття з даного предмету мені нецікаві, я їх виконую, бо цього вимагає викладач.

5. Труднощі, що виникають при вивченні даного освітнього компонента роблять його для мене ще більш захоплюючим.

6. При вивченні даного освітнього компонента, крім підручників і рекомендованої літератури, самостійно читаю додаткову літературу.

7. Вважаю, що важкі теоретичні питання з цього освітнього компонента можна було б не вивчати.

8. Якщо щось не виходить з даного освітнього компонента, намагаюся розібратися і дійти до суті справи.

9. На заняттях з даного освітнього компонента у мене буває такий стан, коли «зовсім не хочеться вчитися».

10. Активно працюю і виконую завдання тільки під контролем вчителя.

11. Матеріал, що вивчається з даного освітнього компонента, з цікавістю обговорюю у вільний час (на перерві, вдома) зі своїми однокурсниками (друзями).

12. Намагаюся самостійно виконувати завдання з цього освітнього компонента, не люблю, коли мені підказують або допомагають.

13. По можливості намагаюся списати виконання завдань у товаришів або прошу когось виконати завдання за мене.

14. Вважаю, що все знання з даного освітнього компонента цінними і по можливості, потрібно знати з даного освітнього компонента якомога більше.

15. Оцінка з цього освітнього компонента для мене важливіше, ніж знання.
16. Якщо я погано підготовлений до заняття, особливо не засмучуюсь і не переживаю.
17. Мої інтереси і захоплення у вільний час пов'язані з даним освітнім компонентом.
18. Даний освітній компонент дається мені насилу і мені доводиться змушувати себе виконувати освітні завдання.
19. Якщо через хворобу (або з інших причин) я пропускаю уроки з даного освітнього компонента, то мене це засмучує.
20. Якби це було можливо, то я виключив б даний освітній компонент з розкладу (плану).

Обробка результатів

Підрахунок показників опитувальника проводиться відповідно до ключа, де «Так» означає позитивні відповіді (вірно, мабуть, вірно), а «Ні» - негативні (мабуть, невірно, невірно).

Ключ

Так - 1, 2, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 17, 19

ні - 3, 4, 7, 9, 10, 13, 15, 16, 18, 20

За кожне збіг з ключем нараховується один бал. Чим менше сумарний бал, тим вище показник внутрішньої мотивації вивчення предмета. При низьких сумарних балах домінує зовнішня мотивація вивчення предмета.

Отримані результати можна розшифрувати Відтак:

0-10 - зовнішня мотивація

11-20 - внутрішня мотивація

Для визначення рівня внутрішньої мотивації можуть бути використані також наступні нормативні кордону:

0-5 бала - низький рівень внутрішньої мотивації

6-14-середній рівень внутрішньої мотивації

15-20-високий рівень внутрішньої мотивації

«Якщо мотиви, які спонукають дану діяльність, не пов'язані з нею, то їх називають зовнішніми по відношенню до цієї діяльності; якщо ж мотиви безпосередньо пов'язані з самою діяльністю, то їх називають внутрішніми» (Л. Фрідман).

Мотив є внутрішнім, якщо він збігається з метою діяльності. Тобто, в умовах освітньої діяльності оволодіння змістом освітнього компонента буде і мотивом і метою.

Внутрішні мотиви пов'язані з пізнавальною потребою суб'єкта, задоволенням, яке отримується від процесу пізнання. Оволодіння навчальним матеріалом є метою навчання, яке в цьому випадку починає носити характер навчальної діяльності. Студент безпосередньо включений в процес пізнання, і це приносить йому емоційне задоволення. Домінування внутрішньої мотивації характеризується проявом власної активності студента в процесі освітньої діяльності.

Зовні вмотивованою навчальна діяльність є в тому випадку, коли оволодіння змістом освітнього компонента є не метою, а засобом досягнення інших цілей. Це може бути отримання гарної оцінки (атестата, диплома), отримання стипендії, підпорядкування вимогу викладача, отримання похвали, визнання товаришів і ін. При зовнішній мотивації знання не є метою навчання, студент *відчужений від процесу пізнання*. Досліджувані предмети не є для учня *внутрішньо прийнятими, внутрішньо мотивованими*. Зміст освітнього компонента не є для студента особистісною цінністю.

Анкета №2

для виявлення думки студентів щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці

Дякуємо за участь у цій анкеті. Ваша думка має велике значення для визначення методів розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Будь ласка, оцініть свої відповіді за шкалою від 1 до 5, де:

- 1 - Повністю не погоджуюся
- 2 - Скоріше не погоджуюся
- 3 - Не впевнений/не маю думки
- 4 - Скоріше погоджуюся
- 5 - Повністю погоджуюся

1. У методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва достатньо уваги приділяється розвитку творчого потенціалу.

Оцінка: _____

2. Використання цифрових технологій допомагає в розвитку моєї творчості в процесі методичної підготовки.

Оцінка: _____

3. Методи індивідуального коучингу є ефективними для розвитку творчого мислення майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Оцінка: _____

4. Я маю достатні можливості для самовираження та розвитку власного музичного стилю під час навчання.

Оцінка: _____

5. Методична підготовка стимулює мій інтерес до творчості в музичному мистецтві.

Оцінка: _____

Додаткові коментарі або

пропозиції: _____

Дякуємо за заповнення анкети! Ваші відгуки важливі для покращення методичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Методики для діагностики рівня розвитку когнітивно-гносеологічного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

«Завдання для виявлення рівня базових знань щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»

розроблені на базі підручника «Креативний менеджмент» В. Окорський, А. Валух

4. Дати характеристику основним ознакам особистості.
5. Дати характеристику основним теоріям творчості.
6. Душа і творчі здібності, розкрити суть і зміст.
7. Будова і функції механізму творчості.
8. Розкрити зміст основних продуктів творчості.
9. Дати характеристику творчій особистості.
10. Зміст і характеристика творчого потенціалу.
11. Розкрити зміст взаємозв'язку понять «особистість» і «творчість».
12. Характеристика індивідуальних здібностей та індивідуальної творчості. 1
13. Розкрити зміст індивідуального творчого потенціалу.
14. Навести характеристику інтуїції як рушійної сили бізнесу.
15. Дати пояснення до співвідношення між інтуїцією і логікою.
16. Розкрити зв'язок між творчістю і креативністю.
17. Зміст і характеристика етапів творчого процесу.

Тест

на виявлення знань респондентів з психології й педагогіки в галузі розвитку музичних здібностей

1. Музичні здібності, достатні для оволодіння різними видами музичної діяльності, властиві:

- а) обдарованим учням;
- б) всім учням;
- в) деяким учням.

2. На розвиток музичних здібностей школярів впливають:

- а) ставлення до музичного мистецтва в сім'ї;
- б) якість музичних занять;
- в) ставлення до музичного мистецтва в сім'ї, якість музичних занять; бажання самого учня.

3. Перехід учня із зони ближнього до зони актуального розвитку означає, що:

- а) учень оволодів здатністю самостійно виконувати завдання в межах освоєного матеріалу;
- б) учень може виконувати завдання в межах освоєного матеріалу за допомогою вчителя;
- в) учень здатен якісно повторювати дії вчителя в межах освоєного матеріалу.

4. Методика розвитку музично-ритмового почуття передбачає:

- а) приділення уваги руховій активності школяра;
- б) приділення уваги розвитку почуття темпу, метру й ритму;
- в) приділення уваги розвитку почуття темпу, метру, ритму і здатності вимірювати ритмові тривалості, прояву емоційності під час ритмових вправ.

5. Музичні здібності стосуються:

- а) здатності емоційно сприймати музику;
- б) здатності швидко запам'ятовувати мелодію;
- в) здатності успішно оволодівати різними видами музичної діяльності.

6. Стиль особистісного, демократичного й діалогічного спілкування вчителя під час занять з музичного мистецтва:

- а) позитивно впливає на пізнавальну й творчу активність учнів на уроках музичного мистецтва;
- б) не має суттєвого значення для прояву учнем пізнавальної й творчої активності учнів на уроках музичного мистецтва;
- в) може негативно впливати на дисципліну на заняттях.

Ключ до тестів:

1. Б, 2 В, 3 А, 4 В, 5 В, 6 А

Методики для діагностики рівня розвитку діяльнісно-інноваційного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

Опитувальник №1

для виявлення рівня здатності до творчо-інноваційної методичної діяльності, створення нових методичних ідей, методичних технологій навчання (адаптовано опитувальник О. Процишиної)

18. Чи вважаєте, що Ваше освітньо-професійне середовище може бути кращим?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

2. Яка Ваша думка, чи зможете Ви особисто вплинути на зміни свого освітньо-професійного середовища?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

3. Чи вважаєте Ви, що деякі Ваші методичні ідеї створять значний прогрес у методичній підготовці?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

4. На Вашу думку, чи зможете в майбутньому стати визначним новатором і кардинально змінити методичну підготовку?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

5. Коли Ви наважуєтесь досягнути поставленого методичного завдання, чи впевнені Ви, що все вийде?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

6. Чи виникає у Вас бажання оволодіти новими методами навчання співу, гри на музичному інструменті, які до цього Вам були невідомі?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

7. Якщо Вам доводиться вивчати нові методи та прийоми вдосконалення співацького голосу, виконавської гри, методики викладання музичного мистецтва, чи відчуваєте бажання оволодіти ними досконало?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

8. Якщо методика вдосконалення співацького голосу, якою Ви не володієте, Вам дуже подобається, чи хотіли б знати про неї все і досконально уміти використовувати у педагогічній практиці?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

9. Якщо Ви зазнаєте невдачу в реалізації творчої ідеї, то не покладаючи зусиль продовжуєте шукати шляхи втілення задуму.

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

10. Професію Ви вибрали опираючись на свої здібності, можливості та перспективи?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

11. Чи могли б Ви легко орієнтуватися та комбінувати інноваційні методики, та методики, які раніше вже використовували?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

12. Опрацювавши методичний матеріал, чи можете Ви відразу пригадати все нове, про що дізналися?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

13. Коли Ви чуєте нову розспівку, чи можете Ви проспівати її без помилок?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

14. У перервах між заняттями чи віддаєте Ви перевагу підготуватися до наступних занять?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

15. Якщо Ви опановуєте нові методи розвитку творчого потенціалу, то чи прагнете розібратись у новому матеріалі та досконало оволоділи новими методами?

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

16. Коли у Вас з'являється нова ідея для покращення методів розвитку творчого потенціалу, чи продовжуєте Ви думати про неї:

а) так б) ні в) не визначився/ не визначилася.

Ключ для підрахунків:

12 – 16 відповідей «так» – високий рівень;

6 – 11 відповідей «так» – середній рівень;

1 – 5 відповідей «так» – низький рівень

Методика «Які ваші творчі здібності?»

Мета: дослідження рівня креативності особистості.

Інструкція. Уважно вдивіться в ці фігури. Що вони, по-вашому, змальовують? Чим ще вони могли б бути? Придумайте якомога більше варіантів. Будьте сміливішими, будьте вільними! Правильних і неправильних відповідей тут немає. Дайте собі п'ять хвилин. На старт, увага, марш!

Скільки ідей прийшло вам в голову побачивши кожен з фігур?

А Б У Г Д Е

1. Складіть ці цифри, аби отримати показник швидкості.
2. Скільки різновидів ідей прийшло вам на думку?

Підказка: розглядайте кожен різновид як категорію. До окремих категорій можуть відноситися предмети одягу, продукти харчування, тварини, предмети домашньої обстановки. Наприклад, якщо для фігури Б написали, що це «ковбойський капелюх» і «сомбреро», поставте собі 1 б., тому що і те, і інше відноситься до однієї категорії. Якщо ви написали «ковбойський капелюх», «змія» і «подушка», поставте собі 3б. Складете ці оцінки, аби отримати показник гнучкості.

3. Скільки оригінальних ідей прийшло вам на думку, якщо ви зробили цей тест в групі, порівняєте ваші ідеї і викресліть ті з них, які зустрілися більш ніж в одного з учасників. Якщо ви робили його поодиночі, порівняєте ваші ідеї з перерахованими нижче. Викресліть зі своїх такі ж або дуже схожі.

- А. Двадцять третя буква алфавіту, хрест, дві палички.
- Б. Горіх в розрізі, рятівний круг, колесо, кільце.
- В. Дві плями, брудні сліди, плями.
- Р. Океанські хвилі, язик полум'я.
- Д. Прямокутник, ящик, дорожній знак, яма, холодильник.
- Е. Окличний знак, біта і м'яч, тюбик, з якого видавлюють пасту.

Поставте собі 1б. за кожен свою оригінальну ідею:

А Б У Г Д Е

Складете результати аби отримати показник оригінальності.

4. Наскільки розроблені ідеї, які приходять вам на думку? Проставте собі по 1б. за кожен прикметник, прислівник або дієслово, які ви спожили для опису своїх ідей. Наприклад, «сомбреро на столі» не отримає жодного балу. «Сомбреро, що лежить на столі» отримає 1б. за слово «лежить». «Солом'яний капелюх, що насувається на голову старого ковбоя, який їде на велосипеді» отримає чотири бали за слова «солом'яна», «насуває», «старого» і «їде».

А Б У Г Д Е

Складете результати, аби отримати показник розробленості.

Тепер складете всі суми, аби отримати узагальнений показник креативності:

Показник швидкості + показник гнучкості + показник оригінальності +

+ показник розробленості = показник креативності. Якщо ви виконували цей тест в групі, то можете порівняти ваші показники з показниками інших. Якщо ви виконували цей тест поодиночі, визначите ваш творчий потенціал за шкалою від 1 до 10 балів.

Опитувальник №2

для виявлення особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності (модифікація методики І. Вакулової)

Інструкція. Обведіть бал, який відповідає вашому ставленню до особистісного самовдосконалення у майбутній інноваційній діяльності. Відповіді на кожен із 10 пунктів оцінюється зліва направо, від 1 до 5 балів.

Таблиця

Негативні риси	Бали	Позитивні риси
Лінь	12345	Працелюбність
Безцільність	12345	Цілеспрямованість
Розчарування	12345	Захоплення
Апатія	12345	Зацікавлення
Інертність	12345	Наполегливість
Байдужість	12345	Небайдужість
Песимізм	12345	Оптимізм

Визначення особистісних рис для самовдосконалення

Методика обробки результатів. Чим нижчий бал, тим нижчий рівень сформованості особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності. Низький рівень сформованості особистісних рис для самовдосконалення у майбутній інноваційно-творчій діяльності – до 20 балів, середній – від 21 до 40 балів, високий – від 40 до 50 балів.

Методики для діагностики рівня розвитку рефлексійно-прогностичного компонента творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва

**Завдання на самодіагностування:
«Моя самооцінка рівня розвитку музичних здібностей»
(Оцінюється за 12-бальною шкалою)**

Під час сприйняття музичного твору:

1. Яскраво реагую на художньо-емоційний характер музичного твору.
2. Слідкую за динамікою розвитку художнього образу, емоційних станів.
3. Помічаю особливості викладу тематичного матеріалу, фактуру твору.
4. Слідкую за варіюванням музичних тем, особливостями їх розвитку.
5. Помічаю контрастні зіставлення тематичного матеріалу.
6. Добре розрізняю і відчуваю характер виразності в будові мелодії, особливостях гармонії, ритму в різних музичних контекстах.

Під час підготовки твору до виконання:

1. Зосереджую увагу передусім на втілення художнього образу твору.
2. Помічаю, якщо фальшиво інтую мелодію під час співу.
3. Помічаю і зразу виправляю помилки у музичному тексті твору, який я розучую.
4. Аналізую своє виконання з погляду вірності фразування, виявлення кульмінацій структурних будов і всього твору.
5. Слідкую за тембровою якістю свого виконання.
6. Аналізую своє виконання з погляду його емоційно-динамічного розвитку.

Під час роботи над інтерпретацією твору:

1. Повністю покладаюся на смак і вимоги викладача.
2. Намагаюся осмислити художній задум його автора.
3. Уважно ставлюся до редакторських ремарок і обдумую їх.
4. Пропоную викладачу своє уявлення щодо засобів виконавської виразності у даному творі.
5. Аналізую особливості інтерпретації видатних виконавців
6. Намагаюся повторити інтерпретацію твору моїм улюбленим виконавцем

Додаток Г-1

ТЕСТ

визначення рівня розвитку творчого потенціалу

Для визначення рівня розвитку творчого потенціалу потрібно уважно прочитати наведені нижче пункти і проти кожного з них поставити слово «так», якщо твердження збігається з думкою про себе, або «ні», якщо не збігається.

№ п/п	Твердження	Так	Ні
1.	Як правило, я легко пристосовуюсь до людей, ідей і умов		
2.	Мені подобається розв'язувати типові, стандартні задачі		
3.	Мені здається, що я з більшим бажанням створював би чи конструював нове, ніж поліпшував чи удосконалював старе		
4.	У більшості випадків я дію самостійно, без допомоги та підказок друзів чи старших		
5.	Звичайно я обачливий, коли маю справу з колективом		
6.	Ніколи не намагаюся змінити взаємостосунки з товаришами		
7.	Нерідко я стримувався від висування ідей, пропозицій, хоча мав їх		
8.	Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні розв'язки задач		
9.	Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності		
10.	Для мене характерне прагнення реалізувати одночасно кілька ідей, вирішувати разом кілька проблем		
11.	Нерідко я вступаю в суперечку з ровесниками або старшими		
12.	Як правило, я легко згоджуюсь і підкоряюсь колективній думці		
13.	У мене часто виникають оригінальні ідеї		
14.	Мені подобається виконувати роботу за розробленим планом, схемою, інструкцією		
15.	Я завжди охоче поширюю, пропагую нові ідеї		

16.	Я буду виконувати роботу по-новому, хоча знаю, що мене можуть не зрозуміти товариші, старші		
17.	Я звичайно працюю без суттєвих змін, відхилень від рекомендацій, що дають учителі, батьки		
18.	Мені нерідко доводилось виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями, авторитетами		
19.	Мені подобається виконувати завдання дослідницького характеру		
20.	Я завжди відстоюю свою точку зору		

Інструкція з обробки даних анкетування: номери запитань анкети записуються у вигляді двох стовпчиків

У першому стовпчику за кожну відповідь «так» ставиться два бали, у другому 2 бали ставляться за відповідь «ні». Результати додаються. Ступінь сформованості творчих здібностей визначається так:

3	1	11	12
5	2	13	14
8	4	15	17
9	6	16	18
10	7	19	20

Якщо набрано від:

40 до 32 балів, то цей рівень - дуже високий,

32-26 - високий,

26-12 - середній,

12-6 - низький,

6-0 - дуже низький.

Додаток Д

Методики розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій та інноваційних підходів у методичній підготовці

Тренінг

«Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва за допомогою цифрових технологій»

Мета тренінгу: залучити майбутніх учителів музичного мистецтва до використання цифрових інструментів для розвитку їх творчого потенціалу у методичній підготовці.

Час проведення: 2 години

План тренінгу:

1. Вступ (15 хв)
 - Привітання учасників та пояснення мети та цілей тренінгу.
 - Обговорення важливості творчості та цифрових технологій у сучасній освіті.
2. Знайомство з цифровими інструментами (30 хв)
 - Представлення популярних платформ для створення музичного контенту (наприклад GarageBand, Soundtrap).
 - Демонстрація можливостей цифрового оброблення звуку та створення музичних композицій.
3. Практичні вправи з використанням цифрових технологій (45 хв)
 - Вправа 1: Створення короткої музичної композиції за допомогою цифрового музичного інструменту. Учасники можуть спробувати створити ритмічний патерн або мелодію.
 - Вправа 2: Запис творчого процесу з використанням вебкамери чи мобільного телефону. Учасники можуть обговорити свої ідеї та процес створення.
4. Методична робота з цифровими ресурсами (30 хв)
 - Представлення онлайн-ресурсів для музичної освіти (наприклад, YouTube канали, інтерактивні підручники).
 - Розгляд цифрових методик навчання та викладання музики.
5. Дискусія та обговорення (15 хв)
 - Обговорення вражень від вправ та розгляд цифрових можливостей для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва.

Використання штучного інтелекту:

- Під час тренінгу можна використовувати інтерактивні інструменти зі штучним інтелектом для аналізу музичних творів, рекомендаційних систем або інтерактивних голосових асистентів для навчання.

Коучинг
для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного
мистецтва

Мета коучингу: залучити майбутніх вчителів музичного мистецтва до розвитку їх творчого потенціалу через застосування цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту.

Тривалість: 1 година

План коучингу:

1. Вступ (5 хв)

- Привітання учасників та пояснення мети та цілей коучингу.

2. Вправа «Ідеї й можливості» (15 хв)

- Учасники записують свої ідеї щодо використання цифрових технологій у власній практиці як майбутні вчителі музичного мистецтва.

3. Демонстрація цифрових інструментів (15 хв)

- Представлення основних цифрових інструментів для створення музичного контенту (наприклад, музичні програми, вебплатформи тощо).

- Пояснення можливостей і переваг використання цих інструментів у методичній підготовці.

4. Практичні вправи з застосуванням штучного інтелекту (20 хв)

- Вправа 1: Використання інтерактивних програм зі штучним інтелектом для аналізу музичних стилів та композицій.

- Вправа 2: Використання голосових асистентів для автоматизації процесів створення музики.

5. Дискусія та обговорення (15 хв)

- Обговорення вражень від вправ та ідей для подальшого застосування цифрових технологій у викладанні музичного мистецтва.

- Обговорення перспективи розвитку творчого потенціалу через методичну підготовку з використанням цифрових інструментів.

Використання цифрових технологій та штучного інтелекту:

- Під час коучингу можна використовувати онлайн-інструменти для створення музики, аналізу звуку, інтерактивні платформи для навчання та інші цифрові ресурси, що допоможуть учасникам розвинути їх творчість та методичні навички.

Ділова гра «Music Mentor»

Мета гри: залучити майбутніх вчителів музичного мистецтва до розвитку їх творчого потенціалу через інтерактивні вправи та застосування цифрових технологій.

Тривалість: 1 година

Інструкція:

1. Підготовка (10 хв)
 - Учасники розподіляються на команди.
 - Кожній команді видається план розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.
2. Етап 1: Творчі вправи з музикою (15 хв)
 - Команди виконують творчі завдання з композиції музики за допомогою цифрових програм.
 - Вправа 1: Створення короткої музичної композиції з використанням програми для створення музики.
 - Вправа 2: Застосування штучного інтелекту для аналізу музичних стилів і розпізнавання музичних елементів.
3. Етап 2: Методичні вправи (20 хв)
 - Команди отримують завдання на підготовку методичного матеріалу для відтворення музичних тем у класі.
 - Вправа 1: Розробка інтерактивного уроку з музичного мистецтва з використанням цифрових технологій.
 - Вправа 2: Використання штучного інтелекту для персоналізації методичних підходів до навчання музики.
4. Етап 3: Презентація та обговорення (15 хв)
 - Кожна команда презентує свій розвиток творчого потенціалу та методичні підходи.
 - Обговорення переваг застосування цифрових технологій і штучного інтелекту в методичній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Використання цифрових технологій та штучного інтелекту:

- Використання музичних програм для створення композицій.
- Застосування штучного інтелекту для аналізу музичних стилів і композицій.
- Використання інтерактивних платформ для розробки методичного матеріалу з музичного мистецтва.

Ділова гра
«Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва»

Мета гри: залучити майбутніх учителів музичного мистецтва до розвитку їх творчого потенціалу у методичній підготовці, використання цифрових технологій та штучного інтелекту.

Тривалість: 1 година

Правила гри:

1. Створення власної музичної педагогічної програми (20 хв)
 - Учасники отримують завдання створити власну методичну програму для викладання музичного мистецтва з використанням цифрових технологій.
 - Кожен учасник має визначити основні цілі, завдання, стратегії та методи, які вони хочуть використовувати для розвитку творчого потенціалу учнів.
2. Імплементация цифрових інструментів (15 хв)
 - Учасники включають у свою програму цифрові інструменти та інтерактивні технології для створення музичних занять.
 - Кожен учасник демонструє, як вони планують використовувати штучний інтелект у своїй практиці.
3. Виступ і презентація (20 хв)
 - Кожен учасник представляє свою педагогічну програму та обґрунтовує свій підхід до розвитку творчості через цифрові технології.
 - Інші учасники та ведучий оцінюють та діляться своїми враженнями.
4. Групова дискусія (10 хв)
 - Учасники обговорюють ідеї та можливості використання цифрових технологій у викладанні музичного мистецтва.
 - Відбувається обмін досвідом та рекомендаціями.

Використання цифрових технологій та штучного інтелекту:

- Учасники використовують онлайн-ресурси для побудови своїх педагогічних програм, використання цифрових інструментів для створення музики та розвитку творчого мислення.
- Використання штучного інтелекту охоплює використання програм для аналізу музичних пристроїв та розвитку адаптивних підходів до навчання.

Воркшоп
«Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»

Час проведення: 2 години

План заходу:

Частина 1: Вступ (15 хв)

- Привітання учасників
- Представлення теми воркшопу: «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»
- Огляд мети і цілей воркшопу
- Пояснення значення розвитку творчості у викладанні музики

Частина 2: Теоретичний блок (30 хв)

- Огляд поняття творчого потенціалу та його ролі у викладанні музики
- Представлення методів розвитку творчості у музичній освіті
- Обговорення основних принципів стимулювання та підтримки творчості в учнів

Частина 3: Практичний блок (60 хв)

1. Вправа «Творчий експеримент» (20 хв)
 - Учасники отримують завдання на створення музичних етюдів або імпровізацій на обрану тему
 - Використання інструментів для створення музичних композицій
2. Робота з цифровими технологіями (20 хв)
 - Демонстрація цифрових інструментів для створення та обробки музики
 - Практичні вправи з використанням програм для створення музичних треків
3. Інтерактивна діяльність з мистецькими технологіями (20 хв)
 - Групова робота над проектом, використовуючи цифрові інструменти
 - Спільне створення музичної композиції або презентації

Частина 4: Висновки та обговорення (15 хв)

- Підведення підсумків практичних вправ
- Обмін враженнями та досвідом
- Заключні слова та висновки

Частина 5: Завершення воркшопу (15 хв)

- Оцінювання учасників
- Роздача сертифікатів про участь
- Закриття заходу

**Програма навчальної дисципліни
«Методика загальної мистецької освіти»**

Змістовий модуль «Методика мистецької освіти в основній та старшій школі»

Тема 1: Інтерактивні техніки та педагогічні інновації у мистецькій освіті

1. Сучасні методи навчання мистецтва:

- Використання театральних методик, сторітелінгу та ділових ігор у мистецькій освіті.

- Розвиток креативних та артистичних здібностей учнів через інтерактивні форми та новітні технології.

2. Роль педагогічного керівництва у формуванні мистецьких навичок:

- Педагогічні стратегії для розвитку творчого потенціалу учнів.

- Практика використання індивідуального підходу до кожного учня в контексті мистецької освіти.

Тема 2: Практична реалізація методики мистецької освіти

1. Організація мистецьких заходів та проєктів:

- Планування та проведення мистецьких заходів в навчальному закладі.

- Розвиток ініціативи та лідерських якостей учнів через практичні проєкти.

2. Оцінювання та стимулювання творчого розвитку:

- Методи оцінювання та простежування прогресу учнів у мистецькій освіті.

- Стимулювання та підтримка творчих досягнень учнів через конкурси та виставки.

ПРИКЛАДИ МЕТОДИЧНИХ РОЗРОБОК
для програми навчальної дисципліни
«Методика загальної мистецької освіти»

Змістовий модуль «Методика мистецької освіти в основній та старшій школі»

Тема 1. «Інтерактивні техніки та педагогічні інновації у мистецькій освіті»

Ділова гра
«Музичний цифровий квест»

з елементами цифровізації на уроці музичного мистецтва для учнів 5-9 класів

Мета гри: Поглибити знання учнів (5-9 класів) про різноманітні аспекти музичного мистецтва за допомогою цифрових інструментів та розвинути їх творчий потенціал.

Часове планування: 45 хвилин.

Хід гри:

1. Вступ (5 хвилин):
 - Пояснення правил гри та її мети.
 - Оголошення теми квесту: "Дослідження світу музики через цифрові технології".
2. Задачі квесту (5 хвилин):
 - Поділ учнів на команди (2-3 учасники в кожній).
 - Кожна команда отримує перелік завдань та загадок, які потрібно буде виконати та розв'язати під час гри.
3. Цифрові завдання (10 хвилин):
 - Командам надаються доступ до цифрових ресурсів (наприклад, музичні AI-інструменти, вебсайти, мультимедійні матеріали, музичні додатки тощо).
 - Завдання можуть включати пошук інформації про відомих композиторів, історію музичних інструментів, аналіз музичних творів тощо.
 - Учасники повинні використовувати цифрові ресурси для виконання завдань.
4. Творчі завдання (10 хвилин):
 - Кожна команда отримує завдання створити коротку музичну композицію або підготувати невеликий музичний виступ за допомогою цифрових інструментів.
 - Завдання може включати створення музичного реміксу, запис власних вокальних чи інструментальних виконань тощо.
5. Презентація результатів (10 хвилин):
 - Кожна команда презентує свої результати.
 - Використання цифрових технологій під час презентацій (відео, аудіо, презентації слайдів тощо).
6. Висновок (5 хвилин):

- Підбиття підсумків гри.
- Подяка учасникам та обговорення вражень.

**Ця гра дозволить учням поглибити свої знання про музичне мистецтво, використовуючи сучасні цифрові технології, та розвивати їх творчий потенціал. Кожне завдання може бути підібране з урахуванням вікових особливостей учнів та їх рівня знань у музичному мистецтві.*

Сторітелінг «Музична історія»

заняття по сторітелінгу з використанням цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту для учнів 5-9 класів на уроці музичного мистецтва

Мета: Розвиток творчості, уяви та музичних навичок через створення музичної історії.

Часове планування: 45 хвилин

Інструкції:

1. **Оберіть тему:** Попросіть учнів обрати тему для своєї музичної історії. Наприклад: пригоди в магічному лісі, подорож у космосі, зустріч з дивовижними створіннями тощо.
2. **Створіть сюжет:** Попросіть учнів написати сценарій своєї музичної історії. Вони повинні обміркувати, що відбувається в цій історії, які персонажі в ній зустрічаються, які події відбуваються тощо.
3. **Виберіть музику:** Надайте учням доступ до різних музичних композицій або фрагментів. Попросіть їх обрати музику, яка відобразить атмосферу і настрій їхньої історії.
4. **Створіть звуковий трек:** Учні повинні підібрати та скласти музичний супровід до своєї історії. Вони можуть використовувати інструментальні звуки, мелодії, ритми тощо, щоб підкреслити дію і створити емоційну атмосферу.
5. **Представте історію:** Попросіть учнів представити свої музичні історії перед класом. Вони можуть грати музичний супровід і розповідати або зачитувати сценарій під час презентації.

Оцінка: Оцінюйте учнів за їхню творчість, оригінальність сюжету, вибір музики та якість виконання під час презентації.

Хід Заняття:

1. **Знайомство (5 хвилин)**
 - Привітання учнів.
 - Коротке пояснення теми заняття: створення сторітелінгу з музикою та використанням цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту.
2. **Пояснення основ (5 хвилин)**
 - Пояснення поняття сторітелінгу та його важливості.
 - Обговорення цифрових технологій та штучного інтелекту у мистецтві та створенні історій.
3. **Теоретичні основи (5 хвилин)**

- Пояснення елементів сторітелінгу: сюжет, персонажі, конфлікт, розв'язання.
 - Розгляд прикладів сторітелінгу в музичному мистецтві.
4. Створення історії (5 хвилин)
- Розділення учнів на групи.
 - Кожна група обирає сюжет та створює основні елементи своєї історії: персонажі, сюжетні повороти, образи.
5. Використання цифрових інструментів (5 хвилин)
- Навчання учнів використовувати цифрові інструменти для створення своєї історії.
 - Демонстрація роботи з інструментами штучного інтелекту (наприклад, генерація тексту, обробка зображень).
6. Практичне застосування (10 хвилин)
- Групи працюють над створенням своїх історій, використовуючи цифрові інструменти та інструменти штучного інтелекту.
 - Вчителі надають допомогу та консультують учнів під час роботи.
7. Презентація та обговорення (10 хвилин)
- Кожна група презентує свою історію перед класом.
 - Обговорення та відгуки про роботу кожної групи.
 - Завершальні слова та підсумок заняття.
- *Це завдання стимулює учнів розвивати музичну уяву та творчий потенціал, використовуючи музичне мистецтво як основний засіб виразності. Крім того, воно дозволяє їм вільно виражати свої ідеї та переконання через створення музичної історії.*

Коучинг

«Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва»
використанням технології коучингу на уроці музичного мистецтва для учнів 5-9 класів

Мета заняття: Застосувати коучинг для стимулювання творчості учнів через музичне мистецтво та підтримки їх у визначенні музичних цілей.

Час: 45 хвилин

Етапи заняття:

1. Вступ (5 хвилин)
 - Привітання учнів і пояснення короткої мети заняття.
 - Огляд того, що таке коучинг і як він може допомогти у розвитку творчих здібностей через музичне мистецтво.
2. Установка цілей (5 хвилин)
 - Попросіть учнів записати свої музичні цілі або мрії.
 - Дізнайтесь, які аспекти музичного мистецтва їх найбільше цікавлять і що вони хотіли б вивчити чи досягти.
3. Самовизначення (15 хвилин)
 - Запропонуйте учням коротке музичне завдання, наприклад, створення короткого мелодійного фрагмента або імпровізацію.
 - Спостерігайте за їхніми реакціями та зверніть увагу на сильні сторони та області для розвитку.

4. Коучингові питання (10 хвилин)

- Проведіть коротку сесію запитань і відповідей, спрямованих на розуміння бажаного результату учнів.

- Поставити питання, щоб допомогти учням зрозуміти, що їм потрібно для досягнення їхніх музичних цілей.

5. План дій (10 хвилин)

- Разом з учнями складіть короткий план дій на наступні кілька тижнів для досягнення їхніх музичних цілей.

- Обговоріть можливі кроки, щоб підтримати їх на цьому шляху.

6. Підсумок та зворотний зв'язок (5 хвилин)

- Завершіть заняття зі звітом про досягнення цілей учнів та наданням позитивного зворотного зв'язку.

- Запропонуйте можливі способи підтримки та допомоги учням на майбутніх заняттях.

Застосування технології:

- Використовуйте відеоматеріали та аудіофайли для демонстрації музичних концепцій та ідей.

- Використовуйте онлайн-інструменти для створення музичних композицій або записів.

- Використовуйте платформи для спільної роботи, щоб учні могли обмінюватись своїми музичними ідеями та враженнями

Тема 2. «Практична реалізація методики мистецької освіти»

Музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю»

Організація мистецьких заходів та проєктів на уроках музичного мистецтва для учнів 5-9 класів

Тема проєкту: «Створення музичного ансамблю»

Мета проєкту:

- Розвиток музикальних здібностей учнів через спільну творчу діяльність.

- Формування навичок колективної гри на музичних інструментах.

- Ознайомлення з основами музичної композиції та аранжування.

Хід проєкту:

Етап 1: Планування (1 урок)

1. Вступне слово про мету проєкту та його завдання.

2. Обговорення видів музичних ансамблів та їх особливостей.

3. Формування груп для створення музичних колективів.

Етап 2: Підготовка (3-4 уроки)

1. Робота в групах: вибір музичних інструментів та обрання ролей (гітара, клавішні, ударні тощо).

2. Вивчення основ музичної теорії: гармонія, мелодія, ритм.

3. Практичні вправи з розучування музичних композицій та створення аранжувань.

Етап 3: Практична реалізація (4-5 уроків)

1. Репетиції музичних колективів.
2. Розробка власних музичних композицій або аранжувань відомих пісень.
3. Підготовка до виступу: вибір репертуару, вивчення партій, встановлення звукового обладнання.

Етап 4: Публічний виступ (фінальний урок)

1. Проведення виступу музичних ансамблів перед однокласниками, вчителями та батьками.
2. Оцінювання результатів та обговорення досвіду участі в проєкті.

План заходу:

Дата: Протягом 6-8 тижнів.

Час: 45-60 хвилин на кожен урок.

Місце: Класна кімната або актовий зал школи.

Ресурси:

- Музичні інструменти (гітара, клавішні, ударні тощо).
- Мультимедійна техніка для прослуховування музики та відеоуроків.
- Нотний матеріал та музичні композиції для вивчення.

Театральний тренінг**для розкриття творчого потенціалу**

Мета тренінгу: Сприяти розвитку творчого потенціалу та творчому мисленню через театральні методи на уроці музичного мистецтва для учнів (5-9 класів).

Часове планування: 45 хвилин.

Тема, основні питання:

- Індивідуальна робота. Дослідження своєї концентрації на внутрішніх та зовнішніх процесах. Вправи на дихання діафрагмою (для подальшого поставлення голосу);
- Робота з увагою на увагу. Робота в парі «побачити іншого», щоб краще зрозуміти себе.
- Вправи на довіру. Робота в команді. Слух на спільне;
- Робота з голосом. Артикуляція. Сила голосу та посилення. Поєднання голосу і руху. Робота над структурою «вистави». Створення ідеї нашого спільного дійства;
- Презентація дійства «вистави». Фінальна репетиція і закритий показ. Фідбек-сесія.

Кроки тренінгу:

1. Вступна частина (5 хвилин):
 - Привітання учнів і пояснення цілей тренінгу.
 - Коротке вступне заняття для розслаблення та створення позитивної атмосфери.
2. Огляд основ театрального мистецтва (10 хвилин):

- Пояснення театральних методів: імпровізація, рольові ігри, міміка, виразне мовлення.
 - Демонстрація прикладів театральних вправ.
3. Практична частина (20 хвилин):
- Імпровізаційні вправи (10 хвилин):
 - Розділення учнів на групи або парами.
 - Кожна група отримує тему або ситуацію для імпровізації, пов'язану з музикою.
 - Залучення учнів до вільного самовираження через рухи, жести та міміку.
 - Рольові ігри (10 хвилин):
 - Кожен учень обирає роль або сценарій.
 - Сприяння розвитку виразності та емоційної гри.
4. Обговорення та висновки (5 хвилин):
- Рефлексія: учні діляться своїми враженнями та відчуттями від тренінгу.
 - Обговорення, які нові навички вони здобули та як вони можуть застосовувати їх у музичному мистецтві.
5. Завершальна частина (5 хвилин):
- Підсумки тренінгу і подяка учням за участь.
 - Заклик до використання набутих навичок та виразності у їхній музичній практиці.

Конкурс

«Музичні таланти»

конкурс для учнів 5-9 класів на уроках музичного мистецтва

Мета конкурсу:

- Стимулювання творчого потенціалу учнів у галузі музичного мистецтва.
- Підтримка та визнання талановитих учнів.
- Розвиток навичок виступів перед аудиторією.

Хід конкурсу:

Етап 1: Підготовка (2-3 уроки)

1. Вступне слово про мету конкурсу та його завдання.
2. Обговорення умов конкурсу та критеріїв оцінювання.
3. Вибір теми чи жанру для виступу (наприклад, вокальний виступ, гра на музичному інструменті, танцювальне виконання).

Етап 2: Виступи учасників (2-3 уроки)

1. Кожен учасник представляє свій виступ перед класом або журі.
2. Оцінювання виступів за попередньо визначеними критеріями (наприклад, техніка виконання, емоційна виразність, вибір програми).

Етап 3: Підбивання підсумків (фінальний урок)

1. Обговорення результатів конкурсу та нагородження переможців.

2. Виступ переможців конкурсу перед аудиторією (якщо це можливо).
3. Оцінювання участі та підведення загальних висновків про конкурс.

План конкурсу:

Дата проведення: Протягом 2-3 тижнів.

Час: 45-60 хвилин на кожен урок.

Місце: Класна кімната або актовий зал школи.

Критерії оцінювання:

1. Техніка виконання.
2. Емоційна виразність.
3. Вибір та обробка музичного матеріалу.
4. Сценічна презентація.

Довідки про впровадження результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

Від 10.02.2024 № 459

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Зайвої Марії Сергіївни

за темою «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

У період з 2022-2024 рр. в мистецько-освітньому процесі кафедри музичного мистецтва Мукачівського державного університету впроваджено результати дисертаційного дослідження Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки».

Окремі з авторських практико-методичних напрацювань найвдаліше використано під час аудиторних та позааудиторних годин з фахівцями з музичного мистецтва першого (бакалаврського) освітнього рівня вищої освіти у межах вивчення освітніх компонентів «Виконавська підготовка за фахом», «Методика викладання фахових дисциплін». Зайва Марія Сергіївна розробила комплексну програму діагностики рівнів розвитку творчого потенціалу; педагогічні умови розвитку даного феномену у майбутніх фахівців у процесі методичної підготовки та методичне забезпечення процесу впровадження методичного супроводу розвитку творчого потенціалу фахівців з музичного мистецтва.

Наукова якість дисертаційної роботи Зайвої М.С., важливість та актуальність представленої проблематики розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців з музичного мистецтва у процесі методичної підготовки для педагогічної теорії та практики, опрацьовано колективом кафедри музичного мистецтва (протокол № 8 від 15.02.2024р.), що дозволило зробити висновки про доцільність впровадження її окремих результатів у практику підготовки підготовки фахівців з музичного мистецтва.

Перший проректор Мукачівського
державного університету,
д-р. екон. наук, проф.

Володимир ГОБЛИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 вул.Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 63-42-24, факс (0362) 62-03-56
 E-mail: rectorat@rshu.edu.ua, код ЄДРПОУ 25736989

06.02.2024 № ДІ-12/06

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Зайвої Марії Сергіївни на тему «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя
 музичного мистецтва у процесі методичної підготовки», поданої на здобуття наукового
 ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Дослідницько-експериментальна перевірка та використання результатів дисертаційного дослідження Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» здійснювалася в освітньому процесі Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету у період з 2022 по 2023 роки з метою підвищення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва шляхом впровадження в зміст підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва положень і висновків дисертаційної роботи.

Експериментальна робота дисертантки здійснювалася у межах фахових дисциплін «Методика музичного виховання», «Музичний інструмент», «Постановка голосу», «Хорове диригування». Розроблена методика розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва ґрунтується на діалогічності, демократизації, творчій самодіяльності, усвідомленого саморозвитку. Пропонована методика включала наступні етапи: етап формування індивідуального творчого наміру, націлений на закладення ідей про формування творчого потенціалу; етап аналітично-творчого пошуку, націлений на усвідомлення студентами власного рівня сформованості творчого потенціалу; етап активного творчого самовдосконалення, спрямований на формування загальних творчих здібностей та етап індивідуальної творчої самореалізації спрямований на формування уміння у майбутнього вчителя музичного мистецтва адекватно оцінити рівень власних творчих надбань.

Запровадження поетапної методики базувалося на застосуванні педагогічних умов важливих для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, а саме: стимулювання ціннісної установки майбутнього вчителя музичного мистецтва щодо розвитку творчого потенціалу; організація креативно-орієнтованого та розвивально-освітнього середовища; впровадження проєктних технологій у процес методичної підготовки; використанням освітнього моніторингу з метою контролю динаміки розвитку творчого потенціалу.

За результатами використання доробку наукового дослідження Зайвої М.С. вдалося забезпечити позитивну динаміку розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Зайвої М.С. є важливим і актуальним, а його результати доцільно впровадити у систему професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у педагогічних закладах вищої освіти України.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Зайвої М.С. обговорені на засіданні кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу від 16 грудня 2023 року, протокол №12.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Пректор з наукової роботи
 Рівненського державного
 гуманітарного університету,
 доктор економічних наук, професор

Директор Інституту мистецтв РДУ,
 доктор педагогічних наук, професор

Олександр ДЕЙНЕГА

Ярослав СВЕРЛЮК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9
тел. 239-39-33

Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського

01601, м. Київ, вул. Олександра Кониського, 11
тел. 486-99-36

31.01.2024 № 238

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Зайвої Марії Сергіївни на тему «Розвиток творчого потенціалу майбутнього
вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні,
педагогічні науки**

Дослідницько-експериментальна перевірка та використання результатів дисертаційного дослідження Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» здійснювалася в освітньому процесі факультету мистецтв ім. А. Авдієвського Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова у період з 2022 по 2023 роки з метою підвищення рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва шляхом впровадження в зміст підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва положень і висновків дисертаційної роботи.

Експериментальна робота дисертантки здійснювалася у межах фахових дисциплін «Методика музичної освіти», «Музичний інструмент», «Постановка голосу», «Хорове диригування». Розроблена методика розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва ґрунтується на діалогічності, демократизації, творчій самодіяльності, усвідомленого саморозвитку. Пропонована методика включала наступні етапи: етап формування індивідуального творчого наміру, націлений на закладення ідеї про формування творчого потенціалу; етап аналітично-творчого пошуку, націлений на усвідомлення студентами власного рівня сформованості творчого потенціалу; етап активного творчого самовдосконалення, спрямований на формування загальних творчих здібностей та етап індивідуальної творчої самореалізації, спрямований на формування умінь у майбутнього вчителя музичного мистецтва адекватно оцінити рівень власних творчих надбань.

Запровадження поетапної методики базувалося на застосуванні педагогічних умов, важливих для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного

мистецтва, а саме: стимулювання ціннісної установки майбутнього вчителя музичного мистецтва щодо розвитку творчого потенціалу; організація креативно-орієнтованого та розвивально-освітнього середовища; впровадження проектних технологій у процес методичної підготовки; використанням освітнього моніторингу з метою контролю динаміки розвитку творчого потенціалу.

За результатами використання доробку наукового дослідження Зайвої М.С. вдалося забезпечити позитивну динаміку розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Зайвої М.С. є важливим і актуальним, а його результати доцільно впровадити у систему фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у мистецьких закладах вищої освіти України.

Проректор з наукової роботи,
доктор фізико-математичних наук,
професор

Григорій ТОРБІН

Декан факультету мистецтв
ім.А. Авдієвського

Василь ФЕДОРИШИН